

tmmob
makina mühendisleri odası

TMMOB SANAYİ KONGRESİ 2009'A DOĞRU

KRİZ ve Sanayi Sektörlerinin Durumu **Sempozyumu**

28 Şubat 2009

Yayın No: E/2009/493

tmmob
makina mühendisleri odası

Meşrutiyet Mah. Meşrutiyet Cad. No: 19 Kat: 6
Kızılay / ANKARA
Tel: (0312) 425 21 41 • 444 8 666 Faks: (0312) 417 86 21
e-posta: mmo@mmo.org.tr
<http://www.mmo.org.tr>

YAYIN NO : E/2009/493

ISBN : 978-9944-89-709-9

Bu yapıtın yayın hakkı Makina Mühendisleri Odası'na aittir. Kitabın hiçbir bölümü değiştirilemez. MMO'nın izni olmadan kitabın hiçbir bölümü elektronik, mekanik vb. yollarla kopya edilip kullanılamaz. Kaynak gösterilmek kaydı ile alıntı yapılabilir.

Nisan 2009 / Ankara

Baskı:

MRK Baskı ve Tanıtım Hizmetleri
Örnek Sanayi Sitesi 1254. Sokak No: 2 Ostim / ANKARA
(0312) 354 54 57

SUNUŞ

Dünyada yaşanan ekonomik krizin derin etkileri her kesimi sarmaya başlamıştır. Dünyanın öncü konumdaki sanayi firmaları, sigorta şirketleri ve bankalar batma riskiyle karşı karşıya ve devlet desteğine muhtaç konumuna gelmiştir. Bugün yaşanan gelişmeler reel sektörlerde de etkisini göstermiştir. Dış dünyadaki bu gelişmelerden Türkiye ekonomisi de nasibini almaktadır. Türkiye 2001'den bu yana cari açıklar ve kırılgan ekonomisiyle; kriz ortamının etkileriyle daha fazla karşı karşıya kalmaktadır.

2009 başlarında küresel krizin reel sektör ve firmalara yansımalarına bakıldığında olumsuz etkilerin giderek yayıldığı görülmektedir. Değişik birçok sektörde firma bazında üretime ara vermeler veya durdurmalar, işçi çıkarmalar, vardiya azaltma haberleri her geçen gün artmaktadır. Son açıklanan sanayi üretim rakamları bunu çok açık göstermektedir.

2009 sadece Türkiye'de değil tüm dünyada zor bir yıl olacaktır. Bu SEMPOZYUM ile; Dünyadaki gelişmelerle birlikte sektörlerin nabzının tutulması, küresel krizin reel sektörlerle etkilerine ilişkin verilerin ortaya konması, krizden en çok etkilenen sektörlerin genel bir fotoğrafının çekilmesi ve sonuçların kamuoyu ile paylaşılması hedeflenerek, yapılması gerekenler konusunda yeni açılımlar sunulması sağlanabilmektedir.

İki yılda bir düzenlenen TMMOB Sanayi Kongreleri ile ülkemiz Sanayisinin güncel sorunları, yeni yönelimler, planlama, üretim ve istihdam odaklı kalkınma modelleri konunun uzmanları, sanayiciler ve kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri ile masaya yatırılarak ortak hedefler için, ortak öngörü ve çözüm önerileri oluşturulmaktadır.

1960'lardan bu yana düzenlenen ve artık geleneksel bir hâle gelen TMMOB Sanayi Kongresi 2009'a hem bir ön hazırlık olması hem de yaşanan mevcut ekonomik krizin bütünlüklü ve sektörel bazda ele alınarak değerlendirilmesi amacıyla 28 Şubat 2009'da "TMMOB Sanayi Kongresine Giderken Kriz ve Sanayi Sektörlerinin Durumu" başlıklı bir gün süren Sempozyum yapılmıştır.

Sempozyumda; otomotiv, metal, makine imalat, tekstil, enerji, kimya, elektrik-elektronik, tarım ve tarıma dayalı sanayi sektörleri ele alınmış, bu sektörlerin bağlı olduğu dernek, birlik ve odaların değerli temsilcileri konuşmacı olarak katılmıştır. Sunumlarda 2001 krizinden bu yana ülkemiz ekonomisinde ve sektörlerde yaşanan gelişmeler ve sorunlar sayısal verilerle ortaya konarak değerlendirilmiştir.

Bu kitap, Sempozyumda yer alan sunum ve tartışmaların kayıtlarından oluşmaktadır. Etkinliğimizin başarılı bir şekilde gerçekleşmesinde emeği olan başta Düzenleme ve Yürütme Kurulu üyeleri olmak üzere, katkı ve katılım sağlayan sektörün ve sendikaların değerli temsilcileri ile kişi, kurum ve kuruluşlara teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Sempozyumda yapılan değerlendirmelerin ve çözüm önerilerinin üreten, sanayileşen ve demokratikleşen bir Türkiye yaratılması sürecine bir zemin oluşturması dileğimiziz...

TMMOB Makina Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu
Nisan 2009

ETKİNLİK DÜZENLEME KURULU

Mehmet SOĞANCI	TMMOB
Alaeddin ARAS	TMMOB
Burçak KARAMAN UYSAL	Çevre MO
E.Orhan ÖRÜCÜ	Elektrik MO
Yaşar ÜZÜMCÜ	Gıda MO
Özkan TALAY	Harita K MO
Levent DARI	İnşaat MO
Arslan ÇINAR	Jeofizik MO
Hakkı ATIL	Jeoloji MO
Osman ÖZGÜN	Kimya MO
Ayşen ERTEN	Maden MO
Hüseyin SAVAŞ	Metalurji MO
Mustafa ARTAR	Peyzaj MO
Tutku DOĞAN	Şehir PO
Melike Anıl YÜKSEL	Tekstil MO
Fatih TAŞDÖĞEN	Ziraat MO
Emin KORAMAZ	MakinaMO
Şuayip YALMAN	MakinaMO
Ali Ekber ÇAKAR	MakinaMO
Tahsin AKBABA	MakinaMO
Mustafa YAZICI	MakinaMO
Baki ÇINAR	MakinaMO
A. Selçuk SOYLU	MakinaMO
Şayende ARAS YILMAZ	MakinaMO
Bünyamin AYDIN	MakinaMO
Osman TEZGİDEN	MakinaMO
Barış LEVENT	MakinaMO
Çağdaş AKAR	MakinaMO
Harun ERPOLAT	MakinaMO
Bedri TEKİN	MakinaMO
Hüseyin ATICI	MMO Adana
Müfit GÜLGEÇ	MMO Ankara
Mustafa KARAMAN	MMO Antalya
Remzi ERİŞLER	MMO Bursa
Hüseyin HADIMLI	MMO Denizli
Hakan SUBAŞI	MMO Diyarbakır
F. Oğuzcan ELÇİN	MMO Edirne
R. Erhan KUTLU	MMO Eskişehir
Ali PERİ	MMO Gaziantep

İlter ÇELİK	MMO İstanbul
Mehmet ÖZSAKARYA.....	MMO İzmir
Ramazan BIYIKLI	MMO Kayseri
Çınar ULUSOY	MMO Kocaeli
İsmail ÖZKARAKAYA.....	MMO Konya
Naci ERÇOLAK	MMO Mersin
Kadir GÜRKAN.....	MMO Samsun
O.Gökhan BALI	MMO Trabzon
Atıf METE	MMO Zonguldak

ETKİNLİK YÜRÜTME KURULU

Ali Ekber ÇAKAR.....	Makina MO
S. Melih ŞAHİN.....	Makina MO
Yavuz BAYÜLKEN	Makina MO
Yunus YENER	Makina MO
Oğuz TÜRKİYILMAZ	Makina MO
Osman SERTER	Makina MO
Diğer METE	Makina MO
Emin G. UYSAL.....	Makina MO
Orhan ÖRÜCÜ	Elektrik MO
Yusuf SONGÜL	Gıda MO
Nadir AVŞAROĞLU.....	Maden MO
Fatih TAŞDÖĞEN	Ziraat MO
Prof. Dr. Korkut BORATAV	Ankara Üniv.
Prof. Dr. İşıya ÜŞÜR	Gazi Üniv.
Prof. Dr. Aziz KONUKMAN.....	Gazi Üniv.
Prof. Dr. Hayri KOZANOĞLU	Marmara Üniv.
Prof. Dr. Oktar TÜREL.....	ODTÜ

ETKİNLİK SEKRETERİ

Emin G. UYSAL.....	Makina MO
--------------------	-----------

İÇİNDEKİLER

AÇIŞ KONUŞMALAR

Emin KORAMAZ - MMO Yönetim Kurulu Başkanı	3
Mehmet SOĞANCI - TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı	8

1. OTURUM

ÜLKE SANAYİNİN DURUMU

Genel Değerlendirme Sunumu: Prof. Dr. Korkut BORATAV	17
--	----

2. OTURUM

OTOMOTİV, METAL, MAKİNA İMALAT VE TEKSTİL SEKTÖRLERİ

Ercan TEZER - Otomotiv Sektörü , Otomotiv Sanayii Derneği (OSD)	29
Veysel YAYAN - Metal Sektörü , Türkiye Demir Çelik Üreticileri Derneği (DÇÜD)	41
Arslan SANIR - Makina İmalat Sektörü , Makine İmalatçıları Birliği (MİB)	58
Birol SEZER - Tekstil Sektörü , İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri (İTKİB)	66

3. OTURUM

ENERJİ, KİMYA, ELEKTRİK-ELEKTRONİK VE TARIM SEKTÖRLERİ

Ömer ÜNVER - Enerji Sektörü , Dünya Enerji Konseyi/Türk Milli Komitesi (DEK/TMK)	91
Mustafa BAĞAN - Kimya Sanayi Sektörü , Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği (TKSD)	101
Mehmet ERBAK- Tarım ve Tarıma Dayalı Sanayi Sektörü Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Fedrasyonu (TGDF)	113
Zafer SEVDİ - Elektronik-Elektrik Sektörü , Türk Elektronik Sanayicileri Derneği (TESİD)	127

4. OTURUM

KRİZ VE ÇALIŞANLARA ETKİLERİ

Kemal BULUT- KESK ESM	147
Ferit Serkan ÖNGEL- DİSK Birleşik Metal-İş	169

5. OTURUM

FORUM VE TARTIŞMALAR

Sunum ve Tartışma: Prof. Dr. Bilsay KURUÇ	187
---	-----

Açış Konuşmaları

Emin KORAMAZ

TMMOB Makina Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı

Mehmet SOĞANCI

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı

Döne Günay KAHRAMAN (Sunucu)- Sayın Birlik Başkanım, Makina Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanım, değerli Oda yöneticilerim ve değerli katılımcılar; “Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Sanayi Kongresi 2009’a Doğru Kriz ve Sanayi Sektörlerinin Durumu” Sempozyumumuza hoş geldiniz.

Sempozyumumuzda otomotiv, metal, makina, imalat, tekstil, enerji, kimya, elektrik-elektronik, tarım ve tarıma dayalı sanayi sektörleri ele alınacaktır. Bu sektörlerin bağlı olduğu dernek, birlik ve odaların değerli temsilcileri konuşmacı olarak katılacaklardır. Sunumlarda 2001 krizinden bu yana ülkemiz ekonomisi ve sektörlerde yaşanan gelişmeler ve sorunlar sayısal verilerle ortaya konulacaktır. Sempozyumumuz 5 oturum halinde gerçekleştirilecektir. Öğleden önce gerçekleşecek Birinci Oturumda “Ülke Sanayiinin Durumu”, İkinci Oturumda “Otomotiv, Metal, Makina, İmalat ve Tekstil Sektörleri” ele alınacaktır. İkinci bölümde ise 3 oturum gerçekleştirilecektir. Üçüncü Oturum, “Enerji, Kimya, Elektrik-Elektronik ve Tarım Sektörleri”, Dördüncü Oturum “Kriz ve Çalışanlara Etkileri”, son oturumumuz “Forum ve Tartışmalar” şeklinde yapılacaktır.

Yararlı bir sempozyum olmasını dilerken, Makina Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Emin Koramaz’ı kürsüye davet ediyorum.

EMİN KORAMAZ (Makina Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)-

Sayın Birlik Başkanım, Sayın Hocalarım, Sayın Sektör Temsilcileri, Sayın Sendika Temsilcileri, Değerli Meslektaşlarım ve Değerli Basın Mensupları, TMMOB Makina Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu ve şahsım adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. Etkinliğimize hoş geldiniz.

1962 yılından bu yana iki yılda bir TMMOB adına düzenlediğimiz ve geleneksel hâle gelen TMMOB Sanayi Kongresi’ni bu dönemde 12–13 Aralık 2009 tarihinde gerçekleştireceğiz. Bu dönemki kongrenin ana teması “Dünya Ekonomik Krizi ve Türkiye Sanayinin Yeniden Yapılanması, Planlamada Model Önerileri, İstihdam Öncelikli Bölgesel Refah ve Kalkınma” olarak belirlenmiştir.

Sanayi kongresine bir ön hazırlık olarak gerçekleştirdiğimiz bugünkü sempozyum sanayi kongremize veri taşımanın yanı sıra küresel krizin bugüne değin sanayi sektörlerine ve çalışma hayatına somut etkilerini saptamak, sorunların aşılması için çözüm önerileri geliştirmek amacıyla düzenlenmiştir.

Değerli Katılımcılar,

Odamız her iki yıllık çalışma döneminde meslek ve uzmanlık alanlarımızla ilgili gelişmeleri tartışmaya açmak, görüş ve önerilerimizi yetkililere iletmek, kamuoyunu bilgilendirmek ve ilgili taraflarla birlikte çözüm önerileri üretmek amacıyla, sanayi ve bağlantılı konularda

demir çelikten, otomotive, iş makinalarından, tekstil teknolojilerine, makina tasarımından, tıbbi cihaz teknolojilerine, kaynak teknolojilerinden, uçak ve havacılığa, iş sağlığı ve güvenliğinden enerji verimliliğine varana değin 35 civarında kongre ve sempozyum düzenlemektedir.

Bütün bu etkinliklerin ana amacı ülkemizin yararına ve halkımızın refahına yönelik sanayi politikalarının şekillenmesi ve bu yönde sektörel ve bütünlüklü toplumsal bir bilinç oluşturulmasına katkıda bulunmaktır. Bugünkü etkinliğimiz bu açıdan oldukça önemlidir. Zira içinde bulunduğumuz kriz koşulları ile birlikte ele alındığında ülkemiz sanayii, tarihsel bir yapılanma ve dönüm noktasının eşiğinde bulunmaktadır.

Değerli Katılımcılar,

Türkiye sanayii 1961'lerden bu yana çeşitli evrelerden geçerek, iktidarlara, dünya ve ülke konjonktürüne, IMF, DB, Gümrük Birliği, AB, DTÖ tarafından belirlenen politikalara bağlı olarak önemli dalgalanma ve krizlerin içinden geçmiştir. Uzun süreli teşvik ve desteklere rağmen kalıcı ve entegre bir sanayi politikası oluşturulmaması ve buna uygun stratejilerin geliştirilememesi sonucu ülke sanayii dışa bağımlı ve fason üretime yönelik bir yapıya büründürülmüştür.

Özellikle 24 Ocak 1980 kararları ile başlayan süreçte, 1982 Anayasasına da yansıtıldığı üzere kalkınma planlaması devletin temel ve öncelikli görevi olmaktan çıkarılmış ve salt ekonomik bir hüviyete büründürülmüştür. Ekonomik ve sosyal kalkınmanın birlikte gerçekleştirilmesi ve bu amaçla sanayileşmeye öncelik verilmesi gibi uzun erimli hedeflerden uzaklaşmıştır.

Böylece sübvansiyonlar büyük ölçüde kaldırılmış, KİT yatırımları durdurulmuş, büyük ölçekli sanayi kuruluşları ile stratejik kuruluşlar özelleştirilmiş, sabit sermaye yatırımlarında gerileme yaşanmış, Gümrük Birliği hedefleri doğrultusunda tüm sektörlerde korumacılık asgariye indirilmiş, Türkiye sanayii eşitsiz koşullarda küresel rekabete açılmıştır. Öz kaynaklardan çok ithal kaynaklar girdi olarak kullanılmış, küresel güçlerin dayattığı iş bölümü ile fason üretim ve taşeronlaşma egemen kılınmış, kaynak tahsisinin iç ve dış piyasalar yoluyla sağlandığı bir sanayi modeline geçilmiştir.

Türkiye'nin ulus ötesi şirketler ve uluslararası finans sermayesinin doğrudan denetimi altına sokulmasına dayalı bu yeni sömürgeleştirme modeli ile ülkemiz ithalat ve ucuz iş gücü deposu haline dönüştürülmüştür. Yatırım kavramı artık tek bir hedefe, "yabancı sermayeyi davet etme"ye odaklanmıştır.

Bu politikaların biriktirdiği olumsuzluklar özellikle son 9 yıl ve 2001 krizi ile içinde bulunduğumuz büyük krizde yüzeye çıkmıştır.

Değerli Katılımcılar,

Türkiye’de ekonominin ölçeğinin küçüldüğü, üretim, istihdam, ihracat ve ithalatının gerilediği bir döneme girilmiştir. Bu, doğrudan üretici sektörlerin krizi anlamına gelmektedir. Türkiye bu krizi bizzat üretici sektörlerde, hizmet sektörlerinde ve tüm toplumda yaşamaktadır. İçinde bulunduğumuz kriz koşullarında makro ekonomik dengeler tamamen bozulmuştur.

Kriz son altı ayda belirgin bir biçimde üretim, talep, yatırım alanlarındaki daralma ile büyümeyi aşağıya çeken bir nitelik kazanmıştır.

Gelişmiş ve gelişmekte olan 42 ülkeye ait büyüme verilerine göre Türkiye 2008’in son aylarında % 0,5 büyüme oranı ile büyüme hızı en düşük 7 ülke arasında yer almaktadır. Konu gelişmekte olan ülkeler kategorisinde ele alındığında ise Türkiye, 22 ülke arasında sondan 3. sıradadır.

Merkez Bankasının imalat sanayi iş yerlerinde yaptığı ankete göre son 3 ayda sanayi iş yerlerinin % 68’inde üretim, % 72’sinde sipariş miktarı azalmış ve % 52’sinde ortalama birim maliyeti artmış bulunmaktadır.

İmalat sanayi toplam üretiminde 2008 ve 2009 Ocak ayları kıyaslandığında % 27’lere varan bir düşüş söz konusudur. Toplam sanayi üretiminde ise bu rakam % 33’lere çıkmaktadır. Aynı dönemde kapasite kullanım oranındaki düşüş ise % 23’ler civarındadır.

İmalat sanayi alt sektörlerine bakıldığında da durum farklı değildir. 2008 ve 2009 Ocak ayları kıyaslandığında otomotivde % 36, tekstilde % 33 metalde % 40, giyimde % 29, makina imalatında % 19, gıdada % 10 civarında üretim düşüşleri yaşanmıştır.

Bütün bunların sonucu olarak Ocak 2009’da sanayide işsizlik oranı % 19,3’e ulaşmıştır.

Ülke genelinde resmi rakamlara göre 3 milyon kişi işsizdir. Eksik istihdam, iş aramaktan vazgeçenler ve mevsimlik işsizlik kategorileri de katıldığında bu rakam 6,5 milyona ulaşmaktadır.

Yani çalışabilecek her dört insandan biri işsizdir. TÜİK verilerine göre Güney Afrika Birliği ve İspanya’dan sonra Türkiye işsizlikte üçüncü sırada yer almaktadır. İşkur’a başvurularda % 95 artış vardır ve Türkiye işsizlikte dünya birinciliğine oynamaktadır.

Değerli Katılımcılar,

Krizin etkilerinin bu derece yakıcı yaşanmasının bir nedeni de siyasi iktidarın “hamdolsun iyiyiz bu kriz bizi teğet geçer” yaklaşımıdır. Konu yalnızca bankaların ve finansman kurumlarının düzeyine indirgenerek ele alınmış, ekonomik dengelerin değişimi, döviz-faiz ikilemi, enflasyon, istihdam düzeyi, yatırımlar ve dış ticaret açığı ile ülkenin dış borçlarının durumu gündeme getirilerek önlemler tartışılmamıştır. Sanayi sektörünün üretim, yatırım, ihracat ve ithalatı ile istihdamı kapsam dışı bırakılmıştır. Ülkenin geleceğini ipotek altına alan politikalar aynen uygulanmaktadır.

Geçen hafta Mecliste yasalaşan ve kamuoyunda “ekonomik önlemler paketi” olarak adlandırılan “İşsizlik Sigortası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” işsizlik, yatırım teşviki, banka işlemleri, vergi avantajları, tekstil ve otomotiv için düzenlemeler konularında bazı önlemleri uygulamaya koymaktadır. Ancak bunlar tek tek ele alındığında ekonomi ve sanayinin içinde bulunduğu koşullarda çok yetersiz oldukları görülmektedir. Düzenlemeler, sektörlerin özgün yapısını gözetmekten ve bütünsel bir yaklaşımdan yoksundur.

Örneğin geçici işsizlik konusunda 2008–2009 yılları için kısa çalışma ödeneği % 50 artırılmış ve ödeme süresi 3 aydan 6 aya çıkarılmıştır; Bakanlar Kurulu ödenek süresini 6 ay daha uzatabilecektir. Ancak bu durum % 25’e ulaşan işsizliğe bir çözüm getirmemektedir. Kapsam oldukça dar olup iş yerlerinin yeniden üretimini sürdüreceği varsayılmaktadır. 2009 yılında talebin daha da daralacağı ve krizin yoğunlaşacağı öngörüldüğünde, giderek artan geçici işsizlik bizzat fiili işsizliğe dönüşecek ve bu durum işsizlik oranının hızlı artışı getirecektir.

Burada kalıcı önlemlere ihtiyaç vardır. Öncelikle kamunun şu anda % 4’e varan belirlenmiş istihdam gereksinimi hızla karşılanmalı ve sanayide istihdam odaklı ve yüksek katma değerli yeni yatırımlar planlayacak bir yaklaşımla istihdam hacmi artırılmalıdır. Buna göre de destek, teşvik ve finansal kaynaklar planlanmalı ve gerçekleştirilmelidir.

Diğeryandan bu sözde önlemler paketi ile 5746 sayılı Yasada değişiklik yapılarak işletmelerin Ar-Ge Merkezlerinde çalışan personelin, doktoralı olanlarda % 90, mühendislerde % 80 oranındaki gelir vergisi muafiyeti bedeli, çalışanlardan alınarak işletmelere aktarılmıştır. Yani reel olarak Ar-Ge personellerinin ücretleri düşürülmüştür. Bu düzenleme, nitelikli personel istihdamını baltalayıcı niteliktedir. Zira bir süre sonra nitelikli elemanlar bu kuruluşlardan ayrılacak ve yerlerine düşük ücretle yenileri gelecek ve yine kalıcı bir Ar-Ge alt yapısı oluşturulamayacaktır.

Bilindiği gibi imalat sanayinin krizden en fazla etkilenen kesimini KOBİ’ler oluşturmaktadır. Ülkemizde küçük ve orta boy işletmeler istihdamın % 63,30’unu katma değerine ise % 29’unu gerçekleştirmektedir. Bu işletmeler kısa ve orta vadeli finansman çıkmazı içerisinde olup birçok KOBİ niteliğinde firma ya kapanmakta ya da üretimlerine ara vermektedir. Söz konusu pakette bu alana ilişkin kalıcı önlemler yer almamaktadır.

KOBİ’lerin kalifiye iş gücü oranını artırmak ve mühendis istihdamını yükseltmek için KOBİ çalışanlarına gelir vergisinden % 80–90 oranında muafiyet sağlanmalıdır. Yüksek katma değer yaratan ve istihdam ağırlıklı işletmelerin kredilerde önceliğe sahip olması öngörülmelidir. Bölgesel teşviklerde “kümelenmeler” bazında sektörel destekler uygulanmalı; sektörel bazda birleşmeleri gündeme getiren projeler yapılmalı; “ortak tedarik sistemi” ile “ortak AR-GE Merkezleri” kurulmalı, geliştirilmeli ve denetlenmelidir.

KOBİ kredileri ayrıcalık güdülmeksizin mevcut yapıyı güçlendirmek ve gelecekteki işletme vizyonunu ortaya koymak amacıyla, etkin bir mali denetimle dağıtılmalı; kredilerin geri dönmesi için firmaları güçlendirecek önlemler getirilmelidir.

Özet olarak, sözde “küresel krizin olumsuz etkilerinin giderilmesi”ne yönelik olarak çıkarılan bu yasa ülkemizin alt üst olan ekonomik yapısına ve çökmekte olan sanayisine merhem olacak bir güç ve nitelik taşımamaktadır. Kısa bir süre tekstil, otomotiv vs. gibi alt sektörlerin talebini artıracak, yatırım yapmakta olan şirketlerin vergilendirme durumuna anlık çözümler getirecek bu düzenlemeler, orta ve uzun vadeli bir program olarak krize çözüm getirmeyecektir. Ayrıca unutulmamalı ki, on yıllara dayanan dışardan yönetimli sanayi politikaları sonucu sanayimiz çözülmeye yüz tutmuştur.

Değerli Konuklar, Değerli Katılımcılar,

Açıklıkla saptamak durumundayız. Neo liberal serbest pazar ekonomisi iflas etmiştir. Küresel krize kendi birikmiş ekonomik sosyal bunalım öğeleriyle katılan Türkiye'nin kaynaklarının yeni borç, faiz ödemeleri ile heba edilmesine artık daha güçlü bir şekilde dur demek gerekmektedir.

Üretim, istihdam, ihracat, ithalat, gelir ve servet vergisi, finansal gelirler, işsizlik sigortası fonunun kullanımı, döviz kuru ve sermaye hareketleri alanlarında Türkiye'nin çok radikal adımlar atması gerekmektedir. Başka türlü ekonomik ve sosyal bunalımdan çıkış olanaklı değildir.

Öncelikle ve ivedilikle uluslararası finans kuruluşlarının güdümünde uygulanan üretimi, yatırımı, sanayiyi, bilimi, teknolojiyi, mühendisi ve toplumu dışlayan ekonomik sosyal politikalar terk edilmelidir.

Tam üyelik müzakere süreçleri tamamlanıncaya kadar Gümrük Birliği anlaşması askıya alınmalı; AB müzakere süreçlerinde müktesebat değişikliklerinin tüm sektörler, meslek örgütleri ve sivil toplum nezdinde tartışmaya açılması sağlanmalı ve bu alanda ülke çıkarlarını esas alan politikalar oluşturulmalıdır.

Türkiye'de sanayinin yeniden istihdam yaratabilir duruma getirilmesi, ara mallar üretimine ivedilikle geçilmesi, KOBİ'lerin Ar-Ge ve inovasyonla özgün ürüne yönelebilmesi, ithal girdilerin minimize edilerek daha yüksek katma değerli bir sektörel yapı değişimine gidilmesi ancak ve ancak ülke çıkarları ve halktan yana bir planlama ile olanaklıdır. Eğer bir planımız yoksa başkalarının planlarının bir parçası olacağımız açıktır.

Sözlerime son verirken, sempozyumumuzun hazırlık çalışmalarına emek veren değerli bilim insanlarımız Prof. Dr. Korkut BORATAV, Prof. Dr. Oktar TÜREL, Prof. Dr. Bilsay KURUÇ, Prof. Dr. Hayri KOZANOĞLU, Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR ve Prof. Dr. Aziz KONUKMAN'a, Odamız Sanayi Çalışma Grubu Başkanı Yavuz BAYÜLKEN'e tüm çalışmalarımızda

yanımızda olan TMMOB Başkanı Mehmet SOĞANCI'ya, Sanayi Kongresi Düzenleme ve Yürütme Kurulu üyelerine, oturumlarda temsilcileri bulunan sektörel kuruluşlar ve sendikalarımıza, etkinlik sekreterimiz Emin UYSAL ve bütün emeği geçenlere ve bu salonda bulunan herkese Oda Yönetim Kurulumuz adına teşekkürlerimizi sunuyor, bu etkinliğin sanayileşen, üreten, hakça paylaşan bir Türkiye için öneri ve düşlerimizin gerçekleşmesine katkıda bulunmasını diliyorum.

Döne Günay KAHRAMAN (Sunucu)- Sempozyum açış konuşmasını yapmak üzere Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yönetim Kurulu Başkanımız Sayın Mehmet Soğancı'yı davet ediyorum.

MEHMET SOĞANCI (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Başkanı)- Türkiye'nin aydınlık yüzü çok sevgili bilim insanlarımız;

Emek ve meslek örgütlerinin, demokratik kitle örgütlerinin, sanayi sektör derneklerinin çok değerli başkanları, yöneticileri;

Örgütümün çeşitli kademelerinde görev yapan sevgili yönetici arkadaşlarım, mesai arkadaşlarım;

Sevgili Meslektaşlarım,

Sevgili Konuklarımız,

Sevgili Basın Mensupları,

Hepinizi Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yönetim Kurulu adına saygıyla selamlıyorum. "TMMOB Sanayi Kongresi 2009'a Doğru, Kriz ve Sanayi Sektörlerinin Durumu Sempozyumu"na hoş geldiniz.

Ben öncelikle burada hepimizin buluşmasını sağlayan arkadaşlarıma, Yürütme Kurulumuza, Düzenleme Kurulumuza, görüşlerini bizimle paylaşacak bilim insanlarına, uzmanlara, Makina Mühendisleri Odamızın Sevgili Yöneticilerine, Oda çalışanı arkadaşlarıma, emeği geçen tüm arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Değerli Katılımcılar,

TMMOB, mesleki, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda ülkemizdeki mühendisleri, mimarları ve şehir plancılarını temsil etmek, onların hak ve çıkarlarını halkımızın çıkarları temelinde korumak ve geliştirmek, mesleki, sosyal ve kültürel gelişmelerini sağlamak ve mesleki birikimlerini toplum yararına kullanmalarının zeminini yaratmakla yükümlüdür. Bu amaçla, TMMOB meslek alanlarıyla ilgili gelişmelerin ve politikaların sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel boyutlarını derinlemesine kavramak, yorumlamak ve toplumu bilgilendirmek zorundadır. Bu nedenle de TMMOB, bu politikaların toplum yararına düzenlenmesi için öneriler geliştirir, bunların yaşama geçirilmesi için mücadele eder ve

bunların gereği olarak en genel anlamda bağımsız ve demokratik bir Türkiye'nin yaratılması yönündeki çalışmalarını bütünsel bir anlayışla ve etkinleştirerek sürdürür.

TMMOB yıllardır üzerine düşeni yapmış, yerel ve merkezi iktidarları, meslek alanları ile ilgili ve sürekli olarak, bugünkü gibi topladığı etkinliklerin sonuç bildirimleri ile uyarmıştır. İşte şimdi TMMOB ortamında 1962'den bu yana düzenlenmekte olan ve bu kez on yedincisi düzenlenecek olan Sanayi Kongremizin ön hazırlık toplantısı olan Sempozyumda bir aradayız.

TMMOB ortamında 1962'den bu yana düzenlenmekte olan Sanayi Kongreleri 1962, 1964, 1972, 1974, 1976 tarihlerinde Makina Mühendisleri Odası yürütücülüğünde gerçekleştirildi. Bir süre verilen aradan sonra; gene Makina Mühendisleri Odası yürütücülüğünde düzenli bir şekilde sürdürüldü.

- 1987'de 1980 Sonrası Sanayiinin Durumu, 21. Yüzyıla Girenken Türkiye Sanayi,
- 1989'da Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler, Sanayide Uygulamaları ve Etkileri,
- 1991'de Bilim ve Teknolojideki Olağanüstü Gelişmeler ve Ekonomilerin Uluslar Arasılaşması Sürecinde Türkiye Sanayiinin Konum ve Geleceğinin Saptanması,
- 1993'de Türkiye'nin Sanayi ve Teknoloji Politikaları ve Uluslararası Rekabet Hedefleri,
- 1995'de Rant Ekonomisinden Üretim Ekonomisine Geçiş,
- 1997'de Toplu Bakış,
- 1999'da Küreselleşme ve Sanayileşme,
- 2001'de Mühendisler ve Sanayileşme,
- 2003'de Küreselleşme ve AB Süreçlerinin Ülke Sanayii ve Mühendislerine Etkileri,
- 2005'de de Sanayileşme, İstihdam, Refah,
- 2007'de Geçmişten Geleceğe Sanayileşme, Planlama ve Kalkınma, Türkiye İçin Model Önerileri

ana temalı Sanayi Kongrelerini düzenledik.

2009 Aralık ayında ise "Dünya Ekonomik Krizi ve Türkiye Sanayinin Yeniden Yapılanması" ana teması altında krizin dünyada ve Türkiye'deki etkileri, yönelimleri ile Planlamada Model Önerileri ve İstihdam Öncelikli Bölgesel Refah ve Kalkınma konularında yoğunlaşacağız.

Şimdi bu sempozyum ile sığağı sığağına, kapitalist küreselleşmenin küresel krizinin sanayi sektörlerimize etkilerini irdeleyip, sizlerin katkıları ile saptama ve önerilerimizi kamuoyuna sunacağız.

Değerli Katılımcılar,

Oda Başkanımın konu ile kapsamlı sözlerine ilave olarak ve 2007 Sanayi Kongresi'nin sonuç bildirgesinden birkaç hususu burada sizlerle paylaşmak istiyorum.

Kongremiz sonunda 2007 de şunları söylemiştik:

Ülke sanayinde üretimi esas alacak istihdam odaklı, kalkınma ve refahı amaçlayan politikalar nerdeyse bütünüyle terk edilmiş, ülke dış borç ve ithal girdi ağırlıklı ihracata ve dengesiz büyümeye dayalı ekonomik anlayışa teslim edilmiştir.

Ülkeye gelen yabancı doğrudan sermaye yatırımları özelleştirmeye, finansman ve sigortacılık sektörlerine yönelmiş, böylece imalat sanayinin yeni yatırımlarına herhangi bir kaynak ayrılmamıştır. İç pazar, ithal malları lehine genişletilmiş ve dışa bağımlılık perçinlenmiştir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı, plansız döneme geçişi simgesi olup, AB'ye entegre ile sanayinin taşeronlaşmasının da belgesi niteliğindedir. Plan yapamayan Türkiye başkalarının planına teslim olmuştur. Bir başka anlamda küresel ekonominin insafına bırakılmıştır.

Ar-Ge ve inovasyon sürekli gündemde olmasına karşın GSMH içindeki payı % 0,8'i aşmamış, ayrıca çıkarılan yasa taslağı ile yabancı yatırımların Ar-Ge merkezlerine teşvik verilmesi öngörülmektedir.

Bölgeler arası dengeyi kuracak ve gelir dağılımını adil bir biçimde kalkınmada öncelikli yörelere yayacak politikalar oluşturulmadığından, işsizlik ve yoksulluk sorunu öncelikli sorunların başında yer almakta devam etmektedir.

Planlama, sanayileşme ve kalkınma birbirinden ayrılmaz bir üçlüdür. Bu kavramlar yalnızca sanayideki teknolojik gelişmeler veya üretim sürecinde dar anlamdaki bir sanayileşme ile eşleştirilerek tanımlanamaz. Sanayileşme ve kalkınmayı "sosyal kalkınma" anlayışı içinde, planlı bir yaklaşımla, tarım, çevre, enerji, bilim, teknoloji, istihdam, sağlık, eğitim, gelir, bölüşüm ve tüm diğer alanlara yönelik politikalarla bir bütünlük içinde tanımlamak gerekmektedir.

Türkiye küresel güçlerin bize biçmiş olduğu fason üretime yönelik taşeronlaşmış sanayi işletmelerinden oluşmuş bir yapılanmayı kabul edecek midir? Yoksa Türkiye sanayi elbisesini yeni bir modele göre, sanayileşme ve sosyal kalkınma hedeflerine yönelik bir biçimde mi oluşturacaktır? MMO tarafından kongreye sunulan "Ülke Örnekleri ile Kalkınma ve Sanayileşme Modelleri" Raporunda görüldüğü gibi bu ülkelerin uygulamaları, fason imalatın sanayi içinde özgün ürün geliştirilmesini önlediğini ve dışa bağımlılığı artırdığını ortaya koymaktadır. Türkiye bu ülkelerin sanayileşme deneyiminden gerekli dersleri çıkaracak ipuçlarını yakalamak zorundadır.

Ülkemizin kaynakları, küresel güçlerin baskısından bağımsız bir şekilde değerlendirildiğinde, Türkiye küresel rekabette yer alabilecek potansiyellere sahiptir. Bilimi ve teknolojiyi esas alan, AR-GE ve inovasyona ağırlık veren, dış girdilere bağımlı olmayan, istihdam odaklı ve planlı bir kalkınmayı öngören sanayileşme politikaları uygulandığında, durum değişecektir.

Böylece sanayi yatırımlarında daha rasyonel seçimler yapılabilecek, ülkenin doğal kaynakları daha iyi değerlendirilebilecek, emek ve kaynak yoğun üretimden ileri/yüksek teknoloji yoğunluğu olan bir üretim ve sanayi yapısına ulaşılabilecektir.

Planlama, sanayileşme ve kalkınmada halkçı, toplumcu bir model ve bağımsız bir siyasi irade ile bunu gerçekleştirmek olanaklıdır.

- Ülkenin ekonomisini dışa bağımlı ve kırılgan hâle getiren, tam üyelik müzakere süreçleri tamamlanincaya kadar, Gümrük Birliği anlaşması mutlaka askıya alınmalıdır.

- AB ile üyelik müzakere süreçlerinde siyasi ödünler verilmesi istenen ve Türkiye'nin iç politikasına müdahale eden üye tavırları reddedilerek, müktesebat değişikliklerinin tüm sektör ve sivil toplum nezdinde tartışmaya açılması ile tüm sektörlerde ülke çıkarlarına yönelik politikalar oluşturulmalıdır.

- Bugün her şeyden önce ülke ekonomisi ve sanayinin planlaması zorunlu hâle gelmiştir. Bu planlama, kamu yararına çalışanların gelir dağılımını düzeltecek, işsizliği ortadan kaldıracak, sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmayı sağlayacak, refahı kitlesel olarak yayacak ilke ve araçları kapsamaktadır. Burada yatırımlara ağırlık verilmelidir.

- Planlama ve Kalkınma odaklı çalışmalar, tüm toplumsal mutabakatla, üniversite, sanayi ve meslek odaları ve sektör kuruluşlarını da kapsayan geniş bir platformda tartışılmalı, çözüm önerileri geliştirilmelidir.

- Sanayide üretimin Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Sitelerinde yaygınlaştırılması ve KOBİ'lere rasyonel bir işletme yapısı ve ölçek getirecek düzenlemelerin yapılması zorunludur. Bunun için öncelikle bir sanayi envanteri çıkarılmalı, sistematik bir veri tabanı kurularak sürekli güncelleştirilmelidir.

- Mühendislik alt yapısı, AR-GE ve teknolojik gelişmenin önemli bir planlama ögesi olarak alınması ve değerlendirilmesi, kamu yararı ön plana alınarak benimsenmelidir.

- Yukarıdaki tespit ve önerileri sağlayacak kamu yararına bir planlama, kalkınma ve istihdam odaklı gelişmelerin gerçekleşebilmesi demokrasinin tüm ilke ve kurumlarıyla egemen olduğu, insan hakları ve özgürlüklerinin tam anlamıyla uygulandığı bir ortamın oluşturulması ile sağlanabilmelidir. Bir diğer anlamda, demokrasi ile kalkınma birbirini reddeden değil, birbirini tamamlayan ve geliştiren durumlar olarak görülmelidir.

“Eğer planınız yoksa başkalarının planlarının bir parçası olursunuz!” Oysa bizler, üreterek büyüyün ve paylaşarak gelişen bir ülkede yaşamak istiyor ve bunun olanaklı olduğunu biliyoruz.

Değerli Katılımcılar,

Kapitalist küreselleşmenin küresel krizinde bu sözlerin anlamı daha doğru ortaya çıkıyor.

Oda Başkanımın az önce söylediği rakamlar da bugünün Türkiye ve Dünya ölçeğinde gerçeğin ifadesidir.

Kapitalist Küreselleşmenin sonuçları ortadadır: 1 milyar kişinin günde 1 dolardan az kazandığı, dünya nüfusunun zengin %2'sinin dünya servetinin yarısına el koyduğu bir dünyada yaşıyoruz. Kuzey ile güney arasındaki, kadın ile erkek arasındaki, varsıllarla yoksullar arasındaki fark gittikçe açılıyor.

Ülkemizde de yoksulların daha fazla yoksullaştığı, siyasal yapıda pek çok değişimin gerçekleştiği biçimde yaşanan süreç, kapitalist küreselleşmenin küresel kriziyle karanlık yüzünü bir kez daha gösterdi. Neo-liberalizmin kurallarının değişmez olduğu öngörüsü sarsılırken krizden kurtulmak için sistemin taleplerine cevap vermenin de doğru olmadığı ortaya çıktı.

Küresel mali kriz tüm müdahalelere rağmen önü alınamaz bir şekilde derinleşiyor. Kapitalist küreselleşme sürecinin sonunu işaret eden bu krizle birlikte, kapitalizmin geleceği de tartışılmalı hâle geliyor. Neo-liberalizmi tartışılmaz ve geri döndürülemez kaçınılmaz bir süreç olarak gösterenler dahi, neo-liberalizme karşı alternatif arayışlarına giriyorlar.

Krizin sonrasında yoksulluğun ve işsizliğin artacağını tahmin etmek bir kehanet değil. Önümüzdeki dönem tüm dünyada krizin derinleşerek devam edeceği, bunun sonucu olarak da yoksulluğun, işsizliğin büyüyeceği bir dönem olacak. Böylesi bir dönem kapitalizmin iç çelişkilerini arttıracığı gibi aynı zamanda sınıf mücadelesine de ivme kazandıracaktır.

Küresel ekonomiyle yakın bağları olan hiçbir ülke bu krizden zarar görmeden kendisini kurtaramayacak. Özellikle Türkiye gibi kendi kaynaklarını kullanamayan, emperyalizme bağımlı ülkeler bu krizden daha da fazla etkilenecektir. Görülen o ki bugüne kadar Türkiye'yi yönetenler büyük bir bunalım, çözümsüzlük ve alacakaranlık dışında hiçbir şey yaratamamıştır. Daha çok yoksulluk, IMF'ye ve emperyalizme daha çok bağımlılık, baskı, şiddet, çeteler ve yolsuzluklar, bu düzenin ve ülkeyi yöneten siyasi iktidarların marifetleridir.

Evet, yaşamın içinde insandan ve halkımızdan yana taraf olan TMMOB, "kapitalist küreselleşmenin krizi bizim krizimiz değildir" diyor. "Bu kriz vahşi kapitalizmin "kâr daha fazla kâr, sömürü daha fazla sömürü düzeninin" krizidir" diyor. Bu kriz, "Üsttekine han hamam, alttakine din iman düzeni"ni sürdürücülerinin krizidir.

Bu sempozyumumuzda da konuşmalar, tespitler bu sözlerimizin ne anlama geldiğinin ifadesi olacaktır.

Bütün bunlara karşın,

Dünyada da ülkemizde de umut ancak başka bir yaşam arayışının güçlenmesinden

geçmektedir. Bugün başka bir ülke ve başka bir dünyaya her zamankinden daha fazla ihtiyaç vardır. Kapitalizmin geleceği yoktur, bizler insanlığın yok oluşa sürüklenmesine karşı özgürlüğün, barışın, kardeşliğin hakim olduğu yepyeni bir dünyayı bugünden yaratmanın mücadelesini şimdi daha güçlü ve kararlı yürütmeliyiz.

Kapitalizmin küresel krizinin yaşandığı böylesi bir dönemde, “daha demokratik, daha barışçı, gelirini adaletli paylaşan” bir dünya için mücadelenin de yükseltilmesi zamanıdır.

Değerli Katılımcılar,

Bitirirken şunları da söylemeliyim:

TMMOB'nin sözü insana dairdir, yaşama dairdir ve aydınlık gelecek günlere dairdir. Herkesin bunu bu şekilde algılamaları gerekmektedir. TMMOB insana dair görevlerini yapmaya devam edecektir.

Döne Günay KAHRAMAN (Sunucu)- Başkanlarımıza konuşmalarından dolayı teşekkür ediyoruz.

Birinci Oturum
ÜLKE SANAYİNİN DURUMU
Genel Değerlendirme Sunumu
Prof. Dr. Korkut BORATAV

Döne Günay KAHRAMAN (Sunucu)- Birinci Oturumumuz, “Ülke Sanayiinin Genel Durumu.” Değerlendirme sunumuyla Prof. Dr. Sayın Korkut Boratav Hocamızı davet ediyorum.

Hocamız 1935'te Konya'da doğdu. 1959 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. 1960 yılında tamamladığı maliye teorisi yüksekisans eğitimi sonunda Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine asistan olarak girdi. 1964'te aynı fakültede iktisat doktorasını tamamladı. 1964-1966'da Cambridge Üniversitesinde araştırmalar yaptı, 1972'de doçent oldu. 1974'te Birleşmiş Milletler Genevre Ofisinde danışmanlık yaptı. 1980'de Ankara Üniversitesi Senatosunca profesörlüğe yükseltildi. 1983'te Ankara Sıkıyönetim Komutanlığınca 1402 sayılı Yasa sonucu üniversitedeki görevine son verildi. 1984-1986'da Zimbabwe Üniversitesinde öğretim üyeliği yaptı. Danıştay kararıyla yeniden Siyasal Bilgiler Fakültesine dönen Boratav, bu okuldan 2002 yılında emekli oldu. Boratav'ın araştırma alanları, uluslararası iktisat, iktisat politikası, gelişme iktisadi, Türkiye ekonomisidir. Boratav, 1997 yılında Türkiye Bilimler Akademisi Hizmet Ödülünü almıştır. Halkbilimci Pertev Naili Boratav'ın oğlu olan Korkut Boratav 3 çocuk babasıdır. Korkut Boratav'ın tümü iktisat biliminin farklı alanlarında Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Almanca olmak üzere birçok kitabı, bilimsel dergi ve derlemelerde yer alan onlarca makalesi, konferans, kongre tebliğleri ve araştırma projelerine ilişkin metinler olarak çok sayıda incelemesi vardır.

Buyurun Hocam.

Prof. Dr. KORKUT BORATAV- Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği Yönetimi, Makina Mühendisleri Odası değerli yöneticileri, sevgili dostlar; hepinizi saygıyla selamlarım. Beni bu önemli sempozyumun açılış konuşmasını yapmak için onurlandıran arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

Burada çeşitli sektörlerin içinde yaşadığımız krizden Türkiye'de nasıl etkilenmekte olduklarını eleştirel ve bilgi taşıyan yaklaşımlarla izleyeceksiniz. Bu bilgi dağarcığına ben biraz genel bir sunuşla başlangıç yapmak istiyorum. Açılış konuşmasındaki bilgi aktarımları ve değerlendirmeler, benim de bu kısa sunuşumda yer alacak. Dolayısıyla çok fazla yeni şeyler beklemeyin benden, ama sektörlerle ilişkin ayrıntılı tartışmalara bir tepeden bakış, kuşbakışı değerlendirme olarak görebilirsiniz.

İlk olarak şu saptamayla başlayalım: Türkiye, 2008 krizine kırılğan konumda girdi. Bu kırılğanlığın sonuçlarına sunuşumun bitim noktasında tekrar döneceğim. Yalnız, bu kırılğan gidişin öngörüsünü şahsen ben değil, pek çok kişi, hatta 2007'deki kongrenin (TMMOB Sanayi Kongresi 2007) tartışmaları ve sunuşu sırasında bu topluluk da vurgulamıştı, defalarca vurgulandı, yani dinleyen kulaklar uyarıldı. Esasen vurgulamamız şuydu: Dünya ekonomisinin en tutucu çevreleri bile, metropol ülkelerden veya dünya ekonomisinin

ana mekanizmalarından kaynaklanacak, en hafifiyle yumuşak iniş, fakat en kötümser öngörüyle de bir finansal kriz beklentisi içindeydiler. Mevcut kriz, bu beklentileri aşan boyut kazanmakta, ama bu beklenti yaygındı. Bu beklentinin bizim gibi ülkelere darbe vurması ise, esas olarak iki kanaldan olacaktı. Dış ticarete fazlasıyla açılan ekonomiler, dış talepteki daralmanın kendi ülkelerine ve ihracatçı sektörlerine yansımalarının maliyetini çekeceklerdi. Diğer de, sermaye hareketlerinin olağanüstü bir canlanma gösterdiği 2002-2007 konjonktürünün bu hareketlerin durgunlaşması veya çıkışa dönüşmesi halinde, özellikle çevre ekonomilerinde önemli şoklar yaşanacaktı.

Dolayısıyla “Kriz patlak verdiğinde, özellikle sermaye hareketlerinin çevre ekonomilerine girişindeki yavaşlama veya tersine dönmenin patlak vermesi gündeme geldiğinde, ülkeler hangi konumda olacaklardı?” sorusu çok önemliydi. İki tane temel göstergely biz vurguladık, pek çok kişi de vurguladı: Eğer o konjonktüre hızlı artış gösteren bir dış borçlanmayla ve düzeyi ve göstergeleri riskli bir dış borçlanmayla giriyorsanız, kırılğan konumda girecektiniz. İkincisi, cari işlem açığı yahut kestirme ifadeyle dış açığın oran olarak ve düzey olarak yüksek konumda girerseniz, kırılğan girecektiniz. İşte Türkiye, 2008’in Ekim ayından itibaren tamamen bu konumda krizin ilk dalgasını sert biçimde yedi. Dolayısıyla ben bu gidişin, yani kırılğan konuma gidişin özellikle sanayii ilgilendiren bazı deformasyonları üzerinde sizlere bir değerlendirme aktaracağım.

2007 sonunda, aşağı yukarı kriz öncesinin son yılı, yani dünya ekonomisinin şöyle bir seyir gösterdiğini biliyoruz artık: Neoliberal modelin dünya ekonomisini tamamen etki altına aldığı 1980’li yıllardan itibaren iniş ve çıkış gösteren çevrimler içinden geçiyoruz. Her çevrim, bir iniş, bir de çıkış aşamasından oluşuyor; bazı ülkeleri daha çok, bazılarını daha az etkiliyor, ama milli gelirin büyüme hızından ya yavaşlamalar ya negatif göstergeler, sermaye hareketlerinde daralmalarla başlayan bir iniş ve çıkış. Dünya ekonomisinin son çevrimi 1998’de başladı ve 2007’de bitti. Dolayısıyla ben 2007’nin sonuna geldiğimizde sözünü ettiğim kırılğanlıklar açısından ne durumda olduğunu kısaca aktarayım. Biliyorsunuz, ama tazelemekte zarar yok.

97’nin sonuna gelindiğinde, Türkiye’nin dış borçları 247 milyarı aşmıştı. 1998-2007 yılları arasında Türkiye’nin konumunda olan tüm çevre ülkelerinde dış borçlar yıllık artış oranı yüzde 5,5 idi, Türkiye’nin yüzde 11,4 oranındaydı, yani diğer çevre ekonomilerindeki artış hızının aşağı yukarı iki misli daha yüksek bir dış borç artış temposu tutturuyor idik. Halbuki aynı dönemde milli gelirin artış hızı, yani başlangıç, 97-2007 arasında yüzde 3,6’dır. Siz bakmayın, bu yükseliş yıllarının yüzde 7’yi aşan bir büyüme başarıımı göstergelerine dayalı “Ne kadar başarılı bir dönemden geçtik” söylemine. Böyle bir değerlendirmeyi 98-2007 arasında yapmamız lazım; hem çevrimin tümüdür, bir de Türkiye açısından anlamlı bir dönemlemdirme daha söz konusudur. Türkiye, 98’de IMF’nin gözetimi altına girdi ve bu 10 yıl, hatta 11’inci yılın Mayıs’ına kadar da devam etti, yani 2008’in. Onun için, dönemin

tümünü değerlendirelim. Böyle dipte başlayıp zirvede son bulan değerlendirme siyasetçiler için yararlıdır, anlamlı olabilir, ama nesnel analiz yapanlar için bunun önemi yok.

Öte yandan, cari işlem açığına gelelim. 2007'de 38 milyar dolara ulaşmıştır ve milli gelir 2006'da yüzde 7.8'dir. 2007'yi vermiyorum, çünkü 2007'de milli gelir tanımı değişti, bütün geçmiş değerlendirmeleri de yeniden hesaplamak gerekiyor, ama artış eğilimi bakımından bir fark yok. İşte bu iki kırılma ölçütü bakımından sanayiye asıl ilgilendiren değişken, cari işlem açığı değişkenidir, ben onun üzerinde duracağım. Ama krize girmenin sonucuna şimdiden de değineyim, yani kırılma konumunda, sonunda söyleyeceğim şeyi peşinen söylemeyi tercih ediyorum şu anda.

Bu dönem, Amerika'nın astronomik dış açıklarla dünya ekonomisine taşıdığı olağanüstü dengesizlikler dönemidir. Amerika, 2006'da dış dünyaya 811 milyar dolar dış açık vermiştir. 2007'de bu 780 milyar dolar olmuştur, bu çok büyük bir rakamdır. Böyle bir dönem, bu astronomik dış açıklarının söz konusu olduğu dönem bittiği zaman, gelişmekte olan ülkelerin büyük bölümü -petrolcülerini bir yana bırakalım, onlar da tabii o konumda- dış denge yahut dış fazla konumunda krizle karşılaştılar. Dış denge veya dış fazla; hatta gelişmekte olan ekonomiler, yani çevre ekonomilerini bir bütün olarak alırsanız, dış fazla veriyorlar. Dış fazla veren ekonomiler kriz ortamıyla karşılaştıkları zaman, finansal ve mali politika açısından hem dünyanın patronları, hem de IMF, bunlara "Krizin etkilerini hafifletmek için genişleyin" önerisinde bulundular. Yani, standart istikrar reçetelerini bir yana attılar, metropol ülkeleri tabii attı bir yana, onu da biliyoruz, ama sadece metropol ekonomileri değil, tüm dünya ekonomisine şu çağrıda bulunuldu: "Mali sistemi genişletin, yani vergileri azaltın, öncelikle de harcamaları artırın. Tüm dünyanın milli gelirinin yüzde 2'si oranında mali sistemi genişletin, yani bütçe açıklarını arttırın." Bu oran önerisi de IMF'den geldi.

Ancak, şu istisnalar dışında; işte o istisnalar, bizim ekonomimizin konumunda olanlar için: Cari açıkla ve yüksek dış borçla krize girmişseniz, genişleme reçetesi değil, daralma reçetesi izleyeceksiniz. Niye? Genişleme reçetesi daralmaya giren metropol ekonomilerinin ihracat talebini desteklemeye yarayacak. Bizim için büyük dış açık ve büyük dış borç yüküyle, krize girenler içinse, gelişmiş metropol ekonomilerinde patlak veren bankalar sistemi krizinin dış borç yükümlülüklerini kesintiye uğratmamak için hafifletici işlev görecek. Yani, dış borcun muntazaman ödenmesini, dış borç servisinin kesintisiz sürdürülmesini sağlamak için cari işlem açığını aşağıya çekmemiz gerekecek.

Bir de cari işlem açığı döviz talebi yaratmasın, onu aşağıya çekelim, hatta daralarak, küçülerek fazlaya dönüştürelim ki, metropol finans kapitalin bize o bol kepeçe döneminde verdiği kredilerin finansmanı rahatça çevrilsin.

İki öneri, birinci öneri adeta metropol ekonomilerinin reel sektörleri için, üretim ve ihracattaki daralmayı telafi etmek için. Bizim içinse, finans kapitalin gereksinimlerini sektöre uğratmamak için.

O nedenle; IMF'nin gözetimi altına giren tüm ülkeler, tüm çevre ekonomileri 2008'in Kasım'ından bu yana acı reçeteyi sineye çekmektedirler; yani "daralın, parasal daralma yapın, faizleri yukarı çekin, kamu harcamalarını indirin, özellikle kamu harcamalarının ücretlere dönük öğelerini indirin, iş gücü piyasasını da esnekleştirin" reçeteleriyle yüz yüze geliyorlar.

Bunların hepsi kriz konumuna Türkiye gibi kırılgan, kriz ortamına Türkiye gibi kırılgan konumda giren ekonomilerdir. Macaristan, Ukrayna, Pakistan, Beyaz Rusya ve Letonya'dır. Türkiye de sıradadır, daha doğrusu müzakere sürecindedir. Ne olacağını bilmiyoruz. Doğu Avrupa'daki diğer iki veya üç ekonomi de kuyrukta beklemektedir. Bu nedenle; kriz Türkiye'nin ve benzer kırılgan konumdaki ekonomilerin hareket serbestisini kısıtlıyor.

Şimdi gelelim Türkiye'nin cari açığının ardında yatan etkenlere. Yani, dış borçlanmayı bir yana bırakıyorum, onu bu sunuşun konusu olarak yapmıyorum, oluşturmuyorum, ama cari işlem açığının üzerinde duracağım. Onun sanayiyle ilgili boyutuna vurgulama yapacağım.

Bir kere bu cari işlem açığı çok büyüktür. 2007'de Türkiye 38,2 milyar dolar cari açıkla dünya ekonomisinin 7. en büyük cari işlem açığını vermiştir. Bizim önümüzdeki altı ekonomi hepsi gelişmiş metropol ekonomileridir. Tabiatıyla başta Amerika. Türkiye 7. büyük ekonomiler bir yana, yüzde 8'lik oranla, yüzde 8'e yaklaşan oran da çok yüksektir.

Burada beş tane sorunu tartışmayı öneriyorum. Birincisi: Cari işlem açığının ana öğesi nedir? İkincisi: Hangi bağlantılar söz konusudur? Üçüncüsü: Niye büyüyor ve artıyor? Dördüncüsü: Niye son yıllarda arttı, daha fazla arttı? Beşincisi: Çözüm yolu.

Birincisi: Ana öğe dış ticaret açığıdır. Fazla ayrıntıya gerek yok. 2003-2007 yılları arasının cari açığın bütün öğelerini toplayın, cari denge eksi 114 milyardır; yani açığın toplamı 114 milyardır. Dış ticaret dengesi ise 157 milyar dolar açıktır; yani dış ticaret cari dengeye oranı yüzde 138'dir, yani aşağı yukarı 1,4'tür.

Diğer öğeleri; bu açığı kısmen kapatmaya. Açığı artıran öğeler de vardır, kâr faiz transferleri, ama diğerleri biraz damla damla daraltmaya katkı yapmıştır. Böylece esas olarak bir dış ticaret dengesizliği sorunudur. Ama dikkat ediniz, dış ticaretten mal ticaretini söylüyorum, hizmet değil. Hizmet ticareti pozitifdir.

Transferler; karşılıklı cari transferler kalemi pozitifdir, yani işçi ücretleri pozitifdir, gelirler, faiz kâr transferleri ise negatiftir, hizmet ticareti değil, sadece mal ticareti. Mal ticareti de Türkiye'de esas olarak hem ihracatta, hem ithalatta sanayi sektörü sorunu; esas olarak sanayidir.

İkinci soru, o zaman nedir, hangi bağlantılar söz konusudur? Ana bağlantılar şudur. Türkiye ekonomisinin büyümesi esas olarak son yıllarda (2000 sonrasında), 21. yüzyılın finansal krizi izleyen, hatta finansal kriz dahil, dönemi boyunca esas olarak ekonominin

kısa dönemli genişleme ve daralması, dış kaynak girişine ve bu girişteki yavaşlamaya veya tersine dönmeye bağlıdır.

Mekanizma şudur: Dış dünyadan otonom, aşağı yukarı bağımsız olarak, yani bağımsız dediğim ekonominin iç talebinden veya cari açığının finansman ihtiyacından değil, başka getiri motivasyonlarından kaynaklanan sermaye hareketleri vardır. Dış kaynak girişi iç talebi destekler, iç talebin desteklenmesi atıl kapasite olduğu sürece ekonomiyi kısa dönemli büyüme sarkacına sürükler. Bu ithalata yol açar, ithalat da cari işlem açığına yol açar.

Buradaki önemli vurgulama şudur: Son yıllarda, 2000 sonrasında büyümeyle, cari işlem açığının arasındaki bağlantı bozulmuştur. Yani, 1990'lı yılların tümünü dikkate alın, ekonominin ortalama büyüme hızı yüzde 4,1'dir. Cari dengenin yahut cari işlem açığının milli gelire oranı, yani kümülatif olarak bir hesaplama yapın, on yıl boyunca yüzde 1'in altındadır, yüzde 0,8'dir.

Şu anda bizim için tahayyülü bile güç olan bir sağlık belirtisi var ekonomide. Başka sağlıksızlık öğeleri de var, onların üzerinde durmuyorum, bir sağlık belirtisi var o da şu: Büyüme hızı fazla bir dış açık yaratmıyor. Hatta aynı dönemde yüksek büyüme hızının gerçekleştiği iki örnek yılı alayım. 1990'da milli gelir yüzde 9,4 büyümüştür, cari işlem açığı milli gelirin yüzde 1,7'si oranındadır. 97'de büyüme hızı 8,3 cari işlem açığının milli gelire oranı yüzde 1,4'tür.

Şu günlerde gerçekleşse bizim için olağanüstü bir rahatlama ögesi olacak ve yüksek büyüme hızlarında bile milli gelirin yüzde 1-1,5 civarında açık veren bir ekonomi. Peki, 2000 sonrasına gelin. 2000-2006 arasını alıyorum. 2007'de milli gelir hesabı değiştiği için, bu geçmişle bağlantılı karşılaştırmalar hep problem yaratıyor. Bir de tamamen geçmişe taşımadılar, 98'le başlattılar. O yüzden, 2000-2006'da ortalama büyüme 4,9, cari işlem açığı ise ortalama olarak 5,8, yani önceki on yıla göre aşağı yukarı eşit büyüme sağlıyorsunuz. Birinci dönemde yüzde 1'in altında, bu dönemde yüzde 6'ya yakın dış açık veriyorsunuz ve yüksek büyüme hızlarında milli gelirin, mesela 2006'da yüzde 6 büyüme, yüzde 7,8 cari açık.

Demek ki, esas olarak bir bozulma söz konusu; hatta büyüme hızı düştükçe, cari işlem açığı artıyor. İşte bunu tartışınca, sanayiyle ilgili bazı tespitler yapıyoruz. Bu tespitleri mühendis kökenli, ama pek çoğu biliyorum ki iktisatla haşır neşir oldular veya iktisat tezgahından geçmiş arkadaşlarımızın hoşgörüsüne sığınarak teknik bir terimle açıklayacağım, "esneklik", anlaşılacağını sanıyorum. Kısacası, milli gelir veya herhangi bir gelir ögesi yüzde 1 arttığında, bir başka değişken mesela, ithalat yüzde 1 artarsa, esneklik 1'dir. 1'in üstündeki bir esneklik o artan gelir ögesine, gelir esnekliğinden bahsediyorum, artan gelir ögesine göre daha fazla artan bir ithalat söz konusuysa, ithalatın gelir esnekliği 1'den yüksektir, 2-3'tür vesaire.

Şimdi, burada karşılaştırmayı daha sonra üzerine vurgulama yapacağım Gümrük Birliğine taşımak istediğim için, Gümrük Birliğini izleyen dört yılla, daha 94 krizini izleyen dört yılla, bu dört yıl, aynı zamanda, Gümrük Birliğinin de ilk dört yılıdır. 2001 krizini izleyen dört yılı olarak yapıyorum. 95-98 ve 2002-2005 yıllarını yapıyorum. Milli gelire ilişkin ithalatın gelir esnekliğinde çarpıcı bir artış var. Aşağı yukarı 4'ten 6'ya çıkıyor, 3,9'dan, 6,2'ye çıkıyor. Yani, gelir büyüdükçe, ithalat gereksinimi daha fazla artıyor; yani gelirin artış hızından daha fazla artıyor.

Demek ki, büyüdükçe daha fazla ithalat yapıyoruz. İkincisi; ara mal ithalatının sanayi üretimine göre, sanayinin katma değer artışına göre esnekliğine bakıyoruz. İmalat sanayinin ondaki artış oranı daha da fazla. Önceki dönemde 2,7 evet her halükârda sanayi büyüdükçe, ithalat ara mal gereksinimi; daha fazla artıyor. Ama bu artış 2,7 katsayısıyla ifade ediliyor, 95-98 arasında.

2002-2005'e geçtiğimizde 4,7'ye çıkıyor. Ayrıca ihracat artışının ithalat gereksinimi de artıyor. Çünkü, ihracatımız biliyorsunuz yüzde 90 küsur oranında sanayi sektörünün marifetidir, mal ihracatının. Eğer sanayi üretiminin ara mal gereksinimi artıyorsa, bu şekilde ara mal ithal gereksinimi artıyorsa, sanayi ürünü ihracatı da fazlasıyla artacaktır.

Dolayısıyla, Türkiye öyle bir duruma geliyor ki, arkadaşlarımız bunu adeta taşeronlaşma veyahut bağımlı bir sanayileşme olarak, yani adeta dış dünyanın acentesi gibi çalışan bir sanayileşme olarak anlattılar. Türkiye ekonomisi fiilen o duruma geliyor ve bu yüzden ticaret açığı her yıl muntazaman artıyor. 2003'ten sonra 14 milyar, 23 milyar, 33 milyar, 40 milyar, 47 milyar.

Çok sevimli ihracattan sorumlu bakanımız ihracat artışını topluma müjdeleyerek, büyük bir coşku altına girdiği her yıl, ithalat rakamını bize taşımaktan imtina ediyor. Niye? Çünkü, sanayi üretimi ancak ve ancak ihracatla artıyor. Öyle bir noktaya geliyoruz ki, Türkiye ekonomisinin ara mal ithalatı sanayi üretimine aşağı yukarı eşit bir hâle geliyor.

İşte bu noktada, Gümrük Birliğinin etkisini dikkate almak lazım. Bir de şu var: Gümrük Birliğinin etkisi. Peki, niye etki? Gümrük Birliği 95 sonrasında da söz konusuydu. Ama biz 2000 sonrasında bu etkiyi gördük.

Problem şudur: Gümrük Birliğinin kabul edildiği 95 yılı bilinçli değil, adeta bizim hiçbir zaman Gümrük Birliğine giren, başvuran kimse bu tip ince hesaplar yapmaz, 94 krizini izleyen yıldır. 94 krizi de büyük boyutlu bir devalüasyonun, yani Türk parasının dış değerinin düşmesinin farklı bir ifadeyle, döviz fiyatlarının yükselmesinin gerçekleştiği bir yıldır.

Fakat, 95-97 arasında özellikle Merkez Bankası, şimdiki Merkez Bankası politikalarının aksine, reel devalüasyonu korumayı hedefledi. Yani, bir sepet yaparak, bir döviz sepeti yaparak, enflasyonla döviz sepetini paralel seyrettirmeye çalıştı. Bunun pratik sonucu, 94 krizinin sağladığı devalüasyonun kazanımı korunuyordu; döviz kuru bakımından aşağı

yukarı korunuyordu. Pek az kaybı olmuştur, hatta 93'e göre yani, krizden bir yıl öncesine göre reel devalüasyon hâlâ geçerliydi.

2001 krizi sonrasında, bir yıllık bir büyük uyarlamadan sonra, Türk parası hızla değer kazanmaya başladı ve adeta yıllık olarak yabancı paralar sepetinin ihracat ortaklarımıza göre oluşturulmuş olan yabancı paralar sepetinin her yıl yüzde 8,4 oranında ucuzladığını gördük. Reel ucuzlama oranını yaşadık.

Dolayısıyla, Gümrük Birliğinin şok etkisi, gerçek etkisi 2000 sonrasında hayata geçti. Peki, bunu nereden çıkartıyorsun dersiniz, 1995-2006, 2006-2007 arasında Türkiye'nin dış ticaretinin ülke gruplarına göre ayırımının dökümünü yaparsak ortaya çıkıyor. Gümrük Birliği bazı beklentilerin aksine, Türkiye'nin dış ticaretini Avrupa Birliği doğrultusuna kaydırmadı. Yani, bu tür Gümrük Birliği yahut ticaret birliği anlaşmalarından beklenen, hatta bazı katı neoliberal kuramcıların eleştirel konusu yaptıkları ticareti saptırma etkisi yaşanmadı. Ticaret Avrupa Birliği dışına daha çok taşıdı.

Bakınız; sözünü ettiğim Gümrük Birliğinin ilk 12 yıllık uygulaması sonucunda Türkiye'nin Avrupa'ya yıllık ihracat artışı yüzde 13,3 oranındadır. İthalat artışı yüzde 11,1 oranındadır. Yani, adeta Avrupa'yla ticaretimiz lehe değişmiştir, bir parça. Açığımız hâlâ var, ama o açığımızın makasını biraz azaltıcı bir etki yapmıştır bu da esas olarak biliyorsunuz, Gümrük Birliğinin getirdiği temel yenilik tekstille ilgili ithalatın, Avrupa Birliği ithalatının gümrüksüz hâle gelmesidir.

Tekstilden kaynaklanan böylece bir olumlu, marjinal etki söz konusudur. Ama üçüncü ülkelere bakarsanız, yani Avrupa Birliği, hatta OECD'nin dışındaki üçüncü ülkelere bakacak olursanız, bu dönemde ihracat artışı yüzde 13,9 yani kabaca yüzde 14, ithalatın yıllık artış oranıysa yüzde 17 işte Türkiye'nin dış açığı esas olarak o üçüncü ülkeler grubundan kaynaklanıyor. Sebebi de gayet açık, Gümrük Birliğinin temel düzenlemesi Avrupa Birliğinin gümrük tarifelerini, ortak gümrük tarifelerini üçüncü dış ülkelere karşı uyguladığı ortak gümrük tarifelerini Türkiye'ye de taşımasıdır. Ama tabii, aradaki fark şudur: Avrupa Birliği bu tarifeyi uygularken, diğer ülkelerle özel anlaşmaları da vardır. Onlara karşı farklı koruma yahut farklı düzenlemeler yapar; ama üçüncü ülkeler Türkiye'ye karşı kendi bağımsız, özerk tarife oranlarını uygulamakta serbesttir, çünkü tam üye değiliz.

Bu nedenle; Türkiye'nin sanayi üretimi, sanayi sektörlerinin tümü ithalattan kaynaklanan ve üçüncü ülkelerin ithalatından kaynaklanan büyük bir şoka uğramıştır. İki değişken Gümrük Birliği, artı döviz kuru. Döviz kuru sorunu da 2000 sonrasında Merkez Bankasının Kanununa koydukları, "Merkez Bankasının ana görevi fiyat istikrarını korumak ve sürdürmektir" ifadesini tek görevi gibi telakki etmesi, enflasyon hedeflemesi sonunda, faiz kurlarından başka hiçbir iktisat politikası aracı uygulamaması, yüksek faizin Türkiye'ye büyük bir bölümü spekülâtif; ama bir bölümü de dış borçlanmayı teşvik eden, yani yerli aktörlerin, yerli sanayinin, yerli şirketlerin dış borçlanmasını teşvik eden sermaye girişini

teşvik etmesi, sermaye girişinin kurları ucuzlatması; kurları ucuzlatmanın ara mal ithali, özellikle ara mal ama tüm sanayi kolu. Ara mal, yatırım zaten sanayiye bağlı. Hatta tüketim büyük ölçüde sanayi ürününden oluşan öğelerle Türkiye sanayinin ara mallar aracılığıyla, adeta fason üreten bir sanayi biçimine adım adım dönüşmesi.

Bunun bir başka sonucu da şudur: Bana göre, Türkiye'de sanayinin milli gelire katkısında da hesaplama hatası olduğunu tahmin ediyorum. Üretim rakamıyla, katma değere gidişte kullanılan ara mal, girdi katsayılarının geçmişe ait katsayılar olarak kullanılmakta devam ettiğini tahmin ediyorum. Üretim rakamını otomatik olarak o katsayılardaki artışın, yani ithal girdilerin oranındaki artış dikkate alınmadığı için, üretimdeki artışın dışarıya taşınan, ara mallar aracılığıyla dışarıya taşınan, katma değer ve istihdam katkılarını ihmal ettiğini ve dolayısıyla milli gelirin büyüme hızının düşük tahmin edildiği, sanayi sektörünün büyüme hızının da düşük tahmin edildiğini tahmin ediyorum.

Şimdi, birkaç cümleyle sonuca geleyim. 2009 yılına ait Ctiy Grup, yani büyük şu anda kendisi de batma eşiğinde olan, ama bu tür tahminleri yapıyorlar, çünkü alacaklarının takipçisidirler. Tahminlerine göre Türkiye'nin 2009'da 109 milyar dolar ticari krediler, kısa vadeli ticari krediler hariç, dış borç döndürme yükümlülüğü var. Eğer, buna ticari kredileri de katarsanız, 136 milyar dolara çıkıyor. Dolayısıyla, 2009 boyunca 136 veya 110 milyar dolar civarında dış borç, ana para ve faiz ödemesi yükümlülüğüyle karşı karşıya Türkiye.

Burada Türkiye'ye iki tane seçenek sunuluyor. "Küçülerek, cari fazla vereceksiniz, IMF'yle de anlaşacaksınız, oradan gelen para bir parça sizi rahatlatacak. Döviz rezervlerinizi besleyecek, belki IMF'nin yaktığı yeşil ışık nedeniyle uluslararası finans kuruluşları biraz daha size karşı anlayışlı olabilirler, ama IMF sizden daha da küçülmenizi talep edecek ki, cari işlem açığınızı kaybolsun, 2001'de olduğu gibi, hatta fazlaya dönüşsün. Dış borç yükümlülüklerinizi böylece karşılayın" denilmiştir.

Bu tabii, hükümet başka nedenlerle, ama bunun da rolü büyük ihtimalle var, direniyor, ama bu direncin seçim sonunda kalkıp kalkmayacağını göreceğiz. Eğer bunu yapmazsanız, karşımızdaki seçenek şudur: Dış borç yükümlülüğünü serbest bırakırsanız, yani olduğu gibi bırakırsanız, döviz varlıkları üzerine aşırı bir talep doğacak, bu doğacak aşırı talep döviz fiyatlarını yukarı çekecek, rezervlerden bir miktar karşılırsanız, rezerv düşmesinin biliyorsunuz, Rusya'nın rezerv düşmesi bile, Rus rublesinin değer kaybını, 1/3'ni kaybettiler; hatta 600 milyar dolarlık rezervin 200 milyarını kaybettiler. Rublenin değer yitmesini durduramadılar.

Dolayısıyla, mesele şudur: Döviz kurlarındaki aşırı tırmanma, dış borçlu şirketlerin büyük çoğunluğunu, büyük problemlere, hatta iflasa sürükleyecek ve büyük ihtimalle şu ana kadar saygın bir başarımla gösterdiği iddia bankacılık sistemini de sarsacak.

Bu yüzden, bu ikinci yolu kazasız belasız atlatmak istiyorsanız, gecikmiş bir öneriyi tekrar

gündeme getirmemiz lazım. O da sermaye hareketlerinin kontrolü. Sermaye hareketlerinin en iyi kontrolü iyi yıllarda olur. Hükümetin o rahatlığının büyük sorumsuzluğunun IMF gözetimi altında izlenen makro politikaların büyük gafletinin özelliği budur. Her giren paranın bir günde çıkabileceği ihtimalini bu kadar göz ardı etmek için aşırı derecede miyop olmak lazım. Gününü gün yaşayan, yarını düşünemeyen bir perspektif.

Hükümet ve IMF'nin ortak sorumluluğudur bu. İyi para, iyi zamanda, yüksek, 185 milyar dolar yabancı para girmiştir Türkiye'ye 2003-2007 arasında. Neye yaramıştır bu? Kredi kartlarıyla aşırı tüketim pompalanmasına ve sanayinin ve üretimin reel tabanında anlamlı hiçbir genişleme olmamasına. 2007'de Türkiye'nin, hatta 2007'de Türkiye'nin Gayri Safi sermaye oluşumunun milli gelire oranı hâlâ 98'in altındadır, cari fiyatlarla.

Dolayısıyla, iyi zamanda yapılması gereken, yani bu girişi frenleyeyim, bu kadar çok paraya Türkiye'nin ihtiyacı yok algılamasını, şimdi gecikmiş olarak gündeme koymak zarureti geliyor. Sermaye hareketlerinin kontrolü. Sermaye hareketinin kontrolleri döviz kontrolleri demektir. Döviz kontrolleri demek, döviz tahsisinin hükümetin, yani siyasi iktidarın ve Merkez Bankası otoritesine devredilmesi demektir.

Dövizde bir adeta kamusal mal olarak telakki etmek anlamına gelir. Dış borçlu şirketlerin borç ödenmesini de döviz tahsis etmiyorum diye borç ve alacaklı arasında müzakereye devretmek demektir bu da, son tahlilde eğer o zaruret doğarsa. Peşinen ve şu anda değil, eğer o zaruret doğarsa, dış borçla ilgili müzakereleri gündeme getirmek demektir.

Büyümeyi pompalayacak, daha doğrusu küçülmeyi frenleyecek, kamu harcamalarını, yatırımların ve ayrıca da sosyal harcamaların sıfırdan canlandırılması, yatırımların, yeni baştan canlandırılması ve bu sürecin cari işlem açığını yeniden eskisi gibi tırmandırmaması için Gümrük Birliği uygulamalarının –açış konuşmasında sevgili dostumun da değindiği gibi- en azından tam üyelik söz konusu oluncaya kadar askıya alınması, eğer o üyelik bana göre de hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğine göre, sürekli olarak askıya alınması ve döviz kurunu sermaye hareketlerini kontrol ettiğiniz zaman, pek çok iktisatçının, hatta tutucu pek çok iktisatçının özlemini çektiği faizler aşağı, döviz yukarı politikasını uygulayabilirsiniz.

Düşük faiz, yüksek döviz yani sanayiye koruyacak döviz kurun başkalarının yaptığı gibi, o kırılğan olmayan ekonomilerin, Çin'in, Hindistan'ın yaptığı gibi döviz kurunu hedefleyip, uygulayabilmişler. Onun için iç pazarlarını Türkiye'nin aksine koruyabilmişlerdir.

Kotalarla Dünya Ticaret Örgütünün kurallarını ihlal ederek değil, Dünya Ticaret Örgütü kuralları içinde iç pazarlarını koruyabilmelerinin ana mekanizmalarından birisi döviz kurudur. Türkiye bakımından ikinci mekanizması da Gümrük Birliğinin o deforme uygulamasını askıya almaktır.

Türkiye'nin sürüklendiği kriz emperyalizmin, onun organlarının, özellikle IMF'nin, Türkiye'yi yöneten sınıfların, onların programlarının yürütücüsü olan siyasi iktidarların eseridir. "Dıştan

geldiği bizim eserimiz değildir” sözüne sığınmanın anlamı yoktur. Bunu açıklamaya çalıştım. Sadece bugünkü iktidarı değil, eski iktidarların sorumluluğunu vurgulamaya çalıştım.

Dolayısıyla, açılış konuşması yapan değerli arkadaşlarımla da vurguladığı gibi, her yerde ezberler bozulurken, ezberlerin en başta bozulduğu ülkelerde küreselleşme ve neoliberal ideolojik saplantıları bizlere pazarlayan ekonomiler ve ülkelerdir.

Amerika Birleşik Devletleri kendi doktrinlerini çiğneyerek, ezber bozduğuna göre, bizim gibi ülkelerin kendi açımızdan da bu ezber bozma sürecine bazılarını benim biraz önce değindiğim politika öğeleriyle temelden değişmeye başlaması gereken yeni bir perspektifle ezber bozmaya bizim de katılmamız gerekiyor.

Saygılarla hepinizi selamlar, sempozyumun başarıyla sürdürülmesini temenni ederim. Teşekkürler efendim.

Döne Günay KAHRAMAN (Sunucu)- 15 dakika ara verilmeden önce Hocamızın plaketini vermek üzere, Birlik Başkanımız Sayın Mehmet Soğancı'yı davet ediyorum.

İkinci Oturum

OTOMOTİV, METAL, MAKİNA İMALAT VE TEKSTİL SEKTÖRLERİ

Oturum Başkanı: Yavuz BAYÜLKEN
Sempozyum Yürütme Kurulu Üyesi

Ercan TEZER
Otomotiv Sektörü, Otomotiv Sanayii Derneği (OSD)

Veysel YAYAN
Metal Sektörü, Türkiye Demir Çelik Üreticileri Derneği (DÇÜD)

Arslan SANIR
Makina İmalat Sektörü, Makina İmalatçıları Birliği (MİB)

Birol SEZER
Tekstil Sektörü, İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri (İTKİB)

Döne Günay KAHRAMAN (Sunucu)- Birinci Oturumumuz, “Otomotiv, Metal, Makina İmalat ve Tekstil Sektörleri” konulu. Oturumu yönetmek üzere Sayın Yavuz Bayülken’i davet ediyorum.

Yavuz BAYÜLKEN (Oturum Başkanı)- Değerli katılımcılar; sempozyumumuzun bu aşamasında sanayinin belkemiğini oluşturan sektörlerimizin eleştirilerini, beklentilerini, sektörün durumunu ve stratejik anlamda sektörün neler yapması gerektiği konularına açıklık getirecek sektör temsilcilerini davet edeceğiz. Otomotiv sanayiinden Sayın Ercan Tezer, metal sektöründen Sayın Veysel Yayan, makina imalat sektöründen Sayın Aslan Sanır ve tekstil sektöründen Sayın Birol Sezer’i davet ediyorum.

İlk konuşmacımız Prof. Dr. Ercan Tezer, Otomotiv Sanayii Derneği Genel Sekreteri. 1939 yılında İstanbul Erenköy’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Ankara’da tamamladı. Üniversiteyi Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Makinaları Bölümünde 1960 yılında tamamladı. Doktorasını 1965’te Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Makineleri Bölümünde, doçentlik derecesini 69’da Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Makineleri Bölümünde, profesörlük derecesini Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Makineleri Bölümünde 1974 yılında tamamladı. Tezer, Çukurova Üniversitesinde 1979-1983 yılları arasında Bölüm Başkanlığı, 80-82 yıllarında Dekanlık, 82-83 yıllarında Rektör Yardımcılığı görevlerinde bulundu. Kolman Holding’de Genel Müdürlük, Hema Traktör’de yine Genel Müdürlük, Otomarsan’da Pazarlama Direktörü olarak çalıştı. Tezer, 1992 yılından beri OSD Genel Sekreterliği görevini yürütmektedir. Tezer’in uzmanlık konusuyla ilgili yayınlanmış çok sayıda kitap, bildiri ve raporları da bulunuyor.

Buyurun Sayın Tezer.

Prof. Dr. Ercan TEZER (Otomotiv Sanayii Derneği Genel Sekreteri)- Sayın Başkan; çok teşekkür ederim. Sayın Başkanlar, değerli meslektaşlarımız, değerli dostlar; hepinizi temsilcisi olduğum Otomotiv Sanayi Derneği adına, saygı ve sevgiyle selamlayarak sözlerime başlamak istiyorum.

Biraz evvel Değerli Hocamızın son derece ayrıntılı yapmış olduğu tartışma, umarım ki daha geniş bir platform içinde, çok daha geniş bir katılımımla, geniş boyutlarıyla yeni baştan tartışılır, çünkü çok ilginç saptamalar, değerlendirmeler ve ders alınacak görüşler var.

Otomotiv sanayinin genel yapısına 2008 yılında baktığımız vakit, dünya üretiminde 16’ncı, Avrupa Birliği üretiminde 6’nci, yaklaşık 400 bin kişilik bir istihdam kapasitesine sahip ki, bunun 50 bin kişisi motorlu araç üretenlerde, ama çok daha büyük bölümü, tedarik zinciri içinde yer alan KOBİ niteliğindeki işletmelerde, geçen sene 26 milyarlık bir ihracat hedefi vardı, son dönem belirteceğim nedenlerle, biraz aşağıda gerçekleşti. Geçen sene hedef dış ticaret fazlası 6 milyar dolardı fiili 5,7 milyar dolar çerçevesinde gerçekleşti.

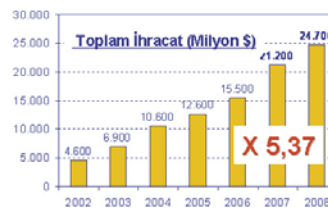
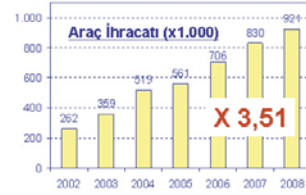
2002-2008 yılları arasında, özellikle 2001-2002 krizinin ardından geçen dönemde, pazarla ilgili gelişmeler, bize 2004-2005 yılından sonra, esasen pazarda çok önemli gerilemenin olduğunu gösteriyor. Biraz evvel, "Kırılgan konumda yakalandık." yahut "Kırılgan konumdaydık." denilen sözlerin arkasında, bu rakamlar biraz daha somut göstergeler olarak değerlendirilebilir. Talep düşmesi, talebin ertelenmesi ya da alım

Otomotiv Sektörü - 2008

• Dünya Üretiminde	16 ncı
• AB Üretiminde	6 ncı
• Toplam İstihdam	400.000
<i>Motorlu Taşıt Aracı Üreten Ana Sanayide</i>	50.000
<i>Aksam ve Parça Üreten Yan Sanayide</i>	250.000 (900 Tedarikçi)
<i>Dağıtım, Pazarlama ve Satış Ağında</i>	100.000 (1.200 Yetkili Bayi)
• İhracat Hedefi (% 20 Payla Birinci)	26 Milyar \$
• Dış Ticaret Fazlası	6 Milyar \$

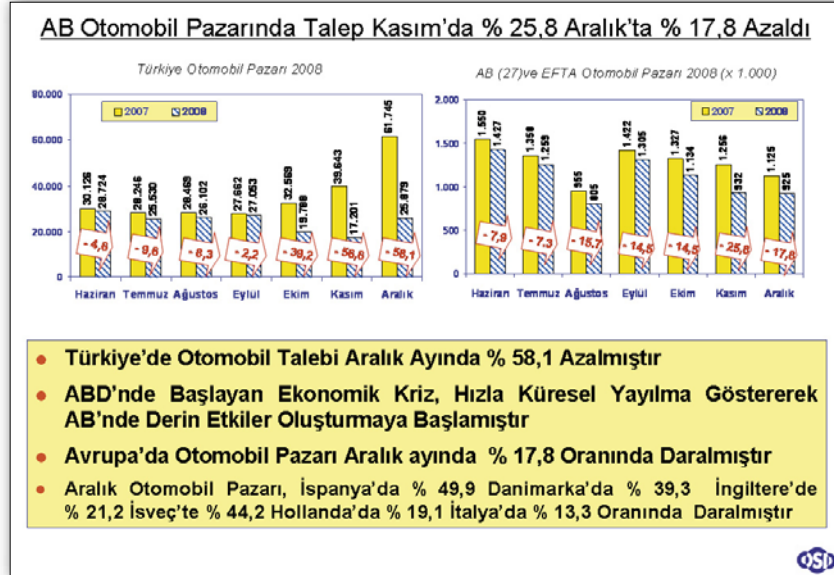
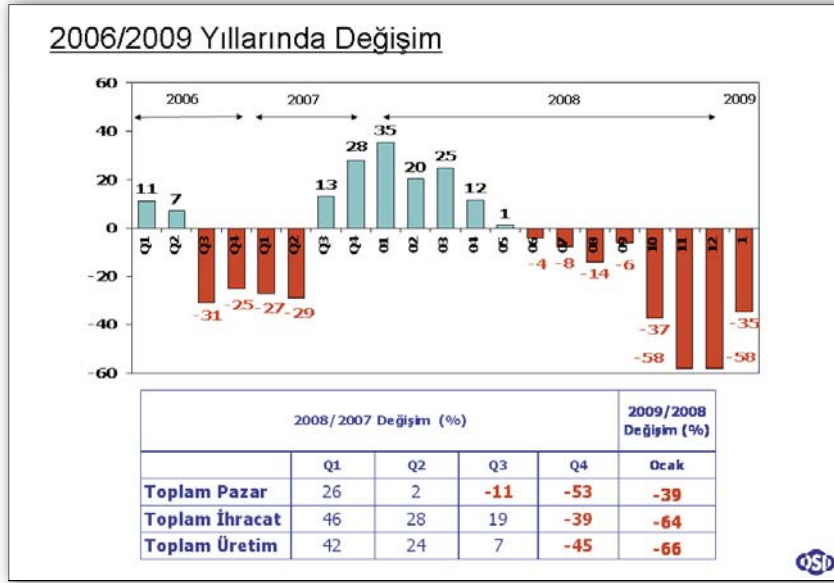
Değişim 2002 / 2008 (x1.000)

- 2003/2007 Yıllarında Otomotiv Sanayimiz Ard Arda Önemli Rekorlar Kırmış Ve 2007 Yılında 1.1 Milyon Üretim ile 0,830 Milyon / 20,5 Milyar \$ İhracat Gerçekleştirmişti. 2008 yılı üretim ve ihracat verileri, yılın ilk yansında gerçekleşen yüksek adetlere bağlı olarak, 2007 yılına göre arttı.
- Öte yandan, üretimin Mayıs ayından itibaren daralması ve Ağustos ayında başlayan ihracattaki sipariş iptalleri nedeni ile, 2008 yılının başında 1,5 milyon adet üretime doğru giden üretim, 2008 yılı sonu itibarıyla 1,15 milyon adet olarak gerçekleşti. İhracat da, 1 milyon adet beklentisinin altında kalarak 0,91 milyon adet oldu.

gücünün yetersizliği gibi nedenlerden kaynaklanan, satışlarda toplam pazarda ciddi oranda gerileme zaten vardı; ama buna rağmen, ihracatın sürekli olarak artması, her yıl ortalama yüzde 30 civarında artışı, buna bağlı olarak da üretimin, talebin düşmesine rağmen üretimin artmaya devam etmesi de ayrı bir değerlendirme olarak dikkate alınabilir.

2006 ve 2007 yılları arasında, çeyrekler itibarıyla, pazardaki talep değişimine bakarsanız, ilginç kırmızı düşmeleri, ilginç siyasi gelişmelerle birlikte görmek lazım, çünkü bizim ürünlerimizin iç talepteki değişiminde, gelecekle ilgili beklentinin çok büyük rolü var. Biz iki tip ürün üretiyoruz, otomobil bireysel ihtiyaç için, ticari araç diye adlandırdığımız, daha ziyade tamamen ekonomik faaliyetteki bireylerin yatırım amacıyla aldıkları, ya yük ya da yolcu taşıma amacıyla aldıkları araçlar. Eğer bir ülkede, ekonomiyle ilgili, gelecekle ilgili beklentiler negatife doğru giderse, en kolay alımından vazgeçilen araç otomobildir. Keza, olumsuz beklentiler, yatırım amacıyla araç alanların da taleplerini ertelemeye yol açabilir.

Nitekim 2006 yılında, Mayıs ayında, Merkez Bankası atamasıyla başlayan durgunluk ve belirsizlik (1,5 ay süren belirsizlik) ciddi anlamda arkasından seçimlerle ilgili, seçim sistemleriyle ilgili tartışmalarla birlikte 2007'nin ilk yarısına kadar gerilemeye neden oldu. Daha sonra, seçimlerin sonuçlanması sonucunda tekrardan yükselen talepte, kriz dönemine girişle birlikte hızlı gerilemeye neden oldu. Aylık bazda baktığımız vakit de, yüzde 58'e varan, yani bir önceki yıldaki talebe göre, çok büyük bir düşmeyle sonuçlandı.

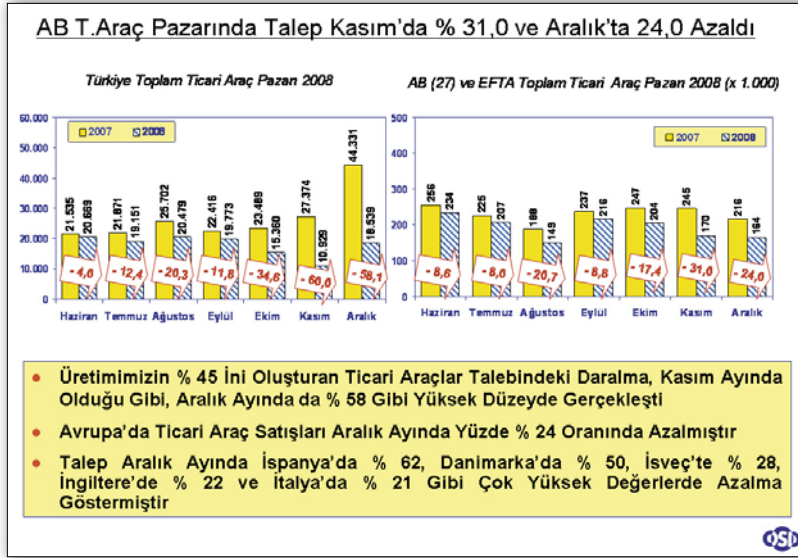
Nitekim bunun ayrıntılarını, 2007'nin içindeki çeyreklerde görüyorsunuz, 2008'in başında yüksek orandaki artışlar, sonuna doğru önce durgunluğa ve son çeyrek, Q4 ile gösterdiğimiz son çeyrekte de pazarda yüzde 53, ihracatta yüzde 40, üretimde yüzde 45 gibi bir gerilemeye neden oldu.

Aslında, ihracatın gerilemesi, bizim bir numaralı ihracat pazarımız olan, Avrupa Birliği'ndeki krizle çok yakından ilgili. Avrupa Birliğinde ilk düşme emareleri, Haziran ayında görüldü. Bu bizim ihracatımıza doğrudan doğruya Haziran ayında yansımada, çünkü Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül ayının zaten alımları kesinleşmişti. Ama Eylül'den itibaren ciddi anlamda da bizim ihracatımızda gerileme başladı. Avrupa Birliği'nde, Kasım, Aralık aylarındaki gerilemeler, yüzde 25'lere, yüzde 20'lere kadar yükseldi, çok büyük rakam bunlar, keza, Türkiye'de de iç pazarda yüzde 50'ye yakın düşmeler oldu. Otomobil pazarında, aynı sonuçları biraz daha büyük boyutlu olarak ticari araçlarda görüyoruz. Türkiye'nin ticari araçlar pazarındaki gerileme Kasım'da yüzde 60, Aralık'ta yüzde 58. Demek ki ekonomiye güvensizlik had safhaya gelmiş durumda. Avrupa Birliği'nde de ticari araçta daha fazla Kasım'da yüzde 31, Aralık'ta yüzde 24. Avrupa Birliği'nde bazı ülkelerde, örneğin İspanya'da yüzde 62, Danimarka'da yüzde 50, aylık bazda, pazarda gerilemeler var.

Tabii bu bizim hedeflerimize yansıdı, 1 milyon 400 binlik üretim hedefimiz, 2008 yılında 1 milyon 150 binle tamamlandı. 960 bin hatta 1 milyona varacak ihracat hedefimiz 910 binde kaldı ve ihracatımız için. 2008 hedefi 25 milyar; 22, 5 milyarla kapandı. 2009'da da yüzde 20 (en iyi ihtimalle), yüzde 30'a varabilecek kadar da düşmeleri, 2008 rakamına göre bekliyoruz.

Aslında Türkiye, bizim pazarımız açısından, birçok kriz döneminin yaşadığı bir ülke. Birinci kriz 94'te yaşandı ve tedavisi 3 yıl sürdü. İkinci kriz 98'de yaşanan, onun da tedavisi 2 yıl

sürdü. Üçüncü kriz 2001-2002'de yaşanan, onun tedavisi, yani krizin etkilerinin giderilmesi 3 yıl sürdü ve nihayet 763 binlik maksimum pazar talebinden, 540 bine kadar düşen, geçen sene ve bu sene de 420 bin civarında tahmin ettiğimiz bir gerilemeye gidiyor. Bu krizin ne zaman biteceği konusundaki tahminlere bakarsak, -eğer iyi şartlarda, pozitif şartlarda-giderse, 3 yılda biter, ama öte yandan bu krizin boyutları, farklılığı ve derinliği dikkate alınırsa, küresel tarafı da düşünülürse; 4 yıl süren, üretimin çok yükselmeyeceği bir dönem olarak karşımıza çıkar.

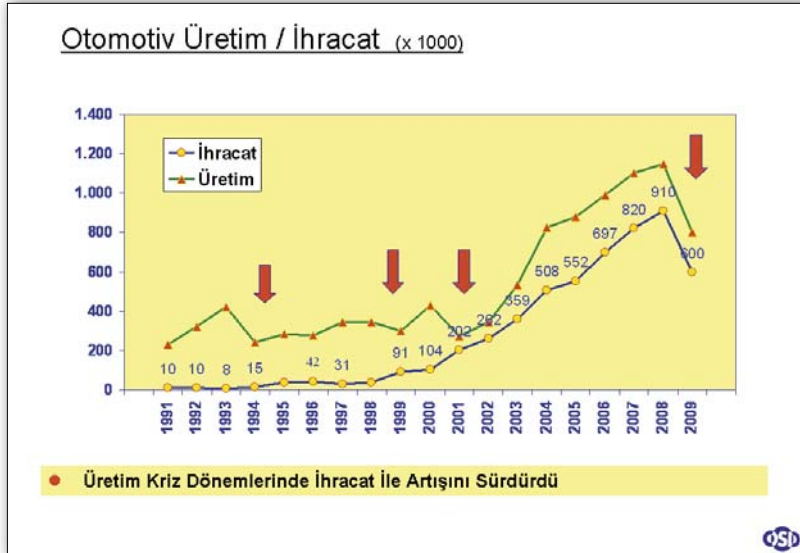
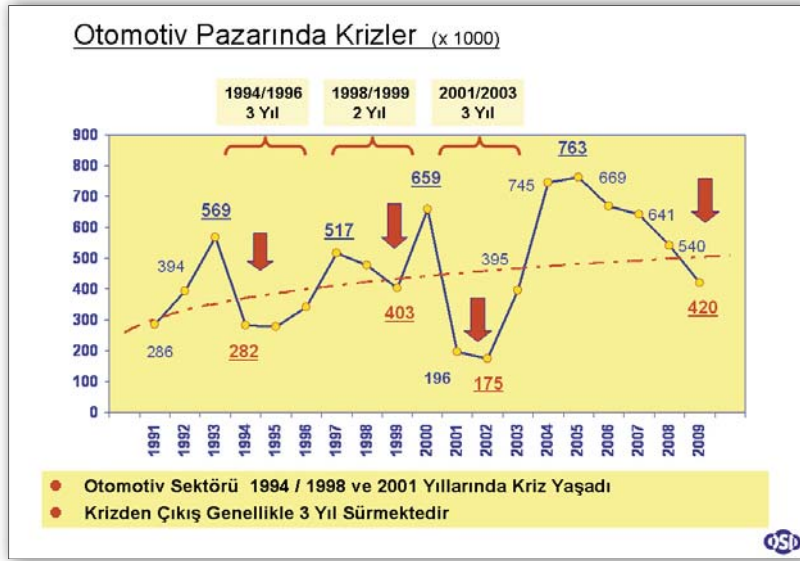

2007 Yılı Sonuçları ve 2008 Hedefi

	2002	2007	2008 Hedef	2008	2009 Tahmin
Üretim (1.000 Adet)	347	1.100	1.400	1.150	900
İhracat (1.000 Adet)	262	830	960	910	600
İhracat (Milyon \$)	4.344	20.500	25.000	22.500	18.000

Haziran Ayından Bu Yana Her Ay Daralan İç Pazar ve AB Pazarındaki Gerilemenin İhracata Olumsuz Etkileri, Hedeflerin Azalmasına Neden Olabilecektir

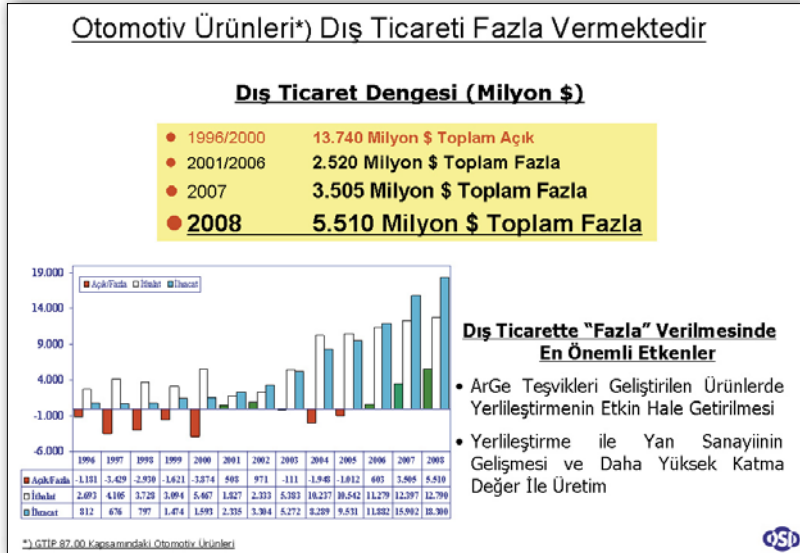
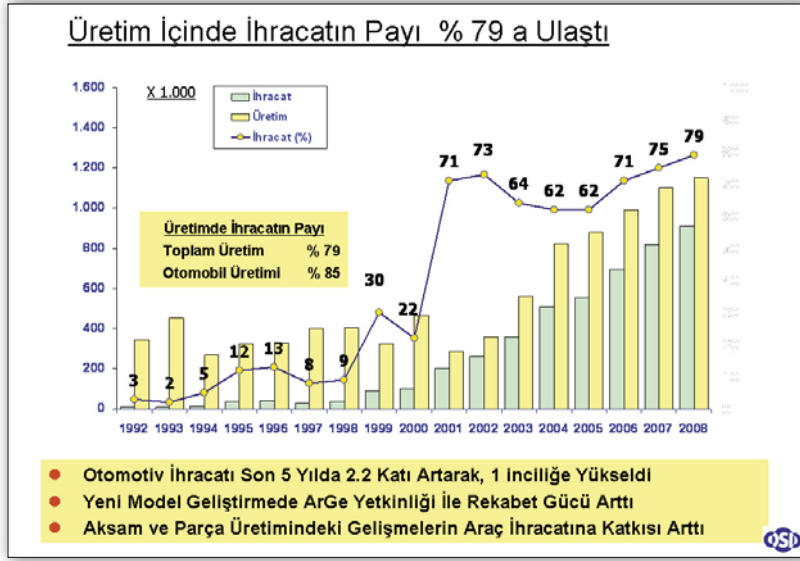
Pazarın yapısına karşılık, dikkat edilirse yeşille gösterdiğimiz üretim eğrisinde, pazardan bağımsız bir yükselme var. Bunun nedeni de maviyle gösterdiğimiz ihracat eğrisindeki sürekli artış. Burada Gümrük Birliğinin genel olumsuzlukları yanında, sektörel bazdaki değerlendirmesine baktığımız zaman, geçen 12 yılın ilk 6 yılında son derece negatif olan etkiler, son 4 yıldan beri sektör ticareti bakımından, Türkiye'nin oldukça lehine dönmüş durumda. Biz Avrupa Birliği'nden ithal ettiğimiz motorlu araç aksam ve parçalardan çok daha fazla, Avrupa Birliği'ne ihracat yapar duruma gelmiş bulunmaktayız.

Bu iç pazardaki dengesizliklerin ya da çöküşlerin, ihracatla kompanse edildiğini, dengelendiğini görüyoruz. Nitekim ihracatın, bu nedenle üretimdeki pazar payı da, son yıllarda % 79'a kadar yükseldi. Bu bir bakıma ürünün, üretimin dışa bağımlılığını getirirken, bir bakıma da iç pazardaki gerilemenin yaratmış olduğu kapasite kullanma çabasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

İhracatın bu adetsel değişiminin yanında mutlaka, yapısal niteliğine de, bakmak lazım.

Nicelik ile ilgili değerlendirme yetmez, niteliğine bakmak lazım. Burada çeşitli parametreler var; ama bizim pratik olarak kullandığımız parametre, bir mal grubunda ithalatla ihracat arasındaki farktır. Buna biz "Dış Ticaret Açığı yahut da Fazlası" diyoruz, pratik olarak. Bizim baktığımız mal grubu, gümrük tarife istatistik pozisyonunun, 84.87.00'le adlandırılan motorlu araçlar ve bunların mekanik aksam parçaları olan mallardır. Bu mallarda uzun süre negatif giderken, ilk kez 2006 yılında 600 milyon, 2007 yılında 3,5 milyar ve 2008 yılında da 5,5 milyarlık, fazla var. Bu ne demek? Sanayinin yapmış olduğu ihracattan elde edilen ihracat gelirine karşılık, Türkiye'nin o ürünlerde yapmış olduğu tüm ithalat demektir. Bunun içinde, bizim sanayi olarak yaptığımız ithalat var; üretim için, piyasanın yedek parça ithalatı var; keza piyasanın bitmiş ürün dediğimiz, araç, otomobil, kamyon, vesaire ithalatı var.

Dolayısıyla, bu bir yerde önemli bir gösterge olarak takip edilmesi lazım. Bu yeter mi? Hayır, bunun yanına mutlak surette katma değer hesabını da eklemek lazım. Yani diğer ifadeyle stratejinin, sanayileşme stratejisinin ayrılmaz parçası olan, daha yüksek katma değere yönelik, yani inovasyon esaslı, ürün geliştirme esaslı, fikri sınaî mülkiyet hakları sektöre ait ürünlerin geliştirilmesine ait politikalara dayalı bir yapılanmaya bakmak lazım.

Bu değerlendirmeyi, bu rakamlarla baktığımız vakit, aşağı yukarı biz, geçen yılın yarısından itibaren, yapmış olduğumuz bütün düzenleme, başvuru ve tedbirlerde, işin bu yöne gideceğini ortaya koymaya çalıştık. Niye biliyorduk biz bunu; çünkü biz küresel pazarlara ihracat yaptığımız için, o pazarlardaki değişimin, bizim işimizin yüzde 80'ini oluşturan bu ihracat faaliyetinde ciddi olarak bize yansıtacağını biliyorduk. Dolayısıyla, iç pazardaki gerileme de bunun üzerine eklendiği vakit, yani küresel finansal krizden kaynaklanan, finansal yokluklarla ilgili gelişmeler içeride tüketimi daralttığı da bunun üzerine eklendiği vakit, ciddi anlamda üretimde gerilemeler oldu.

Dört ay evvel yaptığımız tespit, olumlu etkenler arasında göreceli olarak banka sisteminin, Amerika'da çöken, Avrupa'da çöken sisteme göre biraz daha iyi olduğunu değerlendirmek mümkündür. Umarım ki bu değerlendirme, önümüzdeki günlerde devam eder, çünkü risk boyutu giderek artıyor. Önümüze, artık borçların ödenemeyeceği, senetlerin yerine konulamayacağı, yeni dönemlerin birikmiş olarak, kümülatif olarak, yığılarak geldiğini gözlemekteyiz. Umarız ki, banka sistemi bugünkü yapısıyla, göreceli olarak sağlıklı yapısıyla, gelecekte de devam eder. Ama olumsuz etkenlerin, küresel kaynaklı etkenlerin, ciddi anlamda Türkiye'de olumsuzluklar yaratacağı görülmektedir.

Bunun sonucunda baktığımız vakit, şu anda biz işimizin net olarak yüzde 50'sini kaybetmiş durumdayız. Bu demektir ki, tedarik zinciri içinde yer alan bütün işletmeler, hammadde üretimi, ara mal üretimi ve bunu üreten, montajını yapan bizler; bunu dağıtan ve satan KOBİ'ler, yetkili bayiiler, servis yapan işletmeler ki, bunlar hepsi tedarik zincirinin üyeleridir. Bütün bunlarda işte ciddi anlamda gerileme var. Bunun yansıması, işletmelerin giderek zayıflaması, rekabet güçlerini kaybetmesi, ama devam ederse yok olma tehdidiyle karşı

karşıya kalması; ama daha da önemlisi, gelecek için en önemli varlığımız, sermayemiz olan, insan gücünün yavaş yavaş yıpranmaya doğru gitmesidir. Çünkü rekabetin temeli, insan gücüdür. İnsan gücünü kaybederseniz, ne yaparsanız yapın, rekabetçi olma şansınız yoktur. Ben rekabetçilik derken, sadece üretimi kastetmiyorum, yönetim becerisini de bunun yanında eklemek lazım.

Sonuç ve Değerlendirme

- **Otomotiv Sanayimizde Üretimin % 80 i İhrac Edilmekte Ve İhracatımızda AB Pazarı % 90 nın Üzerinde Pay Almaktadır**
- **Bu Nedenle Avrupa Pazarındaki Talep Daralması, Sanayimizi Doğrudan Etkilemektedir**
- **Daralmanın Önümüzdeki Aylarda Avrupa Geneline Yayılacağı Ve 2009 Yılında da Artarak Devam Edeceği Tahmin Edilmektedir**
- **Talep, İç Pazarda da Bir Gerileme İçindedir Ve Bu Gerilemenin 2009 Yılında da Devam Edeceği Gözlenmektedir**

Türkiye'deki Beklentiler

Olumlu Etkenler

- 2001 Yılından Farklı Olarak Kamu Maliyesi Daha İyi Durumdadır
- Bankacılık Sistemi Daha Güçlüdür
- Mali Sistemde Denetim ve Gözetim Güçlendirilmiştir

Olumsuz Etkenler

- ABD ve AB'deki Finansal Kriz Nedeni İle Türkiye'nin Yüksek Cari Açığına Finanse Edecek Fonların Bulunması, Daha Güç ve Maliyetli Olacaktır
- Küresel Krizin Etkisi İle Artacağı Tahmin Edilen Borçlanma Maliyetleri de Faizleri Yükseltebilecektir
- Piyasada Likidite Darlığı Yaşanacaktır
- Bu Durum Büyümenin Azalmasına Neden Olabilecektir

Bununla ilgili önlemleri, 4-5 aydan beri ilgili kurumlarla tartışıyoruz, üç ana başlıkta. İç ve dış pazardaki sürekliliğin devamı, özellikle iç pazarda, alımdan uzaklaşmış tüketici kitlesinin alıma daveti için bazı tedbirlerin alınması, şu anda 150 bin civarında araç stoku bekliyor, bunların parası ödenmiş, yatırım için, üretimi için para ödenmiş araçlar, bunların biran evvel hareketlenmesi lazım. İhracat desteklerinde fazla uzun boylu bir şey yapmak

Aralık Ayı'nda Tüm Verilerde Gerileme Hızlanmıştır

- **TİM Verilerine Göre İhracat Türkiye Toplamında % 25 Gerilerken, Otomotiv Sanayimizde İhracat % 48 Azalmıştır**
- **Motorlu Taşıt Aracı İhracatındaki Gerileme % 50 Dir**
- **Aylık Olarak İhracat Azalması 1998 Yılından Bu Yana İlk Defa Görülmektedir, Bunun Nedeni Avrupa Pazarındaki Talep Daralmasıdır**
- **İç Pazarda Talep % 60 Düşmüştür**

**Sonuç Olarak Aralık Ayında İşimizin
1/2 sinden Çoğu Kaybolmuştur**

**İşin Devamı ve Krizden Güçlü Çıkmak İçin Destekler
Stratejik Önemdedir**

**ABD ve AB'nde Alınan Önlemler Esas Olarak Tüketim ve
Üretimi Arttırmayı Hedeflemektedir**

Küresel Krizin Yansımalarını Giderecek ve İşin Sürdürülmesini Sağlayacak Öneriler

- I. İç ve Dış Pazarda Sürekliliğin Devamı**
  - Tüketicinin Alım Gücünün Desteklenmesi
  - Kamu Tüketiminin Yönlendirilmesi
  - İhracatın Desteklenmesi
- II. Likidite Sıkıntısının Giderilmesi**
  - Borçlanma Maliyetlerinin Azaltılması
  - Yeni Kredi Kaynaklarının Yaratılması
- III. Sektörün Gelişim Hedeflerinin Desteklenmesi**
  - Yeni ve Büyük Yatırımların Desteklenmesi
  - ArGe Faaliyetlerinin Desteklenmesi
  - İstihdamın Korunması

mümkün olmayabilir, ama zaman kamu tüketiminde yönlendirilmesi zamanı olarak, özellikle yerli ürünlere, günümüzde önem taşıyor.

Piyasada mevcut likidite sıkıntısı, hem işletmelerin ticari anlamda faaliyetlerini engelliyor, hem de tüketici açısından kredi temininde güçlükler çıkarıyor. Bankalar, ellerinde krediye ayıracak kaynaklarda, dış kaynak azlığı nedeniyle sıkıntı çektiği için, ortalama mevduat

Sanayiinin Gelişme Hedeflerinin Desteklenmesi

Stratejik Hedefler - 2012

- **Dünya'da** Toplam Üretimde İlk 10
- **AB'nde** Toplam Üretimde İlk 3
- **AB'nde** Ar-Ge'de İlk 5
  - **2,0 milyon** Adet Üretim
  - **1,5 milyon** Adet İhracat ve **50 milyar \$** İhracat Geliri
  - **0,6 milyon** Kişi Doğrudan İstihdam

- Türkiye Sanayileşme Sürecinin Daha Başlangıcındadır
- Ulusal Ve Bireysel Refahın Artırılması Yanında, İstihdam Ve **Küresel Rekabet Gücünü Sürdürülmesi** İçin Üretim ve ArGe Alanlarında Yeni ve Kesintisiz Yatırımlara İhtiyaç Bulunmaktadır
- Krizden Çıkışta **"Güçlü Bir Sanayi"** İle Yeni Fırsatlar Değerlendirilebilir
- Yeni Destek Programları Gereklidir

Sektörün Yaşamını Devam Ettirmesi ve Özellikle İstihdamın Korunması Temel Hedefdir

Sektörümüz

- Dünya Üretiminde 16 ncı
- AB Üretiminde 6 ncı
- Toplam İstihdam 400.000
  - Motorlu Taşıt Aracı Üreten Ana Sanayide* 50.000
  - Aksam ve Parça Üreten Yan Sanayide* 250.000 (900 Tedarikçi)
  - Dağıtım, Pazarlama ve Satış Ağında* 100.000 (1.200 Yetkili Bayi)
- İhracat Hedefi (% 20 Payla Birinci) 26 Milyar \$
- Dış Ticaret Fazlası 6 Milyar \$

vadelerinin de bir ay civarında olması nedeniyle, artık uzun vadeli tüketici kredisi açmaktan da imtina ediyorlar. Dolayısıyla, hem tüketici kredisinde, hem de ticari kredilerde sıkıntı var. Başka bir husus da, artık borçlanmanın maliyeti üzerinde etkili olan çeşitli faktörlerin, özellikle değişik vergilerin de azaltılması lazım.

Bütün bunların yanında gözden kaçırılmaması gereken bir husus var, günün birinde bu kriz mutlaka bitecek, ama 3 sene sonra, ama 4 sene sonra ve dünyada otomotiv sanayi yeniden yapılacak, bunu bugünden herkes tartışıyor. Bu yapılanma içinde, Türkiye eğer, bugünkü gücünü, koruyarak demiyoruz, arttırarak devam ederse, yani diğer ifadeyle, hem üretimdeki gücünü, hem tasarımdaki gücünü, AR-GE faaliyetlerinde gücünü arttırarak devam ederse, bununla ilgili olarak, insan gücünü koruyabilirse, bu fırsatlardan yararlanma ihtimali var. Bizim stratejik hedef olarak, uzun yıllardan beri önümüze koyduğumuz 2 milyon adet üretim ve 50 milyarlık ihracat geliri ve hiç şüphe yok ki, yüksek katma değerli fikri sınaî mülkiyet hakları bize ait ürünlerin tasarlanmak suretiyle bu hedefe ulaşılması konusunda, iddiamız devam ediyor. Ama bu iddianın gerçekleşmesi, herhalde 2012 yılında olmayacak, daha öteki yıllarda da devam edecek.

Dolayısıyla, yaşamın devam ettirilmesi ve özellikle istihdamın korunması temel hedefi üzerinde, çalışmalarımız ve mücadelelerimiz devam ediyor. Bunlarla ilgili son çıkan yasada, doğrudan bizi ilgilendiren, hiçbir tedbir yok, bizim düşündüğümüz tedbirlerle ilgili bir şey yok, onlar genel tedbirler. Sektöre spesifik tedbirlerinin de günün birinde alınmasının söz konusu olacağını düşünüyoruz. O tedbirler alındığı vakit, muhatap bulacak mı bulmayacak mı, o bizim için en büyük tehdit ve soru işareti şu anda. Bunu da açık olarak her yerde ifade etmekten de çekinmiyoruz. Tedbir geciktikçe maliyeti artacak, maliyeti artmasına rağmen tedbir gelirse, ondan yararlanacak işletme ortada bulunmayabilecek. Bu da gelecekle ilgili ciddi bir tehdittir.

Ben burada sözlerime son veriyorum, ilgilerinize teşekkür ederim, sorunuz olursa daha geniş tartışma imkânı bulabiliriz.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum, teşekkür ederim.

Yavuz BAYÜLKEN (Oturum Başkanı)- Teşekkürler Sayın Tezer. Süresinden önce bitirdiğiniz için özellikle, gösterdiğiniz hassasiyete teşekkür ederim.

Sırada Türkiye Demir Çelik Üreticileri Derneği Genel Sekreteri Sayın Veysel Yayan var, o sunumunu yapacak.

1955 Beşiri-Batmandoğumlu. Lisansını 1977'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Maliye Bölümünün ardından, ikinci lisansını 1987'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamladı. Doktorasını 1997'de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde bitirdi. Yayan sırasıyla, Ticaret Bakanlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Devlet

Planlama Teşkilatı Uzman Yardımcısı olarak, Devlet Planlama Teşkilatı Uzman Çalışma Hayatı Sektör Sorumlusu, Savunma Sanayi Müsteşarlığı Uzmanı olarak, Savunma Sanayi Müsteşarlığı Daire Başkanı olarak, Savunma Sanayi Müsteşarlığı Müsteşar Yardımcısı, Savunma Sanayi Müsteşarlığı Müsteşar Vekili görevlerinde bulundu. 1998 yılından beri, Demir Çelik Üreticileri Derneği Genel Sekreteriği görevini yürütmektedir. Yayan, birçok dernek, vakıf ve odaların yönetim kurulu başkan ve öteki görevlerinde bulunmuştur. İhracatın teşviki, çalışma hayatı, istihdam, savunma sanayi ve demir çelik sektörüyle ilgili konularda muhtelif yayınları mevcuttur.

Buyurun Sayın Yayan.

Veysel YAYAN (Türkiye Demir Çelik Üreticileri Derneği Genel Sekreteri)- Teşekkür ederim Sayın Başkan. Efendim, sunumuma başlamadan evvel, Makina Mühendisleri Odamıza, sektörümüzün sorunlarına göstermiş olduğu hassasiyetten dolayı teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Hem Makina Mühendisleri Odası Zonguldak Şubesi'nin artık düzenli hâle getirmiş olduğu Demir Çelik Konferanslarına ve hem de bu tür faaliyetlere biz her zaman aktif bir şekilde katılmaya da hazırız, bunu da bu vesileyle belirtmek istiyorum.

Efendim, çelik sektörümüzün Türkiye'de dağılımını yansıda görüyorsunuz, aşağı yukarı bütün sahilde dağılmış durumda, çünkü girdi ve ihracat itibarıyla deniz yolunu kullanan bir sektör. Dünya çelik üretiminde, geçtiğimiz yıl yüzde 1,2 oranında bir düşüş görüldü. Bu düşüş, yılın son çeyreğindeki ekonomik krizle ilgilidir. Son yıllara baktığımızda, dünya ham çelik üretiminde, çok ciddi bir artış yaşanmıştır, 2000 yılından 2007 yılına kadar olan dönemde, yaklaşık neredeyse yüzde 80 civarında bir artış söz konusudur. Türkiye'nin artışının payı yüzde 87'dir. Asya'daki artış yüzde 132 oranında gerçekleşmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki artış yaklaşık üç mislidir. Miktar itibarıyla en büyük artış Çin Halk Cumhuriyeti'nde gözlenmektedir, 127 milyon tondan, 500 milyon tona ulaşan bir çelik

Dünya Ham Çelik Üretimi (2000-2008) '000 ton

	2000	2002	2004	2006	2007	2008	% 08/00
AB 27	193 387	188 246	202 478	206 987	209 740	198 144	2
Diğer Avrupa	17 014	19 265	23 992	27 999	30 445	31 551	85
BDT	98 489	101 214	113 362	119 906	124 169	114 136	16
Kuzey Amerika	135 353	122 949	134 021	131 789	132 698	124 820	- 8
Güney Amerika	39 110	40 861	45 875	45 298	48 232	47 442	21
Afrika	13 818	15 807	16 706	18 780	18 755	17 091	24
Orta Doğu	10 780	12 492	14 253	15 376	16 452	16 646	54
Asya	331 880	394 928	510 095	676 184	761 940	768 964	132
Okyanusya	7 832	8 292	8 300	8 691	8 783	8 424	8
Dünya	847 661	904 053	1069 082	1251 012	1 351 214	1 327 218	57

üretimi söz konusudur. Türkiye'nin üretimi ise, 14 milyon tondan, 26 milyon tona ulaşmıştır. Çin hariç, dünyadaki üretim artışı, Türkiye'nin üretim artışının 6'da 1'i seviyesindedir. Yani Çin hariç, artış oranı yüzde 15 iken, Türkiye'nin üretim artışı yüzde 90'a yaklaşmaktadır. Değerlendirmeye bu şekilde baktığımızda, çelik sektörümüzün son yıllarda son derece sağlıklı bir şekilde geliştiğini söylememiz mümkün görünmektedir.

Bu durumu, Türkiye'nin çelik üretimindeki yerinden de görebiliriz. Türkiye 2000 yılında, dünya çelik üretiminde 17'inci sıradaydı, 2002 yılında 13'üncü, 2004'te 12'inci, 2005'te 11'inci. 2009 yılının Ocak ayında ise 9'uncu, yalnız bu 9'uncululuğu biraz ihtiyatla söylüyoruz,

Çin, Türkiye ve Dünya Ham Çelik Üretimi (2000-2008) '000 ton

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	% 08/00
Asya	331 880	353 801	394 928	442 394	510 095	598 083	676 184	761 940	768 964	132
Çin	127 236	150 906	182 249	222 413	280 496	355 790	422 989	494 899	500 488	293
Türkiye	14 325	14 981	16 467	18 298	20 478	20 965	23 315	25 754	26 806	87
Çin Hariç	720 425	699 439	721 804	747 579	788 597	790 882	828 023	856 315	826 730	15
Dünya	847 661	850 345	904 053	969 992	1069 082	1146 671	1251 012	1 351 214	1 327 218	57

çünkü kriz şartlarının dünya çelik sektöründeki etkileriyle ilgilidir ve arızı de olabilir. Bu geçen yıl bir ara otomotiv sanayindeki gerilemeden dolayı, ihracatta birinciliğimizi ilan etmemize de benzeyebilir. Ama burada da böyle bir tablo var, onu da bu krizin her zaman tahrip edici değil, zaman zaman, bazı iyi neticelerinin de olabileceği noktasında söylemek istiyorum.

Üretim kapasitemize baktığımızda, 2000'li yıllardan bu yana, yaklaşık bir misli artış var. Burada 2008 yılı yaklaşık 34 milyon ton civarındadır.

Türkiye'de ağırlıklı bir şekilde elektrik ark ocaklarıyla üretim yapılmaktadır. Entegre tesislerdeki üretim yüzde 25 seviyesinde gerçekleşmiştir, geçtiğimiz yıllar boyunca. Bunun önümüzdeki yıllarda, İskenderun Demir Çelik Tesislerinin kapasitesinin artmasıyla yüzde 30'lara kadar çıkabileceğini öngörüyoruz.

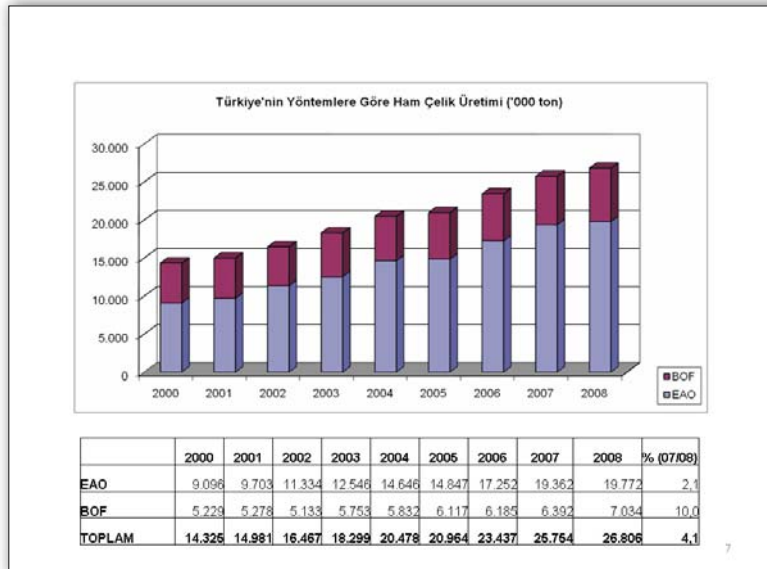
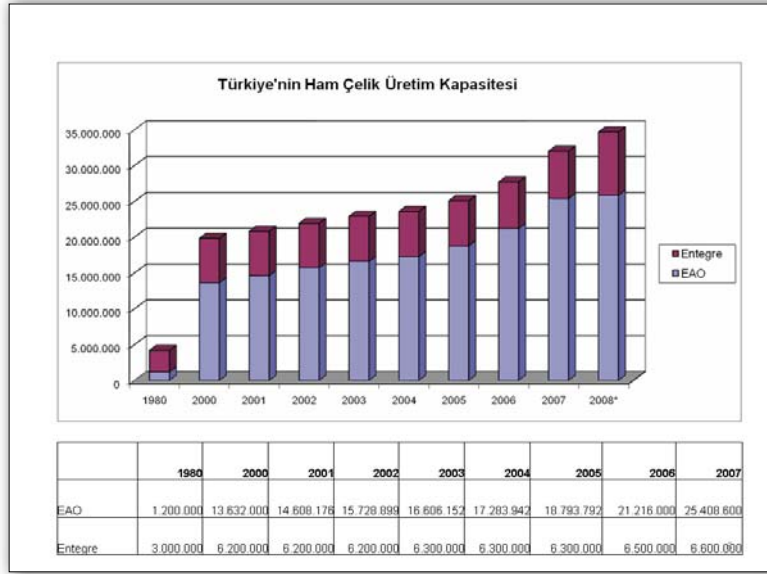
Kapasite kullanım oranları, 1990'lı yıllarda yüzde 70'ler seviyesinde seyrederken, daha sonra, 2000'den sonra yüzde 87'ye kadar çıkmıştır. 3 yıl boyunca yüzde 85'in üzerinde, 85 civarında seyretmiş, sonra 80'e ve geçtiğimiz yıl yüzde 76 seviyesine inmiştir. Bu yıl bunun daha da düşmesi yüzde 70'in altına inmesi ihtimal dahilindedir.

Nihai mamul üretimi açısından baktığımızda, aşağı yukarı birbirine paralel bir seyir izlediğini görüyoruz. Sadece 2008 yılında tüketimdeki yüzde 10'luk düşüş yüzünden, daha ziyade ihracata ağırlık veren bir eğilim söz konusu olmuştur. Bunu rakamlarla ifade edecek

Türkiye'nin Dünya Ham Çelik Üretim Sıralamasındaki Yeri (2000-2009)

2000		2002		2004		2005		2009 Ocak						
1	çin	127.236	1	çin	182.249	1	çin	272.456	1	çin	355.790	1.	çin	41.520
2	Japonya	106.444	2	Japonya	107.745	2	Japonya	112.675	2	Japonya	112.471	2.	Japonya	6.370
3	ABD	101.603	3	ABD	91.587	3	ABD	98.545	3	ABD	93.285	3.	Hindistan	4.570
4	Rusya	59.136	4	Rusya	59.777	4	Rusya	64.289	4	Rusya	66.146	4.	A.B.D.	4.050
5	Almanya	46.376	5	G. Kore	45.390	5	G. Kore	47.521	5	G. Kore	47.820	5.	G. Kore	3.471
6	G. Kore	43.107	6	Almanya	45.015	6	Almanya	46.408	6	Almanya	44.524	6.	Rusya	3.300
7	Ukrayna	31.767	7	Ukrayna	34.050	7	Ukrayna	38.738	7	Hindistan	40.852	7.	F. Almanya	2.651
8	Brezilya	27.865	8	Brezilya	29.604	8	Brezilya	32.918	8	Ukrayna	38.610	8.	Ukrayna	2.000
9	Hindistan	26.924	9	Hindistan	28.814	9	Hindistan	32.626	9	Brezilya	31.610	9.	Türkiye	1.951
10	İtalya	26.759	10	İtalya	26.066	10	İtalya	28.334	10	İtalya	29.350	10.	Brezilya	1.617
11	Fransa	20.954	11	Fransa	20.258	11	Fransa	20.773	11	Türkiye	20.965	11.	İtalya	1.592
12	Tayvan	16.896	12	Tayvan	18.230	12	Türkiye	20.478	12	Fransa	19.481	12.	Tayvan	1.400
13	Kanada	16.594	13	Türkiye	16.467	13	Tayvan	19.570	13	Tayvan	18.942	13.	İran	910
14	İspanya	15.874	14	İspanya	16.408	14	İspanya	17.665	14	İspanya	17.904	14.	Fransa	858
15	Meksika	15.586	15	Kanada	16.002	15	Meksika	16.701	15	Meksika	16.195	15.	Meksika	810
16	İngiltere	15.155	16	Meksika	14.010	16	Kanada	16.428	16	Kanada	15.327	16.	Kanada	770
17	Türkiye	14.325	17	İngiltere	11.667	17	İngiltere	13.772	17	İngiltere	13.248	17.	İspanya	730
18	Belçika	11.636	18	Belçika	11.343	18	Belçika	11.733	18	Belçika	10.421	18.	İngiltere	652
19	Polonya	10.498	19	G. Afrika	9.095	19	Polonya	10.648	19	Polonya	8.444	19.	Güney Afrika	472
20	G. Afrika	8.481	20	Polonya	8.368	20	G. Afrika	9.504	20	İran	9.404	20.	Mısır	443
	Dünya	847.622		Dünya	903.785		Dünya	1054.679		Dünya	1.141.892		Dünya	85.768

Olursak, Türkiye'nin nihai mamul üretimi 2000 yılında 14 milyon ton iken, 2008 yılında 27 milyon ton seviyesine yaklaşmıştır. Buna karşılık, tüketimi ise, 13 milyon ton seviyesinden 21,3 milyon seviyesine ulaşmıştır. Tüketimde, 2008 yılındaki düşüş bir tarafa bırakılacak olursa ve 2000 yılının da azami derecede kredilerin kullanımı ve diğer şartlar sebebiyle, ekonominin büyümesi sebebiyle, arızı bir yıl olduğu dikkate alınırsa, yüzde 287 civarında bir artış söz konusu (2001 ile 2007 arasında), 2001 kriz yılı olduğu için, doğru olan belki

2002'yi esas almaktır. Onu aldığımız zaman ise, yine de son 5 yıl içerisinde, iki misli civarında bir tüketim artışı söz konusudur. Bu artışı kişi başına çelik tüketim rakamlarından da takip etmek mümkündür. 147 kg seviyesine kadar düşmüş olan 2001 yılındaki kişi başına çelik tüketimi, daha sonraki yıllarda 358 kg seviyesine kadar çıkmıştır. 2008 yılında yüzde 10'luk düşüş yüzünden 320 kg seviyesine düşmüş bulunmaktadır. Bunu yansıda hem grafik olarak, hem de rakamlar itibarıyla görmek mümkündür. 320 kg seviyesi, 2008 yılındaki gerileme yüzünden geldiğimiz seviye, gelişmiş ülkelerin hemen yanı başında bir seviyedir. Gelişmiş ülkelerin tüketim seviyesi 350-400 kg arasında seyretmektedir. Ancak biz Türk çelik sektöründe, Türk sanayinin çok daha yüksek rakamlara gelebileceğini, çünkü birikmiş yatırım ihtiyaçlarının Türkiye'nin 500 kg seviyelerine çıkmasına imkân sağlayacağını düşünüyoruz. Bu krizi atlatsak, Hocamızın da belirttiği gibi, önümüzdeki iki-üç yıl içerisinde, yeniden büyüme içerisine girebileceğimizi düşünüyoruz.

Evet, dünya çelik üretimindeki durumumuzda, geçtiğimiz yıl, 26,8 milyon tonla yüzde 4,1'lik bir artış söz konusu. Burada dikkat ederseniz, Güney Kore dışında aşağı yukarı hiç büyüme söz konusu değil. Çin Halk Cumhuriyeti'nde de yüzde 1,1'lik bir büyüme söz konusu. Dolayısıyla bu performansımızla, 2008 yılında ilk 20 ülke arasında, çelik üretimini en fazla arttıran ülke konumunu elde ettik, son çeyrekteki aylar itibarıyla yüzde 28 civarındaki üretim düşüşüne rağmen. Kötünün iyisi durumundayız, en iyisi durumundayız.

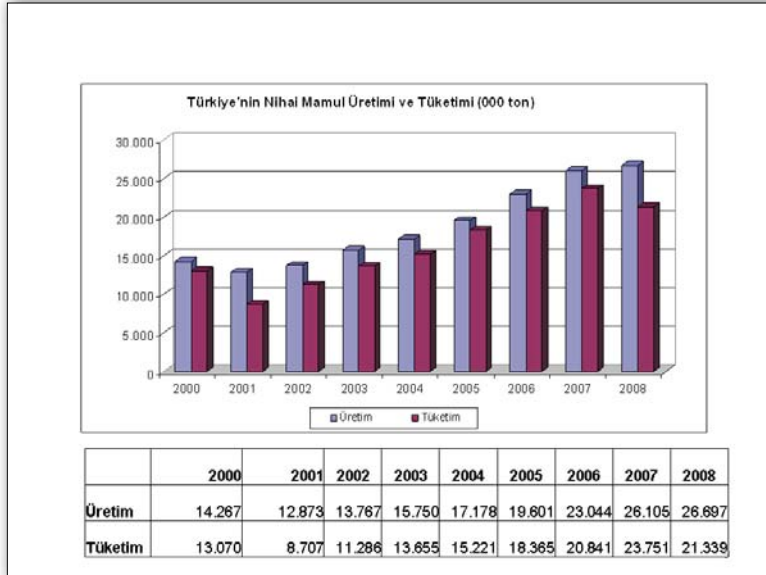
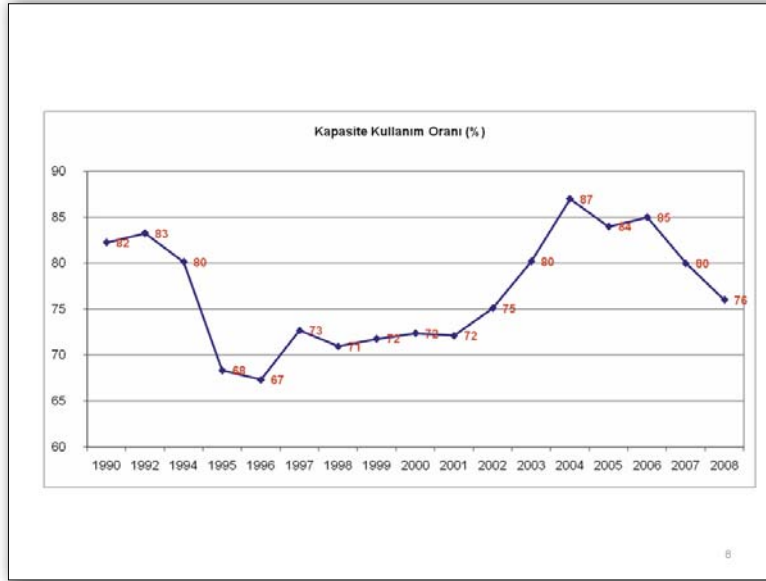
Aylık ortalama üretim rakamlarına bakacak olursak, Türkiye'nin ocak-ağustos itibarıyla aylık ortalama üretimi 2,4 milyon ton, eylül-aralık itibarıyla aylık ortalama üretimi ise 2,2 milyon ton. Tabii bunun içerisinde 1,8 milyon tonla, eylül rakamı da var, eylül 2,2 olduğu için, esas düşüş ekim, kasım, aralık aylarında yaşandı. Bu düşüşle orta seviyelerde seyrediyoruz, ancak yılın ilk 8 ayındaki üretim artışımız sayesinde biz yüzde 4,1'i tutturabildik.

Burada da aralık ve ocak'tan bu yana elde etmiş olduğumuz iki dijit yükselmeyi görüyorsunuz. Türkiye şu anda, 2009 yılının Ocak ayında 1 milyon 951 bin ton üretimiyle dünya çelik üretiminde, 9'uncu sıraya yükselmiş bulunuyor, Ukrayna'nın hemen arkasından bu durumu elde etmiş bulunuyoruz. Aramızdaki fark da son derece ihmal edilebilir, ancak önümüzdeki aylarda değişme ihtimali de var. Biz aslında bu duruma, önümüzdeki 3 yıl içerisinde gelebileceğimizi düşünüyorduk. Burada hızlandırılmış bir durum söz konusu, böyle giderse çok kısa bir süre sonra Federal Almanya'nın arkasından, hiç beklemediğimiz şekilde 7'inci de olma ihtimali var. Bu krizin bizi nasıl etkileyeceğine bağlı, bizim ülkemizdeki yatırımlar, başlamış olan yatırımlar durmadığı için, bu yatırımların, bu yılın sonundan ya da önümüzdeki yılın başından itibaren üretim yapıyor olma imkânları olacak.

Şöyle bir avantajlı durumumuz var: Bizim yassı üründe çok ciddi açığımız vardı, şu anda da bu açığımız var ve yassı ürün üretecek kuruluşlarımızın üretimi, dışarıda pazar bulunamaması halinde bile, yurt içinde piyasası olan ürünler olacağı için, biz dünya

çelik sektörünün çok ciddi oranlarda gerilediği dönemlerde, böyle bir istikrar seviyesinde kalabilen bir sektör konumunu elde edebileceğiz. Bu da bizim performansımızı onlara göre daha avantajlı bir duruma taşıyabilir, beklentimiz budur.

Bölgesel üretime bakılacak olursa, biz diğer Avrupa'dayız (en alttaki mavi renkli). Diğer Avrupa'nın üretiminin yüzde 85'i Türkiye'ye aittir. Bizim durumumuz, nispeten istikrarlı

görüyoruz, özellikle Avrupa Birliği'nde, BDT ülkelerinde, Kuzey Amerika'da görüldüğü gibi, son derece ciddi üretim düşüşleri yaşanıyor. Biz nispeten istikrarlı bir seyir içerisindeyiz. Bunu aylar itibarıyla bölgesel üretim rakamlarında da, benzer şekilde görmek mümkün.

Ülke bazlı üretime baktığımızda, burada da Türkiye, 11'inci sıradayken, iki sıra atlayarak 9'uncu sıraya yükseliyor. Diğer ülkelere göre, biz nispeten üretimini aynı seviyede kısmen

Türkiye'nin Nihai Mamul Üretimi (000 ton)

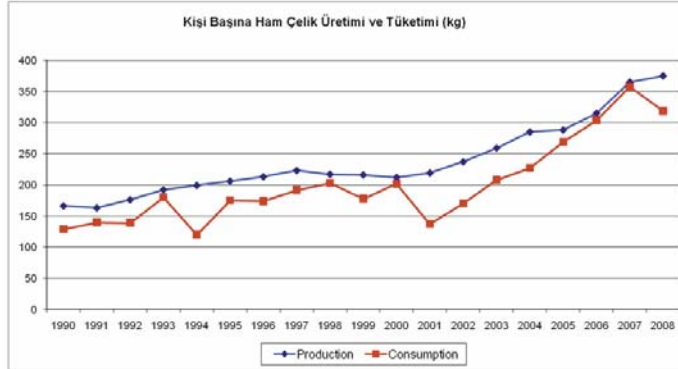
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	% (08/07)
Uzun	10.828	9.643	10.324	11.895	13.232	15.498	18.712	21.363	21.761	1,9
Yassı	3.130	2.957	3.144	3.535	3.616	3.760	3.903	4.257	4.541	6,7
Vasıflı	309	273	299	320	330	343	429	475	395	-16,8
TOPLAM	14.267	12.873	13.767	15.750	17.178	19.601	23.044	26.095	26.697	2,3

Türkiye'nin Nihai Mamul Tüketimi (000 ton)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	% (08/07)
Uzun	6.533	3.993	4.930	6.205	6.676	8.598	9.888	11.520	9.670	-16,1
Yassı	6.035	4.327	5.865	6.848	7.772	8.859	9.831	10.937	10.433	-4,6
Vasıflı	502	387	491	602	773	908	1.122	1.258	1.236	-1,7
TOPLAM	13.070	8.707	11.286	13.655	15.221	18.365	20.841	23.715	21.339	-10,0

10

Kişi Başına Ham Çelik Üretimi ve Tüketimi (kg)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Üretim	212	219	237	259	285	288	315	365	375
Tüketim	202	137	170	208	227	269	304	358	319

11

tutturabilen ülke durumundayız. Özellikle Japonya'daki, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki üretimin hızlı düşüşünü bilgilerinize sunuyorum burada. Yansıda aylar itibarıyla üretim rakamlarını görüyorsunuz, bizim mayıs, haziran, temmuz, ağustos aylarındaki, aylık üretimlerimiz 2,5 milyon ton seviyesindeydi, eylül ayında 2 milyon 160 bin ton, ekim, kasım, aralık aylarında 1 milyon 800 bin ton civarında. Burada düşüşün aralık ayında zirvesine

Dünya Ham Çelik Üretimi (2008) (ton)

	2008	2007	% değişim (08/07)
1.Çin Halk Cumhuriyeti	500.488	494.899	1,1
2.Japonya	118.738	120.203	-1,2
3.A.B.D.	91.350	98.181	-7,0
4.Rusya	68.510	72.220	-5,1
5.Hindistan	55.050	53.080	3,7
6.G.Kore	53.488	51.436	4,0
7.F.Almanya	45.833	48.550	-5,6
8.Ukrayna	37.107	42.830	-13,4
9.Brezilya	33.713	33.782	-0,2
10.İtalya	30.576	31.546	-3,1
11.TÜRKİYE	26.806	25.754	4,1
12.Tayvan	20.210	20.903	-3,3
13.İspanya	18.803	18.999	-1,0
14.Fransa	17.879	19.250	-7,1
15.Meksika	17.230	17.564	-1,9
16.Kanada	15.130	15.572	-2,8
17.İngiltere	13.520	14.317	-5,6
18.Belçika	10.675	10.692	-0,2
19.İran	9.964	10.051	-0,9
20.Polonya	9.728	10.632	-8,5
TOPLAM	1.327.218	1.351.214	-1,8

12

Kriz Öncesi ve Sonrası Aylık Ortalama Üretim Karşılaştırması (000 ton)

	Aylık Ort (08) Ocak-Ağustos	Aylık Ort (08) Eylül-Aralık	Değişim %
1.Çin Halk Cumhuriyeti	43.887	37.730	-14,0
2.Japonya	10.284	9.117	-11,3
3.A.B.D.	8.496	5.881	-30,8
4.Rusya	6.357	4.413	-30,6
5.G.Kore	4.625	4.643	0,4
6.Hindistan	4.560	4.122	-9,6
7.F.Almanya	4.023	3.413	-15,2
8.Ukrayna	3.642	1.993	-45,3
9.Brezilya	2.973	2.481	-16,5
10.İtalya	2.684	2.251	-16,1
11.TÜRKİYE	2.408	1.886	-21,7
12.Tayvan	1.750	1.553	-11,3
13.Fransa	1.632	1.534	-6,0
14.İspanya	1.614	1.204	-25,4
15.Meksika	1.608	1.188	-26,1
16.Kanada	1.400	983	-29,8
17.İngiltere	1.221	942	-22,8
18.Belçika	1.004	707	-29,6
19.Polonya	921	852	-7,5
20.İran	819	579	-29,3
Toplam	115.792	95.251	-17,7

13

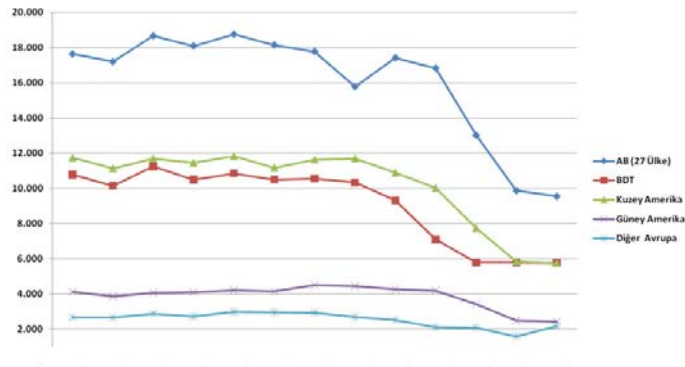
ulaştığını, 1 milyon 751 bin ton seviyesine kadar düşüş olduğunu, ocak ayında 1 milyon 951 bin ton seviyesine çıktığımızı, şubat ayında da muhtemelen bu civarda kalacağımızı düşünüyoruz. Dolayısıyla bizim açımızdan dip noktası 1 milyon 750 bin ton civarında bir seviyedir diyebiliriz. Üretimleri aylar itibarıyla Asya, Çin ve Dünya olarak yansıda görüyorsunuz.

Dünya Ham Çelik Üretimi (Ocak 2009) (ton)

	2009	2008	% değişim
1. Çin Halk Cumhuriyeti	41.520	40.564	2,4
2. Japonya	6.370	10.250	-37,8
3. Hindistan	4.570	4.799	-4,8
4. A.B.D.	4.090	8.652	-52,7
5. G. Kore	3.471	4.668	-25,6
6. Rusya	3.300	6.478	-49,1
7. F. Almanya	2.651	4.115	-35,6
8. Ukrayna	2.000	3.642	-45,1
9. TÜRKİYE	1.951	2.245	-13,1
10. Brezilya	1.617	2.971	-45,6
11. İtalya	1.592	2.669	-40,4
12. Tayvan	1.400	1.931	-27,5
13. İran	910	764	19,2
14. Fransa	858	1.610	-46,7
15. Meksika	810	1.599	-49,3
16. Kanada	770	1.423	-45,9
17. İspanya	730	1.570	-53,5
18. İngiltere	652	1.187	-45,0
19. Güney Afrika	472	744	-36,5
20. Mısır	443	577	-23,2
TOPLAM	85.768	112.870	-24

14

Aylar İtibariyle Bölgesel Üretim(2008) (ton)

Eylül ayından itibaren dünya ham çelik üretiminde gözlenen toplam daralma **115 milyon ton** seviyesine ulaşmıştır.

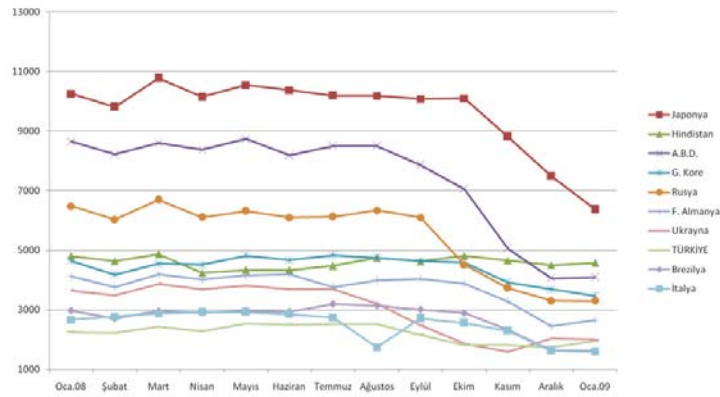
15

Türkiye ekonomisindeki genel eğilimlere baktığımızda, Gayri Safi Yurt İçi Hâsılının nispeten istikrarlı bir seyir izlediği görülüyor. Demir çelik sektörümüzün, genellikle Gayri Safi Yurt İçi Hâsılının üzerinde bir performansa sahip olduğunu görüyoruz. Yani, global olarak bakacak olursak, 2000 yılından bu yana, bizim üretimimizdeki artış, ortalama yüzde 11 civarında, Gayri Safi Yurt İçi Hâsıladaki artışa yüzde 6,5 civarında. İnşaat sektörünün çok dalgalı olduğu görülüyor. Özellikle 2005-2006 yıllarında yüzde 20'nin üzerinde, yüzde

Aylar İtibariyle Bölgesel Üretim(2008) (ton)

	Oca.08	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Oca.09
AB (27)	17.633	17.194	18.661	18.089	18.749	18.142	17.770	15.774	17.415	16.829	13.013	9.025	9.549
Kuzey Amerika	11.756	11.153	11.705	11.455	11.843	11.183	11.648	11.711	10.896	10.032	7.744	5.859	5.737
Güney Amerika	4.127	3.837	4.044	4.099	4.198	4.130	4.494	4.437	4.265	4.164	3.411	2.489	2.419
Diğer Avrupa	2.622	2.657	2.827	2.721	2.983	2.942	2.929	2.685	2.527	2.112	2.076	1.594	2.173
Afrika	1.541	1.463	1.604	1.549	1.551	1.503	1.503	1.512	1.458	1.332	1.027	962	1.065
Orta Doğu	1.325	1.306	1.440	1.452	1.392	1.377	1.247	1.235	1.387	1.343	1.263	1.221	1.225
BDT	10.788	10.158	11.256	10.497	10.850	10.500	10.562	10.335	9.311	7.087	5.771	5.798	5.755
TOPLAM	112.777	107.724	119.402	116.134	119.994	118.778	117.229	112.234	108.429	100.513	89.042	84.407	85.768

Aylar İtibariyle Ülke Bazlı Üretim Seyri (ton)

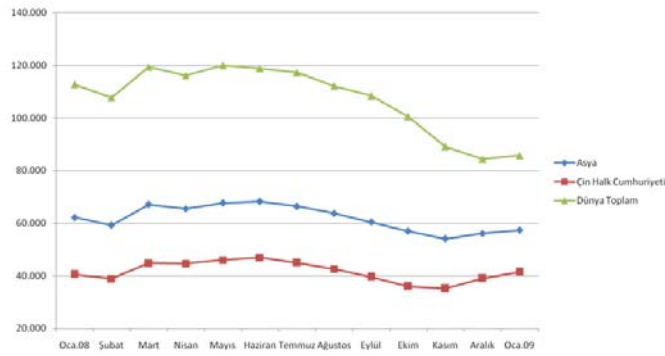
20'ler civarında. Bunu mesela Avrupa'da anlatmak mümkün değil. Yüzde 1-2 civarındaki bir inşaat sektörü büyümesi Avrupa'da görülüyor, biz de ise eksi 9'dan, artı 21'e, sonra tekrar eksilere giden bir eğilim söz konusu. Bu, çok iyi hesaplanmamış bir inşaat yatırımı olduğunu da gösteriyor. Keza inşaat sektörüne girdi veren sektörlerinin ciddi bir şekilde zorlanmaları sonucunu doğuruyor.

Aylar İtibariyle Ülke Bazlı Üretim Seyri (ton)

	Oca.08	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Oca.09
Çin Halk Cumhuriyeti	40.584	38.884	44.888	44.878	48.013	48.944	44.886	42.568	39.614	35.901	35.189	39.040	41.520
Japonya	10.250	9.811	10.775	10.143	10.547	10.371	10.189	10.182	10.076	10.097	8.811	7.463	6.370
Hindistan	4.799	4.635	4.865	4.238	4.329	4.331	4.475	4.744	4.630	4.805	4.650	4.500	4.570
A.B.D.	8.652	8.215	8.598	8.376	8.733	8.180	8.500	8.500	7.860	7.056	5.054	4.057	4.090
G. Kore	4.641	4.176	4.552	4.517	4.811	4.672	4.830	4.790	4.636	4.585	3.916	3.884	3.471
Rusya	6.478	6.031	6.697	6.104	6.310	6.100	6.125	6.339	6.098	4.514	3.731	3.310	3.300
F. Almanya	4.115	3.767	4.184	4.011	4.154	4.183	3.765	3.985	4.041	3.877	3.284	2.447	2.651
Ukrayna	3.642	3.490	3.869	3.663	3.810	3.690	3.683	3.205	2.482	1.861	1.597	2.031	2.000
TÜRKİYE	2.245	2.224	2.428	2.283	2.535	2.510	2.519	2.519	2.166	1.816	1.812	1.751	1.951
Brezilya	2.971	2.710	2.960	2.900	2.972	2.934	3.196	3.142	3.010	2.897	2.324	1.046	1.617
İtalya	2.669	2.774	2.880	2.917	2.916	2.855	2.740	1.740	2.715	2.555	2.300	1.624	1.592

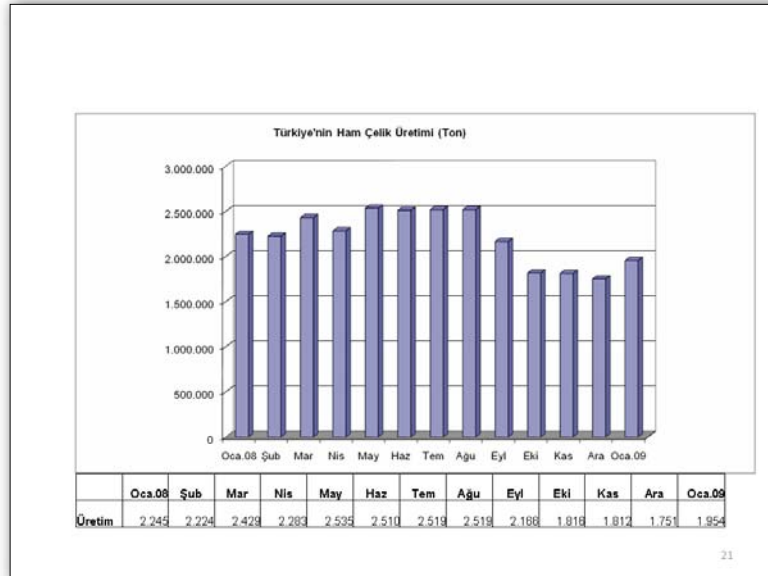
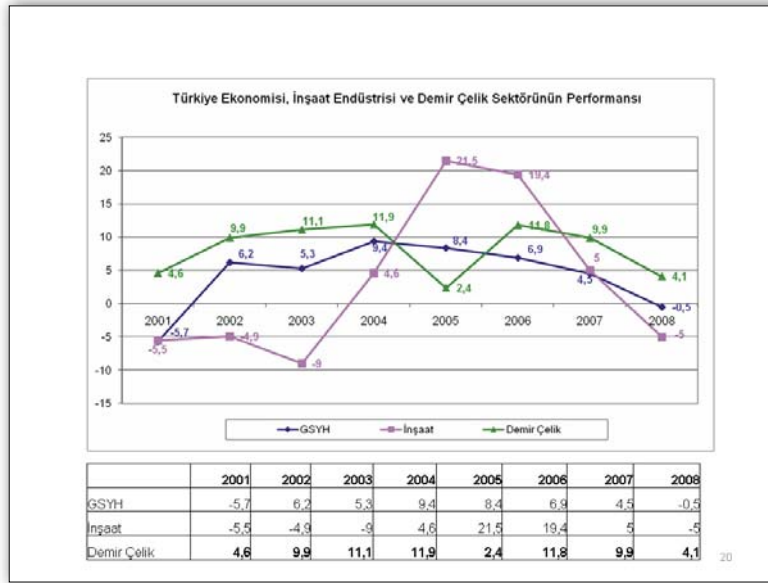
18

Aylar İtibariyle Asya, Çin ve Dünya Üretimi (ton)

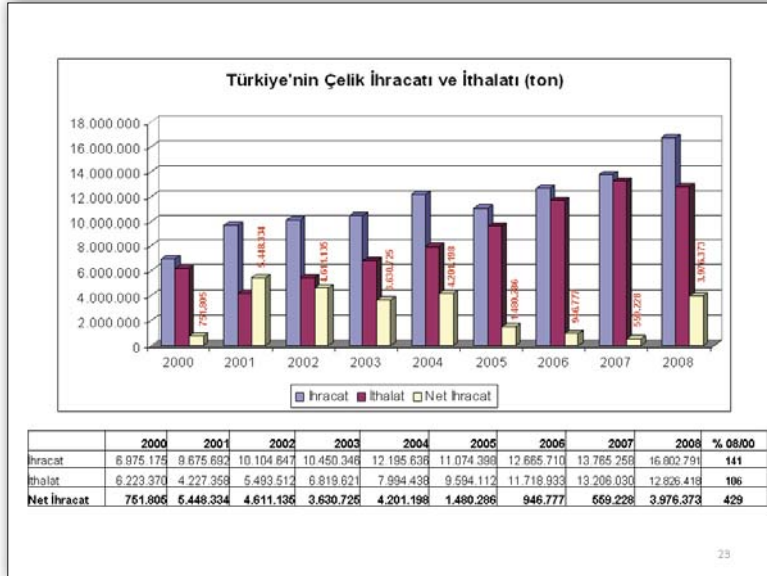
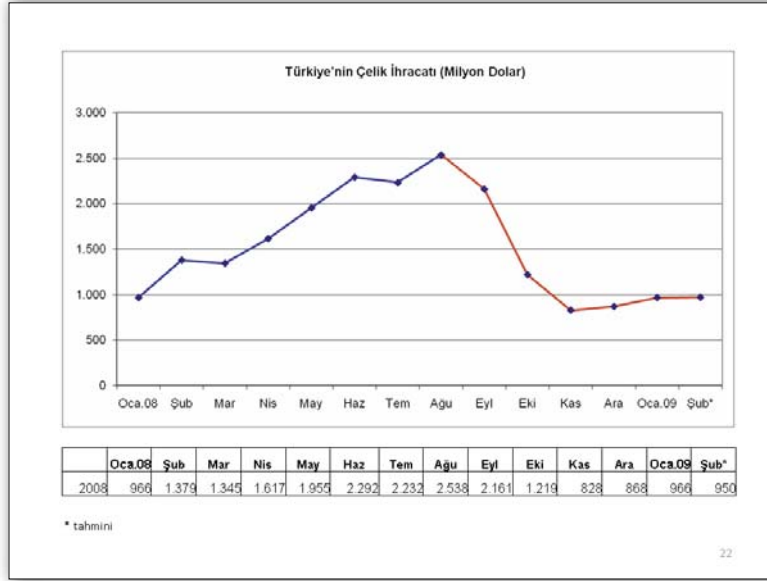
19

Üretim rakamlarımızı biraz evvel belirtmiştik, grafik halinde görülüyor. Çelik ihracatımız, miktar ve değer itibarıyla; önce değer itibarıyla yansıda görülüyor, onu gösterelim. Haziran ayında 2,2 milyar dolar seviyesine çıkan, 2 milyar dolar civarında seyreden, ağustos ayında 2,5 milyar dolarla zirvesine ulaşan çelik ihracatımız, daha sonraki aylarda ekim ayından itibaren düşüşe girdi, kasım ayında 820 milyon dolar, 830 milyon dolar seviyesine kadar

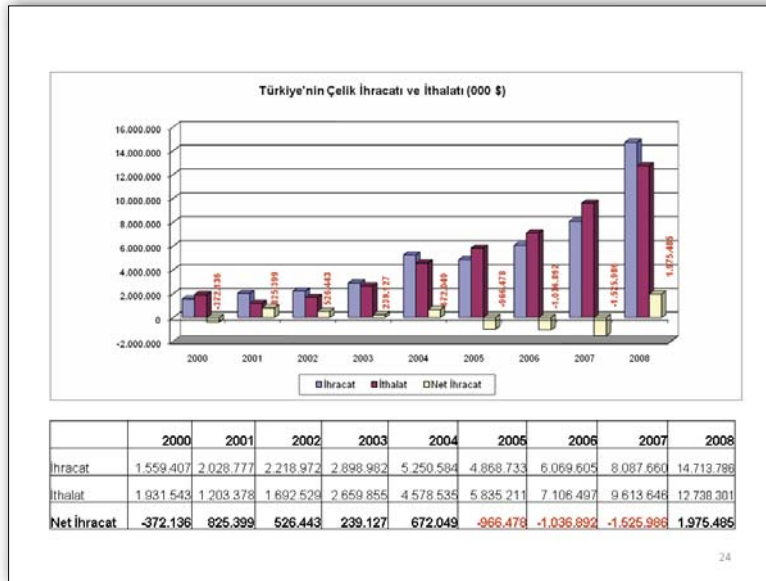

geriledi. Değer açısından ihracattaki düşüş, en düşük seviye kasım ayı rakamlarıdır. Aralık ayında ihracatımız, mevzi bir iyileşme gösterdi. Ocak ayında mevzi bir iyileşme gösterdi, şubat ayında, şubat ayının kısa olmasının da sebebiyle, bu iyileşmenin kısmen korunduğu görülüyor.

Bu rakamlardaki olağanüstü düşüşler, demir çelik fiyatlarıyla büyük ölçüde ilgili. Demir çelik

fiyatları, geçtiğimiz yıl, Ocak ayından, Ağustos ayına kadar yaklaşık yüzde 100 civarında artış gösterdi. 800 dolar civarından, 1600 dolar civarına kadar yükseldi. O sıralarda kıyamet koptu, inşaat sektöründekiler, demir çelikçiler, spekülasyon yapıyor, “Bu paraları nereye gizliyorlar, indirim yapsınlar” falan gibi birtakım iddialarla ortaya çıktılar. Sonradan fiyatlar 1,5 aylık gibi kısa bir süre içerisinde 370 dolar seviyesine kadar düştü. Böyle bir şey hiç

Bölgeler İtibariyle Türkiye'nin Demir Çelik Ürünleri İhracatı

	2006		2007		2008 *		% değişim(08/07)		%pay (08)	
	ton	1000\$	ton	1000\$	ton	1000\$	miktar	değer	miktar	değer
ABD	1.736.546	785.882	472.952	256.465	639.395	549.032	35,2	114,1	3,8	3,7
AB (27)	3.807.546	1.943.393	4.580.503	2.884.731	2.715.923	2.460.083	-40,4	-14,1	16,2	16,7
BDT	107.227	80.310	333.888	227.848	63.176	73.251	-81,1	-87,8	0,4	0,5
Uzak Doğu & GD Asya	68.228	33.491	252.171	151.120	642.788	430.276	154,8	184,7	3,8	2,8
Orta Doğu & Körfez	4.806.254	2.208.101	6.057.397	3.288.723	9.820.957	8.739.258	62,1	164,8	58,4	59,4
Kuzey Afrika	1.265.758	581.880	1.088.888	650.800	1.309.887	1.040.954	20,5	59,8	7,8	7,1
Diğerleri	874.148	456.568	1.028.415	658.634	1.610.684	1.420.830	56,6	115,7	8,6	8,7
TOPLAM	12.685.710	6.069.605	13.792.212	8.108.321	16.802.791	14.713.788	21,8	81,5	100,0	100,0

25

görülmedi, yani bulunduğu 1600 dolar seviyesinden 370 dolar seviyesine düşmesi, olağanüstü rahatsızlıklara yol açtı.

Şöyle düşünün: Stoklarında 1 milyon tonluk bir çelik üretimi yapan bir kuruluşun 1,5 aylık bir stok bulundurması halinde (hurda stoku), çünkü önünü görebilmek için, gemilerin gelişi bazen 20 gün, 30 gün alıyor, Amerika'dan gelen hurdalar için, 750 dolardan aldığı hurdanın fiyatı 130 dolara kadar düştü. 1,5 milyon tonda, 750 dolardan 130 dolara kadar düşüşte 600 dolara varan oranda bir zarar söz konusu, yani toplam 65-90 milyon dolar arasında bir zarar söz konusu. Ürünler açısından durum daha da vahim, 1300 dolarlardan, 370 dolara kadar düştü. Orada da çok ciddi bir zarar söz konusu, kütük açısından söylüyorum, nihai ürün açısından değil.

Dolayısıyla, ihtiyatlı davranıp bir miktar hurda, bir miktar da nihai ürün stoklayan bir kuruluşun, duruma göre, bağlantılarını yapmamış olması, back to back satış yapmamış olması halinde, yüz milyonlarca dolarlık zarar söz konusu olabilir. Yeni yeni sektör girdiyle nihai ürün fiyatları arasında bir denge kurmaya çalışıyor. Buradaki ihracatımızdaki düşüşler onu gösteriyor. 2,5 milyar dolarlık ihracattan, 1 milyar dolarlık bir ihracata düşmüş bulunuyoruz. İhracatımızda bebek adımlarıyla iyileşme söz konusu, önümüzdeki aylarda, bu iyileşmenin bütün bu anlattığım olumsuzluklara rağmen, devam edeceğini düşünüyoruz. Ancak bunun devam edebilmesinin, hatta daha da iyi olmasının şartları var ki onu da biraz sonra belirteceğim.

İhracat ve ithalat rakamlarına bakmış olduğumuzda, ihracatın ithalatı karşılama açısından, net ihracat açısından, çelik sektörünün olumlu bir durumda olduğunu görüyoruz. 2007 yılında miktar itibarıyla 559 bin tona kadar düşmüş olan net ihracatımız, 2008 yılında tüketimin biraz düşmesi yüzünden 4 milyon ton seviyesine kadar çıkmıştır. Dolayısıyla, bu yurt içi tüketimdeki daralmanın devam ediyor olması sebebiyle, içinde bulunduğumuz yıl da, net ihracatçı, miktar yönünden de, değer yönünden de net ihracatçı konumunda olacağımızı düşünüyoruz.

Rakamlar itibarıyla baktığımızda, miktar açısından net ihracatçı olmamıza rağmen, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında döviz cinsi açısından bir miktar ekonomiye yük olduk. 2008 yılında ise, yaklaşık 2 milyar dolar civarında bir net ihracatımız var, döviz cinsi açısından ve sektörümüzün ihracatının ithalatı karşılama oranı, 2008 yılında yüzde 116 seviyesine çıkmıştır. 2009 yılında bunun yüzde 130'un üzerine çıkacağını tahmin ediyoruz.

Bölgeler itibarıyla baktığımızda, biz ağırlıklı bir şekilde Orta Doğu ve Körfez Bölgelerine ihraç ediyoruz. 8,7 milyar dolarlık bir ihracat var Körfez Bölgesine geçtiğimiz yıl yaptığımız ihracatta. Miktar açısından baktığımızda ise, yaklaşık yüzde 60 civarında ihracatımız Körfez Bölgesine yöneliyor. Avrupa Birliği'ne yönelik ihracatımızda bir daralma söz konusu oldu, yüzde 40 civarında. Bu daralma, Körfez Bölgesinde fiyatların çok daha cazip olmasından

Bölgeler İtibariyle Türkiye'nin Demir Çelik Ürünleri İthalatı

	2006		2007		2008		% değişim (08/07)		%pay (08)	
	ton	1000\$	ton	1000\$	ton	1000\$	miktar	değer	miktar	değer
ABD	5.587	20.200	7.437	23.397	22.925	38.493	208,3	64,5	0,2	0,3
AB (27)	4.193.926	3.164.567	4.805.930	4.227.814	4.031.082	4.515.292	-16,1	6,8	31,4	35,4
BDT	6.709.563	3.226.818	7.359.501	4.217.181	7.241.444	6.217.456	-1,6	47,4	56,5	48,8
Uzak Doğu & GD Asya	401.162	435.749	685.155	869.712	1.045.307	1.480.943	52,6	70,3	8,1	11,6
Orta Doğu & Körfez	22.976	12.007	3.033	3.367	9.040	10.284	198,1	205,4	0,1	0,1
Kuzey Afrika	50.781	36.407	107.090	78.748	261.166	232.975	143,8	195,8	2,0	1,8
Diğerleri	334.938	210.749	241.195	195.710	215.454	242.858	-10,7	24,1	1,7	1,9
TOPLAM	11.718.933	7.106.497	13.209.341	9.615.927	12.826.418	12.738.301	-2,9	32,5	100,0	100,0

26

kaynaklandı ağırlıklı bir şekilde. Onun dışında, Amerika Birleşik Devletleri'nin birtakım korumacı tedbirleri vardı, onda bir gevşeme olduğu için, Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik ihracatımızda da yüzde 35'lik bir artış söz konusu.

İthalata baktığımızda, ağırlıklı bir şekilde, Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan ve Avrupa Birliği'nden ithalat yapıyoruz. Onun dışında fazla ciddi bir ithalatımız söz konusu değil.

Demir çelik dış ticaret dengemiz, Avrupa Birliği'ne karşı 2 milyar dolar, Bağımsız Devletler Topluluğu'na 6 milyar dolar, Uzakdoğu ve Güneydoğu Asya'ya karşı da 1 milyar dolar açık veriyor. Diğer ülkelere ise fazla veriyor, bu fazlalıklar sayesinde 2 milyar dolarlık bir fazlayla 2008 yılını kapatmış bulunuyoruz. Açığımızın bu yıl düşeceğini tahmin ediyoruz, ithalattaki daralma yüzünden, yurt içi imkânlar daha çok değerlendiriliyor.

Biraz evvel, Sayın Hocamızın da belirttiği gibi, bizim çelik sektörümüz, 2009 yılında, daha evvel başlatmış bulunduğu bazı yatırımları sürdürüyor şu anda. Başlatmadığı ve fakat başlatma hazırlığı içerisinde olduğu yatırımları durdurmak

Bölgeler İtibariyle Türkiye'nin Demir Çelik Ürünleri Dış Ticaret Dengesi ('000 \$)

	İhracat	İthalat	Denge
ABD	549.032	38.493	510.539
AB (27)	2.460.083	4.515.292	-2.055.209
BDT	73.251	6.217.456	-6.144.205
Uzak Doğu & GD Asya	430.278	1.480.943	-1.050.665
Orta Doğu & Körfez	8.739.258	10.284	8.728.974
Kuzey Afrika	1.040.954	232.975	807.979
Diğerleri	1.420.930	242.858	1.178.072
TOPLAM	14.713.786	12.738.301	1.975.485

27

mecburiyetinde kaldı. Şu anda yatırım iklimi tamamıyla tahrip olmuş vaziyette, yeni yatırımları yapmak, finansman açısından son derece ciddi sıkıntıları olan bir iş, nakit akışı problemlerimiz var, biraz evvel de belirttiğim gibi.

Dolayısıyla, büyüme beklentilerimizi, daha ziyade başlamış ve bitirilmesi dışında bir imkânı bulunmayan yatırımların tamamlanmasına ve mevcut kapasitelerin daha fazla kullanılmasına bağlamış durumdayız. Bunun da olabilmesi için, her sektörün olduğu gibi, bizim de hükümetten birtakım taleplerimiz oldu. Biz demir çelik sektörü olarak, Avrupa Birliği'yle imzalamış olduğumuz anlaşma çerçevesinde, devlet yardımları alabilen bir sektör konumunda değiliz. Yani devletten teşvik alabilen bir sektör konumunda değiliz. Dolayısıyla, bizim de taleplerimiz devletin bize yardımda bulunması, teşvik etmesi şeklinde değil, bizim üzerimizdeki yükleri kaldırması şeklinde oldu. Bu yükleri şu şekilde ifade ettik: Dolar kurlarının, petrol fiyatlarının 150 dolar seviyesine çıkması sebebiyle, gerek doğal gaz fiyatlarında, gerekse elektrik fiyatlarında çok ciddi artışlar söz konusu oldu. Bizim çelik sektörünün kullandığı elektriğin fiyatları son iki yıl içerisinde yüzde 70'in üzerinde arttı. Sanayinin yüzde 60 civarında arttı, bizim bir de tarife değişikliğinden kaynaklanan yüzde 20 civarında bir artış söz konusu olmuştu. Nasıl petrol fiyatları artarken, bunu elektriğe, doğal gaza yansıtıyorsak, düşerken de bunun yansıtılmasının gerektiğini söyledik. Doğal gaza bir miktar yansıtıldı, ama bu çok sınırlı kaldı, daha yansıtılacağı yönünde çalışmalar var. Elektrik enerjisi fiyatlarına hiçbir şekilde yansıtılmış değil, bizimle hiç ilgisi olmadığı hâlde, hâlâ TRT payının alınmasından şikayetçiyiz. Sadece TRT payı yüzünden bizim kuruluşlarımızın ödemiş olduğu para, 64 milyon dolar civarındadır, bunun büyüklüğünü anlatmak açısından söylüyorum. Keza, belediyelere, çeşitli yerlere ödediğimiz miktarlar da var ki bunların kaldırılmasını talep ediyoruz.

Şu anda elektrik enerjisi yüzde 10'un üzerinde fazla veriyor, tüketilmiyor, dolayısıyla hafta sonlarında atıl kalan bir şey var. Evvelden hafta sonlarında gece tarifesi kullanılıyordu, bunun tekrar getirilmesini ve sadece çelik sektörüne değil, bütün sanayiye, hafta sonlarında gece tarifesiyle çalışılarak, daha düşük enerjiyle çalışılarak ürettiği takdirde bundan yararlanmasını talep ettik. Bunun makul olduğunu söylediler, ama makul olduğu söylenen şeyin uygulamaya aktarılması, biraz evvel Hocamızın da belirttiği gibi, çok zaman aldığı için, açıklığı biz bunun kararının verilmesi sürecinin çok uzaması halinde, yansımalarının da asgari seviyede kalacağını düşünüyoruz.

Şu anda mesele şöyle: Dünya piyasaları daraldı, daha evvel yaşadığımız krizlerden farklı olarak, biz mesela 2001 yılında Türkiye'de yüzde 7 binlik faizler, bütün talebin durması gibi durumlarda bile üretimimizi yüzde 4,6 oranında arttırmıştık ve bunu ihracattaki yüzde 16 civarındaki artış sayesinde sağlamıştık, çünkü Türkiye daralırsa dışarıya çıkabiliyorduk. Şimdi dünya piyasaları da daralmış vaziyette.

Buradaki durum, dünyada birtakım tedbirler alınıyor, biz su seviyesinde götürmeye çalışıyoruz. Bu seviyede götürmemiz için, istediğimiz belirli, sektörümüzün üzerinde Çevre Bakanlığının birtakım salmaları var, onların kaldırılmasını talep ediyoruz, diğer yükler var ve bir de bürokrasinin hiçbir yarar sağlamadığı hâlde, birtakım gecikmelerden dolayı bize getirdiği yükler var. Bu konuda hassas olunmasını istiyoruz, pek çok örnekleri var. Mesela, İzmir'deki bir kuruluşumuzun, denizde iskelesini uzatma talebi, 6 aydır, 7 aydır çok aktif bir şekilde takip etmemize rağmen, yatırımların tümüyle durduğu bir zamanda, hâlâ çıkmış değil. Bunların hızlandırılması lazım, artık bu tür bürokratik, devlete de fayda sağlamayan, ama yatırımların durmasına yol açan uygulamalardan kaçınılması lazım. Hangi karar verilecekse, şöyle bir karamsarlık oluyor sektörlerde, galiba bir şey yapabilecek imkân da yok gibi bir görüntü oluyor, bu da olumsuz bir algılamaya sebep oluyor. Algılamanın kendisinin başlı başına bir problem olduğu düşüncesiyle, "teğet geçecek" söylemleri gelmişti malumunuz, o zaman eğer algılama önemliyse, bu algılamayı olumlu yapabilmek için, birtakım somut adımların atılması gerektiğine inanıyoruz. Bu açıdan biraz yavaş olduğu kanaatindeyiz, daha süratli olunması gerektiğine inanıyoruz.

Beni sabırla dinlediğiniz için, hepinize teşekkürlerimi sunuyorum.

Yavuz BAYÜLKEN (Oturum Başkanı)- Sayın Yayan'a teşekkür ediyoruz, değerlendirmeleri için.

Makine İmalatçıları Birliği Koordinatörü Sayın Arslan Sanır'ı davet ediyorum. Sayın Arslan Sanır, İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesinden 1954 yılında mezun olduktan sonra, 1968 yılına kadar Karayolları Genel Müdürlüğü Makine İkmal Dairesinde çalıştı. 1968-1975 döneminde Sanayi Bakanlığı Sanayi Dairesi Reis Muavini, 1975-1981 yılları arasında Hema Dişli Fabrikası Genel Müdürü, 1981-1982'de MAN Motor Fabrikası Genel Müdürü, 1982-1988 Heba Dişli Fabrikası Genel Koordinatörü, 1988-1991 yılları arasında Coşkunöz Fabrikası Genel Müdürü, 1991-2007 Makine İmalatçıları Birliği Genel Sekreteri olarak görev yaptı. Sanır, 2007'den bu yana Makine İmalatçıları Birliği Koordinatörü olarak görevini yürütmektedir. Ekim 1999 yılından itibaren de Avrupa Takım Tezgâhı İmalatçıları Ekonomik İşbirliği Komitesi'nin Türkiye temsilcisidir.

Buyurun Sayın Sanır.

Arslan SANIR (Makina İmalatçıları Birliği Koordinatörü)- Teşekkür ediyorum, Sayın Başkan. Sözlerime başlarken, Makina İmalatçıları Birliği ve şahsım adına hepinize saygılarımı sunuyorum.

Ülkemizde, makina sanayinin eriştiği düzey kamuoyunda çok iyi bilinmediğinden, zaman zaman gerçekçi olmayan yorumlar yapılmaktadır. Avrupa Birliği Komisyonu adına 2004 yılında hazırlanan rapora göre, Türkiye Avrupa'nın 6. büyük makina imalatçısı konumundadır. 2007 yılındaki 21,4 milyar dolarlık imalat ile bu konumunu devam

ettirmiştir. 2007-2008 yıllarında ülkemizin ihracatında 4. sektör durumundadır. Makina sektörümüzde ciddi yatırımların, 1960'lı yıllarda başladığı dikkate alındığında, asırlık firmaların yer aldığı Avrupa ülkeleri arasında eriştiği konum, gerçek bir başarıya işaret etmektedir.

Makina sanayi, bütün önemli sektörler için gerekli olan imalat araçlarını sağlamakta, aynı zamanda uyguladığı teknolojiler ile bu sektörlerin produktivitelerini de etkilemektedir. Herhangi bir sektörde yaşanabilecek durgunluk, bu sektör için, makina imal eden firmaların imalatlarında azalmalara neden olmaktadır. Dünyanın çok sayıda ülkesini etkileyen küresel krizler, sadece bir veya birkaç sektörü etkilememekte, hemen tüm sektörlerde bir duraklamaya neden olmaktadır. Kriz beklentisinin oluşması bile, sanayinin genelinde yatırımların ertelenmesine yol açmakta, yatırımcının ortamın güvenli hâle geldiğinden emin olmasına kadar, acil olmayan makina alımları ertelenmektedir.

Ekonomideki gelişmelerin en önemli göstergelerinin başında, yurt içi makina satışları yer almaktadır. Yatırım yapan hemen her kuruluş, az veya çok makina almaktadır. Dolayısıyla makina satışlarında bir azalma olması, buna paralel olarak, birçok sektörde de yatırımlarda azalma olduğunu açıkça göstermektedir.

Bir süredir ülkemizde yaşanan olumsuz gelişmeler, son günlere kadar döviz kurlarının olması gereken değer altında kalması, farklı sektörlerdeki imalatçı ve ihracatçı kuruluşların geleceğe endişeyle bakmalarına ve bu endişeyle yatırımlarını ve makina alımlarını ertelemelerine neden olmuştur. TÜİK verilerine göre, 2007 yılı Temmuz ayından itibaren makina imalatındaki artışlarda bir yavaşlama yaşanmıştır. Grafikte görüldüğü gibi, Aralık 2007 ayında ise imalat, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 16 azalmıştır. 2008 yılı Ocak ayında, Eylül ayı sonuna kadar her ay yüzde 2 ile yüzde 5 arasında imalat azalması olduğu tespit edilmektedir. Son aylarda, krizin artan etkisiyle imalatın azalması hız kazanmış, ekim ve kasım aylarında yüzde 11 ve aralık ayında da yüzde 14,9 gibi önemli düşüşler göstermiştir. Kapasite kullanım oranı, kasım ayında bir önceki yılın aynı ayındaki yüzde 75,1 değerinden yüzde 69,1'e, aralık ayında yüzde 65,9'a ve Ocak 2009'da ise, yüzde 61,2'ye gerilemiştir. Makina ihracatı, 2008 yılının ilk yarısında yüzde 30'un üzerinde artış göstermesine karşın, ağustos, eylül ve ekim aylarında yüzde 18'e düşen artışlardan sonra, kasımda yüzde 11,7 ve aralık ayında yüzde 17,8 azalmıştır.

İhracattaki bu gerilemede, sadece dış ülkelerdeki gelişmeler değil, döviz kurları da etkili olmuştur. 2008 yılının genelinde, makina ihracatının yüzde 18,9 artış göstermesine karşın, imalat yüzde 4,8 düzeyinde azalmıştır. İhracat yapan kuruluşlar, ihracatlarını arttırabildiklerine göre, bu firmaların imalatlarında da az çok bir artış olmuştur. Dolayısıyla, sektörün tümünde gözlenen imalat azalması, henüz ihracata yönelmemiş ve çoğu küçük ölçekli makina imalatçılarındaki, ortalamanın oldukça üstünde bir imalat azalması olduğunu göstermektedir.

Makina ithalatı da 2008 yılı Ekim ayında, yüzde 16,3 Kasım ayında yüzde 38,6 Aralık'ta yüzde 39,8 azalmıştır. Makina ithalatında azalma, 2001 yılı dışında yaşanmamıştır. Bu veriler, son aylarda yurt içindeki yatırımlarda duraklama değil, önemli bir gerileme olduğunu göstermektedir.

2008 yılı sonu itibarıyla makina imalatı, belirttiğim gibi, yüzde 4,8 düzeyinde bir azalma ile 20,3 milyar dolara, yerli ve ithal makina satışları da yüzde 7,3 düşüş ile 31,1 milyar dolara gerilemiştir.

MİB

MAKİNA İMALATÇILARI BİRLİĞİ 1990 YILINDA KURULMUŞ BİR SEKTÖR
DERNEĞİDİR.

BUGÜN İTİBARIYLA 200 ÜYE FIRMA BULUNMAKTADIR.

MİB, HER TÜRLÜ MAKİNA, KESİCİ TAKIM, FIKSTÜR İMALATI YAPAN
KURULUŞLARIN ÜYE OLABİLDİKLERİ YAPIDADIR.

MİB, 1999 YILINDAN BERİ AVRUPA TAKIM TEZGAHI İMALATÇILARI EKONOMİK
İŞBİRLİĞİ KOMİTESİ CECIMO'NUN ASLİ ÜYESİDİR.

MAYIS 2005 TARİHİNDEN BERİ
AVRUPA KOMPRESÖR, VAKUM POMPASI, PNÖMATİK ALETLER İMALATÇILARI
KOMİTESİNİN (PNEURO P) DE ASLİ ÜYESİDİR.

TÜRKİYE

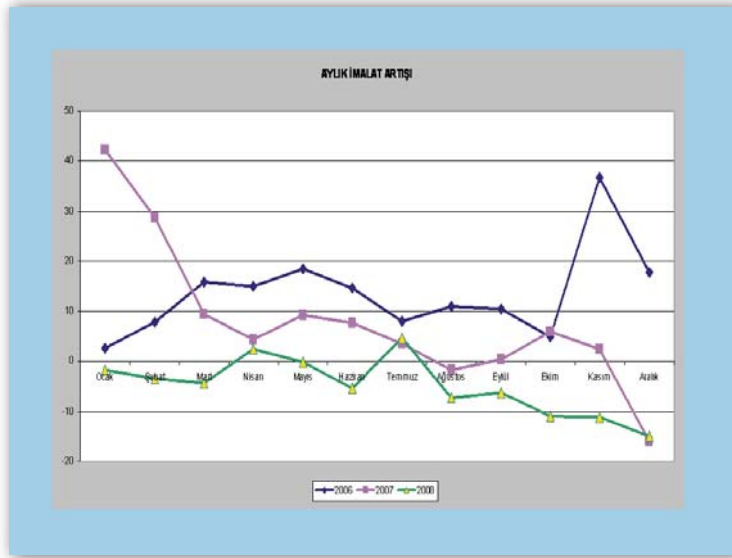
AVRUPA ÜLKELERİ ARASINDA

6. BÜYÜK MAKİNA İMALATÇISIDIR

ÜLKEMİZDE EN ÇOK İHRACAT YAPAN 4. SEKTÖR
KONUMUNDADIR

Son aylarda, bazı firmalar imalatlarını durdururken, bazıları da işçi çıkararak, imalat temposunu düşürmektedirler. Krizler mevcut sistemin, mevcut yöntemlerle ve mevcut uygulamalarla sürdürülemeyeceğinin bir işaretidir. Bu nedenle, yeni ve farklı önlemlerin alınması gerekmektedir. Sektörün durumuna bu şekilde değindikten sonra, kamunun almasını beklediğimiz önlemlere değinmek istiyorum:

Kayıt dışı istihdam ve çalışmayı da teşvik eden, istihdam üzerindeki vergi ve sigorta primleri makul bir düzeye indirilmelidir. Kayıt dışı çalışan firmalar, kurallara uygun faaliyet gösteren

KAPASİTE KULLANIM ORANLARI

KASIM 2007'DE % 75,1   KASIM 2008'DE % 69,1

ARALIK 2008 % 65,9

OCAK 2009 % 61,2

firmalara karşı önemli ölçüde bir haksız rekabete neden olmaktadır. Enerji maliyetinin fazlalığı, imalatta maliyetleri arttırmakta, rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Bu iki konu her platformda dile getirildiği için, sadece değinmekle yetiniyorum. Kanımca günümüz koşullarında, kamunun ithalatı engelleyici önlemler almasını beklemenin gerçekçi olmadığını düşünüyorum, ancak her isteyenin, her istediğini kolayca ithal ettiği düzenin de

SON YILLARDA ARTIRDIĞI İMALAT VE İHRACATI İLE MAKİNA İMALAT SANAYİİ ÜLKE EKONOMİSİNE ÖNEMLİ KATKILAR SAĞLAYAN BİR SEKTÖRDÜR.

MİB'İN YAPTIĞI HESAPLAMALARA GÖRE 2008 YILINDA:

TÜRKİYE'NİN MAKİNA PAZARININ BÜYÜKLÜĞÜ	31 MİLYAR ABD \$
YURT İÇİ MAKİNA İMALATI	20,3 MİLYAR ABD \$
MAKİNA İHRACATI (*)	9,4 MİLYAR ABD \$
MAKİNA İTHALATI (*)	20,1 MİLYAR ABD \$ DIR

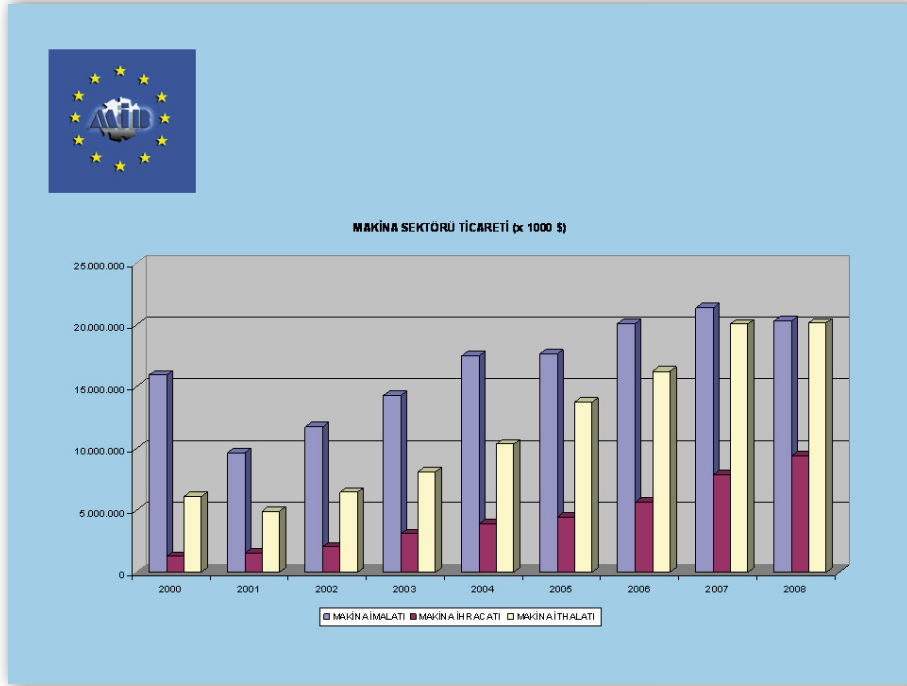
(*) Dış Ticaret bilgileri TÜİK

MAKİNA SEKTÖRÜ TİCARETİ (x 1000 ABD \$)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008 Th.
MAKİNA SATIŞI (1)	13.035.494	16.175.730	19.322.800	23.949.457	26.963.049	30.696.861	33.550.824	31.095.482
Değişim %	-18,30	24,09	19,46	23,94	12,58	13,85	9,30	-7,32
MAKİNA İMALATI (1)	9.663.000	11.779.000	14.300.000	17.500.000	17.675.000	20.114.150	21.361.227	20.335.888
Değişim %	-13,04	21,90	21,40	22,38	1,00	13,80	6,20	-4,80
MAKİNA İHRACATI (2)	1.564.386	2.077.511	3.118.511	3.913.354	4.475.050	5.657.998	7.911.397	9.407.063
Değişim %	22,00	32,80	50,11	25,49	14,35	26,43	39,83	18,91
MAKİNA İTHALATI (2)	4.936.880	6.474.241	8.141.311	10.362.811	13.763.099	16.240.709	20.100.994	20.166.657
Değişim %	-19,40	31,14	25,75	27,29	32,81	18,00	23,77	0,33

değiştirilmesi gerekmektedir. Günümüzde Avrupa Birliği ülkeleri dahi, gümrüklerdeki denetimin etkinleştirilmesi için, yeni düzenlemelere gitmektedir.

ÖNLEMLER

1. KDV ORANI % 8'E İNDİRİLMELİDİR
2. YATIRIM İNDİRİMİ UYGULANMALIDIR
3. YATIRIM KREDİLERİNDE FAİZ İNDİRİMİ SAĞLANMALIDIR
4. PİYASA DENETİMİ ETKİNLEŞTİRİLMELİDİR
5. DAHİLDE İŞLEME REJİMİ GÖZDEN GEÇİRİLMELİDİR
6. KAMU ALIMLARINDA EŞİT REKABET KOŞULU SAĞLANMALIDIR
7. KOSGEB KREDİLERİ YENİDEN YAPILANDIRILMALIDIR
8. ORTA VE UZUN VADELİ YATIRIM VE SATICI KREDİ İMKANI SAĞLANMALIDIR
9. FİNANSAL KİRALAMADA KDV % 8 OLARAK UYGULANMALIDIR

FİRMALARIN ALABİLECEĞİ ÖNLEMLER

1. KISA VADELİ KREDİ KULLANILMAMALIDIR
2. PROFESYONEL YÖNETİCİ VE MÜHENDİS İSTİHDAM EDİLMELİDİR
3. TASARIM GELİŞTİRMEYE ÖNCELİK VE ÖNEM VERİLMELİDİR
4. BAŞARILI OLMUŞ MODELLERİN İMALAT VE GELİŞTİRİLMESİNE ÖNCELİK VERİLMELİDİR
5. MARKANIN TANINIRLIĞI SAĞLANMALIDIR
6. VERİMLİLİK VE MALİYET DÜŞÜRÜCÜ ÇALIŞMALAR YAPILMALIDIR
7. YERLİ YAN SANAYİ ÖNCELİK VERİLMELİDİR.

Alınmasında yarar gördüğümüz diğer önlemler, birincisi, yatırımların kolaylaştırılması için, makina sektörü gibi emek yoğun sektörlerde uygulanan yüzde 18 KDV oranı yüzde 8'e indirilmelidir. Avrupa Birliği uyumu gerekçesiyle kaldırılan yatırım indirimi teşviki tekrar uygulamaya konulmalıdır. Teşvik belgeli yatırımlarda kullanılan kredilerde, faiz indirimi sağlayacak önlemler alınmalıdır. Piyasa denetiminin geliştirilmesi ve daha etkin hâle getirilmesi gerekmektedir. Piyasadaki malların yüzde yüz denetimi, ne ülkemizde ne de diğer ülkelerde mümkün olamadığına göre, özellikle teknik düzenlemelere uygun olmayan malların ithalatını kısıtlayıcı ve gümrüklerdeki denetimi etkilileştirici önlemler alınmalıdır.

Bu konuda Avrupa Birliği ülkelerinin de ortaklaşa kullandıkları bir nevi erken uyarı sistemi olan Rapec sistemine ve yatırım mallarıyla ilgili olan ICSMS Sistemine girişin sağlanması ve gümrüklerimizin bu denetimi yapacak imkanlarla donatılması gerekmektedir. Avrupa Birliği Komisyonu, ülkemizin müktesebata uyumunun tamamlanmasına kadar bu sisteme giremeyeceğini ifade etmektedir. Gerçekçi olmayan bu yaklaşıma karşı müzakerelerde her türlü imkân kullanılmalıdır.

Ara malı ithalatımızı arttıran, yan sanayinin büyük pazar kaybına ve cari açığın artmasına neden olan "Dahilde İşleme Rejimi" revize edilmelidir. Mevcut şekliyle firmaların ihraç ettiği malın değerinin yüzde 80'ine kadar ara malı ithalatına izin verilmektedir. Maalesef çoğu firma, bu hakkı sonuna kadar kullanmaktadır. Bu durum sadece yan sanayinin gelişmesini engellemekte, mevcut imalatçıların da kapanmasına da neden olmaktadır. Bu oran kademeli olarak azaltılmalıdır.

Kamu kurumları ve belediyeler, makina alımlarında yerli ve ithal makinaya eşit rekabet şartları, avantaj demiyoruz, hiç olmazsa eşit rekabet şartları sağlamalıdır. Bu konuda

meslektaşlarımıza da önemli görevler düşmektedir. Bazı ihalelerde, fonksiyonu etkilemeyen, sadece geometrik ölçü farklılığı sonucu elenen yerli imalatçılar bulunmaktadır. İhale konusu olan makinaların, eşdeğer kalitede, yerli imalatçısı varsa, bu firmaların makinalarının teknik özelliklerini de dikkate almalı ve teknik şartnameleri buna göre düzenlemelidir.

Firmaların kullandıkları krediler ve bu kapsamda KOSGEB'in bankalar kanalıyla KOBİ'lere kullandığı kredilerin hacmi arttırılmalı ve kullanımı yeniden yapılandırılmalıdır. Bankaların, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, yatırımcılara 5 hatta 7 yıla kadar, orta ve uzun vadeli kredi açmaları teşvik edilmeli ve kolaylaştırılmalıdır. Benzer olarak, imalatçı firmalar için, müşteri kredisi kullanılması imkânı geliştirilmelidir. Aynı şekilde, Eximbank kaynakları güçlendirilmeli, özellikle makina sektörü için, 5 ila 7 yıl vadeli kredi imkânı sağlanmalıdır.

Finansal kiralama yoluyla makina satışlarında uygulanan KDV yüzde 18'e çıkarılmıştır. Finansal kiralamanın daha çok ithalatçılar tarafından kullanıldığı görüşü, kanımca tam doğru değildir. İthalatçılar zaten yurt içindeki müşterileri için, ithalatın yapıldığı ülkedeki Eximbanklar'dan kolayca sağlanan 5 ila 7 yıl vadeli düşük faizli kredilerden yararlanma imkânı sağlamaktadırlar. Finansal kiralama, banka kredisi almak için yeterli teminatı olmayan ve bu kredilerden yararlanamayan KOBİ'ler için tercih edilmesi gereken bir yöntemdir. İyi bir tanıtım yapılırsa, ithalatçılar kadar, yerli imalatçıların ve müşterilerin de bundan yararlanması imkânı olabilir. Bu nedenle, tekrar KDV'nin yüzde 8'e indirilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Bunun yanında firmaların da bir kısım önlemler alması gerektiğini düşünüyoruz. Birincisi, firmalar kesinlikle kısa vadeli kredi kullanmaktan kaçınmalıdır. Geçmişe baktığımızda, firma kapanmalarının büyük çoğunluğunun firma içi sorunlardan ve yönetim hatalarından kaynaklandığı görülmektedir. Bu nedenle, sanayicilerimiz kurumsallaşmaya, bünyelerinde profesyonel yönetici ve mühendis çalıştırmaya önem vermeli ve karar aşamasında bunların görüşleri mutlaka dikkate alınmalıdır.

Birçok makina imalatçısı, küçük atölyelerle faaliyetlerine başlamış, emek ve bilgi birikimleriyle bugünkü konumuna gelmişlerdir. Ancak bugünün rekabet koşulları değişmiştir. Makina sektöründe fiyat birinci öncelik olma konumunu kaybetmiştir. Kalite, makinanın uzun süre arızasız çalışması, yeni teknolojilerin uygulanması en önemli kriterlerdir. Bir model pazarda başarılı olsa da, müşteri beklentileri dikkate alınarak, makinaya yeni özellikler ve kullanım kolaylıkları getirilmeye çalışılmalıdır. Bu tür çalışmalar ise, firma bünyesinde tasarım yapabilen ve gelişmeye katkı sağlayacak yetenekte mühendis istihdamını gerektirmektedir. Ustalık birikimiyle alınan yolun, kanımca sonuna gelinmiştir.

İsterseniz ben burada sözlerimi tamamlayayım. Sayın katılımcıların sorularına daha fazla zaman ayırırım diye düşünüyorum, beni dinlediğiniz için herkese teşekkür ediyorum, saygılarımı sunuyorum.

Yavuz BAYÜLKEN (Oturum Başkanı)- Sayın Arslan Sanır'a değerlendirmeleri için teşekkür ediyorum. Son olarak, tekstil ve konfeksiyon sektörü var. Birol Sezer'i davet ediyorum kürsüye.

Birol Sezer, İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçıları Birlikleri Denetim Kurulu Üyesi. 1966 yılında Çanakkale'de doğdu, ilk, orta ve lise öğrenimini Çanakkale'nin Gökçeada ilçesinde tamamladı. 1986 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Bölümünden mezun oldu. Sezer 1988-1989 Garanti Bankası Müfettiş Yardımcısı, 1989-1996 Maliye Bakanlığı Gelirler Kontrolörü, 1996-1998 EGS Dış Ticaret A.Ş. Yönetim Kurulu Üyesi ve Genel Müdür Yardımcısı, 1997-1999 Dış Ticaret Müsteşarlığı Denetim Kurulu Üyesi, 1999 Yönetim Danışmanlığı, 2000 İstanbul Denetim ve YMM A.Ş. ortağı-Yeminli Mali Müşavir, 2008 İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği Üyeliği görevini sürdürmektedir. Gelirler kontrolörü olarak görev yaptığı sürede, ilk iki yıl Türk vergi ve diğer mali mevzuat konularında Maliye Bakanlığınca düzenlenen çok yoğun bir eğitim programına katıldı. Teorik ve pratik vergiciliğin temelini oluşturan bu programı birincilikle bitirdi. Maliye Bakanlığında çalıştığı dönemde, başta ihracat sektörü olmak üzere, inşaat, turizm, tekstil, otomobil, elektrik üretim ve dağıtım şirketleri olmak üzere çok sayıda şirket ve sektör hakkında vergi incelemeleri ve denetim faaliyetlerinde bulundu.

Buyurun Sayın Sezer.

Birol SEZER (İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri Denetim Kurulu Üyesi)- Teşekkürler Sayın Başkan.

Sayın Birlik Başkanı, Sayın Oda Başkanı ve Yönetim Kurulu üyeleri, değerli bilim adamları ve değerli misafirler; hepinizi üyesi bulunduğum İstanbul Tekstil Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği adına saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle sektörün ülke ekonomisi içindeki yerine bir bakmak istiyorum. Tekstil ve konfeksiyon sektörünün, Gayri safi milli hâsıla içinde yüzde 8, sanayi üretiminde yüzde 16,3 Toplam istihdamdaki en büyük sorunumuz şu anda, yüzde 11,4, toplam ihracatta yüzde 18'lik bir payı bulunuyor. Sektörümüz 2008 yılında 22,5 milyar dolarlık ihracatı gerçekleştirmiştir. Fiilen bir de madde olarak ne ifade ediyor bu rakamlar, onları kısaca söyleyeyim:

Konfeksiyon, hazır giyim, bitmiş ürün olarak, 1,9 milyar adet ihracatı -ki 400 bin tona tekabül ediyor- gerçekleştirmiştir. Örme kumaşa 148 bin ton, dokuma kumaşa ise, 300 bin ton ihracatı gerçekleştirmiştir. Şurada bir şey var, onu göstermek istiyorum size. Dünya içindeki yerini göstermek istiyorum. Bu önemli, çünkü neden önemli? "Tekstil sektörü bitti ya da artık bitmesi gerekiyor ve hizmet sektörlerine geçelim" diyenlere ithaf etmek istiyorum bu tabloyu: Türkiye dünya tekstil ihracatında 8. sırada şu anda ve 1980'de sanayileşmenin

hızla başladığı dönemde, dünya ticaretinde binde 6 pay alırken, şu anda tekstil bölümünde yüzde 3,7 pay alıyor. Biliyorsunuz tekstil pamuk, iplik, kumaşı oluşturuyor.

Konfeksiyon ihracatında ise, şu anda aldığımız yüzde 4 payla dünya ticaretinde 4. sıradayız. Bu da bitmiş ürün, elbise, pantolon, her türlü aklınıza gelebilecek bitmiş hazır giyim mamulleridir. Şu tabloyu da bir göstermek istiyorum. Bakın burada Çin, AB, AB 27 ülkesi hâlâ konfeksiyon ihracatı yapıyor, ne kadar ilginç değil mi? Yani 70 milyon nüfusun olduğu ve işsizliğin yüzde 20'lere dayandığı bir ülkede "tekstilden çıkalım" diyenler, AB ülkelerinin bu kadar büyük ihracat yaptığını, deride hâlâ İtalya'nın, İspanya'nın çok önemli ihracatlar yaptığını acaba biliyorlar mı diye, bunu da sormak istiyorum.

Tekstilde şu anda 8. sıradayız, ama yine baktığımızda, tabii en başta Çin, hem tekstilde hem konfeksiyonda tüm dünyaya hakim olmasına rağmen, yine ABD'yi, AB'yi ve Hong Kong, Hong Kong'u da Çin'e dahil edebiliriz, biliyorsunuz artık Çin'in idaresine geçti, hâlâ tekstilde de alacağımız yol var diye düşünüyoruz.

Bu grafikte de ihracatın seyrini görüyoruz. 1980 yılından sonra, tekstil ve konfeksiyon ihracatı, yılda yüzde 23 oranında artıyor. Genel ihracat bu yıllarda yüzde 15 artarken, konfeksiyon ihracatı ise yüzde 23 gibi bir yüksek oranda artıyor. 2005 yılında kotaların kalkmasıyla, dünyada kotaların kalkmasıyla Türkiye'nin tekstil ve konfeksiyon ihracatının azalması bekleniyordu, ancak grafikten de görüleceği üzere, sektör ihracatını 2005 yılından sonra da arttırmıştır. Ayrıca sabahki sunumda, Sayın Korkut Boratav Hocam, Gümrük Birliğiyle beraber tekstil ve konfeksiyonun AB'ye ihracatının arttığını da bize çok güzel bir şekilde analiz etmişti.

2007 yılının son döneminde ABD'de başlayan kriz, Eylül 2008 tarihinden sonra tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Finansal alanda başlayan küresel kriz, reel sektörde de etkilerini hızlı bir şekilde göstermeye başlamıştır. Bu nedenle, dünyada en büyük pazarımız AB dahil, tüm ülkelerin ekonomileri küçülme trendine girmiştir. Birkaç veri sunacak olursak; AB'de 2008 yılının 3. çeyreğinde binde 2'lik küçülme meydana gelirken, 4. çeyrekte yüzde 1,5 daralmaya ulaşmıştır. Ekonomilerdeki bu daralma da uluslararası ticarete doğrudan yansımıştır.

Dünya Bankası öngörülerine göre, dünya ticareti 2009 yılında 2,1 oranında daralacaktır. IMF'nin güncel beklentileri ise, daha karamsar olup, dünya ticaretinin yüzde 2,8 daralacağı yönündedir. Kısaca bugün, 2009 yılında, tüm pazarlarda, daralan bir pazarda, çetin rekabet şartlarıyla bizim şirketlerimiz mücadele edeceklerdir.

Yine Eurostat Avrupa Birliği istatistik kurumunun bilgilerine göre, 2008 Ekim ayında perakende satışlar, Eylül ayına göre Euro bölgesinde yüzde 1, AB 27 ülkede binde 4 oranında azalırken Kasım ayında ve AB 27'de binde 1 oranında, aynı oranda gerileme ortaya çıkmıştır. Perakende satışlar, Euro bölgesinde 2008 Aralık ayında ise Kasım ayına

göre değişmeyerek, aynı oranda kalmıştır. Tahmin edeceğimiz gibi, bizim direkt satışlarımız, perakende satışlarla ilgili olduğu için, en önemli unsur bu olmaktadır.

İngiliz perakende konsorsiyumu BRC verilerine göre, İngiltere’de 2008 Ekim ayının perakende satışları geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 2,2 düşmüştür ve 2005’ten beri en sert düşüşünü gerçekleştirmiştir. BRC verilerine göre, ülke genelinde perakende

ÜLKE EKONOMİSİ İÇİNDE SEKTÖRÜN YERİ

Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü ülke ekonomisinde **önemli bir yere** sahiptir.

- GSMH içinde %8
- Sanayi üretiminde %16,3
- Toplam istihdamda %11,4
- Toplam ihracatta % 18’lik payı bulunmaktadır.
- 2008 yılında 22,5 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir.
- 2008 Yılında Miktar Bazında İhracat Hacmi:

Konfeksiyon	: 1.9 milyar adet - 400.000 ton
Örme Kumaş	: 148.000 ton
Dokuma Kumaş	: 300.000 ton

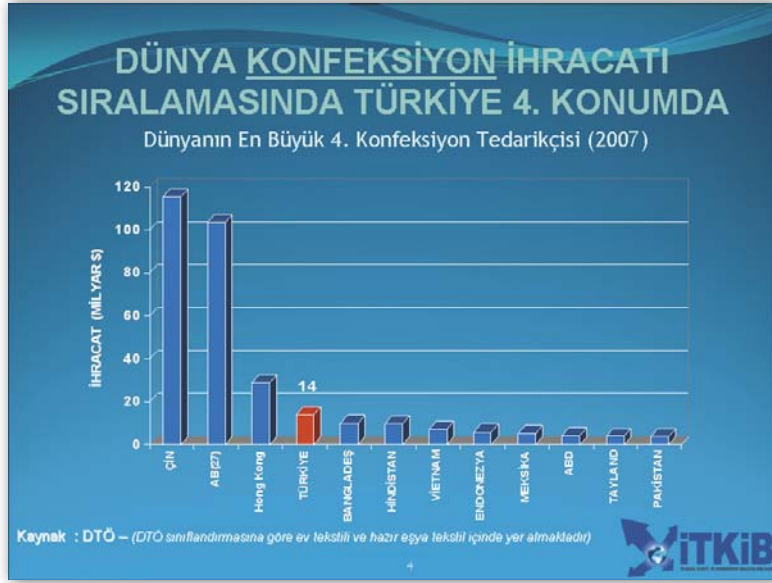
TEKSTİL VE KONFEKSİYON SEKTÖRÜ’NÜN DÜNYA PAZARLARINDAKİ YERİ

<ul style="list-style-type: none"> • TEKSTİL • DÜNYA TEKSTİL İHRACATINDA 8. SIRADA • 1980’ de Dünya tekstil ticaretinde payı %0,6 • 2007’de Dünya tekstil ticaretinde Payı %3,7 • 2008 yılında AB’nin TEKSTİL tedarikçileri arasında %16,5 pay ile 2.SIRADA • 2008 yılında ABD’nin TEKSTİL tedarikçileri arasında %2,7 pay ile 10. SIRADA 	<ul style="list-style-type: none"> • KONFEKSİYON • DÜNYA KONFEKSİYON İHRACATINDA 4. SIRA • 1980’de Dünya konfeksiyon ticaretinde payı %0,3 • 2007’de Dünya konfeksiyon ticaretinde Payı %4,1 • 2008 yılında AB’nin KONFEKSİYON tedarikçileri arasında %13,8 pay ile 2. SIRADA • 2008 yılında ABD’nin KONFEKSİYON tedarikçileri arasında %1 pay ile 25.SIRADA
--	---

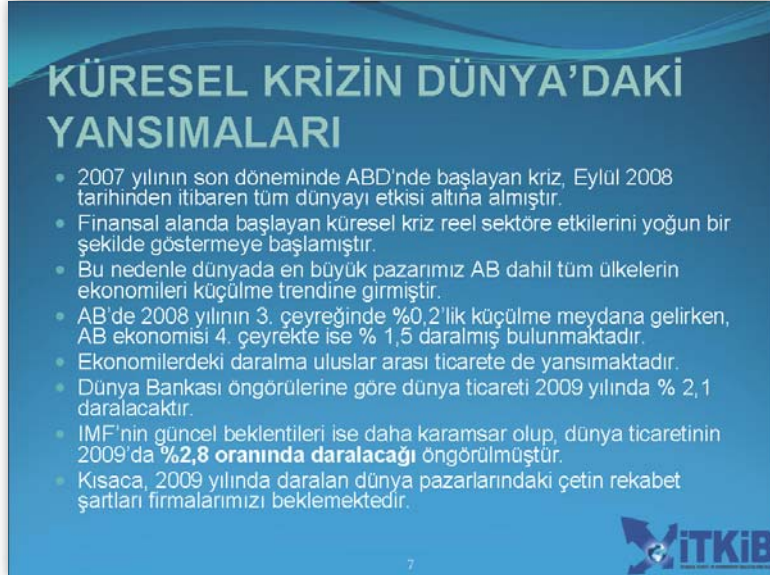
Kaynak: WTO, Eurostat, USITC

satışlar, kasım ayında yüzde 2,6 düşerken, aralık ayında yüzde 3,3 geriledi. İngiltere genelinde 2009 Ocak ayı gıda dışı perakende satışlar ise, bir yıl önceye göre yüzde 1,6 gerilemiştir. Yani insanlar tüketimden kaçıyorlar.

Bizim sektörün en büyük pazarı, hâlen Almanya. Almanya'daki perakende satışlar ekim ayında, eylül ayına göre binde 9, kasım ayında binde 1, aralık ayında binde 2 oranında

gerilemiş bulunmaktadır. Krize kaynaklık eden ABD pazarında ise 2008 yılı Kasım ayı perakende satışları, geçen yılın dönemine göre yüzde 7,4'lük bir gerileme gösterirken, aralık ayındaki düşüş oranı yüzde 9,8'e ulaşmıştır. Güncel verilere göre ise, 2009'un Ocak ayında yine yüzde 9,7 oranında bir azalma meydana gelmiştir. Keza, İspanya'da aynı şekilde kasım ayında yüzde 7,9, aralık ayında yüzde 5,9; son zamanlarda önemli

pazarlar haline gelen Danimarka, İsveç'te yine perakende satışlar kasım ayında yüzde 6,1 düşerken, aralık ayında yüzde 9,1 İsveç'te binde 3 ve yüzde 1 olarak azalmıştır.

Rusya bizim için çok önemli, Rusya son zamanlarda biliyorsunuz, elde ettiği yüksek petrol geliriyle, krize kadar büyük bir alıcı olarak dünya pazarlarına girmiştir. Şimdi ise krizle ve düşen petrol fiyatlarıyla daralmanın en fazla yaşandığı ülkelerden biridir. Reuters verilerine

PAZARLAR DARALİYOR

- Eurostat verilerine göre 2008 Ekim ayında perakende satışlar Eylül ayına göre Euro Bölgesinde % 1, AB-27'de ise % 0,4 oranında azalırken, Kasım ayında ise Euro Bölgesi ve AB-27'de aynı oranda % 0,1 oranında gerilemiş bulunmaktadır.
- Eurostat verilerine göre perakende satışlar Euro Bölgesi ve AB-27 genelinde, 2008 Aralık ayında Kasım ayına göre değişmeyerek aynı kalmıştır.
- İngiliz Perakende Konsorsiyumu (BRC) verilerine göre İngiltere'de 2008 Ekim ayı perakende satışları geçen yılın aynı dönemine göre % 2,2 düşerek 2005 yaz döneminden beri en sert düşüşünü gerçekleştirmiştir. Yine BRC verilerine göre ülke genelinde perakende satışlar Kasım ayında % 2,6 düşerken, Aralık ayında ise % 3,3 geriledi. Güncel verilere göre ise, **İngiltere genelinde 2009 Ocak ayı gıda dışı perakende satışları, 2008 Ocak ayına göre % 1,6 gerilemiş durumdadır.**

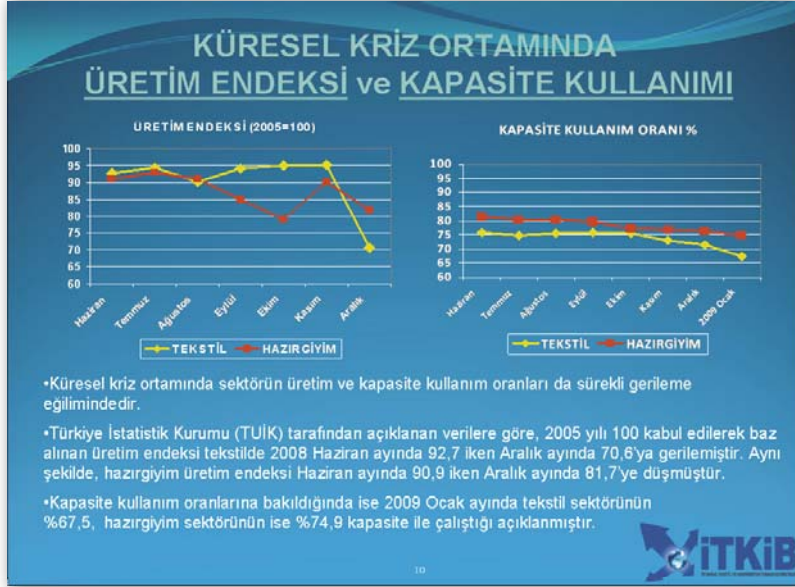
PAZARLAR DARALİYOR

- En büyük pazarımız Almanya'da perakende satışlar Ekim ayında Eylül ayına göre % 0,9 düşerken, Kasım ayında % 0,1, Aralık ayında ise % 0,2 oranlarında gerilemiş bulunmaktadır.
- Krize kaynaklık eden ABD pazarında ise 2008 yılı Kasım ayı perakende satışları geçen yılın aynı dönemine göre % 7,4'lük gerileme gösterirken, Aralık ayındaki düşüş oranı % 9,8 olarak gerçekleşmiştir. Güncel verilere göre 2009 yılı Ocak ayında ise perakende satışlar ABD genelinde geçen yılın aynı dönemine göre % 9,7 azalmış bulunmaktadır.
- İspanya'da perakende satışlar, Kasım ayında geçen yılın aynı dönemine göre % 7,9 gerilerken, Aralık ayında ise % 5,9 düşmüş bulunmaktadır.
- Önemli pazarlarımızdan Danimarka ve İsveç'te perakende satışlar Kasım ayında geçen yılın aynı dönemine göre % 6,1 ve % 0,3 azalırken, Aralık ayında ise sırasıyla % 9 ve % 1 azalmış bulunmaktadır.
- En büyük pazarlarımızdan Rusya ise krizin ve düşen petrol fiyatlarının etkisiyle daralmanın en fazla yaşandığı ülkelerdendir. **Reuters verilerine göre, Rusya'da perakende satışlar 2008 yılı Aralık ayında Kasım ayına göre % 4,8 artmasına rağmen, bu rakamın son 3 yılın en düşük aylık artış rakamı olduğu belirtiliyor.**

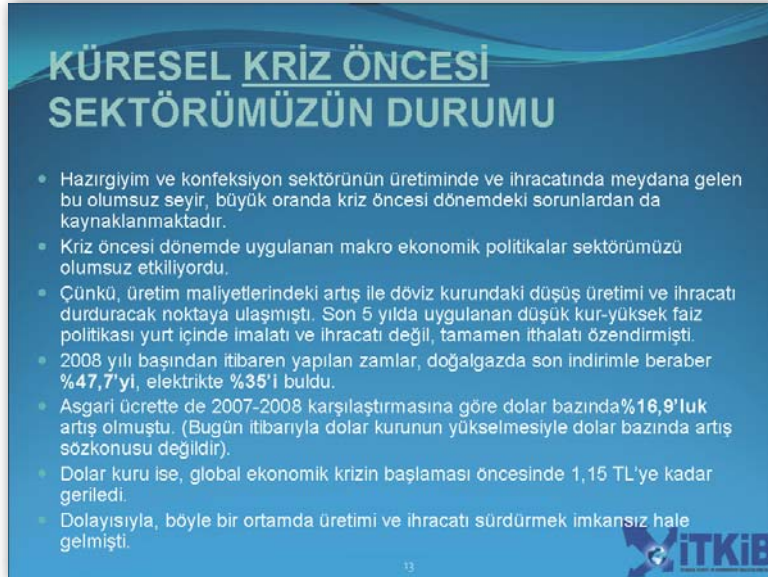
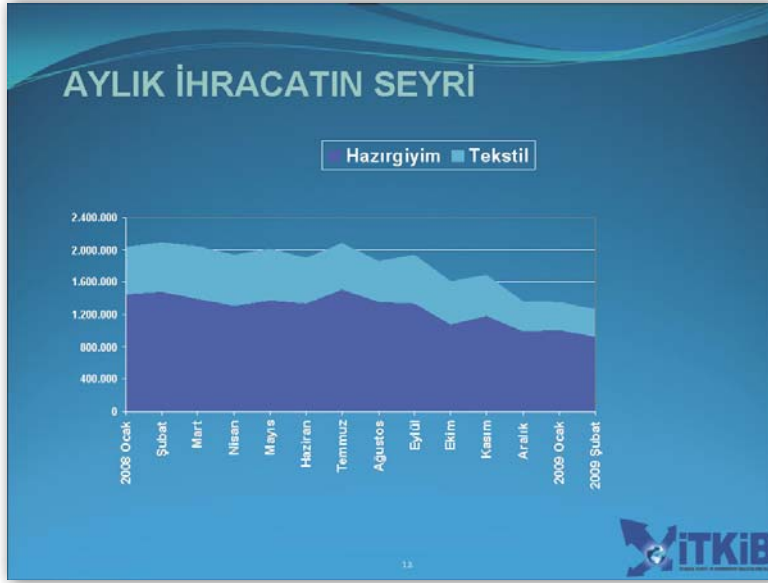
göre, Rusya'da perakende satışlar, aralık ayında kasıma göre yüzde 4,8 artmasına rağmen, son üç yılın en düşük artıştıdır ki, bu da tahminlerimize göreeksiye doğru gidecektir.

Bu tabloda kapasite kullanım oranlarına kısaca bakmak istiyoruz. Tekstil ve hazır giyim birlikte, orada izleyebilirsiniz, sürekli bir gerileme görüyoruz, tüm sektörlerde olduğu gibi. TÜİK'in 2005 yılında 100 kabul ettiği bir üretim endeksi var. Bu üretim endeksi 2008'de

92,7 iken tekstilde, aralıkta 70,6'ya düşmüş. Hazır giyimde ise, haziranda 90,9 gibi yüksek bir oranda iken, 81,7'ye düşmüş aralıkta. Kapasite kullanım oranlarında ise ocakta tekstilin yüzde 67,5, hazır giyimde yüzde 74 olduğunu görüyoruz.

Bu tablo, ihracatın kısaca seyrini gösteriyor. Üretim maliyetlerindeki artış ve pazarlarımızın daralmasının etkisiyle ihracatımız, ekim ayından itibaren bir önceki yılın aynı ayına göre,

hızla düşmeye başlamıştır. Hazır giyim ve tekstil sektörümüzün aylık bazda ortalama yüzde 25 civarında ihracatı azalmaktadır, 2009'da da tüm planlarımızı, bütçelerimizi yüzde 29 azalmaya göre yapıyoruz. Bununla beraber, diğer sektörlerdeki düşüş oranlarına göre sektörümüzün ihracat kayıplarının daha az olduğunu, 2008 yılında yitirdiği en fazla ihracat yapan sektör unvanını bu yıl krizle birlikte maalesef geri alacak diye düşünüyoruz.

3D (DEĞİŞİM-DÖNÜŞÜM-DESTEK) EYLEM PLANI VE SON HAZIRLANAN TEŞVİK YASASI

- Kriz öncesi, bu problemler nedeniyle, ülkeye en fazla istihdam sağlayan ve en çok katma değer yaratan sektör olan hazır giyim ve konfeksiyon sektörünün yaşatılabilmesi için acil önlemler gerektiğini her ortamda ifade ettik.
- Bu uyarılarımız neticesinde, Sanayi Bakanlığı koordinasyonunda 3D (DEĞİŞİM-DÖNÜŞÜM-DESTEK) EYLEM PLANI hazırlandı. Ancak hepimizin de bildiği gibi, bu plandan kısa vadede ziyade orta ve uzun vadede sektöre katkı sağlayacak önlemler çıktı.
- Bununla beraber, basında da yer aldığı üzere, TBMM'nden geçen ve halen Cumhurbaşkanlığı'nın onayında bekleyen bir torba yasa ile tekstil ve konfeksiyon sektörlerinde faaliyet gösteren firmalardan 31.12.2010 tarihine kadar, belirlenecek illere taşınan ve 100 kişilik istihdam sağlayanlara %75'i geçmemek üzere kurumlar vergisi indirimi öngörülmektedir. Bu düzenlemenin orta ve uzun vade için şüphesiz bir yararı olacaktır. Ancak kısa vadede mevcut kurulu tesislere hiçbir faydası olmayacaktır.
- Ancak sektörümüzün bir yandan dış Pazarların daraldığı öte yandan bankaların finansman imkanlarını yok edecek kadar sınırladığı günümüz şartlarında üretim ve ihracata devam edebilmesi için daha çabuk sonuç verecek desteklere ihtiyacı vardır.

14

TEKSTİL ve KONFEKSİYON SEKTÖRÜNÜN AVANTAJLARI

Türk tekstil ve konfeksiyon sektörü dünya pazarlarında güçlü konumunu sürdürebilmesinde aşağıdaki faktörler etkili olmuştur:

- Büyük pazarlara coğrafi yakınlık,
- Hızlı ve zamanında teslimat,
- Hammadde temini açısından, dünyanın 7. büyük pamuk üreticisi olması,
- Kalifiye ve eğitimli işgücü,
- Yaratıcılık,
- Güncel ekonomik şartlara hızlı uyum yeteneği,
- AB teknik mevzuatına uyum,
- Kalite, çevre ve insan sağlığı konusunda hassasiyet.

15

Ancak burada, size bir şey hatırlatmak istiyorum, sunumda olmayan bir şey. Bunu ben her yerde söylüyorum, çapraz kur etkisi çok önemli. Bileceksiniz krizden önce kur 1,58, Ercan Bey de bunu belki teyit edecektir, 1,60'lara kadar dayanmıştı. Bizim ihracatımızın çok büyük bir kısmı Avrupa'ya olduğu için, o zamanki TİM İhracatçılar Birliği verileri de, yönetimi de -biz 2008'de yeni seçilen bir yönetimiz- sürekli eurodan dolara dönüşü göstererek dolar

**REKABET GÜCÜMÜZÜ ARTTIRMAK
AMACIYLA YAPILAN ÇALIŞMALAR**

-TURQUALITY

- Sözkonusu rekabet üstünlüklerimizi korumak ve rekabet gücümüzü arttırmak için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır.
- Tüm sektörler itibariyle uluslararası çapta "Türk Malı" imajı yaratılmak üzere Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından 2004 yılında başlatılan "Turquality" projesi kapsamında, halen çeşitli sektörlerden 40 firmaya ait 50'nin üzerinde tescilli marka yer almaktadır. Bu markaların 20'den fazlası tekstil ve konfeksiyon sektörünün markalarıdır.
- Bugün gelinen noktada, bir çok Türk konfeksiyon firması kendi markaları ile uluslararası pazarlarda tanınır hale gelmişler, çeşitli ülkelerin prestijli bölgelerinde mağazalar açmışlar, ürünleri, etkin dağıtım kanalları ile dünyanın dört bir yanında satılır olmuştur.

16

**REKABET GÜCÜMÜZÜ ARTTIRMAK
AMACIYLA YAPILAN ÇALIŞMALAR**

-MODA TEKSTİL İŞKÜMESİ PROJESİ

- İTKİB tarafından yürütülen ve finanse edilen Moda ve Tekstil İş Kümesi Projesi faaliyetlerine devam etmektedir.
- Başlangıç yatırımı Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilen projenin temel hedefi: oluşturulacak birimleri aracılığıyla Türk tekstil ve hazır giyim sektörünü destekleyerek sektörün uluslararası piyasalarda rekabet edebilirliğini artırmaktır.
- Proje kapsamında, sektörün tasarım ve dizayn kabiliyetinin geliştirilmesi amacıyla İstanbul Moda Akademisi (İMA) kurulmuştur.
- Ayrıca, sektörün yenilikçi ürünlere yönelmesi ve ar-ge kapasitesinin artırılması amacıyla Ar-Ge Merkezi (İTA) kurulma çalışmaları İstanbul Halkalı'da sürdürülmektedir.

17

bazında çok büyük artışlar gösteriyordu. Bu gerçekçi değildi, ama şimdi de bir nebze olsun şunu söyleyebilirim: Bu kadar düşüş de gerçekçi değil, çünkü şu anda 1,28-27'lere kadar euro-dolar çapraz kuru düşmüştür ve bizim ihracatımız otomatikman düşerken yüzde 25 de çapraz kur etkisiyle düşmektedir. Bunu da göz önüne almanızı diliyorum.

İhracatın seyri, dolar bazında, kriz öncesi durumdan çok kısa bahsetmek istiyorum, bu bizim için çok önemli. Diğer sektörlerden belki bir farkımız var. Hazır giyim ve konfeksiyon

MODA – MARKA ' DA PİYASA YAPICILIĞI

- Tüm bu faaliyetler kapsamında, sektörümüzün kendi dinamiklerinin de etkisiyle moda-marka odaklı üretimde uluslararası boyutta faaliyet gösteren firmalarımız gün geçtikçe artmaktadır.
- Mavi Jeans'ten Collins'e, Brilliant'tan Venice'e kadar birçok firma bizzat kendi dinamikleriyle başarı öyküleri yaratmışlardır.
- Rusya'dan Polonya'ya Ukrayna'dan diğer AB ülkelerine uzanan birçok pazarda lider konumunda olan ve piyasayı yönlendiren Türk tekstil ve konfeksiyon firmaları bulunmaktadır.
- İtalya, İspanya ve Portekiz gibi ülkelerin uluslararası tekstil ve konfeksiyon ticaretinde performans kaybına uğramaları Türkiye'yi hem Avrupa, hem de BDT ve Orta Doğu gibi büyüyen bölgesel pazarlarda lider konumuna getirmiştir.
- Türkiye'de üreten, kendi moda ve markasını yaratan İstanbul'un Merter-Osmanbey-Laleli bölgelerinde kurulu 78 firma bir araya gelerek (MOL) mağazalarını kurmuştur. İstanbul Pendik'te Ocak 2009'da açılan ilk mağazası çok büyük bir talep görmüş ve açılışında alış-veriş izdihamı yaşanmıştır. Akabinde kriz ortamına rağmen, MOL firması çeşitli şehirlerden ve 40 ayrı ülkeden mağaza açılması yönünde yatırımcılardan yoğun talep almıştır.

18

KRİZDEN ÇIKIŞ

- Kriz ortamında sektörümüz, sahip olduğu rekabet üstünlükleri ile mümkün olan en az zararla faaliyetlerini sürdürmeye çalışmaktadır.
- Türkiye bugüne kadar kendi dinamikleriyle ulaştığı başarı çizgisini, sürdürebildiği takdirde "Global oyuncu" rolü pekişmiş olacaktır.
- Ancak tekrar vurgulamak gerekirse, sektörümüz global kriz kaynaklı etkilerden ziyade, bugüne kadar yanlış uygulanan politikalar sonucu olumsuz bir seyir içine girmiştir.
- Sektöre hareket kabiliyeti kazandırılacak önlemler sonucunda krizin oluşturduğu bazı fırsatları da yakalamak mümkün olabilecektir.
- Sektörün içinde bulunduğu durumdan çıkış sağlayacak kısa vadede sonuç verecek düzenlemelerle global ekonomik krize rağmen sektörün ihracat performansında artış olacaktır.

19

sektörünün üretiminde ve ihracatında meydana gelen bu olumsuz seyir, büyük oranda kriz öncesi dönemdeki sorunlardan da kaynaklanmaktadır. Kriz öncesi dönemde uygulanan makro ekonomik politikalar, sektörümüzü çok olumsuz etkiliyordu. Yine sabah Korkut Boratav Hocam, bunun analizini bize çok güzel yaptı. Çünkü üretim maliyetlerindeki artışlar bir yandan, döviz kurundaki düşüş öbür yandan, ihracatı neredeyse durduracak noktaya kadar getirmişti.

KRİZDEN ÇIKIŞ

- Çünkü pazarlardaki talep, esnek, hızlı ve küçük hacimli siparişlere kaymakta ve bu alanda sektörümüz ÇİN dahil tüm rakiplerine karşı üstün durumdadır.
- Kriz ortamında, sektörün hızlı ve esnek hareket kabiliyeti ile kaybettiği pazarlarını hızlı bir şekilde tekrar kazanması mümkündür.

10

ALINMASI GEREKEN ACİL ÖNLEMLER

- SSK primlerinde ilk aşamada %25 acil indirim yapılmalıdır.
- 2008 yılı başından itibaren doğalgazda %47,7 ve elektrikte %36'yı bulan fiyat artışları belirli bir dönem uygulanmamalıdır.
- 5084 Sayılı Yasa kapsamındaki uygulamaya benzer olarak imalatçı-ihracatçı firmalar için çalışan sayısına göre kademeli olarak %20'ye kadar, enerjide indirimli tarife yurt genelinde tüm imalatçı-ihracatçı sektöre uygulanmalıdır.
- Başta pazarlama ve mağazalaşma olmak üzere, ihracat desteklerinde sektörlerimizin payı % 0,29 dan % 1'e çıkarılmalıdır.

11

Yine bildiğiniz gibi, bugün itibarıyla 2008 yılı başından itibaren yapılan zamlar, doğal gazda yapılan son indirime rağmen yüzde 47,7'yi, elektrikte yüzde 35'i buldu. Asgari ücrette 2007-2008 karşılaştırmasına göre dolar bazında yüzde 16,9'luk bir artış olmuştu. Bugün dolar bazında bakarsanız, kur artışıyla bu giderilmiş gibi gözüküyor, ama TL olarak tabii ki artış hâlâ orada duruyor.

ACİL ÖNLEMLER

- 2009 Yılı'nın ilk altı ay içerisinde ödenecek olan kurumlar vergisi, geçici vergi, muhtasar vergisi ödemelerinin Haziran ayından sonraki ikinci 6 ay içerisinde yayılıp tahsil edilmesi firmalara nefes aldıracaktır.
- Bankalardan alınacak krediler için teminat sorunu yaşayan firmaların işletme rehini veya hisse rehini vererek oluşturulacak olan kredi garanti fonunun bankalara teminat vermesi veya mevcut kredi garanti fonunun sermayesinin artırılarak işlevselliğinin sağlanması gereklidir.
- Bunlardan başka, 8.4.2006 tarihinde tamamen kaldırılan %40 oranlı "Yatırım İndirimi" teşviği yeniden getirilmelidir. Bu teşvik, yeni yatırımların yanında, mevcut tesislerin teknolojilerinin yenilenmesi için de çok önemli ve gereklidir. "Yatırım İndirimi" teşviğinde, yararlanılan vergi indiriminden gelir vergisi stopajı da alınmamalıdır.

İTKİB

ACİL ÖNLEMLER

- İşsizlik fonu kaynakları, işsizlikle mücadele için ve mevcut çalışanların işten çıkarılmalarını önlemek için etkin bir şekilde kullanılmalıdır.
- İTKİB'in gündeme getirdiği ve ilgili taraflarca kabul gören Rusya ile ticarete Ruble kullanılması için gerekli yasal ve idari düzenlemelerin biran önce tamamlanması gereklidir.
- IMF ile yapılması muhtemel anlaşmadan sonra "düşük kur" politikasına tekrar dönülmemeli, makro ekonomik yapımıza uygun, ihracatı cesaretlendirecek gerçekçi kur politikası uygulanmalıdır.
- Bu önlemler alındığı takdirde Türk tekstil ve konfeksiyon sektörü sahip olduğu avantajları korumayı başaracaktır.

İTKİB

Yine dolar kuru, global ekonomik kriz başlamadan önce hiç kimsenin anlam veremediği bir oranda, 1,15'e kadar gerilemişti ve basında neredeyse 1 eşittir 1 yaygarası başlamıştı. Dolayısıyla, böyle bir ortamda üretimi ve ihracatı sürdürmek imkânsız hâle gelmişti.

Kriz öncesi, bu problemler nedeniyle, ülkeye en fazla istihdamı sağlayan ve en çok katma değer yaratan sektör olarak, hazır giyim ve konfeksiyon sektörünün yaşatılabilmesi için acil önlemler alınması gerektiği, meslek kuruluşları tarafından her ortamda ifade edilmişti. Bu uyarılar neticesinde, Sanayi Bakanlığı koordinasyonunda "3D" ismi verilen, "Değişim, Dönüşüm, Destek" eylem planı hazırlandı. Ancak, yine bilindiği gibi, bu plandan, kısa vadede ziyade, orta ve uzun vadede sektöre katkı sağlayacak önlemler çıktı, kısa vadeli bir şey çıkmadı. Şu anda geçen yasanın Cumhurbaşkanlığında beklediğini biliyoruz. Buradaki bizi ilgilendiren konuya göre, tekstil ve konfeksiyon sektörlerinde faaliyet gösteren şirketlerimiz, 31.12.2010'a kadar belirlenecek, daha sonra belirlenecek illere, ve en az 100 kişilik istihdam sağlayarak taşınırlarsa, yüzde 75'i geçmemek üzere Kurumlar Vergisi indirimi öngörülmektedir. Bu düzenleme orta ve uzun vadede şüphesiz faydalı olacaktır, ancak kısa vadede bir yararı olmayacaktır. Çünkü şöyle düşünün, İstanbul'dan, Çorlu'dan fabrikanızı alacaksınız Anadolu'ya götüreceksiniz, ondan sonra taşıyacaksınız, taşıma maliyetleri ne olacak, kıdem tazminatları ne olacak, orada çıkarttığınız işçilere kim iş bulacak, yeni gittiğiniz yerdeki işçileri kim eğitecek gibi, uzun vadeli planlanması gereken sorunlar var, fakat kanun böyle düzenlendi. Bize göre sektörün içinde bulunduğu durumda, ayakta kalabilmesi için, daha çabuk sonuç verecek tedbirlere ihtiyaç var, onları da söyleyeceğim.

Bir nebze avantajlarından bahsetmek istiyorum: Türk tekstil ve konfeksiyon sektörünün dünya pazarlarında güçlü konumunu sürdürebilmesinde aşağıdaki faktörler çok etkili olmuştur. Büyük pazarlara, Avrupa Birliği'ne, Rusya'ya coğrafi yakınlık, hızlı ve zamanında teslimat çok büyük esneklik kazandırmıştır. Özellikle konfeksiyon imalatçılarında. Hammadde temini açısından dünyanın 7. büyük pamuk üreticisi ülkesi olması, kalifiye ve eğitilmiş bir iş gücünü meydana getirmiştir. Yaratıcılık, moda ve markada yaratıcılık ön plana çıkmaya başlamıştır. AB teknik mevzuatına en hızlı uyum sağlayan sektördür. Güncel ekonomik şartlara da çok hızlı uyum sağlayabilmektedir. Yine bileceksiniz, özellikle konfeksiyonda yatırım çok büyük değildir, yani küçülme ve büyüme kapasitesini çok hızlı bir şekilde, bir otomotiv, demir çelik, makineye göre çok hızlı bir şekilde ayarlayabiliyorsunuz. Bu esneklik, o doların çok düşük olduğu dönemlerde ayakta kalmasını sağlamıştır. Kalite, çevre, insan sağlığı konusunda da azami hassasiyeti gösteren bir sektördür.

Bu arada rekabet gücümüzü arttırmak amacıyla yapılan bazı çalışmalar var. "Turquality" diye bilinen dünyanın ilk devlet destekli marka programı, bu konuda bazı faydalar sağlamıştır. Kısaca şöyle anlatayım: Tüm sektörler itibarıyla, uluslararası çapta Türk Mali imajı yaratmak ve Türk markası oluşturmak üzere, Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından

2004 yılında başlatılan Turquality Projesi kapsamında, hâlen çeşitli sektörlerden 40 firmaya yakın 50'nin üzerinde tescilli marka yer almaktadır. Bu markaların 20'den fazlası, tekstil ve konfeksiyon sektörünün markalarıdır.

Bu kısaca şudur, eğer kendi markanız varsa, mağazalaşmaya yatırım yapmak istiyorsanız, yurtdışına giderseniz, devlet size orada yaptığınız kira, tanıtım harcamalarının belli bir denetimden sonra yüzde 50'sini ödüyor. Bu konuyla ilgisi olmayan bir arkadaşım bana şunu söylemişti, "Ne yani, Kayseri'ye gidersem mağaza açarsam teşvik yok da, Almanya'ya gidersem teşvik mi var?" demişti. Gerçekten de öyle, bunu çok kullanmak istiyor şu anda şirketlerimiz ve başarılı olacaklarına inanıyoruz.

Bugün gelinen noktada, birçok Türk konfeksiyon firması kendi markalarıyla uluslararası pazarlarda tanınır hâle gelmiştir. Çeşitli ülkelerin prestijli bölgelerinde mağazalar açmışlardır, ürünleri etkin dağıtım kanallarıyla dünyanın dört bir yanında satılır olmuştur.

Başka bir projeden bahsetmek istiyorum: Moda-tekstil iş kümesi. Üyesi bulunduğum İTKİB tarafından yürütülüyor ve finanse ediliyor, moda –tekstil iş kümesi. Başlangıçta Avrupa Birliği, Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilmiştir, 13 milyon euroluk bir finansman yapılmıştır. Temel hedefi, oluşturulacak birimler aracılığıyla Türk tekstil ve hazır giyim sektörünü destekleyerek, sektörün uluslararası piyasalarda rekabet edebilirliğini arttırmaktır. Bu proje kapsamında, iki tane kurum ortaya çıkmıştır bile, biri sektörün tasarım ve dizayn kabiliyetinin geliştirilmesi amacıyla İstanbul Moda Akademisi dediğimiz İMA, Nişantaşı'nda çok güzel bir binada kuruldu. Diğeri, sektörün yenilikçi ürünlere yönelmesi ve AR-GE kapasitesinin artırılması amacıyla AR-GE olarak Merkezi olarak İstanbul Halkalı'da İTA isminde, kuruluş çalışmalarını bitirmek üzeredir.

Moda markada piyasa yapıcılığında, bu faaliyetler kapsamında sektörümüzün kendi dinamiklerinin de etkisiyle, moda marka odaklı üretime, uluslararası boyutta faaliyet gösteren firmalarımız, gün geçtikçe artmaktadır. Mavi Jeans'ten Colins'e, Brilliat'tan Venice'e kadar birçok firma bizzat kendi dinamikleriyle başarı öyküleri yaratmışlardır. Rusya'dan Polonya'ya, Ukrayna'ya kadar, diğer AB ülkelerine uzanan birçok pazarda lider konuma ulaşmış ve piyasayı yönlendiren Türk tekstil ve konfeksiyon firmaları bulunmaktadır. İtalya, İspanya, Portekiz gibi ülkelerin uluslararası tekstil ve konfeksiyon ticaretinde kısmen performans kaybına uğramaları, Türkiye'yi hem Avrupa, hem Ortadoğu, hem BDT ülkelerinde, büyüyen bölgesel pazarlarda lider konuma getirmiştir.

Bu arada krizin getirdiği fırsatlardan, çok kısaca bir oluşum oldu. Merter, Osmanbey, Laleli'de faaliyet gösteren 78 firma bir araya gelerek, MOL isminde bir mağaza açtı ve bu mağaza İstanbul Pendik'te, açılışında büyük bir alışveriş izdihamına sebep oldu. Şu anda bunun yarattığı etkiyle, dünyanın 40 ülkesinden AVM yatırımcıları geldi. Alışveriş merkezleri ki orada da bir kriz vardır aslında. Yakında birçok AVM ya kepenklerini indirecektir ya da

dün gazetelerde vardı, dikkatinizi çekti mi bilmiyorum, Korio gibi uluslararası köpekbalığı büyük şirketler devreye girecektir. Bunun Türk genel müdürü, “Göçmesini bekliyoruz” diyordu, tabir bu, göçmesini bekleyerek bu AVM’leri kapatacaklar. Bu MOL firmasına, AVM yatırımcıları tarafından 40 ülkeden gelin yatırımınızı biz yapalım diye teklif var. Bu tür birleşmeler ve birliktelikler özendirilmelidir diye söylüyoruz.

Son önerilerim var, onları aktarmadan yapamayacağım. Alınması gereken önlemler, tüm dünyada devlet, bir şekilde elini cebine attı. Ya nakit yardımlar yapıyor, ya istisnalar yapıyor, Türkiye’de de Hükümet ve Hazine bunları yapmadan, Türk sanayisinin gelişmesini sağlayamaz. Bir kere çok yoğun bir işçi çalıştıran sektör olarak, SSK primlerinde ilk aşamada yüzde 25 acil indirim yapılmalıdır diyoruz. 2008 yılı başından itibaren doğal gazda yüzde 48, elektrikte yüzde 36’yı bulan fiyat artışları, belli bir dönem ertelenmelidir. 5084 sayılı Yasa kapsamında, bu bir Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’ya yapılacak teşvik ve yatırımlarla ilgili yasaydı. Buna benzer olarak, imalatçı, ihracatçı firmalar için, çalışan sayısına göre, kademeli olarak yüzde 20’ye kadar enerjide indirimli tarife, yurt geneline yayılmalıdır diyoruz. Başta pazarlama ve mağazalaşma olmak üzere, ihracat desteklerinde sektörümüzün payı binde 29’dan yüzde 1’e çıkarılmalıdır.

2009 ilk altı ayında firmaların vergi ödeyecek hâli yoktur. Kurumlar vergisi, geçici vergi, muhtasar ödemelerinin mümkünse hazirandan sonraki ikinci altı aya ertelenmesi gerekir. Bankalardan alınacak krediler için teminat sorunu had safhadadır, yaşayan firmaların işletme rehini veya hisse rehini vererek oluşturulacak olan kredi garanti fonunun, bankalara teminat vermesi ya da mevcut bir garanti fonu var, onun sermayesinin artırılarak, işlevselliğinin yükselmesi ve sağlanması gerekir. Bunlardan başka 08.04.2006 tarihinde tamamen kaldırılan yüzde 40 oranlı, yatırım indirimi teşviki vardı, bu tekrar kesinlikle geri getirilmelidir. Bu yeni yatırımların yanında, mevcut tesislerin teknoloji yenilemesi için de çok önemli bir kavramdır, destektir ve bundan da Stopaj Vergisi alınmamalıdır.

Çok büyük miktarlara ulaşan bir işsizlik fonu var, bu işsizlik fonu kaynaklarında, işsizlikle mücadele için ve öncelikle de mevcut çalışanların işten çıkarılmalarını önlemek için etkin kullanım koşulları yaratılmalıdır. İTKİB’in gündeme getirdiği ve taraflarca kabul gören, Rusya ile ticarete ruble kullanılması -şu anda kullanamıyoruz, ama orada devalüasyon olduğu için doları da buraya getiremiyoruz- için gerekli yasal ve idari düzenlemelerin bir an önce tamamlanması gerekir diyorum.

Çok teşekkür ediyorum beni dinlediğiniz için.

Yavuz BAYÜLKEN (Oturum Başkanı)- Sayın Birol Sezer’e teşekkür ediyorum değerlendirmeleri için.

Oturumun bu bölümünde değerlendirmeleri tamamladık. Bütün sektör temsilcilerimiz, açık bir biçimde kendi sektörlerinin dünyadaki yerini, Türkiye’deki durumunu, üretimi,

ihracatı, ithalatı, bütün boyutlarıyla anlattılar, geniş bir perspektif içerisinde. Geleceğe dönük tahminlerini sıraladılar, alınması gereken önlemleri, kısa vadeli ve orta vadeli olarak sundular. Dolayısıyla, bu dört sektörün yerini ve krizden nasıl etkilendiğini öğrenmiş bulunuyoruz büyük çapta. Kendilerine bu açıdan, böylesine bir bilgilendirme yaptıkları için de teşekkür ediyorum. Ayrıca önlemler konusunda, gerçekten önlemler paketinde yer almayan, palyatif olmayan kalıcı birtakım öneriler de sunuldu. Bunların da sempozyum sonucunda, özellikle sonuç bildirimizde yer alacağını ve gerekli mercilere duyuracağını belirtmek isterim.

Bu bölümde, özellikle kafalarda aydınlanamayan konuları açığa çıkarmak üzere bazı soruları onbeş dakikayla sınırlamak üzere, almayı düşündük. Ben öncelikle zaman kaybı olmaması için, Sayın Ercan Tezer'e yöneltilen bir soruyu okuyayım.

Sayın Yücel Dağıstanlı'nın sorusu, "Yıllar itibarıyla otomotivde ihracat değerlerini verdiniz, ama aynı ürünlerde ithal girdilerinin ne olduğunu belirtmediniz. Daha sonra sektör ihracatının ithalattan fazla olduğunu söylediniz. Bu durumda cari açık diğer sektörlerden mi gelmektedir?"

Prof. Dr. Ercan TEZER- Burada son verdiğimiz tabloda görülen ticaret fazlası, dış ticaret fazlası belirli grup mallarla ilgili bizim sanayinin yapmış olduğu ihracattan elde edilen gelire, döviz geliriyle bu malların ithalatından elde edilen, ithalat için sarf edilen döviz arasındaki farkı göstermektedir. Bunun için de bizim üretim için yapmış olduğumuz, aksam, parça ithalatı var, CKD diye adlandırdığımız, piyasanın doğrudan doğruya yedek parça olarak yapmış olduğu ithalat var. Keza, piyasanın doğrudan doğruya yeni araç olarak, otomobil, kamyon, kamyonet, minibüs, vesaire yapmış olduğu ithalatla ilgili döviz gideri var. Bu ikisinin arasındaki dış ticaret fazlasını, dediğim gibi belirli grup mallar için, bunlar zaten TÜİK verisi olarak herkese açık.

Cari açık içindeki yapılanma biraz daha farklı, Sayın Hocamız sabahleyin onun ayrıntısına girmedim. Yine TÜİK verilerinden ben izin verirseniz bir-iki ayrıntının altını çizmek istiyorum, konunun daha iyi tartışılması açısından. Geçen sene 201 milyar dolar ithalat, 132 milyar dolar ihracat var, 69,8 milyar dolar dış ticaret açığı var. Bu açığın içinde ilk 5 sektöre bakarsak, enerjinin oluşturduğu gaz, akaryakıt ve yağlar 41 milyar, aşağı yukarı dış açığın çok büyük bir kısmını bu oluşturuyor. Kazan, makina, cihaz, alet parçaları 13 milyar ki bunların büyük bir kısmı yatırımdan kaynaklanan ithalat, demir çelikte 9 milyar, daha ziyade kaliteli demir çelik ithalatıyla izlenen, elektrikli makina aksam parçalarda 7 milyar, plastik ve plastikten mamul şey de 6 milyar. Sonra geliyor diğerleri, ama bunların toplamı aşağı yukarı dış ticaret açığını oluşturuyor. O hâlde dış açığın içinde yatırımla ilgili yapılan ithalattan gelen kalemler var, ara malın ithalatından gelenlerde var; ama esas büyük bir kısmı doğrudan doğruya yüksek petrol fiyatlarından kaynaklanan açık. Bu yıl bu iş biraz daha olumlu yolda gidecek.

Bunun dışında, Dış Ticaret Müsteşarlığının resmi verileriyle bizim ithal girdimizin hesabı da var. Bunlar da İhracat Genel Müdürlüğünün resmi verilerine alınmış değerler. Otomotiv sanayinde üretilen her 100 dolar değerindeki araç için, 43 dolar ithalat yapılmaktadır. Bu ana sanayinin ve yan sanayinin de bütün ithal girdileri ortak olarak hesaplanmış değerdir. Burada motor aktarma organları ile ilgili yatırım faaliyetlerinde yeni bir gelişme olduğu takdirde, bunun en çok 34-33 dolara kadar inmesi söz konusu. Ondan aşağı inmesi mümkün değil, çünkü bazı parçalarda bir şekilde kalite yahut fiyat yahut başka teknoloji nedeniyle dışarıya bağımlısınız. Dolayısıyla, bu dış ticaret de dengenin de açıklaması bu şekilde.

Yavuz BAYÜLKEN (Oturum Başkanı)- Sayın Tezer, bir de şöyle bir soru var.

Prof. Dr. Ercan TEZER- Evet, Sayın Fatma Bozkayaoğlu, “En çok ihracat yapan şirketlerin isimlerini vermişler. Bu şirketler 2008 yılı kârlarını açıkladı, kârlarda yüzde 10 azalma söz konusu, ancak bu şirketler 2008’de kriz gerekçesiyle birçok işçiyi işten çıkarttı, işçileri ücretsiz izine gönderdi ya da esnek çalışıldı. Açıklanan bu kârlar karşısında birçok işçinin işten çıkartılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Talep daralması, üretimdeki düşüşün şirket kârlarına oranının ne kadar olması bekleniyor?”

Şirketlerin iç bünyeleriyle ilgili bilânçoları hakkında biz dernek olarak veri toplamıyoruz. Şirket gizliliği sözkonusu, böyle bir değerlendirmenin içinde değiliz, prensip itibarıyla. Ama borsaya açık olan şirketler bunları zaten kamuoyuyla paylaşıyorlar yahut da İstanbul Sanayi Odasının 500 şirket yahut 1000 şirketin değerlendirilmesinde bu bilânçoları bulmak mümkün.

İşten çıkarma hadisesiyle bugünkü bilânçolar arasında tartışma her zaman yaşanabilir. Bu doğal bir tartışma, ama rakamlarda gördünüz, özellikle son çeyrekteki yüzde 50’yi aşan üretimdeki gerilemeler, şu anda fabrikalar haftanın iki günü çalışıp diğer günler üretime ara veriyorlar, çünkü iş yok. Bugün bahsi geçen şirketlerin istihdam sayısı da vardiya başına 3-4 binden aşağı değil, öyle bir grubu fabrikaya getirip işsiz bırakmanın yaratacağı başka sorunlar da var. İşten çıkartmayla ilgili oranlar, geçmiş krizlerde üretim daralmasının altında kalmıştır, yani üretim yüzde 50’ye düştüğü dönemde işten çıkarma hiçbir zaman yüzde 50 olmadı, 20’ler seviyesinde kaldı, 2001-2002’nin net rakamları bunu gösteriyor. Bunun nedeni de çok basit, özellikle o dönemde, işçi-işveren arasındaki ortak çalışma sonucunda esnek çalışma suretiyle, iş yerinin korunması adına kısa süreli çalışma imkânları, herhangi bir sigorta kavramı ortaya girmeden gerçekleştirildi. Netice itibarıyla kriz sonrasındaki yaşamın devam etmesi adına, iş yerinin ve istihdamın korunması mecburiyeti var.

Bizim açımızdan istihdamın başka bir değeri de var. Biz teknolojiye dayalı üretim yapıyoruz, beceriye dayalı üretim yapmıyoruz. Dolayısıyla bizim bilgili insana ihtiyacımız var. Çalışan arkadaşlarımız bilirler yahut ilgisi olan arkadaşlar bilir, mühendis arkadaşlarımızın, ortalama

sektör ortalaması, yılda 40 saat eğitimi var. Son 10-15 yılın ortalaması olarak söylüyorum, bunu yapmak mecburiyetindeyiz, çünkü teknolojiyi başka türlü yakalayamazsınız. Bu mühendis eğitimiyle olacak iş değil sadece, imalat hattında çalışan, montaj hattında çalışan bütün bireylerin, genel müdürden başlayarak, çeşitli yeni bilgilerle donatılmak mecburiyeti var. Başka türlü küresel rekabeti de sürdürmeniz mümkün değil, yakalamanız lazım onu. Dolayısıyla, yüksek maliyete sahip iş gücünü durup dururken gözden çıkartmak, akla ve mantığa da uygun bir şey değil. Şu anda istihdam azalması, ya gönüllü ayrılma suretiyle yahut da emekliliği gelmek suretiyle, öncelikle ayrılmak isteyenler, yani “Verin benim tazminatımı gideyim” diyenler için bir öncelik şeklinde veriliyor. Şu anda keyfi ya da zorunlu bir işten çıkartma, sebepsiz işten çıkartma söz konusu değil. İşten çıkartmalarda, diğer birçok örnekten farklı olarak, bütün yasal tazminatı ödendiği gibi, taahhüt de veriliyor, yani işler yeniden açıldığı takdirde, öncelikle işe alınacaktır biçiminde. Bu taahhüt geçerli midir dersanız, 1994-1998, 2001-2002 yıllarında o taahhütler yerine gelmiştir, oradan da kontrol edilebilir. Bu ciddi anlamda sektöre güveni de getiriyor.

Şu anda krizin daha derinleşme noktasına gelmiş değiliz. Daha dip gözükmeyen bizim yaptığımız hesaplara göre. Muhtemelen bu yılın ikinci, üçüncü çeyreğinde bu böyle devam edecek, ancak hafif hareket, dördüncü çeyrekte itibaren başlar. Burada da hiç sizi yanıltmasın, baz etkisi önemli olacak. Baz etkisi derken, bir yıl öncesine göre farkı yahut da orantıyı yaparken, bir yıl öncesindeki değer çok önemli, çok küçük değere göre bugünkü üretiminizi oranlarsanız, birdenbire fantastik artışlar önünüze çıkabilir. Dolayısıyla, son çeyrekte, 2008’de yaşanan çökmeye karşı, 2009’da bir miktar pozitif hareketle yukarı doğru tırmanmayı bekliyoruz; ama birinci, ikinci, üçüncü çeyrekte gerçekten daha çok zor günler bizi bekliyor. Teşekkür ederim.

Otomotivi seven ve soru soran çoktur, onu biz bildiğimiz için, bir miktar da hazırlıklı geliyoruz. Bu ilgiye teşekkür ederiz aynı zamanda. “Hindistan’da TATA, 2000 dolara araba yaptı, acaba böyle bir şey yapılabilir mi?”

Bu çok tartışılan bir konu, TATA, küresel mevzuat bakımından standart dışı bir üründür. TATA’nın çıktığı ülkede, yılda 8 milyon civarında triportör diye adlandırılan, günlük harcıâlem seyahat için kullanılan, hem yolcu hem de yük taşıyan araçlar var. TATA’nın amacı, bu pazarın içinde 2 milyonluk miktara talip olmaktır ve hedefi de odur, yapmış olduğu 2 bin 500 dolarlık şeyle, bu gerçekleşebilir. Bu aslında Hindistan ölçeğinde gerçekleşebilir. Bu ölçekte, bu teknik özelliğe sahip bir aracın Türkiye’de mevcut teknik mevzuat nizamı çerçevesinde ki, bu mevzuatın son derece kapsamlı ve can ve mal güvenliğiyle ilgili olduğunu biliyorsunuz, karayollarında seyahat etmesi mümkün değildir. Bu sadece Türkiye için söz konusu değil, küresel pazarların büyük bir kısmında aynı mevzuat geçerli olduğu için mümkün değil. Bu sadece Hindistan’daki oldukça geniş bir Pazar, 2 milyon adetlik bir talep için. Herkesi hareketlendirebilir, yerel imkânlar için geliştirilecek olan bir araç. Aracın

bütün teknik özelliklerini biliyoruz, karbondioksit emisyonu, egzoz emisyonu, fren, crash test ve diğer teknik mevzuat, ayrıntılı teknik mevzuat bakımından bugünün cari küresel mevzuatının hiçbirisine uymamaktadır yahut çok az kısmı uymaktadır.

Dolayısıyla küresel nitelikte bir ürün değildir, yerel olarak çok başarılı olacağını da biliyoruz ayrıca. Muhtemelen Hindistan civarındaki, diğer Asya ülkelerinde de önemli pazar bulabilecektir.

Yavuz BAYÜLKEN (Oturum Başkanı)- Teşekkür ederim Sayın Tezer. Sayın Veysel Yayan, size birtakım sorular var; buyurun.

Veysel YAYAN- Teşekkür ederim.

Efendim, sorulardan biri, Sayın Nadir Avşaroğlu'na ait. "2000'li yıllarda ana metal ürünlerinin fiyatlarının yüzde 800 ile 1000 civarında artış gösterdiğine atıfla, Çin'i geride bırakırsak metal fiyatlarındaki artışın ve azalışın nedenlerini" soruyorlar.

Metal fiyatlarındaki artışın bir kısmı taleple, bir kısmı da girdi maliyetleriyle ilgili. Talepteki artış sonrasında, girdi maliyetlerinde çok ciddi artışlar meydana geldi, yani nihai ürün talebindeki artış, daha fazla hurda, daha fazla cevher talep edilmesine yol açtı. Bu fiyatların artmasına imkân sağladı. İlk önce nihai ürün fiyatları arttı, nihai ürün fiyatları artınca dünya çelik sektöründe bu demir cevherini sağlayan kuruluşlar ki üç tanesi yüzde 70'in üzerinde bir ağırlığa sahip, üçü bir araya geldiği zaman, cevher fiyatlarını belirleyebiliyorlar. Sırf nihai ürün fiyatlarındaki artışa bakarak, iki kere yüzde 80 civarında cevher fiyatlarını arttırdılar, kendi cevher üretme maliyetleri artmadığı hâlde. Hurda fiyatları da cevherle beraber paralel bir seyir izledi. Biraz evvel, sunuşumda da belirttiğim gibi, ton başına hurda, 750 dolar seviyesine kadar çıktı. 750 dolar seviyesine kadar çıkan hurdayla yapılan üretimin de ona göre olması lazım. Talepteki daralma üzerine, önce nihai ürün fiyatları, sonra girdi fiyatları düştü, düşüşün de sebebi budur, yani zincirleme bir etkileşim söz konusudur.

İkinci soru, "Elektrik ark ocaklarının Türkiye'deki ağırlıklı yapısına, yüzde 70 civarında ağırlığa sahip olmasına atıfta bulunarak, enerjiyi çok pahalı üreten bir ülke olarak, bu durum sağlıklı mıdır ve hurda ithalatı açısından da durumu değerlendirir misiniz?" diyor Sayın Kemal Bulut Beyefendi.

Efendim, elektrik ark ocağı, entegre tesis ayrımı çok tartışıldı, hatta zaman zaman şöyle bir, aslında temeli olmayan, "Entegre tesisden üretilen demir güvenilir demirdir, elektrik ark ocaklı hurdadır, dolayısıyla, buna güvenilemez" gibi söylemler de oldu, oysa ki, metalürji mühendisleri çok iyi biliyor ki, ergitildiği zaman cevherle hurdadan üretilen demir arasında hiçbir fark kalmıyor.

Bütün mesele şudur: Bunu hangi yöntemlerle yapacaksınız? Entegre tesiste yaparsanız, eğer cevheriniz varsa, kendi kaynaklarınızla bunu üretebilecek durumdaysanız, daha çok Katma Değer yaratabilirsiniz, daha çok istihdam yaratabilirsiniz. Buna karşılık da 1 ton çelik

üretimi için yapmanız gereken yatırımın da maliyeti artar. Ark ocaklı tesiste, geçen yıllarda 1 ton çelik için 1,5-2 milyar dolarlık yatırımdan bahsediliyordu, şimdi bu yatırımın maliyeti çok düşmüştür. Buna rağmen ark ocaklı tesisle karşılaştırılmayacak kadar yüksektir.

Ark ocaklı tesislerde üretilen çeliğin, şu son zamanlarda gündeme gelen bir avantajı, emisyon açısından, karbondioksit emisyonu açısından yaklaşık 7-8 misli daha avantajlıdır. Entegre tesislerin saldığı emisyon, Türkiye’de 1,90 Çin’de 2,10-2,20 civarındadır. Ark ocaklı ise, ton başına 1,5 tondan 2,3 tona kadar, ark ocaklı tesislerde ise 0,5 ton seviyesindedir. Arada çok ciddi avantaj var. O açıdan, Türkiye’de çelik sektöründe bizim ton başına çelik üretimimiz, ortalama Çin Halk Cumhuriyeti’ndeki üretime kıyasla 3,5 misli daha az karbondioksit salınarak yapılmaktadır.

Ton başına enerji açısından baktığımızda ise, burada arkadaşımızın sadece elektrik tüketimini dikkate aldığı anlaşılıyor, oysa ki kömür tüketimi de var ve biz bu taşkömürünün de yüzde 90’dan fazlasını ithal ediyoruz. Sadece 150 bin tonunu Zonguldak’tan alabiliyorlar, geri kalan kısmı ithal ediliyor. Bir şey daha, cevheri de Türkiye’den alamıyoruz, düşük tenörü sebebiyle. Dolayısıyla, hurda ya da cevherden üretmek arasında, Türkiye açısından, “Orada cevher dağları vardı, onu tüketmiyoruz, gidip dışarıya hurda parası ödüyoruz” gibi bir seçim söz konusu değil. Aşağı yukarı aynı ölçülerde ithalat söz konusudur. Kömürü de dikkate alırsanız, entegre tesisin kullandığı, ilk aşamalardan gelen üründen üretildiği için, oradaki enerji tüketimi yaklaşık iki misli daha fazladır. Hurdada zaten demir haline gelmiş bir şeyi eritip tekrar üretiyorsunuz, öbür tarafta bütün proseslerden geçiriyorsunuz. Entegre tesisin daha fazla istihdam yaptığını da hemen belirtmek gerekir; ama meseleye böyle önyargılı değil de Türkiye’ye bir kuruluş daha fazla nasıl bırakabiliriz şeklinde bakmakta fayda var. Dolayısıyla, enerji tüketimi açısından bir avantaj-dezavantaj karşılaştırmasını sadece elektrik enerjisi bazında yapmamak gerektiğini düşünüyorum.

Son soruda da, “Krizde rağmen, demir çelik üretiminin kendini koruduğu görülüyor. Otomotiv sektöründeki yüzde 50’lik daralmaya rağmen bunun devam edebileceğini düşünüyor musunuz?” diyor, Ramazan Bıyıkoğlu Kayseri Şubesinde.

Maalesef otomotiv sektörü, krizde ilk sıkıntıya girecek sektörler arasında bulunuyor, çünkü otomobil ürünleri hemen ertelenebilecek ürünler mahiyeti taşıyor. Demir çelik sektörünün üretimlerinin bir kısmı otomotiv sektörüne ya da beyaz eşyaya dayanmaktadır. Ama onun dışında altyapı yatırımları da var. İnşaat yatırımları var, çok değişik ürünleri var, devam eden yatırımlar var ve bir de bunun da ötesinde, bizim devam eden yatırımlarımız çerçevesinde ortaya çıkacak ürünlerin, esasen var olan talebi, ithal yoluyla karşılayan talebi ikame edebilecek imkânı da var. Dolayısıyla, ithal ikamesi sebebiyle, bizim üretimimiz, diğer sektörlerin üretimi kadar büyük düşüşle karşı karşıya kalmaz, ama her halükarda, şimdiye kadar görülmemiş bir krizle karşı karşıyayız, bundan bütün sektörlerin etkilenmesi kaçınılmaz. Emek yoğun bazı sektörler, tekstilde olduğu gibi, döviz kurlarına bağlı olarak,

belki birtakım avantajlı durumlar yaşayabilirler, ama onun dışında, bizim durumumuzdaki bütün sektörlerin bundan etkilenmesi kaçınılmaz. Az etkilenen olur, çok etkilenen olur, biz demir çelik sektörünün, bu krizden etkilenmesinin asgari seviyede olacağına inanıyoruz, beklentimiz odur.

Teşekkür ederim.

Yavuz BAYÜLKEN (Oturum Başkanı)- Teşekkür ederim Sayın Yayan. Buyurun Sayın Sanır.

Arslan SANIR- Efendim, Sayın Duran Karaçay'ın bir sorusu var, "İmalatçıların üretim kabiliyetlerini oluşturan iş yerleri, makinalar, çalışanlar ve bilgi birikiminde kriz nedeniyle kaybedilen değerler var mıdır? Devlet tarafından bu değerlerin korunması için alınmış önlemler var mıdır?"

Tabii bu kapanan veya geçici olarak faaliyetini durduran iş yerleri hakkında, maalesef sağlıklı verilere erişmek mümkün değil, ancak şöyle bir örnek vereyim: Yılbaşından bugüne kadar, bizim 200 üyemiz arasında 3 tanesiyle iletişimimizin koptuğunu söyleyebilirim. İki ay içinde ne telefonla ne faksla, ne de başka şekilde kendilerine erişemiyoruz. Zannediyorum son altı ayda da bu 6'nın üstüne çıkmış olabilir, tam rakam bilemiyorum. Tabii her kapanan iş yeri, özellikle makina sektörü, hepimizin bildiği gibi biraz tecrübe birikimine bağlıdır. Gerek teknik elemanlar bakımından, gerek işçi bakımından, fazla seri imalata müsait değildir, birçok alt sektörü. Dolayısıyla, tecrübe birikimi gerektiren elemanların kaybını da beraberinde getiriyor, her kaybolan, her kapanan veya faaliyetini durduran iş yeri.

Bu gerçeği hepimiz biliyoruz, ama soruya cevap olarak belirtmek istiyorum, "Devletin aldığı bir önlem var mıdır?" sorusunun maalesef ben cevabını bilmiyorum, belki başka arkadaşlarımız bu konuyu cevaplandırabilir, ben şimdiye kadar görmedim.

Teşekkür ederim.

Yavuz BAYÜLKEN (Oturum Başkanı)- Teşekkürler Sayın Sanır.

Buyurun Sayın Sezer.

Biröl SEZER- Teşekkürler.

Sayın Emel Demir Hanımefendi sormuş, öğrenci, "Sektördeki kadın istihdamı oranlarını söyler misiniz, neden kadın işçiler tercih ediliyor? Kayıt dışı istihdam hakkında bilgi verebilir misiniz?"

Elimde, sektördeki şu anda kadın istihdamı konusunda net bir veri yok, fakat fiili gözlemlerim sebebiyle yüzde 65-70 oranında olduğunu söyleyebilirim. Sebebi çok basit, tamamen beceri isteyen, emek yoğun bir sektör. Dikiş, nakış, ütü gibi işleri yapıyoruz ve kadınların eli yatkın, beceri kabiliyetleri çok daha yüksek.

Kayıt dışı istihdama gelince, şunu arkadaşlar çok net söylemem lazım: Bileceksiniz, ihracata çalışan bir firmada kayıt dışı olamaz, sebebi de çok basit, yüzde 100 gelirleri tamamen yurt dışından gelir ve yüzde 100'ünü beyan etmek zorundadır ve devletten KDV iadesi alır. Her ay yeminli mali müşavir, vergi denetmeni, kontrolör sürekli inceler. O yüzden, bir firma ihracata çalışıyorsa, lütfen bunda kayıt dışı olduğunu bir kere unutmak lazım. Kayıt dışı yok mudur? Tüm sektörlerde olduğu gibi tekstil ve konfeksiyonda da vardır. Nedir, yurt içine çalışan, bavul ticareti dediğimiz, Laleli'de, Rusya'ya çalışan firmalarımızda kayıt dışı mutlaka vardır. Bu da yüzde 38,5. Şu anda SSK ve yüzde 15 ile –mesleğim de olduğu için, çok net söyleyebilirim- 15 ile 35 arasında gelir vergisi, 1 milyar lira bir kişiye verir, 1 milyar lira da devlete yatırın, buyurun ondan sonra rekabet edin, bu mümkün değildir.

Sayın Remzi Erişler, “Tekstil makinaları üretimi konusundaki dezavantajı değerlendir misiniz? Ülke kaynaklarının değerlendirilmediğini söyler misiniz?” Net söylerim, evet, yüzde yüz katılıyorum. Başta sanayileşme başlarken, Almanya, İtalya olmak üzere, şu anda da Uzakdoğu'dan ucuz tekstil makinaları gelmektedir. Türkiye'de üretimi ve Türkiye'de istihdamı savunan biri olarak, mutlaka tekstil makinalarının ve konfeksiyon makinalarının Türkiye'de üretilmesini ve kullanılmasını ben de gönülden isterim.

Yavuz BAYÜLKEN (Oturum Başkanı)- Zannediyorum, konuyu boyutlarıyla, değerlendirmeleriyle ortaya koyduk, dört sektör açısından da analiz edebildik diyorum. Biraz zamanı aştık, ama konu anlaşıldı, özellikle bu çok önemli dört sektör için. Olayın derinliğini, önlem isteklerini ve gelecek günlerde nasıl bir şekil alacağını, boyutlarıyla en azından kafamızda şekillendirip, değerlendirebilecek bir hâle geldiğimizi umuyorum. Zaten sanayi kongremizde de bu konu, bütün ayrıntılarıyla aralıkta değerlendirilecektir. Ben huzurunuzda bütün katılımcılara, zamanlarını ayırıp buraya geldikleri ve değerlendirme yaptıkları için teşekkür ediyorum. Katılan ve soru soran, bizi dinleyen tüm arkadaşlarıma da teşekkür ediyorum ve iyi günler diliyorum.

Döne Günay KAHRAMAN (Sunucu)- Sempozyumumuzun iki oturumdan oluşan sabah bölümünü tamamlamış bulunuyoruz.

Üçüncü Oturum

ENERJİ, KİMYA, ELEKTRİK-ELEKTRONİK VE TARIM SEKTÖRLERİ

Oturum Başkanı: Oğuz TÜRKYILMAZ
Sempozyum Yürütme Kurulu Üyesi

Ömer ÜNVER

Enerji Sektörü, Dünya Enerji Konseyi/Türk Milli Komitesi
(DEK/TMK)

Mustafa BAĞAN

Kimya Sanayi Sektörü, Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği (TKSD)

Zafer SEVDİ

Elektronik-Elektrik Sektörü, Türk Elektronik Sanayicileri Derneği (TESİD)

Mehmet ERBAK

Tarım ve Tarıma Dayalı Sanayi Sektörü, Türkiye Gıda ve İçecek
Sanayi Dernekleri Fedrasyonu (TGDF)

Döne Günay KAHRAMAN (Sunucu)- Sempozyumumuzun üçüncü bölümüne hoş geldiniz.

Üçüncü Oturumumuz “Enerji, Kimya, Elektrik-Elektronik ve Tarım Sektörleri” konulu. Oturumu yönetmek üzere Sayın Oğuz Türkyılmaz’ı davet ediyorum.

Oğuz TÜRKYILMAZ (Oturum Başkanı)- Ben bu oturumun konuşmacıları Ömer Ünver, Mustafa Bağan, Zafer Sevdı ve Mehmet Hakkı Erbak beyleri kürsüye davet ediyorum.

Değerli katılımcılar bu Oturumu yönetme görevi Kongre Düzenleme Kurulu tarafından bana verildi. Endüstri mühendisiyim. Eski bir Oda yöneticisiyim. Önceki dönemlerde de Sanayi Kongresinin düzenleme ve yürütmelerinde görev yaptım, Odanın da hâlen Enerji Çalışma Grubu Başkanıyım.

Bu Oturumda dört konuşmacımız var. Dağıtılan programda ufak bir değişiklik yapacağız zaman kaymamız olduğu için. İki konuşmadan sonra öngörülen arayı iptal ediyoruz. Dört konuşma yapılacak. Soru cevapları alacağız, ondan sonra bir ara verilecek.

İlk konuşmacımız Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi Genel Sekreteri Ömer Ünver. Maden Yüksek Mühendisi olan Ömer Ünver 1967 yılında ODTÜ’den mezun oldu. Meslek hayatının büyük bir bölümünü kömür endüstrisinde geçirdi. Türkiye Kömür İşletmelerinde uzun yıllar Proje Daire Başkanlığında bulundu. 1970-2000 yılları arasındaki tüm kömür projelerinde aktif rol aldı. 2005 yılında Genel Müdür Yardımcısı ve Denetim Kurulu üyesi olarak Türkiye Kömür İşletmelerinden ayrıldı. Hâlen Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi Genel Sekreterliği, müşavirlik, ODTÜ ve Atılım Üniversitesi görevlerini sürdürüyor. Aynı zamanda ODTÜ ve Atılım üniversitelerinde Proje Yönetimi, Yatırımların Ekonomik Analizi ve Maden Dizaynı derslerini veriyor.

Bu arada belirtiyim, Makina Mühendisleri Odası, Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi’nin üyesi, şu an iki dönemdir de Oda olarak Dünya Enerji Konseyi Yönetiminde Odamız da temsil edilmekte; yani Dünya Enerji Konseyi Makina Mühendisleri Odası’nın yakın yol arkadaşlarından biri.

Buyurun, söz sizin efendim.

Ömer ÜNVER (Dünya Enerji Konseyi/Türk Milli Komitesi Üyesi)- Sayın Başkan, teşekkür ederim.

Değerli bayanlar ve baylar; bir endüstrinin en kestirme anlatımı ve endüstriyle ilgili bir konuşma yapmak için herhalde talep ve arzla başlamakla mümkün diye düşünüyorum. Türkiye’de birincil enerji olarak milyon ton petrol eşdeğeri, bundan sonra enerjiyi hep milyon ton petrol eşdeğeri olarak ifade edeceğim, 2007 yılında 107 milyon ton petrol eşdeğeri enerji tüketmişiz. 2008 yılında da bu değer 109-110 civarında olduğu tahmin ediliyor.

KRİZ ve SANAYİ SEKTÖRLERİNİN DURUMU SEMPOZYUMU

Bu tükettiğimiz enerjinin yalnızca 27 milyon tonunu; yani yüzde 25'ini yerli kaynaklarımızla elde edebiliyoruz. Yerli kaynaklarımızın payı yüzde 25. Yaklaşık yüzde 75 de ithal ediyor. Şüphesiz ki bu durum son derece tehlikeli, sanayimiz için tehlikeli, toplumumuz için tehlikeli,

Tablo 2- Türkiye'nin birincil enerji üretimi ve talebi mtpce (2007)

Kaynaklar	Kömür	Odun+Bitki	Petrol	Doğalgaz	Yenilenebilir	Elektrik (ithalat-İhracat)	Toplam
Birincil Enerji Üretimi	14.797	4.985	2.241	827	4.592	0	27.453
Üretim İçindeki payı %	53,9	18,2	8,2	3,0	16,7	0,0	100,0
Birincil Enerji Talebi	30.909	4.985	33.310	33.953	4.592	-134	107.625
Talep İçindeki payı %	28,7	4,6	30,9	31,5	4,3	-0,1	100,0
Üretim Talebi Karşılama Oranı %	47,9	100,0	6,7	2,4	100,0	0,0	25,5

Tablo 3. Birincil Enerji Kaynakları Üretimi (Orjinal Birimler)

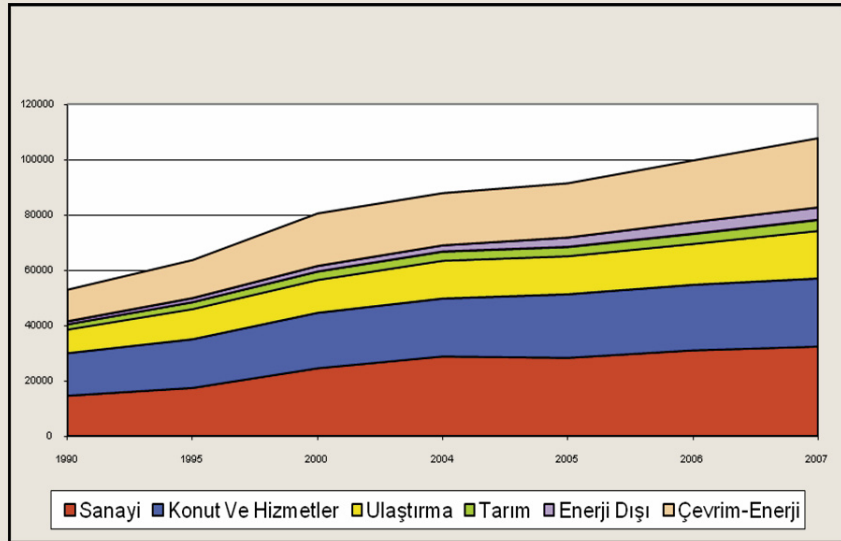
YILLAR	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Taşkömürü (bin ton)	2745	2248	2392	2494	2319	2059	1946	2170	2319	2462
Linyit (bin ton)	44407	52758	60854	59572	51660	46168	43709	57708	61484	72121
Asfaltit (bin ton)	276	67	22	31	5	336	722	888	452,4	782
Petrol (bin ton)	3717	3516	2749	2551	2442	2375	2276	2281	2175,5	2134
Doğal Gaz (t)	212	182	639	312	378	561	708	897	907	893
Hidrolik+ Jeotermal (GWh) (t)	23228	35627	30955	24100	33789	35419	46177	39655	44338	36007
Jeoter. İsa (bin TEP)	364	437	648	687	730	784	811	926	898	914
Rüzgar (GWh)			33	62	48	61	58	59	127	355
Güneş bin TEP)	28	143	262	267	318	350	375	395	403	420
Odun (bin ton)	17870	18374	16938	16263	15614	14991	14393	13819	13411	12932
Hayvan ve Bitki Art. (bin ton)	8030	6765	5981	5790	5609	5439	5278	5127	4984	4850
Biyoyakıt (bin ton)									2	12
Toplam(bin TEP)	25478	26719	26047	24576	24282	23783	24332	24549	26580	27453

ülke siyaseti için de tehlikeli bir durum yaratıyor. Bağımlılık ortaya çıkıyor yerli üretimin talebi karşılama oranı yüzde 48'den yüzde 25'e doğru düşmüş yıllar boyunca. Kömürde yüzde 48 oranında talebi karşılayabiliyoruz, fakat doğal gazda ve petrolde az. Yıllar itibarıyla tüketmiş olduğumuz enerji miktarı artarken yerli olarak üretmiş olduğumuz miktar da 1990 yılında 25 milyon ton petrol eşdeğeri iken 2007 yılında ancak ve ancak 27 milyon ton olmuş. Bu geçtiğimiz süre zarfında maalesef kaynakları gerektiği gibi geliştirememişiz. Hatta bazı kaynaklarda da bir çöküş yaşanmış.

Mesela, biliyorsunuz linyit madenciliği Türkiye'de oldukça yoğun bir şekilde yapılmaktadır. 2000 yılında 61 milyon ton civarında bir üretim varken bu giderek 2004 yılında 46-43 milyon ton seviyesine kadar düşmüştür. Bunun nedeni maalesef yerli üretimden elektrik üretmek yerine ithal gazdan elektrik üretme konusu tercih edilmiştir. Tabii bu yanlış politika çöküşe götürmüştür. Fakat son yıllarda mecburen bir toparlanma içine girerek 72 milyon tona çıkmıştır.

Bu grafikte çok net olarak görüyoruz. 1994-2000 yılları arasında dik bir trendle tüketim artarken sonra biraz daha az bir oranda artıyor, fakat 2005 yılından itibaren de tekrar bir yükselme trendine giriyor. Burada tüketmiş olduğumuz enerjinin sanayi kesimi, konut ve hizmetler bölümü, ulaşırmada kullandığımız, tarım ve çevrim sektörü; yani elektrik enerjisi üretme amacıyla kullandığımız bölümleri görüyoruz. 2007 yılında, dediğim gibi, 107 milyon

Şekil 1. Nihai Enerji Tüketiminin Sektörel Dağılımı (Bin TEP)

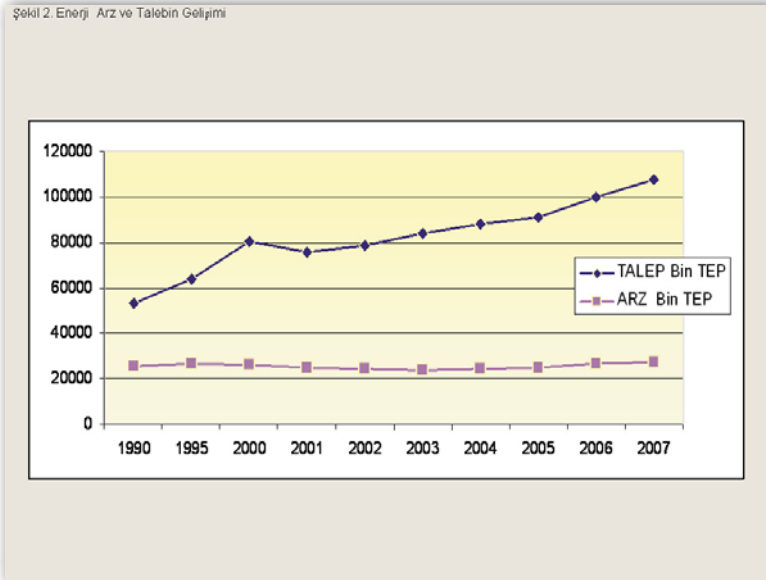

ton, 2008 yılında da 110 milyon ton petrol eşdeğeri bir tüketimimiz var. Burada gelişme oldukça büyük bir artış göstermiştir. Dünyada hemen hemen sayılı ülkelerdendir Türkiye, enerji talebi hızlı artan ülkeler arasında. Malum en büyük artış yüzde 12-13'lerle Çin'de oluyor. Bizde de yüzde 7-8 gibi değerlere ulaşılmıştır.

Enerji arz ve talebin gelişimini 1990 yılından 2007 yılına veya 2008 yılına baktığımız zaman görüyoruz. Üretimle sağlanan arz; yani yerli üretimimiz şu gördüğümüz pembe çizgiyle görünüyor. Bunda önemli bir artış yok. 25 milyon tondan 27 milyon ton petrol eşdeğerine çıkıyoruz, fakat talep giderek artıyor. 2001 yılında krizden dolayı bir düşüş, ondan sonra tekrar yükseliş. Burada 2008 yılında yaşanmış olan krizin durumunu pek fazla göremiyoruz. Onun, önümüzdeki dönemlerde, buna benzer 2001 yılındaki düşüşe benzer bir düşüşle yaşanma ihtimali yüksek.

Talep değerleri, üretim değerimiz, ithalatımız, ihracatımız ve bir de yerli üretimin toplam talebi karşılama oranı, grafikte yer alıyor.

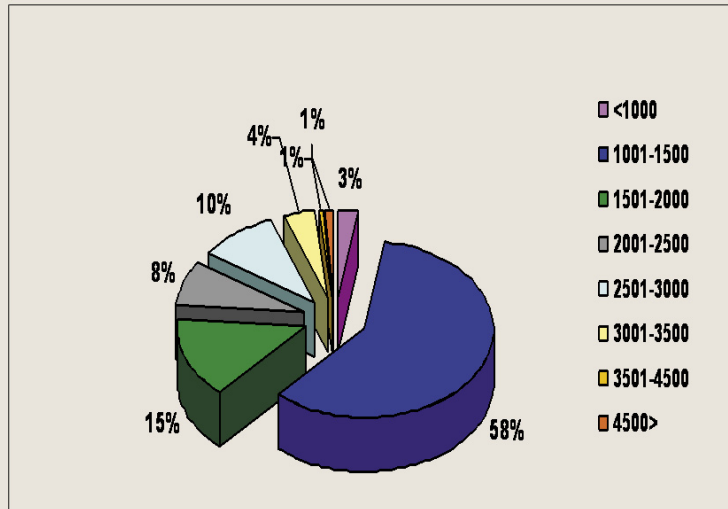
Burada kaynaklar itibarıyla Türkiye'de önemli enerji hammaddesi linyit kömürü ve hidrolik enerjidir. Burada kömüre bakarsak yaklaşık 10 milyar ton linyit kömürü rezervi belli kömür vardır. Bunun önemli bir bölümü de projelendirilmiştir. Fakat bu kömürler yapı itibarıyla düşük kaliteli kömürlerdir. Yüzde 58 gibi bir değerde ki bu büyük oranda Afşin-Elbistan'a ait bir bölümdür. 1500 kalori düzeyinde, 1000 ile 1500 arasındaki bir kaloriyi ihtiva eder. Dünyada sayılı düşük kalorili kömürlerdendir ve Yunanistan ve Türkiye'de bu kömürler çalıştırılmaktadır. Yunanistan'da hatırladığım kadarıyla yılda 65 milyon ton linyit kömürü çıkartılıyor, Elbistan özelliğinde kömür. Elektrik enerjisinin yüzde 60'ı kömürden geliyor.

Tablo4 . Enerji Talep –Üretim- İthalat ve İhracatının Gelişimi
(Bin TEP)
*Rafineri dışı üretim dahildir.
**TYÜKO: Talebin Yeri Üretimle Karşılama Oranı
Kaynak: ETKB/APKK/PFD ve 2008 ETKB EİGM

	1990	1995	2000	2001	2002*	2003	2004	2005	2006	2007
Talep	52987	63679	80501	75403	78354	83826	87818	91362	99590	107625
Üretim*	25656	26749	26156	24681	24324	23783	24332	24549	26802	27453
İthalat	30936	39779	56342	52780	58629	65239	67885	73480	80514	87614
İhracat	2104	1947	1584	2620	3162	4090	4022	5171	6572	6925,6
İhrakiye	355	464	467	624	1233	644	631	628	588	91,71
Net İthalat	28477	37368	54291	49536	54234	60505	63232	67681	73354	81111,8
TYÜKO** (%)	48,1	42,0	33,1	32,6	31,0	28,4	27,7	26,9	26,9	25,5

Şekil 3. Linyit Rezervlerinin Kalori Gruplarına Göre Dağılımı
Kaynak: (MTA,TKİ,EUAG)

Bizde ise maalesef bu oran son derece düşük. Doğal gaz hemen hemen yüzde 52-53 gibi bir paya sahip, toplam enerjide.

Burada, şu anda Türkiye’de toplam 8100 megawatt linyite dayalı santral var. Bu santrallerden elde edilen enerji zaman zaman 52-53 milyar kilowatt/saat gibi rakamlara çıkıyor. Türkiye’de malum 2008 yılında elektrik enerjisi üretimi ve tüketimi 198 milyar kilowatt/saat olmuştur.

Tablo 19. Elektrik Üretim Amaçlı İşletmeye Alınabilecek Projeler

	Proje Adı	Rezerv	Kömür Tüketim	Kurulu Gücü
		(1000 ton)	Kapasitesi (1000 ton/yıl)	(MW)
TKİ	Bingöl-Karlıova	26.000	1.115	100
	Tekirdağ-Saray	129.000	2.500	300
	Adana-Tufanbeyli	214.000	7.200	600
	Bursa-Keles-Davutlar	67.000	1.200	160
	Bolu-Göynük	39.000	1.200	150
	Şirnak-Silopi	50.000	300	135
	Manisa-Eynez	100.000	3.350	600
	Kütahya-Derin Sahalar	100.000	2.500	300
EUAŞ	Çayırhan 5-6	75.000	2.500	320
	Elbistan *	2.818.000	86.400	6610
Özel	Çankır-Orta	51.000	1.500	100
	Adana-Tufanbeyli	n.a.	n.a.	450
	Konya-Ilgın	152.000	3.100	500
	Adıyaman-Gölbaşı	49.000	1.400	125
TOPLAM		3.870.000	114.265	10.450

Tablo 6. Ekonomik HES Potansiyelinin Proje Durumlarına Göre Dağılımı
(Haziran 2007)

Kaynak: A. TUTUŞ

Proje Durumu	Proje Sayısı	K.Güç (MW)	Ort. Üretim (GWh/yıl)	Oran (%)
İşletmede	148	13 306	47 590	32
İnşa Halinde	158	6 564	23 620	16
Proje	977	22 260	79 177	52
Toplam	1 283	42 480	150 387	100

Bu 8100 megawattlık güce ilaveten, şurada gördüğünüz muhtelif sahalardan 10.000 megawatt daha santral kurabilmek mümkündür, ki bunların içinde en önemlisi Afşin-Elbistan'dır. Afşin-Elbistan 6600 ilave bir güçle büyük bir imkâna sahiptir. Bunu izleyen diğer sahalarda, burada adlarını gördüğümüz sahalarda. Afşin-Elbistan'da maalesef B santralinden sonra, C ve D sahaları geliştirilememiştir henüz. Geliştirilmek için çalışılmaktadır, fakat önünde büyük engeller mevcuttur. O da ayrı bir konudur, onun tartışılması ve incelenmesi

Tablo7. Yerli Kaynakların Toplam Kapasitesi

KAYNAK	Elektrik üretim kapasitesi (milyar Kwh)
Linyit	120
Hidrolik	150
TOPLAM	270

Tablo8- Türkiye'nin ekonomik HES potansiyeli

Proje Durumu	Proje Sayısı	K.Güç (MW)	Ort. Üretim (GWh/yıl)	Oran (%)
İşletmede	148	13 306	47 590	32
İnşa Halinde	158	6 564	23 620	16
Proje	977	22 260	79 177	52
Toplam	1 283	42 480	150 387	100

Tablo 9- Elektrik talep tahmini

Yıl	ARZ (TWh)		Talep (TWh)	
	Proje	Güvenilir	Yüksek	Düşük
2007	233,2	214,3	188,9	188,9
2008	236,0	213,4	204,3	200,8
2009	241,4	222,5	221,3	213,4
2010	251,1	232,5	239,7	226,9
2011	254,1	234,6	259,6	241,1
2012	255,8	235,3	280,9	256,3
2013	255,3	234,6	303,3	272,5
2014	253,2	233,7	327,3	289,7
2015	254,0	234,0	352,8	308,2
2016	254,5	234,6	379,3	328,2

KAYNAK: TEİAŞ "Türkiye Elektrik Enerjisi Sektörü 10 Yıllık Üretim Kapasite Projeksiyonu (2007-2016)

Tablo 10-

*ELEKTRİK FİYATLARININ (konut)
ULUSLAR ARASI MUKAYESESİ (c/kwh)*

Ülke	2007 Fiyatı cent/Kwh	Endeks
Finlandiya	11.2	69
Fransa	13.0	80
Kore	12.9	79
Meksika	13.5	83
Yeni Zelandada	14.8	91
Norvec	9.0	55
İsviçre	9.9	61
TÜRKİYE	16.3	100
ABD	10.6	65
OECD Ort.	12.7	78

Tablo11- *ELEKTRİK FİYATLARININ (Sanayi) ULUSLAR ARASI MUKAYESESİ (c/Kwh)- ppps*

Ülke Adı	2Q 2008 Fiyatı cent/Kwh	Endeks
Finlandiya	10.1	80
Fransa	6.4	51
Norveç	5.8	46
Meksika	12.7	100
İsviçre	9.7	77
Polanya	12.6	100
TÜRKİYE	12.6	100
ABD	6.6	52
İngiltere	13.3	105
Yeni Zellanda	7.7	61
Kore	5.9	47
Yunanistan	6.7 (2005)	53
Japonya	11.7(2005)	93

gerekir. Burada değerlendirecek olursak; Tufanbeyli sahasında yatırım hemen hemen başlamış durumdadır. Diğerleri de projeleri hazır, yatırımcıyı beklemektedir.

Su itibarıyla da elimizdeki işletmelerin 13.000 megawat gücünde yılda 47 milyar kilowat/saat elektrik yılda üretecek kapasitesi vardır. Bu mevcut hidrolik 150 milyar potansiyelin -bu zaman zaman 170 milyar olarak da ifade ediliyor- yalnız yüzde 32'sini kullanabiliyoruz. Diğer bir bölümü maalesef henüz daha üretime girmiş değil. İnşa halinde olanlar, proje halinde olanlar var, fakat durumumuz bu.

Zaman zaman konuşulur, "Türkiye'de kaynak yoktur, Türkiye'de enerji kaynaklarımız bize yeterli değildir, Türkiye'de enerji kaynaklarımız yeterli olmadığı için ithal yapmak mecburiyetindeyiz", doğru. Petrolümüz, maalesef şu anda bilinen petrolümüz çok düşüktür. Gazımız da öyledir. Gaz 800 milyon metreküp gibi bir üretimde hatırladığım kadarıyla, 2,5 milyon ton petrolede üretmekteyiz. Bunlar son derece düşük değerlerdir, fakat unutulmamalıdır ki Türkiye çok büyük bir ülkedir ve üç tarafı denizlerle kaplı bir ülkedir. Kıta sahanlığı olan bir ülkedir. Dolayısıyla, petrol aranması, arandığı zaman da bulunma ihtimali bana göre yüksek ülkelerden biridir. Şimdiye kadar neden bulunamamıştır? Şimdiye kadar maalesef yeterince bu konu üzerine eğilinmediği için. Biraz da teknolojik sorunlar var tabii.

Elimizdeki linyitlerden, göstermiş olduğum mevcutlar dahil olmak üzere, yılda 120 milyar kilowat/saat elektrik üretmek mümkündür. Hidrolikten de 150 milyar mevcut, 270 milyar

elimizde kendi elektrik üretim imkânımız var. Şu anda 2008 yılında 198 milyar kilowat/saat tüketiyoruz. Demek ki daha 2015'lere kadarki talebi karşılayabilecek kaynak elimizde mevcuttur. Kaynak arandığı zaman geliştirilebilir. Bu aramayla, özellikle linyit aramasıyla bu imkânlar geliştirilebilir diye düşünüyoruz.

Burada daha evvelki tablonun başka bir şekli var: Yüzde 32 oranında sularımızı kullanabiliyoruz.

Buradan elektriğe geçiyorum. Bu eski bir talep projeksiyonu. 2008 yılında dikkat ederseniz 204 milyar kilowat/saat veya 200 milyar kilowat/saat olarak düşünülmüştü. 2008 yılının ikinci çeyreğinden sonra baş gösteren ekonomik kriz, duraklamaya Ekim, Kasım, Aralık aylarında elektrik talebinde düşmelere neden oldu. Bu düşme hâlen devam etmekte. Bu değer tutturulamadı. 2009 yılında burada gördüğümüz gibi 221 milyar, 213 milyar gibi yüksek ve düşük talep, senaryolarına göre düzenlenmiş. Bunları da yakalamak mümkün değildir. Bu ekonomik kriz ne yapmıştır? Türkiye'de gündemde olan elektrik enerjisi temin krizini ötelemiştir. Burada 2010 yılında patlayacak olan bu kriz yaklaşık olarak 2012-2013 yıllarına doğru gitmiştir.

Elektrik enerjisi sanayinin en önemli girdisi. Esasında sosyal hayatın, ekonomik hayatın en önemli girdisi ve vazgeçilmez unsuru elektrik enerjisi. Bu elektrik enerjisinin uluslararası kıyaslaması yapıldığında, konutlarda, Türkiye hemen hemen dünya şampiyonu elektrik enerjisi fiyatları konusunda. Konutlarda 16.3 sent. Bu değer Uluslararası Enerji Ajansı'nın verilerinden alınmıştır. 2007 yılı değeridir.

Dikkat ederseniz konutlarda fiyatta en yüksek ülkeyiz. OECD ortalaması 12.7, bizim 16.3 sent. Endekse vurduğumuz zaman da, bazı ülkeleri aldım, bütün OECD ülkelerini almadım, dolayısıyla durumumuz son derece kötü. Sanayide ise bu "purchasing power parity" dedikleri satın alma gücü paritesi dikkate alınarak kur ayarlanmış, ona göre yapılmış olan bir kıyaslama. Türkiye yine burada da dünya şampiyonu. 12.6 sent kilowat/saat, 2008'in ikinci yarısındaki fiyatı. Bunu endekslediğim zaman 100 endeksi veriyorum. Polonya'da anlaşılan bizim gibi başı dertte olan bir ülke. O da bizimle birlikte. Fakat Amerika Birleşik Devletleri'nde 6.6 sent; yani yarı yarıya elektrik enerjisi.

Avrupa'yla, Amerika'yla veya başka ülkelerle sanayimiz nasıl rekabetçi olabilecek? Bir kere burada çok büyük bir handikapla karşı karşıyayız. Enerjimizi ithal kaynaklara dayadığımız için ve verimsiz olarak ürettiğimiz ve tükettiğimiz için, son derece kötü değerlerle ve iyi yönetilmediği için, enerji yönetimi son derece kötü bir yönetim şekliyle yürüdüğü için bu değerlerle karşı karşıyayız. Bu değerlerin düzeltilmesi mümkün müdür? Şüphesiz mümkündür. Teknik bazda daha verimli çalışmak, termik santralleri daha verimli yapmak, kaçakları önlemek, verimliliğe büyük yatırım yaparak daha ucuz elektrik enerjisi üretmemiz mümkündür diye düşünüyorum.

Oğuz TÜRKYILMAZ (Oturum Başkanı)- Teşekkür ederim.

İkinci konuşmacımız Mustafa Bağan. Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği Genel Sekreteri. 1949 Diyarbakır doğumlu. Üniversite eğitimini Belçika'da kimya mühendisi olarak tamamladı. 1976-1986 arasında muhtelif sanayi kuruluşlarında çalıştı. 1986'dan bu yana Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği Genel Sekreteri. Aynı zamanda Sabun ve Deterjan Sanayicileri Derneği 1992-2002 arası, Kozmetik ve Tuvalet Müstahzarları Üreticileri Derneği Genel Sekreterliğini üstlendi 1993-2001 arasında. Çevre Bakanlığı Kimyasal Güvenlik Komisyonu Başkan Yardımcısı, Muhtelif AB Direktifleri Uyumlaştırma Komisyonunda üyelik, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Kimya Sanayi Meclis üyeliği görevlerinde bulundu. ADR'nin uygulanması rehberi, MSDS rehberi, bu kısaltmanın ne anlama geldiğini bilmiyorum, kusura bakmayın, Ekonomi basınında boya yapı kimyasalları ve diğer kimyasallara ait muhtelif makaleleri var. Sabunun Öyküsü, Kozmetik Tarihi, ABİGEM için yeni yönetmeliklere ait iş sağlığı ve iş güvenliği için rehberler, REACH hakkında muhtelif makaleleri var. Bağan, Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği, Türkiye Kimya Derneği ve TOBB, Türkiye Kimya Sanayi Meclisi üyesi.

Söz sırası sizde efendim.

Mustafa BAĞAN (Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği Üyesi)- Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Efendim, hepinizi Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği ve şahsım adına saygıyla selamlıyorum.

Bazı gazete kupürlerine değinmek istiyorum. Örneğin, ekonomiden sorumlu Bakanımız geçtiğimiz ekim ayında krizle ilgili bazı çalışmalar yaptıklarını, buna bağlı olarak da bazı tedbirler düşünebileceğini, 2009'un zor geçebileceğini söylemiş. Bu arada gördüğümüz gibi Seda Sayan'ın zayıflama sırrı da ortaya çıkıyor. Gene bazı buluşlar var. Ekonomik krize yönelik olarak bazı kreasyonlar oluşturuyoruz Türk zekasıyla. Bunun yanında gene bir türlü 2009 bütçesi hazırlanırken hazırlanamamış, çünkü çok belirsizlikler var. Onunla ilgili özellikle yerel bütçelerin hazırlanmasında problemler yaşanmış. Bu arada Amerika'dan bazı öneriler var. Çin ve ABD'yi ekonomik krizden kurtaracaklarmış. Nasıl yapacaklar bilmiyorum. Enteresan bir şey de, ekonomik kriz sigaraya bayağı para kazandırmış. Tabii dertten insanlar daha fazla sigara içiyor. Onun neticesinde de tüketim bir hayli azalmış oluyor.

Biraz dünyaya bakalım; Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği Avrupa Kimya Sanayi Konseyi'nin üyesidir, CEFİC, diye kısaca adlandırılan. Onun ekimde yapmış olduğu dünya kimya sanayi değerlendirmelerinden bazı rakamlar aktarmaya çalışacağım. Zaten sunumda da çok da fazla rakam vermeyeceğim.

Ekranda gördüğünüz gibi eğer 2008 ve 2009'u karşılaştırsak, daha doğrusu 2008'in nihai hâli daha tam çıkmadı, ama 2008'in hâli ve 2009 öngörüsünü karşılaştıracak olursak ilaçlarda durum fena değil gibi gözüküyor. Hatta bayağı bir gelişme bile var. 2009 için bile gelişme görülüyor. Ancak, farmosötikler, yani ilaçlar dışındaki kimyasallara bakacak olursak durum hiç de iç açıcı değil. Burada gördüğünüz gibi eksi 2.4'lere varan, eksi 1.3'lere varan daralım var. Genel olarak kimyasallara yaklaştığımızda Avrupa Birliğinde 2008 yılında binde 2'lik bir gelişme söz konusu, Amerika'da eksi 1.1. Buna karşın Avrupa Birliği 2009'da tersini öngörmüş, kendilerinde eksi yüzde 0,3, Amerika'da ise binde 5'lik bir gelişme öngörmüşler.

Sektörel olarak genel yaklaşımla kimyasallara bakacak olursak, 2008 yılında binde eksi 6'yla kapanılacağı düşünülüyor, ki bu genel kimyasallarda binde 2'lik bir gelişme söz konusu, 2009'a geldiğimizde 2009'da durum pek parlak değil. Ancak ve ancak belki tüketici ürünlerinde kafa kafaya gelenebilir diye bir önceki yılın gelişmişliği sağlanabilir diye düşünüyorum.

Dünyadaki ekonomik klime bakacak olursak, gördüğünüz gibi özellikle bayağı inişler, çıkışlar söz konusu. Bu aslında ekimde yapılmış olan bir çalışma, ama herhalde ocakta tekrarlanırsa bundan daha kötü bir durum ortaya çıkabilir diyebiliriz.

Dünyada genel ekonomik faaliyetleri ele alırsak, ekranda gördüğünüz gibi Avrupa Birliği'nde 2007'de yüzde 3.7'lik bir gelişme, 2008'de yüzde 2,5'luk bir gelişme söz konusu, 2009'da da hâlâ iyi niyetliler yüzde 1.2'lik gelişme düşünüyorlar.

Kuzey Amerika'da durum pek iç açıcı gösterilmemiş. Güney Amerika'da iyi gelişmeler var diye bekleniyor. Asya'daki durum da fena değil. Japonya'nın 2009'u pek iyi geçirmeyi düşünüyor, Doğu Avrupa'ya bakacak olursak, Doğu Avrupa'da da 3.9'luk bir gelişme bekliyorlar.

Ancak çok enteresandır, son aldığım bilgilere göre Polonya, Macaristan gibi ülkelerin durumları pek iyi değil. Onlara bağlı olarak da Avusturya'nın da durumu pek iyi değil, çünkü Avusturya eski Avusturya-Macaristan İmparatorluğu kafasıyla hareket ettiği için bu ülkelere bol miktarda kredi vermiş. Şimdi o kredileri geri alamıyor. Kendi KOBİ'lerine kredi veremez durumda. Bundan dolayı durumu pek iç açıcı değil.

Ülkemize kimya sanayi açısından bakacak olursak, her sektörde olduğu gibi tabii ki bir talep yetersizliği söz konusu hem iç talepte, hem dış talepte. Sabahleyin konuşan değerli Hocamızın da söylediği gibi, 2001 krizini atlatabilmişsek, dünya konjonktürü müsaitti, en azından ihracata yönelik ayakta kalmayı sağlamıştık, ama şu anda maalesef böyle bir şansımız da yok.

Tahsilat çok önemli problem. Mal satacak müşteriyi buluyorsunuz, ama kafanızda binlerce soru işareti var. Acaba tahsil edebilecek miyim? Veriyorsunuz, üç aylık çek alıyorsunuz,

gidiyorsunuz, aynı çeki bir üç ay daha uzatıyor. Dokuz aylara, oniki aylara varan çekler var ki siz de bunun finansmanını, maliyetini çekmek zorundasınız. Bu da maalesef etkilerden biri.

Finansman imkânlarının daralması ki benden önceki değerli konuşmacıların hepsi anlattı; bankalar kredi vermiyor ya da verilmiş olan kredileri vadesinden önce geri çekmeye

'Kriz, 2009'da reel ekonomiye yansır'

AA/ANKARA - İstanbul - 06.10.2008

Devlet Bakanı Mehmet Şimşek, küresel dalgadan tüm ülkelerin etkileneceğini belirterek, krizin reel ekonomiye yansımalarının 2009 yılını bulacağına dikkat çekti. Şimşek, ağustos ayından beri IMF heyetiyle teknik görüşmelerin sürdüğünü de ifade etti

SON DAKIKA!

Ünlü sanatçı ve bayanların en sevdiği isim Seda Sayan zayıflığını sırını açıkladı. Aylardır kendisine sorulan "nasıl zayıfladın?" sorusunu yanıtlayarak Seda Sayan, zayıflamasının sırını son anda açıkladı. Ünlü sanatçı verdiği kiloları Hollanda'dan ithal edilen bir gıda takviyesine borç olduğunu söyledi. Kendisine sorulan sıracı sorular karşısında kullandığı ürünün ismini açıkladı.

www.stmktiposu.net/Magazin

Devamını
Google'da Arayın

olduğunu kaydetti.

Devlet Bakanı Mehmet Şimşek, Türkiye dahil hiçbir ülkenin, küresel ekonomideki gelişmelere başışık olmadığını söyledi. Şimşek, krizin reel ekonomiye yansımalarının 2009'u bulacağına dikkat çekti.

Bakan Şimşek Kanal 24'e, son küresel ekonomik gelişmeleri ve bu gelişmelerin Türkiye'ye yansımalarını değerlendirdi. Dünya ekonomisinin, 1930 ekonomik buhranından sonraki en büyük krizle karşı karşıya olduğunu ve krizin derinleştiğini belirten Şimşek, yılın üçüncü çeyreğinde, yükselen piyasalardaki borsaların yüzde 20 oranında bir değer kaybettiğini, bunun da en kötü düşüşlerden biri

Mustafa Bağan

2009 ekonomik kriz kreasyonu

Ekim 24, 2008, 09:58:03 ÖÖ

Latif Demirci

Mustafa Bağan

çalışıyor, toplamaya çalışıyor. Bu arada tabii ki önemli konulardan biri de özel sektörün dış borçları.

Hammadde fiyatlarında dalgalanmalar bu sektörde de yaşanıyor. Benden önceki değerli sektör temsilcilerinin söylediği gibi, önünüzü göremiyorsunuz. Tonu 1600 dolardan aldığınız bir malı iki ay sonra bir bakıyorsunuz 350'ye iniyor. Siz 1600'den almışsınız, deponuza koymuşsunuz, onunla üretim yapmışsınız, malınızı satacaksınız, zaten müşteri

Dünya ekonomilerini etkisi altına alan küresel finansal kriz, 2009 yılı Merkezi Yönetim Bütçesi'ni de zorluyor. Ekonomi yönetimi, kriz ortamında mali disipline sıkı sıkıya bağlı kalınması kararını alırken, büyüme hızı da aşağı çekiliyor.

Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı ve Hazine Müsteşarlığı bürokratları, 2009 bütçesine dönük çalışmalarını hızlandırdı.

17 Ekim akşamına kadar TBMM Başkanlığına sunulması gereken 2009 yılı Merkezi Yönetim Bütçesinde temel büyüklüklerin belirlenmesi sırasında Orta Vadeli Program çerçevesinde hareket ediliyor. Ancak, son dönemde ortaya çıkan küresel finansal krizin ekonomiye olası yansımaları da ekonomik büyüklüklerin tespitinde göz önünde bulunduruluyor.

Bu çerçevede, Orta Vadeli Programda yaklaşık 259 milyar YTL olarak öngörülen 2009 yılı Merkezi Yönetim Bütçe büyüklüğünün 260 milyar TL'yi (2009'da YTL'deki Yeni İbaresini kalkacağı için bütçede rakamlar TL olarak yer alacak) biraz aşması bekleniyor. Bütçe harcamalarının 261-262 milyar TL seviyelerine çıkabileceği belirtiliyor.

Mustafa Bağan

"ABD ve Çin dünyayı ekonomik krizden kurtabilir"

Yeni Haber Giriş Saati : 21.02.2009 11:51
Güncelleme : 21.02.2009 16:06

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, ABD ve Çin'in birlikte çalışarak dünyayı ekonomik krizden kurtarabileceğini ifade etti.

Dışişleri Bakanı olarak Pekin'e ilk ziyaretini gerçekleştiren Clinton, Çin Dışişleri Bakanı Yang Jiechi ile yaptığı görüşmenin ardından ortak basın toplantısı düzenledi. Clinton, küresel finans krizinin aşılması, küresel iklim değişikliği ve Kuzey

Mustafa Bağan

zor buluyorsunuz, ona göre aradaki farkı kompanse etmek için zam da yapamıyorsunuz, dolayısıyla durup dururken zarara giriyorsunuz. Bu da gerçekten önünüzü görmenizi engelleyen durumlardan biri.

Bütün bunların ötesinde, sanki bu sistemler yetmiyormuş gibi bir de mevzuatla boğuşuyorsunuz. Örneğin, 15 gündür Türkiye'ye hegzan ithal edilemiyor. Gümrük tarifesi

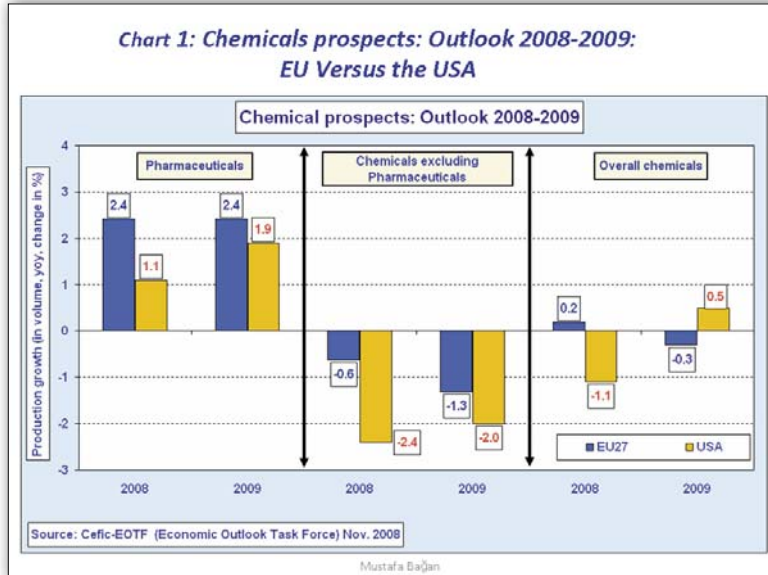

Ekonomik kriz sigara devine yaradı

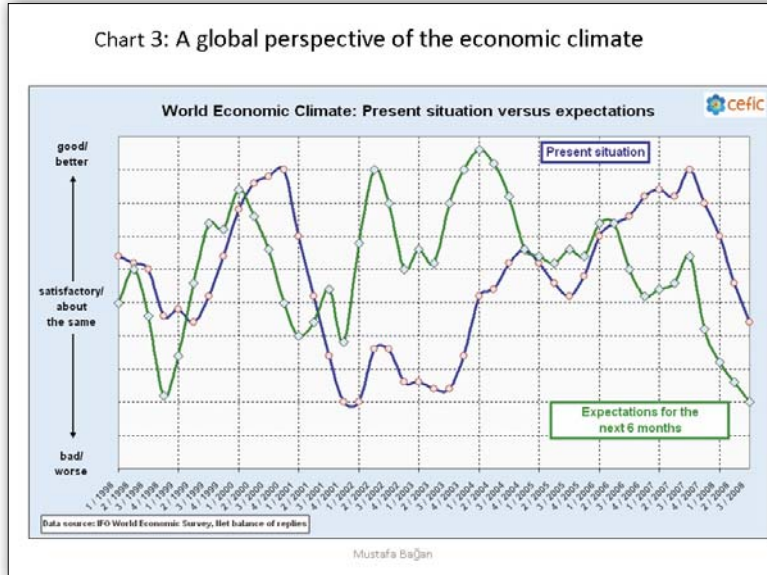
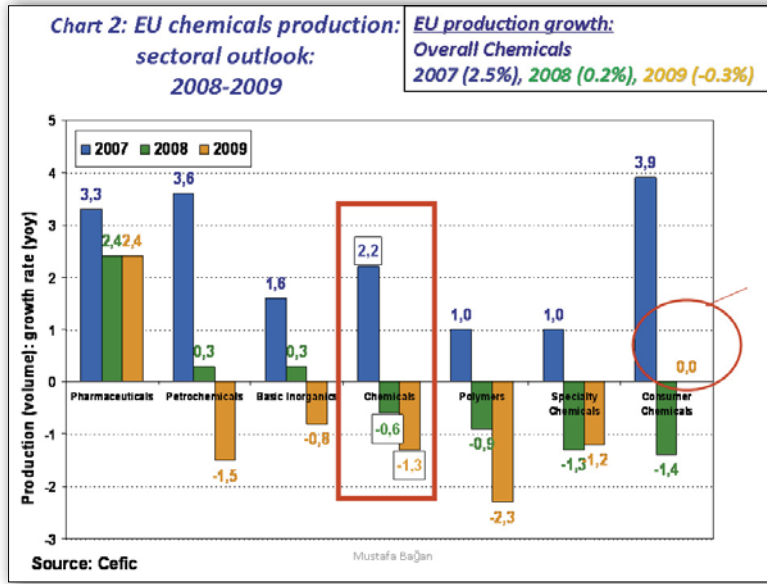
26 Şubat 2009 Perşembe 11:37

British American Tobacco'nun (BAT) karı, Türkiye ve Danimarka'daki satın almaların etkisiyle geçen yıl yüzde 15 arttı.

Mustafa Bağan

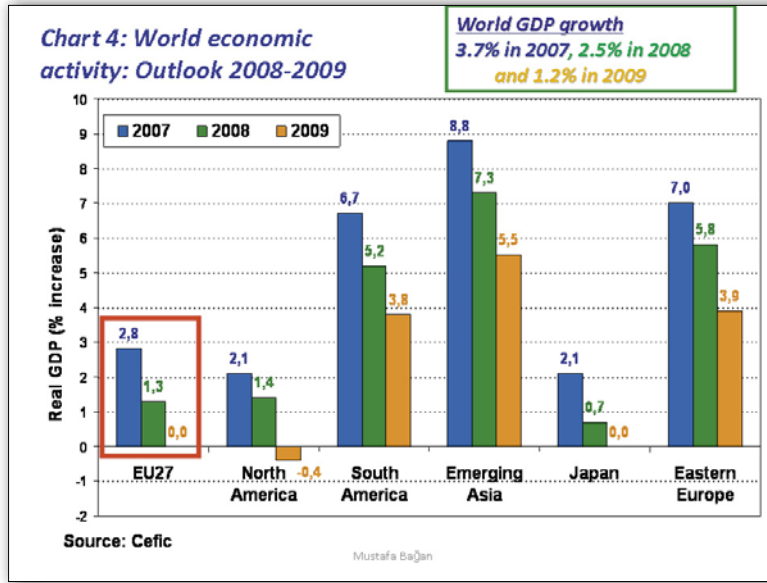
pozisyonunda yapılan bir değişiklik nedeniyle 1 Ocak 2009'dan itibaren hegzan ithal edemiyorlar. Bunu kullananlar şu anda kullanamıyorlar, üretim yapamıyorlar. Buna benzer koordinasyon eksiklikleri var. Bir kuruluş herhangi bir şey çıkardığı zaman diğerlerine danışmadan kendisi çıkarıyor, ama arkasından ne geleceğini bilemiyor. Bunu çok kötü bir şekilde reel sektör acı bir şekilde yaşıyor maalesef.

Tabii bütün bunların yansımalarından biri de, sosyal boyuttur. Sosyal boyutu sonucunda da, hepimizin bildiği gibi, maalesef işsizlik ve işsizliğin getireceği toplumsal huzursuzluk ve sorunlar ortaya çıkacaktır.

Alt sektörler gidecek olursak, birkaç tane alt sektörden örnek vermek istiyorum; su kimyasalları, hemen hemen hiç satılmıyor, ki aslında çok ciddi bir göstergedir. Su

Talep yetersizliği
-İç talep
-Dış talep (İhracatta % 45'lere varan düşüş)

Tahsilat
- Problemler yaşanmaktadır

Finansman daralması
-Bankaların kredi vermemesi
-Bankaların kredileri vadesinden önce çağırması
-Özel sektörün dış kredi borçları

Hammadde Fiyatlarında dalgalanmalar
Örnek : fenol fiyatları 1600\$/ton'dan 650\$/ton'a düşmesi (stok maliyetleri)

Mevzuat
- Devlette koordinasyon eksikliği

Sosyal Sonuçlar
- İşsizlik

TÜRKİYE
Mustafa Bağan

kimyasalları özellikle çoğu fabrikalarda kazan ve arıtmalarda kullanılır. Eğer su kimyasalları almıyorlarsa buhar için gerekli, demek ki kazanlar yanmıyor, üretim yok. Bu son derece önemli bir gösterge.

Tüketim ürünlerinden biri olan boya sektörüne bakacak olursak, 2008 yılını yüzde 6-7 civarında bir küçülmeye geçirdiklerini, 2009'da da ortalama yüzde 10'luk bir daralma beklediklerini söylüyorlar. Temizlik ürünleri tüketici ürünlerinden biri. Temizlik ürünlerinde

Su Kimyasalları

- Kazan kimyasalları satışı durma noktasında

Boya Sektörü

2008 yılı %6-7 civarında bir küçülme

2009 yılı %10 civarında bir ortalama daralma

Temizlik Ürünleri

% 6-7 civarında bir büyüme

Yardımcı Kimyasal maddeler

2008 yılı % 6-7 küçülme

2009 yılı % % 10 küçülme

Mustafa Bağan

CEFIC tarafından önerilen Ekonomik Kriz için önlemler

Acil veya kısa süre içinde alınacak önlemler

İş alemine finansal teşvikler vererek ekonomik aktiviteyi harekete geçirmek

Ülkelerin otoriteleri neler yapabilir ?

- KDV geri ödemelerini hızlandırılması,
- Ar&Ge Vergi kredileri,
- Yatırım sermayesi için Hızlandırılmış amortisman,
- İç pazar talebindeki daralmaya karşı devlet ihracatta kredi için sigorta desteği vermelidir.
- Devlet satın alımları veya aldığı **servislerin ücretini tam zamanında** (30 gün içinde) yapmalıdır. Bu özellikle kimya sanayiindeki KOBİ'ler için **REACH'in getireceği maliyetleri de** göz önüne alırsak son derece önemli,
- Devletin **ilerisi için düşündüğü yatırımları öne çekmesi**, ertelememesi ve ekonomiyi canlandırması,
- İnsanları işyerlerinde tutabilmek son derece önemlidir. **Çalışanlara devlet destekli beceri kazandırıcı eğitimler sağlanması**,
- Devlet sadece eğitimle teşvik yapmamalı çalışanların işlerinde kalmalarını çıkarların da geri alınmasını sağlamalı,
- Komisyonun önerdiği **"European Globalisation Adjustmen Fund"** a ulaşmak için kriterlerin geliştirilmesi ve Fon'un kapsamının geçici olarak genişletilmesi

Mustafa Bağan

yüzde 6-7 civarında 2008'de bir büyüme saptadılar. Ama tabii ki buradaki kârlılık oranı oldukça düştü.

Gene diğer önemli bir gösterge, ki tüm sektörlerin kullandığı mutlaka bir yardımcı kimyasal vardır. Yardımcı kimyasallarda 2008 yılında yüzde 6-7'lik bir küçülme, 2009 yılında ise yüzde 10'luk küçülme öngörülüyor.

CEFIC tarafından önerilen Ekonomik Kriz için önlemler

Acil veya kısa süre içinde alınacak önlemler

İş alemine finansal teşvikler vererek ekonomik aktiviteyi harekete geçirmek

Komisyon neler yapabilir ?

- Ekonomik kriz nedeniyle **ticareti bozan dumpingler veya ihracat teşvikleri olacaktır**. CEFIC, Komisyonu bu tür davranışlarda bulunan ülkeler nezdinde girişime çağırılmaktadır.
- Komisyonun bu ortamda AB sanayicini koruyucu tedbirleri alması
ve EC ve **Üye ülkelerin koruyucu önlemler alan üçüncü ülkeler için ciddi tedbirler alması** CEFIC, Komisyonu bu tür davranışlarda bulunan ülkeler nezdinde girişime çağırılmaktadır.
- Komisyon ayrıca üye ülkeler tarafından yapılan yardımların dengeli olmasını ve AB'de rekabetin korunmasını sağlamalı,

CEFIC tarafından önerilen "Ekonomik Kriz" için önlemler

Çevre politikalarının, Avrupa Ekonomisini Ayağa Kaldırma Planına entegrasyonu

Komisyon ve Üye ülkeler kimya sanayiinin doğrudan faydalanacağı ve çevre kazanımlarının arttırılması için kazan-kazan çerçevesinde yeni çevre teknolojileri ve yeni üretim prosesleri için finansman desteği veya vergi avantajı sağlayabilirler.

Diğer taraftan mevcut mevzuat problemlerinin azaltılması gerekmektedir:

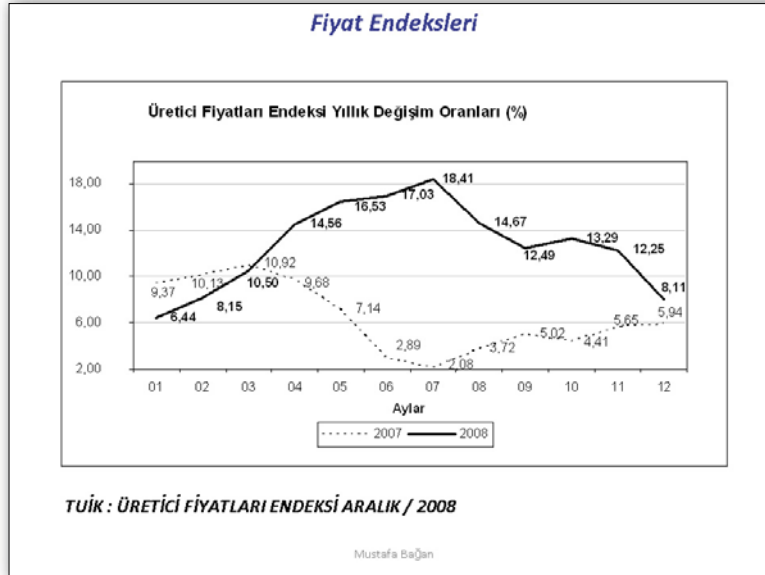
- **REACH ve IPPC** gibi uygulamalara devam edilmesi ve bu kuralların daha da sıkılaştırılmaması bunun yerine etkin maliyeti uygun uygulamalara yer vermelidir. (**AFEM - Diğer kurallarda rahat bırakılması**)
- **REACH için istenen ücretlerin** Komisyon/AKA/Yetkili Otoriteler tarafından **aşağıda çekilmesi** ve ücretlerin güncel duruma göre yeniden hesaplanması,
- AKA'ya ödenecek olan ücretlerin, AKA'da gereksiz bir fon birikimi oluşturmaması için ödemelerin tek ödeme yerine taksitlere yayılması,
- Firmalar için EIB (European Investment Bank) bünyesinde **REACH-Loan** (kredi) oluşturarak REACH gereksinimlerinde destek verilmesi.

Değerli sektör temsilcileri ve Hocam bazı önlemler alınması için öneriler getirdiler. Ben bir Avrupalı gözüyle ne tarzda önlemler alınabilir onu yansıtmaya çalışıyorum size. Gene CEFIC'ten aldığım veriler, gördüğünüz gibi. CEFIC iki kesimin yapabileceği şeyleri ortaya koymuş. Bunlardan birisi "ülkelerin otoriteleri ne yapabilir", bir diğeri de "bu konuda Komisyon ne yapabilir?"

Aralık Aylarındaki İhracat Karşılaştırılması

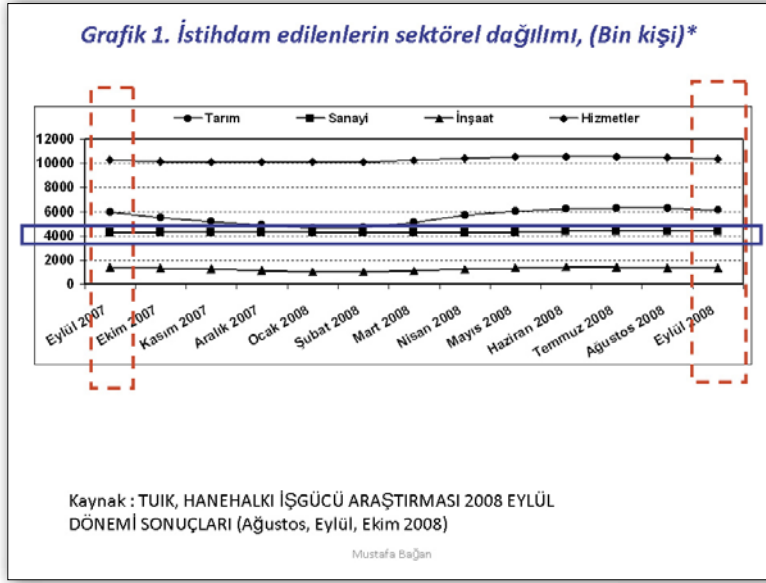
Mal Grubu	2007 US\$	2008 US \$	DEĞİŞİM (%)
GLİSERİN, BİTKİSEL MAMÜLLER, DEĞRA, YAĞLI	422.648,50	59.868,82	-85,83
MİNERAL YAKITLAR, MİNERAL YAĞLAR VE ÜRÜNLER	545.495.018,23	132.726.442,26	-75,67
ANORGANİK KİMYASALLAR	37.331.523,63	46.731.231,14	25,18
ORGANİK KİMYASALLAR	41.396.623,45	16.261.928,64	-60,72
ECZACILIK ÜRÜNLERİ	27.964.460,87	32.594.298,98	16,56
GÜBRELER	10.524.144,72	5.560.036,29	-47,17
BOYA, VERNİK, MÜREKKEP VE MÜSTAHAZARLARI	28.552.573,92	23.883.673,78	-16,35
UÇUCU YAĞLAR, KOZMETİKLER	32.800.312,52	32.873.753,86	0,22
SABUN VE YIKAMA MÜSTAHAZARLARI	44.787.876,07	47.574.253,46	6,22
YAPIŞTIRICILAR, TUTKALLAR, ENZİMLER	3.865.170,36	4.555.204,18	17,85
BARUT, PATLAYICI MADDELER VE TÜREVLERİ	1.473.108,06	2.746.086,46	86,41
FOTOGRAFÇILIK VE SİNEMACILIKTA KULLANILAN	1.113.953,18	663.662,94	-40,42
MUHTELİF KİMYASAL MADDELER	25.755.037,34	20.119.860,92	-21,88
PLASTİKLER VE MAMÜLLERİ	230.420.392,98	204.030.090,60	-11,45
KAUÇUK, KAUÇUK EŞYA	53.901.466,80	35.347.713,77	-34,42
İŞLENMİŞ AMYANT VE KARIŞIMLARI, MAMÜLLERİ	149.657,21	159.231,64	6,4
TOPLAM	1.085.953.967,84	605.887.337,74	-44,21

*Kaynak : İST. KİMYEVİ MADDELER VE MAMÜLLERİ İHR. BİR.

KDV geri ödemelerinin hızlandırılması, AR-GE vergi kredilerinin düzeltilmesi, devletten ihracatta sigorta desteği verilmesi, ki bunu yıllardan beri biz istiyoruz.

Bir diğer konu da devletin almış olduğu servislerde ücretlerini tam zamanında ödememesi ve bunları mutlaka zamanında ya da söylenen vadesinde ödenmesi. Bu arada kimyacıların REACH diye bir de belası var bildiğiniz gibi. Avrupa Birliği'nin uygulamakta olduğu sistem.

Türk kimya sanayi istihdamı (*)

KOD	FAALİYET GRUPLARI	İŞYERİ SAYISI	SİGORTALI SAYISI
Genel Toplam		944.984	6.918.605
31	ECZA VE KİMYEVİ MADDELER SANAYİİ	3.580	75.636

(*) Kaynak : SSK

Kimya sanayiinde çalışanların dağılımı (**)

Çalışan Sayısı	%
10-24	35
25-49	29
50-99	15
100-199	10
200 - 499	7
500 >	4

(**) Kaynak : TUIK

Mustafa Bağan

Bu da oldukça maliyetli bir iş. Bu konuda da mutlaka destek istiyor CEFIC KOBİ'lere verilmesi için. Devletin düşündüğü yatırımlar varsa, ertelediyse onları geri çekmesi ve bu surette de bazı şeyler sağlanması.

Gene benden önceki değerli sektör temsilcilerinin söyledikleri şey, yetişmiş eleman. Gerçekten elemanı yetiştirmek için hem zaman, hem para harcıyorsunuz ve ondan sonra ekonomik ortamın yarattığı neden dolayısıyla maalesef onları kapının önüne koymak zorunda kalabiliyorsunuz. Oradaki öneri şu: Devlet desteğiyle bu tür kuruluşlarda elemanlara özel eğitimler vererek becerilerinin ve bilgilerinin artırılmasının sağlanması. Bu da gene elemana bir kalifikasyon sağlamakla ilgili olarak.

Bunun dışında Avrupa Birliği Komisyonunun oluşturduğu, çoğunuzun bildiği "European Globalization Adjustment Font" diye bir sistem var, ki bu krize karşı çıkarılmış bir şey. Buna bağlı olarak da sisteme ulaşabilmek için kriterlerin geliştirilmesi isteniyor.

Bu arada, tabii ki bu ticaret savaşında ülkeler kendi sektörlerini ya da sanayilerini koruma yolunda belli ya da belirsiz, gizli ya da aleni engeller koymaya çalışacaklar dış ticareti engellemek için. Buna bağlı olarak da bu tür teşvik ya da ihracatı engelleyici sistemler olacaktır. Bu konuda Komisyonun girişimde bulunmasını söylüyor CEFIC. Ama ona bakarsanız hepimizin çok iyi bildiği gibi bazı ülkelerde bayağı el altından teşvikler yapılıyor, engellemeler yapılıyor. Hatta geçenlerde sizler de duymuşsunuzdur, televizyonda vardı; İtalya'da bir belediye başkanı döner satılmasını yasaklamış. Pizza satılmadığı için döner satışını yasaklamış. Bu da ticarete bir engel. Kendilerine gelince çok iyi yapıyorlar, bize gelince tarife dışı engel olarak karşımıza çıkıyorlar.

Gene enteresan bir öneri, ki bunun benzerini 2000 ve 2001 krizinde gördüm. Hakikaten çok enteresandı. 2000-2001 krizinde, özellikle kendi üyelerimden bahsediyorum, herhalde işsizlikten olsa gerek, sektör daha ziyade çevre, insan sağlığı, kalite yönetim sistemlerini oluşturmaya, yerleştirmeye yöneldi ve o dönemde bayağı bir ilerleme kaydettiler. Bu çerçevede de CEFIC'in önerisi şu: Bu biraz evvel söylemiş olduğum çalışmalar yapılırken bunun içine çevrenin de entegre edilmesi ve tüm direktiflerin değil, ama IPPC ve REACH'in dışında olan direktiflerin üzerine fazla gidilmemesi; yani yatırımla ya da para harcamayla ilgili konuların bir müddet askıya alınmasıyla ilgili. Söylemiştim REACH'le ilgili olarak ücretlerin indirilmesi, hatta bu konuda destek kredisi sağlayacak olan bir fon oluşturulması isteniyor.

İhracatımıza bakacak olursak, size birkaç rakam vereceğim şimdi. Dediğim gibi Aralık ayındaki ihracatımızda, yani kimyasal maddeler ihracatında yüzde 44'lük bir düşüş yaşandı. Fiyat endekslerine bakacak olursak, o da zaten her şeyi belirgin olarak gösteriyordu.

İstihdamda da TÜİK'in bir çalışması, ama Ekim'in 2008'ine kadar yapılmış olan bir çalışma. Orada sanki sanayide istihdam kararlı gider gibi bir durumda, ama ondan sonraki rakamlar

henüz çıkmadı. Onlar çıktığı zaman herhalde bu eğrinin dibe vuracağı düşünülebilir.

İstihdam dediğimiz zaman aslında kimya sanayi emek yoğun değil, sermaye yoğun bir sanayidir. Gerçekten de yetişmiş elemanlara ihtiyacı vardır. Bundan dolayı da genelde her ne kadar Türkiye'nin gayri safi milli hâsılasının yüzde 8 payına sahipse de istihdam yönünden çok da fazla istihdamı söz konusu değildir. Burada SSK'nın bir çalışmasına bakarak size bilgiler aktarmaya çalıştım. Yaklaşık 75-76 binlik bir istihdam söz konusu ve bunun da dağılımı da hemen hemen her ülkede olduğu gibi kimya sanayinin yapısına uygun olarak da KOBİ'lerin ağırlıkta olduğu bir sistemdeki dağılım.

Benim sizlere genel olarak çizmeye çalıştığım tablo bu. Sorularınız varsa cevaplamaya hazırım. Teşekkür ederim.

Oğuz TÜRKYILMAZ (Oturum Başkanı)- Teşekkür ederiz. Soruları bütün konuşmacıların sunumlarının bitiminden sonra alacağız.

Şimdiki konuşmacımız Mehmet Hakkı Erbak. Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu Yönetim Kurulu üyesi. 1950 Bursa doğumlu. Lise dönemini St. Josef Lisesi'nde tamamladı. Ardından Fransa'da gıda teknolojisi konusunda, daha sonra da Bursa'da İktisadi Ticari İlimler Akademisinde eğitim gördü. 2002 Eylül'ünden bu yana Fransa'nın Bursa Fahri Konsolosluk görevini yürütüyor. Mehmet Hakkı Erbak birçok derneğin ve vakfın başkanlık ve yönetim kurulu üyeliği görevlerinde; yani sivil toplum kuruluşlarında, gönüllü kuruluşlarda görevini sürdürüyor.

Buyurun efendim, söz sizin.

Mehmet Hakkı ERBAK (Türkiye Gıda ve İçecek Sanayii Dernekleri Federasyonu)

Sayın Başkanlar, değerli katılımcılar; öncelikle Federasyonum adına, Başkanım adına ve bütün üyelerimiz adına size bir hoş geldiniz demek istiyorum tekrar. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Önce minik bir reklam yapayım izin verirseniz. Federasyonumuzu 2001 yılında bir gıda dernekleri platformuyla çok amatörce oluşturduk. Başkanımızın çok büyük gayretleri oldu. Daha sonra arkasından da 10 tane gıda derneğini bir araya getirdik. Hakikaten de bu son derece başarılı olarak addettiğimiz Türkiye'de kendimize göre, biraz subjektif bir yargı gerçi, ama 10 tane dernekle kurduk. Bugün de 22 tane derneği bir araya getirdik. Burada olduğu gibi derneklerimizin hepsini görüyorsunuz. Tek tek saymayayım, vaktinizi almayayım daha fazla.

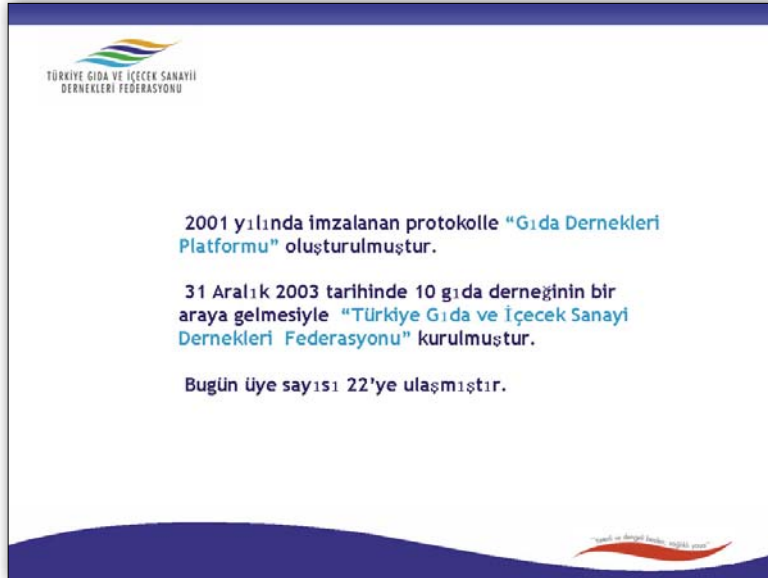
2006 yılında Avrupa Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Konfederasyonu olan CIAA'ye de üyeliğimizi kabul ettirdik. Bu arada gene izin verin bir tevazuu bozacağım; ben de geçen sene Türk MASUDER, Türk ismini kullanma hakkını alan Maden Suyu Üreticileri Derneğimizi de Avrupa Birliği'ndeki, Brüksel'deki Federasyona tam üyeliğini kabul ettirdim

alkışlarla. Büyük bir başarıdır Türkiye için bu. Ufak tefek muhalefete rağmen de çok özel kulislerle, vesaire, orada Yönetim Kurulu üyeliğine de Türkiye'yi, temsilen ben girdim, Yönetim Kurulu üyeliğine de kendimizi kabul ettirdik oybirliği ve alkışlarla. Hakikaten Türkiye için bu sektörümüz adına çok büyük başarıydı. Sizlerle tekrar bunu paylaşmaktan da hakikaten çok büyük keyif alıyorum sektörümüz adına.

Dünya küçülüyor. Dünya bir felaketler senaryosuyla beraber şu anda küçülmekte. Daha önceki konuşmacıların da hepsi size sektörleri anlattılar. Ben biraz sonra size yeri geldiğinde birazcık Bursa'yı anlatacağım. Ben Bursalıyım. Bursa korkunç bir hâlde. Hakikaten sosyal patlamadan korktuğumuzu dahi burada söyleyebilirim çok açıklıkla.

Kapasite kullanımında ciddi birtakım düşmelerimiz var. Dünya ekonomisi resesyonda. Bunu hepimiz biliyoruz, tekrar etmeye gerek yok bin defa. Dünya ekonomisine baktığımızda, İMF, Dünya Bankası ve uluslararası kuruluşların dünya ekonomisine yüzde 2.2 oranında öngördükleri bir büyüme vardı. Bunun ne olacağı belli değil. Son günlerdeki gazetelere ve basına bakarsak, 2009 yılında dünyada büyümenin olacağını düşünmek bizim için bir hayal olmaktan öteye gidemiyor. Biz gıdacı arkadaşlar olarak, kendimiz olarak veya TÜSİAD olarak ve TÜSİAD'da da bazı bulunduğum komitelerde de aramızda konuştuklarımızı size anlatmakta da hiç sakınca görmüyorum, 2009 yılında büyümeyi hiçbir şekilde öngörmüyoruz. Küçülmeyelim, sıfırda kalalım. Bence bu dahi bir iyimserlik görüşü olacaktır.

İnşaat, makina, otomotiv, tekstil, bunlar biliyoruz ki Türkiye'deki en önemli sektörler.

Türkiye’de bu sektörler içinde en yoğun faaliyet gösteren şehir benim şehrim. Birkaç asırdan beri ailemin oturduğu benim şehrim, Bursa.

Bursa’yla ilgili tamamen konu haricinde size bir şey anlatmak istiyorum, çünkü hepsi arkadaşım. Bütün otomotivdeki çalışanların üst kademesi çoğu okul arkadaşım, sınıf arkadaşım falan. Tekstilin çoğu, eskiler özellikle, birkaç nesildir arkadaş olduğumuz, dost olduğumuz aileler hepsi kan ağlıyor. Bazı arkadaşlarımız var ki, çok ufak firmalar,

Uluslararası Etkinlik

2006 yılında Avrupa Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Konfederasyonu (CIAA) üyeliği.

Uluslararası alanda güçlü inisiyatif ve Türk gıda sektörünü uluslararası kuruluşlar nezdinde temsil eden en etkin sivil toplum kuruluşu.

CIAA
Confederation of the food and drink industries of the EU
Confédération des industries agro-alimentaires de l'UE
Confederazione of the food and drink industries of the EU

"Gıda ve İçecek Sektörü" logo

aile bölünmüş, şu olmuş, bu olmuş, akşam evine giderken çocuğunun okul taksitini ödeyememenin ezikliğiyle oğlunun veya kızının karşısına çıkıyor. Çok samimi söylüyorum. Bir tane, iki tane örnek değil. Bursa'daki gene bir sürü firmanın sahibi arkadaşımız yemek sanayinde. Reel rakamdır, aynı enerji sektörü gibidir, hiç fark etmez, yüzde 40 yemek sektörünün küçülmesi var. Bu ne demektir? Fabrikalar, sanayi çalışanlarına demek ki

TÜRKİYE GIDA VE İÇECEK SANAYİİ DERNEKLERİ FEDERASYONU

- Dünya ekonomisi küçülüyor.
- Birçok ülke ekonomisinde büyüme oranları eksiye geçmiş durumda...

"Krizin en derininde bekleyin, umutlu olun"

TÜRKİYE GIDA VE İÇECEK SANAYİİ DERNEKLERİ FEDERASYONU

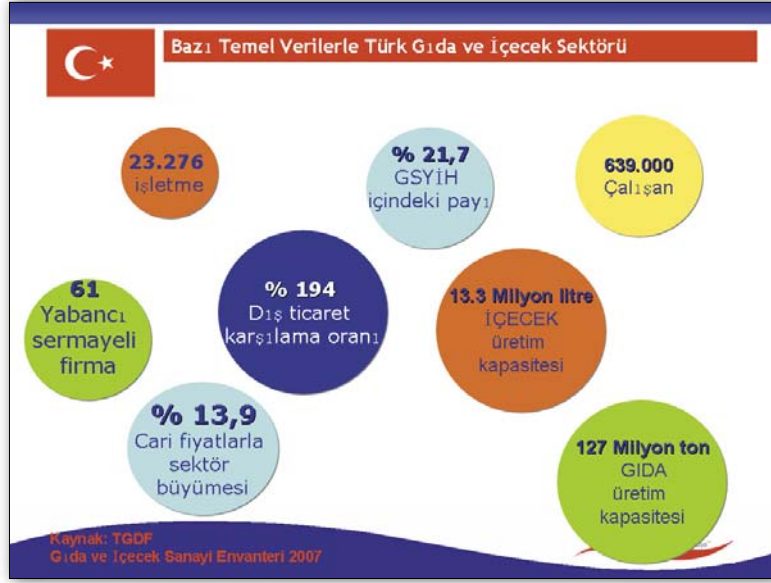
İNŞAAT OTOMOTİV TEKSTİL
MAKİNA

Krizden etkilenen sektörlerin başında geliyor

"Krizin en derininde bekleyin, umutlu olun"

yol verdi, izin verdi, bir şekilde artık yüzde 40 daha az aş ve iş satın alıyor, bu anlama geliyor küçülme. İstanbul'da bu oran yüzde 25. Ocak ayını bilmiyorum, aralık ve kasım aylarındaki, yemek iş yerlerinin sahibi olan arkadaşlarımızın bizzat bana samimiyetle söyledikleri rakamlardır bunlar.

Bakın, burada gıda ve içecek sektörümüzü görüyoruz rakamsal olarak. Tek tek bunların

hepsini size söylemeyeyim, vaktinizi almayayım. Ama bir tek şeyi söylemek istiyorum: Gıda ve içecek sonuçta tarıma bağlı bir sektördür. Aslında keşke burada isterdim ki tarım sektörünü anlatan birileri olsun. Ama buradaki sıkıntı tarımla beraber gıda sektöründe ortaktır. Gıda ve tarım zaten bölünmez bir parçadır. Hiçbir şekilde tarımla gıdayı bölemezsiniz. Tarım ve gıda yalnızca Türkiye'nin değil, aslında dünyanın en büyük

HAM MADDE!

2007 sonuna kadar neredeyse tüm ham maddelerin fiyatları yükselmeye devam etti.

2008 başlarında ekonomik krizin talebi daraltmaya başlamasıyla düşmeye başladı.

Bugün ham madde fiyatları 2007'den düşük, ama 2006'ya göre yüksek seyretmektedir.

"Krizin en derininden çıktıkça yavaş"

AB Verileri

308.000 İşletme

% 13,4 GSYİH içindeki payı

4,3 milyon Çalışan

100 milyar Euro Dış ticaret büyüklüğü

913 milyar Euro İş Hacmi

"Krizin en derininden çıktıkça yavaş"

sektördür. Çıkın; sayın tek tek, en büyük sektör olduğunu, katma değerinin en büyük milli geliri yarattığını hepimiz görebiliriz.

Bir şeyleri daha açıklamak isterim; benim inancım o ki bunu diplomat şapkam olarak da çok rahatlıkla söyleyebiliyorum. Avrupa Birliği'yle şu anda duran müzakereler önümüzdeki dönemlerde daha da kızıştığında inanın ki Kıbrıs'tan, Yunanistan-Türkiye kavgasından

ÜLKEMİZDE DURUM

Tarımsal politikalarımız, ülkemiz gıda sanayinde yaşanan gelişmeler göz önüne alınarak planlanmalıdır.

Sürdürülebilir tarımın sağlanabilmesi için tarım-gıda sanayi entegrasyonunun sağlanması gereklidir

"Sağlık ve dengeli beslenme, sağlıklı yaşam"

TÜRKİYE GIDA VE İÇECEK SANAYİİ DERNEKLERİ FEDERASYONU

Sanayi Üretim Endeksi

	2005	2006	2007	2008
Sanayi Sektörü	5,4	6	5,4	-2,2
İmalat Sanayi	4,8	5,8	4,8	-3,4
Gıda ve İçecek Sanayi	6,2	6	2,4	2,2
Sıvı ve Katı Yağlar, Sebze, Meyve, Bak ve Et Ü.	7	8,6	2,7	1,6
Süt Ürünleri İmalatı	9	11,4	2,4	5,9
Öğütülmüş Tahıl Ürünleri, Nişasta ve Yemler	-8,5	1,7	6,9	4,3
Diğer Gıda Maddeleri	7,2	1,4	1,3	0,3
İçecekler	5,5	5,9	1,6	4,1

•2008 yılında Gıda ve İçecek Sanayi üretimi %2,2 oranında artarken, sanayi ve imalat sanayinde üretim küçülmüştür.

"Sağlık ve dengeli beslenme, sağlıklı yaşam"

çok daha büyük kavgayı tarım sektöründe yaşayacağız. Türkiye'nin olumsuzluklar noktası tarım sektöründen gelecektir. Kayıt altına alınamayan, maalesef son derece zayıflamış Türk veraset hukukunun içinden gelen sıkıntılardan dolayı bölünmüş, parça parça bir sektör. Sektör demeye dahi gerek yok. Çiftçinin olmadığı; aslında çiftçinin olması lazım, çiftçinin kaybettiği, bir çiftçiyi kaybettiğimiz, öldürdüğümüz bir ülkede köylüyle yaşıyoruz. Çok acıdır bu. Köylü çiftçi değildir, köylü köylüdür. O kadar. Bir dönüm araziyi eker, 8

 TÜRKİYE GIDA VE İÇECEK SANAYİİ DERNEKLERİ FEDERASYONU

İthalat-İhracat Dengesi

yıllar	İhracat	İthalat
2000	1,83 milyar dolar	2,01 milyar dolar -
2007	5,16 milyar dolar	2,66 milyar dolar
2008	6,47 milyar dolar	3,76 milyar dolar

• Gıda sektöründe ihracat – ithalat dengemiz ihracat lehinde artı vermektedir ve yıllar içerisinde bu oran artış göstermiştir

 TÜRKİYE GIDA VE İÇECEK SANAYİİ DERNEKLERİ FEDERASYONU

Kayıt Dışı

2007 yılında 639,149, 2008 yılında 471,076 kişi çalıştığı ve çalışan sayısının azaldığı görülmektedir.

Bu azalışın en önemli nedeni bazı üreticilerin kayıt dışına çıkmalarıdır.

dönüm arazi kalmıştır, 10 dönüm kalmıştır, bölünmüştür, 500 metrekarede, ancak orada ne ekabiliyorsa, hıyar ve domates eker. Başka bir şey ekemez orada. Bizim maden suyumuzun çıktığı bir asırdan beri sanayi faaliyet gösterdiğimiz Çaybaşı köyünde, Uludağ'ın güneybatı yamaçlarında maalesef ekili araziler yüzde 50'nin altına düştü. Bir Allah'ın kulu yeni nesilde toprağını ekmiyor. "Ne ekeceğim ağabey, bir dönüm arazi kalmış. Nesini ekeceğim ben bunun?" diyor. Bizim köyümüzde sanayi olduğu için köyden şehre göç yok,

Kayıt Dışı

Gıda sektöründeki kayıt dışı, ekonomik zararının yanı sıra bir **halk sağlığı problemi** olarak da karşımıza çıkması yönünden ayrı bir öneme sahiptir.

"Halkın sağlığı bizim için önemlidir"

ÇÖZÜM

□ Sigorta primleri, vergi ve harçlar, ÖTV, hammadde gümrük vergileri gibi üretimin üzerindeki yüklerin azaltılması da kayıt dışılığın önlenmesi açısından teşvik edici olacaktır.

Kayıt dışılığın bir ayağı da Gıda Denetiminde yaşanan eksikliklerdir. Gıda denetiminde ise çok başlılık yaşanmaktadır.

GIDA DENETİMİ TEK BİR OTORİTENİN YETKİSİNE BIRAKILMALI VE DENETİM BİRLİĞİ SAĞLANMALIDIR.

"Halkın sağlığı bizim için önemlidir"

tam tersi şehirden köye göç var. Diğer komşu köylerde insan da kalmadı. 300-200 haneli köyler 60 haneye düştü. Gerçek, olay bunlar. Gidin, görün hepsini. Ekili yerler kalmıyor ve bitiyor. Eğer bununla ilgili herhangi bir şekilde tedbir alınamazsa daha da kötü noktalara gideceğiz.

TÜRKİYE GIDA VE İÇECEK SANAYİİ
DERNEKLERİ FEDERASYONU

ÇÖZÜM

- İhracat desteklenmeli
- Devletler arası, ikili serbest ticaret anlaşmaları yapılmalıdır
- Finansman sınıktısı giderilmeli, ihracat ve yatırım kredileriyle desteklenmelidir.
- Türk Mutfağı Dünyaya tanıtılmalıdır.
- Türkiye'nin Su Politikası biran önce ortaya konmalıdır.
- Tarım ve gıda sanayi entegrasyonu gerçekleştirilmelidir.

"Gıda ve İçecek Sanayii, Sağlık Önerisi"

TÜRKİYE GIDA VE İÇECEK SANAYİİ
DERNEKLERİ FEDERASYONU

ÇÖZÜM

Tüm dünyanın gündeminde olan;

- biyogüvenlik,
- biyoçeşitliliğin korunması,
- tarımsal üretimde yeni teknolojilerin kullanımı,
- su idaresi
- kuraklığın önlenmesi
- İçme suyu denetimi kamuda "Daire Başkanlığı" seviyesinde olmalıdır.

konularında gerekli yatırım ve çalışmalara bir an önce başlanmalıdır.

"Gıda ve İçecek Sanayii, Sağlık Önerisi"

Bu arada sektörümüzde 640.000 çalışmamız var. Bunlar sayılanlar. Maalesef 640.000 çalışmamız 2008 yılında 400 kûsur binlere düştü. Kayıtsız ekonomi artıyor. Tarımın en büyük problemi, tarımla beraber kayıt dışı ekonomidir. Büyükler yüzde yüz kayıt içindedir; fakat küçük işletme sayısı kontrol altında olmadığından kayıt dışı ekonomimiz, buna bağlı maalesef çalışınların, Sosyal Sigortalar gibi kurumlara bağlıları da neredeyse yok

ÇÖZÜM

- AB mevzuatına uyum ve Gıda Kanunu çalışmaları bir an önce tamamlanmalıdır
- Türk gıda ürünlerinin, en güçlü pazarımız olan AB pazarında rahatça dolaşımı için,
- Bir başka açıdan bakıldığında da kendi insanımızın güvenli gıdaya erişimi için uyumlaştırma çalışmaları çok önemli işlevler görmektedir.

"Sıfırın altındaki her şey sıfırdır"

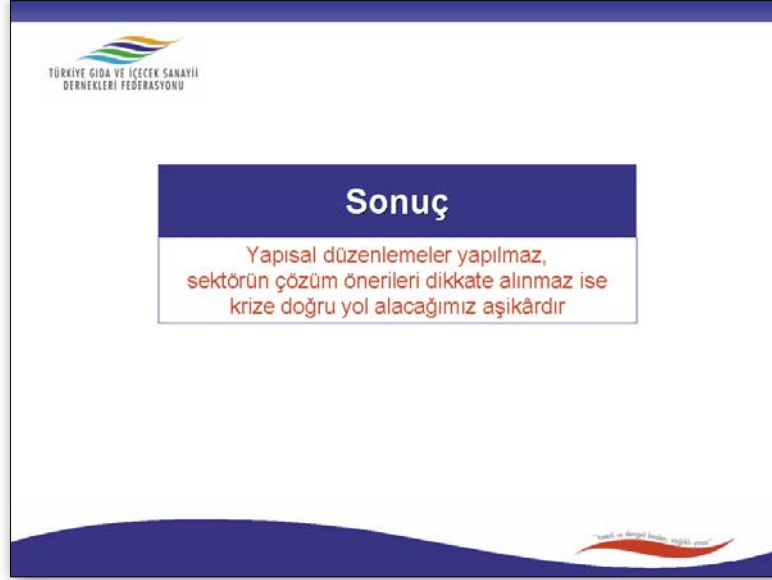
ÇÖZÜM

Tüm paydaşların görüşleri alınarak
5179 sayılı Sayılı Gıda Kanunu
revize edilmeli ve tekrar yayınlanmalı

"Sıfırın altındaki her şey sıfırdır"

denilecek rakamlardır. Zaten sektörde küçülme olmamasına rağmen çalışanların sayısının düşmesi aslında bunun bir göstergesidir.

Avrupa Birliği gıda sektöründe ne yaşıyor? Bir de onlara bakalım biraz.

Dünya gıda maddelerinin talebi, nüfus artışı, gelişen ekonomilerde artan kişi başına gelir ve hızlanan sanayileşmeyle birlikte yükselmeye devam etmektedir. Çok şükür bu sektörde hiç olmazsa büyük bir daralma yok. Büyüme de çok fazla değil, ama daralma yok. Buna da şükretmekten başka şu anda yapacağımız bir şey yok. Yaşanan küresel ekonomik kriz nedeniyle tarımsal emtia fiyatlarının büyük değişkenlik göstermesi öngörülebilirliği azaltmaktadır. Gıda sektörü için en önemli kriterlerden biri olan öngörülebilirlik, bütün sektörlerde olduğu gibi gerçekte, ortadan kalktığında sağlıklı karar alma süreçleri zarar görmektedir. Belki de bugün konuşulan krizin en önemli noktasında bizim sektörümüzün, diğer sektörlerde olduğu gibi önümüzü göremememizden gelmektedir.

2006 yılında gıda zincirinde yaşanan maliyet artışlarının sonucu olarak önemli hammadde fiyatları büyük oranda değişmiştir. Şu anda gene bir gerileme söz konusudur, ama iki aydan beri, pazarda görüyorsunuz, pirinç ve benzeri mamullerde ciddi artışlar söz konusu. Kaldı ki dünyada tarımdan gelen ciddi birtakım problemler tarım ürünlerini de çok olumsuz etkilemektedir. Bu da dünyanın önümüzdeki çok yakın bir döneminde ciddi sıkıntılar ortaya çıkaracaktır. Altı milyar insanı artık dünya besleyemez noktaya gelmektedir. Tarımdaki tahıl fiyatları, hammadde fiyatlarımız 2006'ya göre biraz daha yükselmiştir. Ama şu anda fiyatlarımız 2008'e göre biraz da gerisindedir ve 2009'da ne olacağı hakkında en ufak bir bilgimiz bulunmamaktadır.

Sektör küçük bir sektör değil. Yalnızca gıdayı anlatıyor burada. Bu Avrupa Birliği'nin verileridir: 308.000 işletme yüzde 13.4 gayri safi pay, 4.3 milyon çalışan, 100 milyar euroluk bir dış ticaret büyüklüğü ve 913 milyar euroluk bir iş hacmi. Avrupa Birliği'nde de gıdada ve içecek sektöründe çok büyük bir farklılık bulunmamaktadır 2008'in 2007 ile mukayesesıyla, çok ufak dalgalanmalar bulunmaktadır. Yalnız, lüks sanayi gerilemektedir. O da kaderin vazgeçilmez sonucudur.

Ülkemize gelince, tarım sektörümüz gıda zincirinin başlangıç noktasıdır. Hiç ötesi berisi yok. Gıda ve içecek endüstrimiz ise tarımsal üretimimizin yaklaşık yüzde 70'ini satın almakta ve her gün 70 insanımız beslenmeleri için kendilerine sunduğumuz yüksek kaliteli ve sağlıklı gıdaları tüketmektedir. Bu konuda sizi kesinlikle temin ederim, sektörün teknolojisi, en azından büyüklerin teknolojisi gerçekten Avrupa Birliğiyle ve dünyayla boy ölçüşecek düzeydedir, hiçbir eksiği yoktur, fazlaları vardır her şeyde. Bu nedenle sektörümüzün uzun vadeli olarak sağlıklı ve başarılı şekilde üretimini devam ettirebilmesi için tarımın sürdürülebilmesi çok önemlidir.

Türkiye'de tarımsal üretimde maliyetlerimiz maalesef yüksek, önüne geçilemiyor biraz önce söylediğim nedenlerden dolayı. Ortalama verimimiz son derece düşüktür. Küçük arazilerde verim almaya uğraşyoruz. Birim maliyetler yüksektir. Ülkemizin bugünlerde yükselmiş olan dünya konjonktürünün olumsuz etkilerini hafifletmek ve ortadan kaldırmak için yapabilecekleri, kısa ve uzun vadeli önlemler başlığı altında ele alınabilir. Uzun vadeli atılabilecek adımlar yapısal sorunların çözümüne ilişkindir. Bu noktada üretim yapısını güçlendirmek, bunun için de tarım alanına, kaynak kullanımını etkinleştirici yatırımlar yapmak, tarımda kullanılan her türlü kaynağın israfını önlemek ve sürdürülebilir bir tarımın tüm unsurlarını sağlamak gerekmektedir. Tarımdaki sürdürülebilirlik inanın ki hiçbir sektöre benzememektedir, çünkü insanın açlığa tahammülü 40 gündür, susuzluğa 6 gün. Sürdürülebilir tarımın sağlanabilmesi için tarım-gıda sanayi entegrasyonunun sağlanması gereklidir. Bu da tarımın geçim için değil, ekonomik bir sektör olarak algılanması ve tarımsal politikaların bu kıstasa göre belirlenmesiyle mümkün olabilecektir.

Tarım ve Köyşleri Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan 2007-2013 kırsal kalkınma programının, gıda sektörüyle işbirliği içerisinde etkin bir şekilde uygulanması, tarım ve hayvancılık alanındaki potansiyelimizi harekete geçireceği gibi, Türkiye'yi tarımsal ürün ihracatçısı olmak yerine işlenmiş gıda ürünleri ihracatçısı bir ülke konumuna yükseltecektir. Bu nedenle her türlü tarımsal politikamız ülkemiz gıda sanayinde yaşanan gelişmeler göz önüne alınarak planlanmalıdır. Aksi takdirde gelecek on yıllarda hem tarımsal ürünlerde, hem de gıda ürünlerinde net ithalatçı konumuna düşmemiz işten bile değildir. Türkiye rakamlarını da burada görüyoruz: Ciddi boyutlarda tarımda gıda malı da ithal edilmektedir.

İthalat-ihracat dengesine bakıyoruz; ihracatımız gördüğümüz gibi, ithalatımız burada, 2007 rakamlarımız burada, 2008 ithalat-ihracatımız. Dolayısıyla, yüzde yüz ithalata göre bir artımız var. Ama bu yeterli mi? Hayır. Bunun yeterli olması için aslında bu rakamların çok rahatlıkla 20 milyar dolarlara çıkması lazım. Bu da son derece mümkündür. Kayıt dışımızı mutlaka ortadan kaldırmalıyız. Bunun başka çaresi yok.

Sigorta primleri, vesaire, herkes bunu konuşuyor sürekli olarak. Vergiler, harçlar dışında alkollü içkiler üzerinde dünyada olmayan bir ÖTV yükü vardır. Alkollü içkiler üzüm ülkesi Türkiye için son derece önemlidir. Şarap ihracatçılığının Yeni Zelanda, Avustralya, Güney Amerika, Güney Afrika, Kaliforniya örneklerinde olduğu gibi önemi açıktır. Rakımız dünya çapında bir mamuldür, İskoç viskisiyle rahatlıkla rekabet edebilecek bir üründür. Teşvik belgesi almış firmaların kesinlikle tekrar yatırım indiriminden faydalanması gerekmektedir. İhracatımız desteklenmelidir. Bu çok önemli. Buradaki en önemli unsur gıda sanayi açısından ihracattır. Çok isterdim aslında burada devletin de bulunmasını, ama devlet herhalde bugün tatilde.

İkili serbest ticaret anlaşmaları yapıldığı anda, biraz önceki bir arkadaşımızın bahsettiği gibi, Hindistan, Çin gibi ülkelere biz çok rahatlıkla bitmiş gıda mamulü satma imkânına sahibiz. Bu ülkelerin tarımsal sorunları bulunmaktadır, toprak sorunları bulunmaktadır ve çok yakında pestisit probleminden dolayı, tarımdaki kimyasal kirlenmeden dolayı bir metrekaare ekilecek arazileri kalmayacak. Bir milyar insanı her Allah'ın günü doyurmak kolay değil. Bu coğrafyaya bütün Akdeniz'de, Pasifik'le beraber baktığınızda, Hint Okyanusu'na baktığınızda Muson yağmurlarıyla beslenen coğrafyalardır. Dolayısıyla, üç aylık yağış bunların suyunu vermektedir, gerisi o biriken suyla ne varsa bütün bir yılı idare etmektedirler. Kaynakları bellidir, kirlenmeleri son derece yüksektir. Türkiye gibi su fakiri olup olmama konusunda orada olan bir ülke, maden suyu açısından çok zengin bir ülke aslında, bu ülkelere gıda açısından da bütün Uzakdoğu ülkelerinin çok ciddi bir şekilde gıda ambarı olabilecek kapasitededir. Aynı şey Avrupa için de geçerlidir, Amerika için de geçerlidir.

Su idaresi Türkiye açısından çok önemlidir. Su zengini olan Türkiye şu anda önümüzdeki 10 yıl içinde su fakiri olma yolundadır. Eğer Türkiye'deki evaporasyon sonucu kaybettiğimiz suyumuzu ve Karadeniz bölgesiyle Akdeniz bölgesinde, keza Marmaradaki denize attığımız sularımızı toparlayabilsek çok farklı olacaktır. Büyük bir proje var şu anda Devlet Su İşlerinde, inşallah projeyi bitirirler. Orta Anadolu'da tekrar bir vaha yaratılmasına gidiliyor. Eğer Devlet Su İşlerinin bu projesi iki yıl içinde biterse Orta Anadolu'da, İç Anadolu'da tekrar bir vaha yaratılacak. O kaybettiğimiz, kaybetmekte olduğumuz topraklar tekrar zengin tarım arazileri haline gelecektir. İnşallah bu proje bir an önce biter. Devlet Su İşleri İdaresinin bir imkânı olsa ve bu kurum Türkiye'de bir bakanlık haline gelebilse. Hiç olmazsa denetim imkânı Sağlık Bakanlığının bugün yaptığı denetim özellikle bir daire başkanlığı haline gelebilse. En azından biz buna da razıyız. Bu da mümkün olmuyor.

Devlet Su İşlerinin de inşallah yapısı gerektiği şekilde daha da güçlendirilir ve bugünkü başarılı çalışmaları inşallah daha da iyi gider temennisinden öteye bir yere gidemiyoruz.

Son derece ciddi bir konumuz; 5179 sayılı Gıda Kanunu. Başımızın bir derdi var. Birtakım siyasi yapılanmayla, bu konu delinmek istiyor. Yedi kocalı Hümmüz gibiyiz. Herkes bir yerden bu gıda sektörünü, tarım sektörünü tutmak istiyor. Bunlar ciddi bir şekilde devletin ana politikası olarak revize olmalı ve hiçbir şekilde de bundan böyle bozulmamalıdır. Belediyelerin de denetimi sektörün, endüstrinin üzerine alınmalıdır.

Sonuç çok açık. Eğer gıda sektöründe, tarım sektöründe tedbir alamazsak bir tek cümle ile 6 gün hayat susuz devam edebiliyor, 40 gün de yemeden devam ediyor. Ondan sonra hayat yok.

Çok teşekkür ederim.

Oğuz TÜRKYILMAZ (Oturum Başkanı)- Süreye uydunuz, teşekkür ederiz.

Bu oturumun son konuşmacısı Zafer Sevdî. Türk Elektronik Sanayicileri Derneği Ankara temsilcisi. 1947 Niğde doğumlu. Lisans eğitimini Ankara Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisinde Elektrik Elektronik Mühendisliği Bölümünde tamamladı. 1975-2000 tarihleri arasında Sanayi ve Ticaret Bakanlığında Uzman Mühendis, Şube Müdürü, Daire Başkanı, Genel Müdür Yardımcısı ve Genel Müdür Vekili olarak görev yaptı. 2000-2006 yılları arasında özel sektörde çalıştı, koordinatör olarak üst görev yaptı. 2006 yılından beri Türk Elektronik Sanayicileri Derneği Ankara temsilciliği görevini sürdürüyor.

Elektronik sanayicileri açısından durum ne, şimdi kendisinden dinleyeceğiz. Buyurun efendim, söz sizin.

Zafer SEVDİ (Türk Elektronik Sanayicileri Derneği Ankara Temsilcisi)- Sayın Başkan, değerli konuklar; Türk Elektronik Sanayicileri adına hoş geldiniz diyorum. Kongreyi düzenleyen TMMOB Başkan ve üyelerine, katkıları bulunan herkese de teşekkür ediyorum.

TESİD, ben kısaca bahsedeyim; Türk Elektronik Sanayicileri Derneği 1989 yılında kuruldu. O günden bu yana da varlığını devam ettiriyor. 80 üyesi var. Bu üyeler içerisinde dayanıklı tüketim mallarından komponent üreticilerine ve iletişim sektörüne, savunma elektroniğine varıncaya kadar bütün bu alanlarda faaliyet gösteren firmalar TESİD'in üyeleri.

Ben kısaca elektronik sanayi denilince ne oluyor, onlardan bir bahsetmek istiyorum. Türk elektronik sanayi PTT'nin kuruluşuyla varolabilir diyoruz Türkiye'de. Sonra santrallerin üretimine başlanıyor, daha sonra TV alıcılarının üretimine geçiliyor ve esas 1970-1980 arasında elektronik sanayi Türkiye'de bir gelişim göstermeye başlıyor. Bu gelişmesini daha çok televizyon üretimiyle ve santral üretimiyle sağlıyor. Bu arada 1970 ve 1980 arasında hakikaten telekomünikasyon alanında hayli yatırım yapmış bir ülke konumunda Türkiye. Bu

arada tabii PTT'nin varolması telekomünikasyon sistemine ciddi biçimde destek sağlıyor, çünkü PTT bir bakıma bu sektörün finansmanını da sağlıyor. Bu arada televizyon sektörü geliyor. Tabii o arada bir siyah-beyaz televizyon dönemi var. O siyah-beyaz televizyon dönemi Türkiye'nin bir bakıma yanlış bir seçimi gibi görünse bile, belki o teknolojiye adım atmada bir ilk olabilir.

1980'in başlarında benim çalıştığım kurum ve bizzat ben siyah-beyaz televizyondaki piyasa daralmasını dikkate alarak renkli televizyona ilk adımı attık. Burayı size anlatmak istiyorum. Çünkü alım gücü o dönemde yine düşmeye başlamıştı. Tabii çevremiz olduğu gibi renkli televizyon yayınlarıyla kuşatılmıştı. Ne yapacaktınız? O zaman bir şekilde bir karar verecektiniz ki, sektörün de önü açılsın. O karar verildi. Sonra da renkli televizyon üretimine geçildi.

Renkli televizyon üretimine geçilmesiyle beraber bu dönemde bir sorun vardı. Elektronik sanayinin bu sıkıntıyı aşması gerekiyordu. O da Telsiz Yasasındaki açmazdı. Telsiz Yasasının bugünkü hâle gelmesiyle beraber elektronik sanayinin de önü açılmış oldu ve bugünkü elektronik sanayinin bu hâle gelmesinde önemli bir aşama oldu.

ELEKTRONİK SANAYİ	
TÜKİYEDEKİ GELİŞİMİ:	
Sektörün Türkiye deki gelişmesi PTT nin kuruluşu ile başlıyor denebilir. Sonra ; .santralların üretimi .TV alıcılarının üretimine geçilmesi .1970-1980 arası sektörün durumu "kısaca anlatılacak"	
TV, Telekomünikasyon ve bilgisayar üretim vs şeklinde	
SEKTÖRÜ 5 ANA GRUPTA TOPLAMAK MÜMKÜN	
Bileşenler:	
Devre elemanları Resim tüpleri Bobin ve trafolar Akustik elemanlar	
Tüketim cihazları	
TV alıcıları Audio cihazları Elektronik tartı cihazları Hesap makineleri	
Telekomünikasyon cihazları	
Santrallar Uç cihazlar Transmisyon cihazları Telsiz	
Askeri elektronik	
Telsiz Komuta kontrol sistemleri Kripto vs	
Diğer profesyonel cihazlar	
Ses ve görüntü Endüstriyel cihazlar Tıbbi elektronik vs	
MEVCUT DURUM	
Yarattığı istihdam	:50.000 kişi
Yıllık yarattığı ciro ortalama	: 10,5 milyar \$

Elektronik sanayini beş ana grupta toplayabiliyoruz: Bileşenler, tüketim cihazları, telekomünikasyon cihazları, askeri elektronik, diğer profesyonel cihazlar şeklinde.

Burayı da geçtikten sonra mevcut duruma bir bakıyoruz. Elektronik sanayinin yaratmış olduğu istihdam direkt veya indirekt olarak 50.000 kişiyi kapsıyor. Yıllık yarattığı ciroysa ortalama 10,5 milyar dolar.

2007 yılı pozisyonunu bir değerlendirmeye alırsak; 2007 yılında Türkiye'nin dış satımı 5 milyar dolar, toplam dış satımı, 107 milyar dolar. Sektörün buradaki payı yüzde 4,7. Toplam dış alım 11 milyar dolar yine 2007 yılında. Toplam dış alım 170 milyar dolar. Bu toplam dış alım, 11 milyar dolar tabii elektronik sanayinin genelindeki ithalatı. Bunun içerisinde bilgisayarlar, komponentler vs. hepsi

dahil. Bu 2007 yılındaki verileri TÜİK'in yasasından kaynaklanan nedenlerden dolayı tam alamadığımızı söylemek isterim. Belki diğer sektörlerde de aynı durum vardı. Ama bu durumu aştık çok şükür. 2008 yılından itibaren bu verileri almaya başladık.

2008 yılı pozisyonuna bakacak olursak; dış satım 5,914 milyar dolar, dış alım da 13 küsur milyar dolar. Orada ben tabii toplam dış satımımız yaklaşık 125 milyar dolar dedim; ama bu hazırladığımız, çalıştığımız dönemdeki bir rakamdı. 130 milyar dolar civarında gerçekleşti sanıyorum.

Burada hemen sektörün sorunlarına geçmek istiyorum. Biraz da sorulara zaman ayırabilmek açısından konuşmamı kısa keseceğim.

Elektronik sanayinde, tabii bu başka sektörlerde de olabilir, yan sanayinin yeterli gelişmemesi özellikle devre elemanlarında ciddi biçimde sektöre yansıdı. Çünkü elektronik sanayinin en büyük girdisi yarı iletkenlerdi. Tabii yarı iletken teknolojisindeki yatırımlarınız da ucuz bir yatırım değil. Burada dünyada belli başlı ülkeler veya firmalar yarı iletken teknolojisine sahip. Siz onları alacaksınız, kullanacaksınız.

Sonra, bu daha önce de dile getirildi, SSK primlerinin yüksek olması. Bununla ilgili bir anımı anlatmak istiyorum. Yıllar önce SSK primleriyle ilgili birtakım siyasi kurumları ziyaret ettik. Sadece biz değil tabii ki, bizimle beraber dernekler platformu adı altında ve o zamanki Bakanlarımıza bu SSK primlerinin yüksekliğini anlattık. İlgili Bakanlarımızdan birisi şunu söyledi: "Bu ülkenin hâlen SSK primleri açığı 2 katrilyon. Siz bunu ödeyin, biz de SSK primlerini indirelim." Cevap buydu. Hâlâ bu sorun devam edip gidiyor. Bunu neden söyledim? Herhalde buna şahit olan konuklar olmalıdır diye düşünüyorum.

Üçüncüsü, kamu alımlarında "referans göster" bilmececi yaşanıyor. Siz birmal üreteceksiniz, ürettiğiniz malı bir şekilde bir kamuya sunacaksınız, "Senin bu konuda referansın var mı, daha önce bu malı başkasına sattın mı?" gibi birtakım tartışmalarla boğuşacaksınız. Tabii şimdi referans göstereceğiz de, önce

2007 YILI POZİSYONU	
Dış satım.....	5.milyar \$
Toplam dış satım	107 milyar \$
Sektörün payı.....	%4,7
Toplam dış alım.....	11 milyar \$
Toplam dış alım.....	170.milyar \$
NOT: 2007 Verileri kanundan dolayı eksik.	
2008 YILI POZİSYONU	
Dış satım.....	5.914.023 milyar\$
Dış alım.....	13.727.697 milyar\$ toplamı
Toplam dış satım kesin olmamakla beraber 125 milyar \$ civarında	
SEKTÖRÜN SORUNLARI	
1. Yeterli yan sanayinin gelişmemesi özellikle devre elemanlarında dışa bağımlılık	
2.SSK primlerinin yüksek olması	
3.Kamu alımlarında referans göster bilmececi özellikle AR-GE ye dayalı sipariş yönteminde zamana ihtiyacımız var	
4.WEE direktifinin getireceği mali yük	
5.İkide bir AB den kullanılmış mal ithalatının gündeme getirilmesi	
6.Tüketim cihazlarındaki KDV %18 ÖTV %6,7 ve TRT bandrolü	
7.TEYDEP desteklerinin yarı yarıya düşürülmesi ve uzun zaman alması	
8.Kamu ihale kurumu yassasının 63 maddesi şartnamelere yerli tedarikçilerin %15 destekleneceği maddesine rağmen bu şartın ihale şartnamelerine girmemesi	
9.Tesviklerde yöre ve il farkı gözletmeksizin teşvik edilmesi	
10.Tabiki finans ve yüksek faizler	
ANALİZ	
Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
-Teknolojiyi kullanabilme yeteneği	-Finans desteklerindeki zorluklar
-Bilgi birikimi	-AB ülkelerinin yaptığı ikili ticaret anlaşmaları
-Ürün çeşitliliği	-Denetimsiz ürünler kayıt dışı imlat
-Üretim kapasitesi	
-İnsan gücü	
-Esnelik	

ben Türkiye’de bu malımı birilerine kabul ettirmeliyim ki dışarıya da en azından satacağım zaman ülkemdeki bir kurum referans olsun. Ben ülkeme bu malı satamazsam ya da aynı teknolojiye aynı evsaffarı sağlayan o malı ben sana veremezsem kime vereceğim? Böyle bir çelişki içerisindeyiz.

Günümüzde kamu alımları ve AR-GE’ye dayalı siparişlerde özellikle durum bu. Çünkü biz AR-GE yapıyoruz. Her sektörün yaptığı gibi bir de AR-GE yapıyor. Bir AR-GE desteği almışsınız bir yerden, bir ürün geliştirmişsiniz, sonra bu ürünü birine vereceksiniz. Bunu birine vereceğinize göre onun da “Sen bu AR-GE desteğini almışsın, bu ürünü geliştirmişsin, benim de bunu almam lazım” diyebilmesi lazım.

Üç senedir üzerinde çalıştığımız bir WEE Direktifi var. Çevre Bakanlığımızla müşterek çalıştık üzerinde, bugünlere kadar geldi. Yalnız, biz dedik ki, “Avrupa ülkeleri bunu hâlâ uygulamıyor. Uygulayan ülkelerde bir tek Hollanda var, ama Hollanda bu konuda altyapısını geliştirmiş. Yalnız bu WEE Direktifinin bir maliyeti var. Eğer siz WEE Direktifini diretirsenez, “İlla ki bunu biz yürürlüğe sokacağız” dersenez o zaman WEE’nin Avrupa’daki karışıklığı devam ederken Türkiye bu işin altından nasıl kalkacak?” Sorunlardan biri de bu.

Değerli konuklar, birtakım kurumlarla zaman zaman yaptığımız toplantılarda bizim önümüze, böyle ikide bir AB’den kullanılmış mal ithalatı meselesi gündeme getirilir. Bu otomotivde vardır, makinada vardır ya da birtakım sektörlerde de vardır. Biz buna direnç gösteririz. Deriz ki, “Sakin ola ki böyle bir şeye teşebbüs etmeyin. Bunun bu tür yerlerde konuşulması bile birtakım insanları cesaretlendirir, çünkü sanayimizin biliyorsunuz, eğer bir de kullanılmış mal ithalatı bahis konusu olursa o zaman bütün sanayiye kapatalım, kilit vuralım bitsin bu iş.”

Diğer önemli konulardan biri, tüketim cihazlarındaki KDV’nin yüzde 18, ÖTV’nin 6.7 alması ve TRT bandrolünün olması. Düşünebiliyor musunuz? Siz gidiyorsunuz şu kadarcık bir tane radyo alıyorsunuz. Diyorlar ki, “Bandrol ödeyeceksin?” Kime? TRT’ye. TRT kim? Diğer yayın kuruluşlarından herhangi biri. Televizyon yayın kuruluşlarından herhangi biri. “Peki, bu ödediğimiz bandrolle diğer yayın kuruluşlarına da bir şekilde destek veriliyor mu?” Hayır. Kime? TRT’ye. Peki, neden? Zaten bir KDV var, yüzde 18, zaten yüksek bir ÖTV var onun üzerine, bir de bandrol var. Böyle bir çıkmazdayız. Bu durum 1983’teki TRT Yasasına konu. 1984’ten bu yana bu konuda kime gittiysek, kime anlattıysak bu TRT bandrolü meselesini tıpkı enerjideki payda olduğu gibi anlatmak mümkün olmuyor.

Tabii AR-GE projelerine TEYDEB destekleri veriliyor. TEYDEB’ten son zamanlarda “Bu yüksek, AB Mevzuatı uyum çerçevesi içerisinde bunu düşüreceğiz” filan gibi şeyler söylendi. Tabii girişimler oldu. Bunun yarı yarıya düşürülmesi, yüzde 30’lara, 25’lere düşürülmesi bahis konusu oldu. Dedik ki, “Yapmayın, etmeyin” çünkü bu ciddi bir destektir. Dolayısıyla, bu desteklerin sürdürülmesi lazım. Bu sorun olarak devam ediyor önümüzde.

Kamu İhale Kurumunun 63. maddesi vardır. O 63. madde der ki, "Yerli tekliflere yüzde 15 destek verilecektir." Bu ne kadar işletiliyor. Bütün sanayiciler buradadır. Ya da devlet bu konuda ne kadar daha samimi, onu sizlerin değerlendirmesine bırakıyorum.

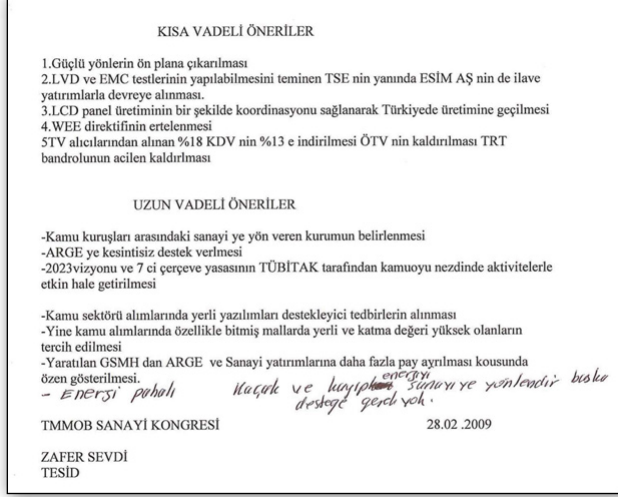
Bir de teşviklerde yöre farkı var biliyorsunuz. İnşallah o şimdi kalkıyor.

Yeni Teşvik Yasasında veya kararnameinde onu kaldırmış olacağız. Tabii ki en büyük sorunlardan biri de, her şeyde olduğu gibi, bütün sektörlerde olduğu gibi, finans ve yüksek faizler. Belki değerli konuşmacılar bunu söyleyebilirlerdi, ama yıl sonunda bir bakıyorsunuz birtakım bankalar kârlarını açıklıyorlar. Ben bankayı küçümsemek, vesaire istemiyorum, ama birtakım bankalara baktığımız zaman o bankanın yıl sonu kârı Türkiye'deki büyük çapta bir üreticinin ettiği kâr değil. Üretim yapıyor, o kadar kâr etmiyor. Bunu, bankacılık sektöründeki bir çarpıklığı ortaya koymak açısından söylüyorum.

Kısa vadeli öneriler kısmında da şunları söyleyebiliriz: Güçlü yönlerin ön plana çıkması gerekiyor. WEE-MC testlerinin yapılabilmesini teminen TSE'nin yanında bir Esim A.Ş. vardır. Bu Esim A.Ş. KOSGEB, TTGV, TESİD, KEMA'nın ortaklığıyla kurulmuş bir şirkettir. Ama Esim A.Ş. maalesef şu anda finans sıkıntıları sebebiyle çalışmıyor.

Tabii Türkiye'de, elektronik sanayicisinin ihracatındaki en büyük pay televizyon sektörünün. Bu konuda LCD panel üretiminin bir şekilde koordinasyonu yapılarak Türkiye'de üretilmesi meselesi derken, televizyon teknolojisi değişmeye başladı. Burada WEE Direktifinin ertelenmesi, KDV'lerin 18'den 13'e, ÖTV'nin ve TRT bandrolünün hiç bekletilmeden kaldırılması belirleniyor.

Uzun vadeli öneriler kısmına gelecek olursak, kamu kuruluşları arasında sanayiye yön veren kurumun belirlenmesinin, en azından kurumlar arasındaki birtakım çekişmeleri de ortadan kaldıracığını düşünüyoruz. AR-GE'ye kesintisiz destek verilmesi her sektörde olduğu gibi bizim için de geçerli. Bir 2023 vizyonu ve 7. Çerçeve Yasası vardır TÜBİTAK tarafından koordine edilen, bunların kamuoyunda daha güncel aktivitelerle duyurulması önem kazanıyor. Kamu sektörü alımlarında yerli yazımları destekleyici tedbirlerin alınması

bir başka önemli konu. Yine kamu alımlarında özellikle bitmiş mallarda, yerli ve katma değeri yüksek olanların tercih edilmesi sanayimizin gelişmesi için önemli.

Yaratılan gayri safi milli hâsıladan AR-GE ve sanayi yatırımlarına daha fazla pay ayrılması düşüncesindeyiz. Herhalde bazı yerel yönetimlerin yaptığı gereksiz yatırımları, biz AR-GE yatırımlarına kaydıracak olursak sanayim daha ciddi bir iş yapmış oluruz.

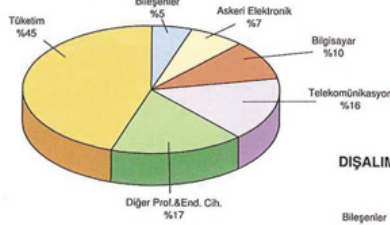
Enerjinin pahalılığından herkes söz etti. Tahmin ediyorum, orada en son aklıma gelen bir şeydi, onu elimle yazmak durumunda kaldım. Kaçak kullanımı ve kayıp enerjiyi sanayiye

ELEKTRONİK SANAYİ YILLARA GÖRE ÜRETİM, DIŞALIM ve DIŞSATIMLARININ ALT SEKTÖRLERE DAĞILIMI

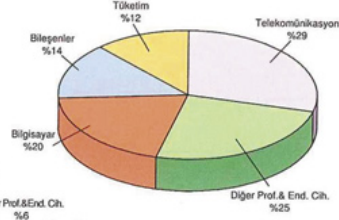
ALT SEKTÖRLER	ÜRETİM (Bin \$)			DIŞALIM (Bin \$)			DIŞSATIM (Bin \$)		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Bileşenler	300.000	352.649	494.920	1.990.464	1.653.832	1.656.468	131.322	486.999	687.118
Tüketim Cihazları	4.725.000	5.267.608	4.285.117	1.056.873	1.403.099	1.433.673	3.083.900	3.047.002	2.150.157
Telekomünikasyon Cih.	1.250.000	1.306.921	1.506.912	2.330.160	2.463.187	3.331.823	765.871	1.218.523	1.723.598
Diğer Prof. & End. Cih.	965.000	1.164.310	1.595.022	3.172.027	3.389.993	2.856.243	351.609	189.682	282.774
Askeri Elektronik Cih.	450.000	543.442	667.373	—	—	—	55.500	56.760	65.000
Bilgisayar Cih.	460.000	846.987	963.689	2.285.744	2.123.229	2.352.364	57.287	63.991	93.989
TOPLAM	8.150.000	9.481.917	9.513.032	10.835.268	11.033.340	11.630.571	4.445.489	5.062.957	5.002.636

- Askeri Elektronik Sanayii Dışalım rakamları temin edilememiştir.
- Dışalım ve Dışsatım rakamları İMMİB ve TÜİK'den temin edilmiştir.
- 2007 Yılı Ortalama olarak 1\$=1,3015 YTL. alınmıştır.

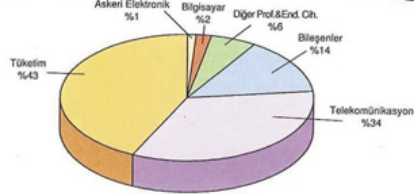
ÜRETİM (2007): 9.513.032.000 ABD \$

DIŞALIM (2007): 11.630.571.000 ABD \$

DIŞSATIM (2007): 5.002.636.000 ABD \$

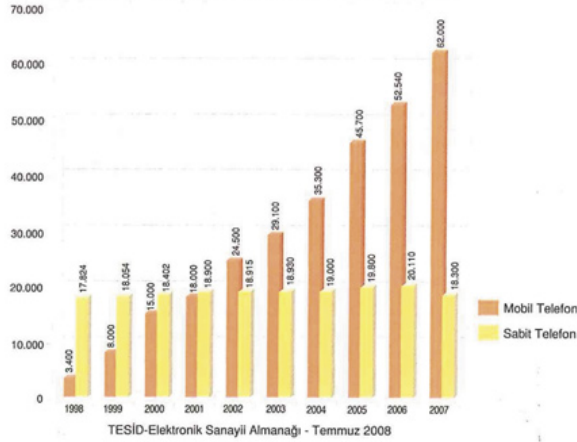

TESİD-Elektronik Sanayii Almanagi - Temmuz 2008

**TELEKOMÜNİKASYON CİHAZLARI ALT SEKTÖRÜNDE
ÜRETİM, DIŞALIM ve DIŞSATIMIN YILLARA GÖRE DAĞILIMI**

ÜRÜN CİNSİ	DIŞALIM (BİN \$)			DIŞSATIM (BİN \$)		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007
1. Telefon ve Telgraf hatlarını birbirine bağlamaya mahsus cihazlar (otomatik telefon santrali, vb.)	74.765	98.502	5.809	6.368	9.630	9.221
2. Uç Cihazlar (telefon, telem., telefaks vb.) (85.18.90 dahil)	124.580	228.463	268.590	2.105	7.859	31.821
3. Transmisyon Cihazları (Analog Digital Multipleks Cih., TV Aktarıcı 85.17.90 dahil)	278.169	71.011	339.591	13.185	4.023	16.019
4. Telsiz-telefon / Telsiz telgraf alıcı / Verici	1.313.826	1.587.508	2.010.442	8.009	14.404	28.919
5. Telsiz telefon / Telsiz telgraf alıcı / Verici oydü vb. Antenler aksam ve parçalar	251.507	120.834	93.289	23.256	14.149	24.005
6. Kablolar Telekom Kabloları Bakır İletkenli Enerji Kabloları Fiber Optik Kablolar	287.313 120.723 162.373 4.210	356.869 236.184 116.052 4.633	614.102 424.251 69.246 120.605	712.948 157.051 532.607 23.290	1.168.458 496.914 642.366 29.178	1.613.613 620.408 802.915 190.290
TOPLAM	2.330.160	2.463.187	3.331.823	765.871	1.218.523	1.723.598

GSM-(Mobil) ve Sabit Telefon Abonesinin Yıllar itibariyle Dağılımı

aktaracak olursak, tahmin ediyorum, enerjideki o yüzde 13'lük kullanım meselesi vardı ya, onu da kazanmış oluruz.

Sayın Başkan teşekkür ederim. Burada elektronik sanayinin birtakım değerleri var ihracatla ilgili, 2007'yle ilgili göstergeler var. Bilmiyorum görebiliyor musunuz? Bileşenlerden tüketim cihazlarına, telekomünikasyona, üretim ihracat ve ithalat değerleri. Bu telekomünikasyon cihazlarıyla ilgili üretim dış alım ve dış satım yıllara göre dağılımları. Dokuzuncu Planla ilgili

IPP – Tümüleşik /Entegre Ürün Politikası (Integrated Product Policy)
EUP – Enerji Tüketen Ürünlerin Doğa Uyumlu Tasarım Yönergesi (eco-Design of Energy using Products Directive)
WEEE – Atık Elektrik ve Elektronik Ekipman Yönergesi (Waste Electrical and Electronic Equipment Directive)
ROHS – Tehlikeli Maddelerin Kullanımıyla İlgili Sınırlamalar Yönergesi (Restriction of the use of Certain Hazardous Substances Directive)

IPP,Avrupa düzenlerinde ürünlere yönelik çevresel mevzuat felsefesinin temel çerçevesine yönelik kapsamlı politikalardan oluşmaktayken, ilgili diğer yönergeler şirketlerle ilgili diğer detaylı yükümlülükleri düzenlemektedir. AB direktifleri ve AB Çevre Politikaları sanayicilerin atık elektrik ve elektronik cihazların toplanması ve geri dönüşümünden sorumlu olduklarını açıkça belirtmektedir. Bu sorumluluk yönetmeliklerde belirtilecektir ve bu yüzden yönetmeliklerin uygulanmasına sanayicilerin de katkıda bulunmaları beklenecektir.

5. ELEKTRONİK SANAYİ SEKTÖRÜNÜN TEMEL STRATEJİLERİ VE POLİTİKALARI

5.1. Sektörün Vizyonu : “Bilgi Toplumu Olmak”

Ülkeler yeni yüzyılda “bilgi toplumu olanlar ve olmayanlar” şeklinde iki gruba ayrılacaklardır. Çağdaş yaşama ayak uyduramayan, teknoloji ve bilgi birikimine sahip olmayan ülkeler, stratejik önemlerini yitirerek ekonomik altyapısını bilgi toplumuna göre düzenleyen ülkelerin gölgesinde kalacaklardır.

Bilgi ve teknoloji üretimi aynı zamanda ülkelerin bağımsızlıklarını ve gelişmelerini sürdürebilmeleri için de ön koşul olacaktır. Kol gücüne dayalı kalkınma stratejileri, artan işgücü maliyetlerinin düşük katma değer yaratmaları nedeniyle önemlerini kaybedeceklerdir. Toplumun refah düzeyinin artması için gereken katma değer, bedensel değil zihinsel faaliyetlerin sonucunda yaratılmasına giderek daha çok bağımlı olacaktır.

* Türkiye, bilgi devriminin dışında kalarak bilgi çağını kaçıramaz.

Elektronik sektörü, Türkiye'nin bilgi toplumu olmasına doğrudan katkıda bulunan sektörlerden biridir. Bunu gerçekleştirebilmek için, sektörün ağırlıklı olarak “mevcut teknolojileri uygulayıcı konumdan” yeni teknolojiler üreten, bir konuma ve niteliğe ulaştırılması gerekir.

birtakım şeyler var, onları söylememe gerek yok. Zaten DPT'nin sayfalarına girildiğinde bulacaksınız.

Teşekkür ederim beni dinlediğiniz için.

Oğuz TÜRKYILMAZ (Oturum Başkanı)- Sayın Sevdî'ye teşekkür ediyoruz.

Tabii bu TRT'ye ödenen paralar, TRT doğru dürüst bir kamu yayıncılığı yapsa yine içimize batmayacak, ama Zaman, Yeni Şafak ve Taraf çizgisindeki yazarları TRT kürsülerine yüksek maaşlarla transfer edip, yanlı yayın yapan bir TRT'ye bu paraların ödenmesine itiraz ediyoruz hakikaten. Elektrikten TRT'ye fon ödenmesinin hiçbir anlamı yok aynı şekilde. Eğer kamu yayıncılığı yapılıyorsa, diğer kamu kaynaklarından finanse edilebilir.

Şimdi konuşmacılar sunumlarını bitirdiler. Bu turda kendilerine yöneltilen sorulara yanıt verecekler. Konuşma sırasına göre Ömer Beyden başlayalım.

Ömer ÜNVER (Dünya Enerji Konseyi/Türk Milli Komitesi Üyesi)- Teşekkür ederim Sayın Başkan.

İlk soru Gülay Dinçel'den geliyor: "İnşa halinde ya da proje aşamasında yüzlerce yenilenebilir enerji projesi bulunuyor. Bunları nasıl değerlendiriyorsunuz? Çevresel etkenler ve ölçek nedeniyle rasyonel yatırımlar olmadığı yönünde değerlendirmeler mevcut."

Doğru, yüzlerce hidrolik küçük çapta projeler var, bu konuda talepler var. Yüzlerce rüzgarla ilgili talep var. Günümüzde şu anda güneşle ilgili olanlar henüz daha ruhsat aşamasına gelmedi, fakat bu konuda da önümüzdeki günlerde mevzuatla birlikte güneş konusunda da yüzlerce talep olacaktır diye düşünüyorum.

Talebin çok olmasında bir sıkıntı yok. Talebin çok olması bu yönde istekli olanların fazlalığını gösteriyor. Ancak, olamayacak yerlerde de, su potansiyelinin bulunmadığı yerlerde de taleplerin olduğunu görüyoruz. Pekala ne olacak bunlar? Bunlara bir şey olmayacak. Bunlar yapılamayacak. Rüzgar konusunda malum, hatırladığım kadarıyla 70.000 megawattlık EPDK'ya müracaat oldu. Bakanlıktan 40.000 megawattlık kurulabilir deniliyor. Türkiye'de şu anda 380 megawatt rüzgar santrali var. Benim tahminim, önümüzdeki 10 yılda eğer 300'den 3000 megawata çıkarsa Türkiye açısından büyük bir başarıdır diye düşünüyorum. İrili ufaklı birçok su santraliyle ilgili olarak da bunların rasyonel olmadığı, bunların çevresel etkilerinin bulunduğu yönünde belirttiğiniz değerlendirmelerin mevcut olduğunu söylüyorsunuz. Doğrudur. Her yapılan işin, her yapılan endüstriyel çalışmanın mutlaka bir çevresel etkisi olacaktır, fakat bu demek değildir ki rasyonel değildir. Neden rasyonel olmasın ki? Boşa akıp giden bir kaynağı faydalı bir şekle dönüştürmeye çalışıyoruz. Ayrıca işin rasyonel olup olmaması da pek başkalarını ilgilendirmiyor diye düşünüyorum, çünkü yatırımı yapan eğer rasyonel olmayan bir işi yaparsa bu konuda cezasını görecektir.

Dolayısıyla, özellikle yenilenebilir enerjide, sular konusunda ben de büyük tenkitlerin, haksız tenkitlerin yapıldığını görüyorum. Bunları uygun görmüyorum, uygun da bulmuyorum. Su kontrol edilebildiği anda insanlık için en büyük fayda. Arazi kaybı oluyor, yerleşim yerlerinde değişimler oluyor. Şüphesiz ki sosyal ve ekonomik etkileri olan bir konudur. Keşke Türkiye'de bütün sular kontrol altına alınabilse, kontrollü bir şekilde israf edilmeden enerjiye dönüştürülse, sulamaya ayrılabilse faydalı olur diye düşünüyorum.

Yenilenebilir enerji konusunda söyleyeceklerim bu kadar.

Suat Büyükkaya şunu söylüyor: Ömer Bey 150 megawatt enerjinin hidroelektrik santrallerden kazanılabileceğini söyledi." Esasında 150 megawatt değil, 150 milyar kilowatt saat.

Sayın Mustafa Boğan ise, "Gıdanın temeli tarım, tarımın temeli ise su olduğunu söyledi. Benim sorum, biz ülke olarak suyu kullanamıyoruz. Biz su fakiri miyiz, yoksa suyu kullanmayacak kadar fakir miyiz?"

Su bakımından Türkiye'nin önemli bir imkâna ve potansiyele sahip olduğunu biliyoruz. Üç tarafımız denizlerle kaplı, yarımada şeklindeki bu kara parçasının ortalama yüksekliği 1000 metre. 1000 metreden her üç denize akan suları kontrol ederek ülkeyi sulama amaçlı, enerji üretimi amaçlı olarak kullanmak mümkün. Suyu kullanamayacak kadar fakir miyiz? Fakirliğin ötesinde birazcık da yatırımla ilgilidir diyorum. Yatırım meselesi de var, işi ele alış meselesi de var. Biliyorsunuz yeni mevzuatla birlikte enerji konusunda artık sular üzerinde serbest olarak özel sermayenin de bir çalışma yapması, bunları geliştirmesi mümkün. Fakat buralarda bazı sıkıntılar var. Bu yenilenebilir enerjilerin tümünde var.

Diyor ki, 50 megawattlık santral kuracaksınız, su santrali kuracaksınız. Bu su santralinden elde etmiş olduğunuz elektrik enerjisini nakledecek hattı da devlet size yaptırıyor. 3 megawattlık, 5 megawattlık bir rüzgar santrali kuracaksınız. Burada ürettiğiniz elektrik enerjisini şebekeye sokmak için gerekli olan hattı da size yaptırmış.

Bu, bence yenilenebilir enerji konusunda bir destek verilmediğini gösterir. Destek verme şöyle olabilir: Her türlü altyapıyı geliştirerek buna yardımcı olduğunuz zaman bu imkânlar devreye girebilir. Öz kaynaklarımız, yenilenebilir enerji, fosil yakıt kullanmıyorsunuz, çevresel etkileri, karbondioksit emisyonu, vesaire gibi konularda da oldukça iyi noktalarda olan bir enerji üretim şekli, dolayısıyla, buna destek vermek için bence altyapısını da desteklemek lazım.

Biliyorsunuz elektrik iletimi tamamen devlet tekelinde olan bir husus. Bu tekelin bırakılması söz konusu değil. Devlet yapmazsa sen yap, borçlan ve öde. Ama bu sefer 5 megawattlık, 6 megawattlık bir rüzgar santralinin maliyeti büyüyor. 20 megawattlık bir su santralinin maliyeti anormal ölçülerde artıyor. Yok efendim bunun üzerinden yol geçiyor, bunun üzerinden demiryolu geçiyor gibi konular da var. Bu konularda devletin destek vermesi gerekir diye düşünüyorum. Devlet desteğinin fiyat garantisıyla, vesaireyle olmasına gerek de yok belki, fakat altyapının geliştirilmesi açısından olması lazım.

Mehmet Hakkı ERBAK (Türkiye Gıda ve İçecek Sanayii Dernekleri Federasyonu)

Efendim, izin verirseniz ben bir rakam vereyim su fakirliği, zenginliği hakkında. Eğer hafızam beni yanıltmıyorsa, Dünya Su Konseyi toplantısı vardı Türkiye'de, onunla ilgili bazı notlar verebilirim, yarım kaldı. Kişi başına 1900 metreküp yıllık su getirisi, su kaynağı zenginlik kriteri olarak kullanılıyor. 900 metreküpün altı da fakirliğe doğru geçiş sınırı. Belki hata yapabiliyim rakamlarda. Türkiye'de 1400'lerde. Daha yüksektik aşağıya iniyoruz. 2015 yılı itibarıyla 1100 metreküpe doğru düşeceğiz. Hızlı artıyor nüfusumuz ve yılda 1,2 milyon doğum var. Dikkat edin, çok tehlikeli demografik bir özelliktir bu Türkiye coğrafyasında ve Türkiye'nin ekonomik koşulları içinde. Aynı zamanda da evaporasyon, kirlenmeler, anormal bir kirlenme var sularımızda ve suyumuzu kaybediyoruz. Beyefendinin söylediği gibi suyumuzu kontrol altına alamıyoruz. Türkiye 2015'te su fakiri olma yoluna girme potansiyelinde şu anda.

Ömer ÜNVER (Dünya Enerji Konseyi/Türk Milli Komitesi Üyesi)- Diğer bir soru Akif Erikan'dan: "Türkiye'de kömür potansiyeli yüksek olmasına rağmen, Kyoto Sözleşmesi onayından sonra nasıl değerlendirilecektir? Bunun ülkemize getirebileceği sonuçlar neler olabilir?"

İlk önce bu Kyoto Protokolünün esasları üzerinde konuşmak istiyorum. Şüphesiz ki dünya iklimiyle ilgili birtakım gelişmeler var. Karbondioksit emisyonları ve diğer emisyonlar küresel ısınmayı artırıyor. Bu tespit edilmiş. Fakat bu konuda, bu tespit uzun yıllar boyunca büyük münakaşa konusu oldu. Bazı bilim adamları bu konuda yine tereddüt ediyorlar, diyorlar ki, "Küresel ısınmanın başka başka nedenleri de vardır." Fakat Kyoto, benim hatırladığım, 1995 yıllarında, 1996 yıllarında imzalandı Japonya'nın Kyoto şehrinde. Bu bir Anglosakson icadıdır. Neden bu icat yapılmıştır? Çünkü büyük oranda fosil yakıt tüketen Amerika Birleşik Devletleri, büyük oranda fosil yakıt tüketmeye yönelmiş olan Çin ve Hindistan'ın önünün alınması lazımdır. Bu önü alınmayan güç; yani Amerika Birleşik Devletleri ekonomisi ve Çin ve Hindistan'daki gelişme, eğer önü alınamazsa, Avrupa Birliği'nin dünya üzerindeki gücü giderek sönecektir.

Sırf bundan dolayıdır demiyorum, ama buna benzer düşüncelerden dolayıdır ki Amerika Birleşik Devletleri bu anlaşmayı imzalamamıştır. Şimdi yeni Başkan belki bu yönde bazı girişimlerde bulunacak. Rusya da imzalamamıştır. Son zamanda imzaladı. Bu konuda Türkiye'nin düşüncesi pek öyle çok boyutlu değildir. Türkiye'nin imzalamama nedeni, "Amerika imzalamıyor, ben de imzalamasam olur. Benim kömürlerim var." Kömürlerim varsa 1995 yılından 2005 yılına, 2007 yılına kadar hiçbir şey yapmadın ki. O zaman bir tutarsızlık var, Türkiye'nin imzalamaması konusunda. Tabii bu bir uluslararası anlaşmadır. Bunun arkasında Birleşmiş Milletler de vardır. Bu sözleşmeyi imzalamamış olmak uygun bir davranış değildir. Türkiye son aşamada Kyoto Protokolünü imzaladı.

Kyoto Protokolünü imzalaması ne getiriyor? Kyoto Protokolü 2012 yılında zaten bitiyor. 2012'den sonra yeni düzenlemeler gelecek. "Türkiye kömür ülkesidir, Kyoto'yu imzalamasın." Bence böyle bir şey geçerli değildir. Karbondioksit emisyonu itibarıyla Türkiye en yüksek artışa sahip ülkelerden biridir. Karbondioksit emisyon artışı böyle ama karbondioksit emisyonu olarak da en düşük ülkelerden biridir. Artışı çok yüksektir, fakat emisyonu çok düşüktür nüfus başına düşen oran olarak.

Bugün Avrupa Birliği'nde elektrik enerjisinin yüzde 60'ını Elbistan türü kömürlerden karşılayan Yunanistan vardır. Yüzde 80'ini kömürden karşılayan Polonya vardır. Almanya'da ekonomik boyutta kömür bittiği için onların tabii şu andaki pozisyonları yüzde 40, yüzde 45 seviyesindedir.

Bize kim dönüp de, "Senin karbondioksit emisyonun var, çok hızlı artıyorsun, dolayısıyla fosil yakıt yakmayacaksın" diyebilir. Öyle bir şey olabilir mi? Türkiye daha gelişmişliğini

tamamlamış değil. Ama şu yapılabilir: Verimi arttırılabilir. Bugün yüzde 30, yüzde 32 civarında termik verimle çalışan termik santrallerini yüzde 37, yüzde 38 termik verime rehabilite ettiği anda, bu karbondioksit emisyonunu bir azaltma prosedürüdür. Daha verimli içten patlamalı motorlar kullanırsın. Sanayinde daha verimli cihazlar kullanırsın. Karbondioksit emisyonunu bu şekilde azaltırsın. Dolayısıyla, kimse Türkiye'ye dönüp de "Sen bu kadar elektrik üretemezsin" diyemez. Tabii Türkiye'de şu vardır, maalesef bunu acı bir şekilde ifade etmek istiyorum: Türkiye uluslararası bazda müzakere etme kabiliyetine sahip potansiyelde değildir. Adamları yoktur Türkiye'nin. Bir Kyoto Anlaşması, bir Kyoto müzakeresi veya bir İMF anlaşması ile bir Dünya Bankası müzakeresini yapabilecek kadroları yoktur. Çok acıdır bunlar.

Dolayısıyla, bence getireceği sonuçlar itibarıyla Kyoto'nun şu anda yapabileceği hiçbir şeyi yoktur. Bundan sonra Kopenhag'da yapılacak olan yeni kriterlerle birtakım yükümlülükler altına girecektir. Bu yükümlülükler Türkiye'yi sıkıntıya sokabilir, ama bütün dünya bir sıkıntı içindedir. Eğer iklim değişikliği konusu varsa bu, son derece ciddi bir konu, insanlığı ilgilendiren bir konudur. Artık burada insan soyunun sonu gelecek demektir. Bunun için yapılacak olan her şey bizim gündemimizde olmalıdır diye düşünüyorum.

Oğuz TÜRKİYILMAZ (Oturum Başkanı)- Diğer üç konuşmacıya en fazla 8'er dakika vereceğim.

Mehmet Hakkı ERBAK (Türkiye Gıda ve İçecek Sanayii Dernekleri Federasyonu)- İsmet Rıza Çebi arkadaşımızın sorusu: "Bildiğim kadarıyla araştırma geliştirme desteklerinden en az yararlanan sektör bizim gıda sektörümüz. Türkiye pek yararlanmıyor, sıfır. Türkiye'de önemli bir sektör olmasına karşın AR-GE faaliyetlerinin en az olduğu görünümünü verir. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?"

Sayın Çebi, gıda sanayinde AR-GE desteğini, devletin desteğine dayanarak mı söylüyorsunuz? Hiçbir şekilde bizim böyle desteğimiz yok, böyle bir lüksümüz yok. Çünkü, eğer Kanunu incelemişseniz, o Kanun 50 tane mühendisten, 40 tane mühendisten bahseder.

Bizim TÜBİTAK'la proje bazında çalışma imkânlarımız var. O da çok pahalıya mal oluyor. Onun için çok belli projeler yapıldı. Pınar'ın bir, iki projesi oldu. Başka hatırlayamıyorum şu anda. Eti'nin galiba oldu bir, iki projesi. Onun dışında gıda sanayinde AR-GE desteği almış maalesef firma yok. Biz AR-GE'mizi kendimiz yapıyoruz. O hâle geldik.

Büyük firmaların AR-GE laboratuvarları, AR-GE imkânları şu anda artık yeterince yerine oturdu. SÜTAŞ'ı biliyorum, Pınar'ı gayet iyi biliyorum. Anadolu Endüstri Holding'in birada, kendi imkânlarıyla AR-GE'leri var. Bizim şirket olarak AR-GE imkânlarımız son derece yerinde. Ama ufak pastane diyorsanız, bunun AR-GE imkânının ne olacağını bilmiyorum, dünyada da bilemiyorum. Bugün Türkiye'nin krema ithal ettiğini ben bilmiyorum.

Hazır işlenmiş, gray ithali bambaşka bir olay. Biz de hazır bitmiş gazozu Almanya'ya gönderiyoruz. Başka bir olay o. Ona benzer bir soru daha var, onu da cevaplayacağım.

Bitmiş mamulün ithali taleple ilgilidir. Dünyanın neresine giderseniz gidin bir talep varsa o mal ithal edilir. Bunun dışında eğer yerli piyasadaki eşdeğer mal daha kaliteliyse o malın ithalatı kesilir. Bugün Türkiye'ye maden suyu ithal ediliyor. St. Pellegrino maden suyu getiriyor. Bizim malımız daha mı kötü; sümme hâşşa. Türk maden suyunun parametreleri St. Pellegrino'dan da son derece üstün. Ama bir talep bu. Bu bir sinobizm. Sinobizmi engelleyemezsiniz. Fransız peynirleri Türkiye'ye ithal ediliyor. "fromage de France" diye bir internet sitesi var, oraya girin. Bir kaptan pilot internet sitesi kurmuş, 24 saatte arzu ettiğiniz her yere paket paket size Fransız peyniri gönderiyor. Demek ki bir talep ortaya çıkmış. Fransız şampanyası her yere gidiyor. Biz de Almanya'da bütün Türk dönercilerinde, Uludağ Gazozu satıyoruz. Bu da bir talep. Bugün bir Alman Uludağ Gazozunu içiyor döner yerken. Bu her malda geçerli. Bu, globalizm dediğimiz yeni modanın, ticaretin bir ayrılmaz parçası.

Arabanız ne marka sizin? Bisikletiniz var mı? Hangi vasıtayla gidiyorsunuz? Hangi marka? Bakın bakalım acaba yerli üretim mi, yoksa yurtdışı üretim mi?

İsmet Rıza ÇEBİ- Benim sorumda bu ithalle, alışla, satışla ilgili hiçbir şey yok. Şu anda bir sektör, ki bence çok önemli bir sektör, AR-GE yapması gereken bir sektör AR-GE yapamıyor. Bunu söylerken sizin söylediğiniz sebepler olabilir. O sebepleri söyleyebilirsiniz. Yapanlar yok mu gerçekten? Pınar ve benzeri, hepsi değil, çok büyüklerin birçoğu da yapmıyor. İki sebepten olabilir bu; bir, sektör bu konuda sizin de demin böyle bir AR-GE yardımı olup olmaması konusundaki tereddüdünüz gibi bilgili değildir, ikincisi, sektörün küçüklükler nedeniyle belli sebeplerle AR-GE yapması gerekirken yapamıyor olmasıdır diye düşünüyorum ben.

Mehmet Hakkı ERBAK (Türkiye Gıda ve İçecek Sanayii Dernekleri Federasyonu)- Efendim, sektörün altyapısı büyük firmalarda AR-GE yapması uygun. Eğer bizim mütevazı, dedemizden kalan gazoz fabrikası bugün dünya çapındaki, dünyanın en büyük dört tane deviyile Türkiye'de gümbür gümbür mücadele ediyorsa ve şu kriz döneminde dahi büyüyebiliyorsa, kriz döneminde eğer yatırım yapabiliyorsa bunun tek sebebi inovasyon gücüdür. Bizim inovativ gücümüz son derece yüksek. İddia ederim ki Türkiye'deki maden suyu sektöründe ve meşrubat sektöründe inovasyonu en yüksek olan müessese biziz. Bu sayede de ayakta kalıyor ve büyüyoruz.

İsmet Rıza ÇEBİ- Sayın Erbak, ben sizin sektörünüzü çok iyi tanıyorum ve sizin niye gazozunuzun çok satıldığını biliyorum. Çünkü saflık oranı karbondioksitten yüksek oranda kullanıyorsunuz. Burada AR-GE yapmadınız mı?

Mehmet Hakkı ERBAK (Türkiye Gıda ve İçecek Sanayii Dernekleri Federasyonu)- O bir tanesi. Şeker, içindeki hammaddeler, hammaddelerin özellikleri vs.

İsmet Rıza ÇEBİ- Firmanıza dönük olarak söylemiyorum. Siz tabii ki yapıyorsunuz. Birileri yapıyor, ama sektörün bu alandaki, Türkiye'nin önemli bir sektörü olmasına rağmen yüzdesi çok düşük. Bunun sebebini soruyorum ben sadece.

Mehmet Hakkı ERBAK (Türkiye Gıda ve İçecek Sanayii Dernekleri Federasyonu)- Bunun sebebini ben yüzde yüz cevaplayabilecek bilgiye sahip değilim inanın ki. Kusura bakmayın, hiçbir şekilde cevaplayamam.

Siz bana yazın, ben size cevaplamaaya çalışayım bir şekilde Federasyon vasıtasıyla.

Bir konuşumuz daha vardı: Remzi Erişler arkadaşımız, "Hazır yemek sektöründe Fransız firması pazara hakim. Marketlerde yabancı gıda ürünleri satılıyor. Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?"

Fransız firmasından kastınız Sodexo olması lazım ve birde Sofra galiba.

Remzi ERİŞLER- Ben şundan sordum: Bursa'da durum korkunç. Bursa'nın toprağında her şey yetişiyor, ama yabancılar geliyor, alıyor, götürüyor.

Mehmet Hakkı ERBAK (Türkiye Gıda ve İçecek Sanayii Dernekleri Federasyonu)- Sodexo Fransız firmasıdır. Günde hepsi 60-70 bin yemek pişirir. Sofra artık Fransız firması değil, İrlanda firması. İrlandalı satın aldı. 300.000 civarında Türkiye'de yemek yapıyor. Sonuçta bu rakam Türkiye'nin egemen pazarı anlamına gelmez. Bilmiyorum; ama eğer Türkiye'de birkaç milyon, belki 5 milyon, belki 10 milyon yemek dağıtılıyordur günde. Bu firmaların, gene aynı şekilde, Yabancı Sermaye Kanunu'nda uluslararası ticarete açık olduğumuz anda, bugün Almanya'daki bütün döner pazarının yüzde 100'ünü Türk arkadaşlarımız Anadolu'dan oraya yerleşmiş müteşebbisler; eğer hakim olarak dağıtıyorsa, üretiyorsa, oradaki dönerci dükkanlarının yüzde 85'i 2,5-3 milyon Türk'ten biriyse; Almanya'da, Belçika'da, Hollanda'da, şu anda Fransa'da da yaygın hâle gelmeye başladı bu, dolayısıyla Fransız firması da buraya gelip buradaki eti, Pınar'ın etini kullanıyor. Ezbere biliyorum, çünkü hepsi arkadaşlarım, Bursa'nın sebzelerini kullanıyor, Tamek'in konservesini kullanıyor.

Sonuçta bununla ilgili bence, ki artık kaldı ki buna benzer, bununla ilgili Odalar Birliğinin çok yakında bir kampanyası gelecek "kendi malın" diye. Bunun teşviki yapılıyor. Türkiye'de üretilen malın teşviki yapılıyor. Bunu engellemenin imkân ve ihtimali yok. Aksi takdirde biz Hindistan gibi, Çin gibi koruyucu bir ekonomi durumuna düşeriz. O zaman birtakım kapılarımızı kapamak durumunda kalırız. Bence bunun tek çözümü bizim arkadaşlarımızın Türkiye'deki Türk sermayesiyle kurulan arkadaşlarımız onlardan daha iyi malı üretip daha kaliteli malı yapması olmalıdır. Sanayici olarak bunu söylüyorum. Bence bunun tek yolu budur.

Bu arada bir şey söyleyeyim: Türkiye'nin çok büyük bir ihtiyacı var; Türk mutfağını dünyada tanıtmak. Türkiye'nin Türk mutfağını dünyada tanıtmasının Türkiye'ye bütün tarımsal ürünler açısından ne kadar büyüklük getireceğini hesaplamanın imkân ve ihtimali yoktur. İtalyan mutfağını, suşi diye yediğimiz o çiğ balıkları düşünün bakalım birde. Helal olsun yapanlara da.

Zafer SEVDİ (Türk Elektronik Sanayicileri Derneği Ankara Temsilcisi)- Soru Mustafa Gürbüz'den geliyor. Soru şu: "Hindistan'ın 10 dolara dizüstü bilgisayar, 2 megabayt kapasitede imal ve ihracını sağlayacağı haberini basında okuduk. 1) Hindistan bu diz üstü bilgisayarını imal ediyor mu, satıyor mu? 2) Türkiye halkının alabileceği ucuz bilgisayar üretebilir mi?"

Hindistan'ın 10 dolara Türkiye'de bilgisayar üreteceğini biz de medyadan öğrendik. 2 megabayt kapasitede 10 dolara bilgisayar satılabilir mi? Belki Hindistan'da satıyordur. Satıyorsa da ben bilmiyorum şahsen. Bu mesleğin içinde olan hiçbir arkadaşım da 10 dolara bilgisayar olabileceğini kabullenemez sanıyorum. Ama olursa da herhalde bu 10 dolarlık bilgisayarı kaç gün ya da kaç saat kullanabiliriz, onu da bilemiyoruz.

Bu, Ercan Beyin 2500 dolarlık dediği Tata'ya benziyor galiba. İki, Türkiye halkının alabileceği ucuz bilgisayar üretilir mi? Tabii ki üretilir. Ama bu konuda ciddi yatırım yapılacak olanlar da vardır. Onlar gelir. Yine medyadan öğrendiğimiz kadarıyla Çorlu civarında 60 milyon dolarlık yeni bir yatırımdan bahsediliyor. Burada ondan bahsetmek istemiyorum ya da kim, nedir, ne değildir diye. İnşallah olur. Çünkü bu konuda hakikaten 1980 yılının başlarıydı, ciddi bir şekilde vermiş olduğum mücadeleyi ben biliyorum. Ama o günkü birtakım yerlerdeki bürokrat arkadaşlarla biz uyuşamadık, anlaşamadık.

Ben şunu söyledim: "Geleceğin yatırımı bilişim sektörü olacağına göre gelin biz bu bilişim sektörüne çılgınca teşvikler verelim. O çılgınca teşvikler bugünkü Teşvik Yasamızda falan filan olmayan teşvikler olsun. Ama öyle bir teşvik verelim ki, biz onlardan sadece şunu isteyelim: Arkadaş, know-how, bununla geleceksin, burada olacak bu iş, burada yapacaksın, buradan biz dünyaya know-how ihraç edeceğiz ve ürün ihraç edeceğiz." O dönemde Amerika'dan gelenlerden birisi şunu sordu bana: "Zafer Bey, siz uyurgezer misiniz?" "Niye?" "Orada hazır teknoloji var, alıp kullanın" dedi. "Biz de zaten hazır teknolojiyi kullanmak istemediğimizden bunu söylüyoruz ya" dedik. O nedenle 10 dolara bilgisayar olabileceğini sanmıyorum arkadaşlar. Bilmiyorum yeterli cevap oldu mu?

İkinci soru, Burçin Yılmazel'den: "Referans sorununu tekrar örnekleyebilir misiniz? Pazarı olmayan ürünlerin mi AR-GE çalışması yapılıyor? İhtiyacı sağlaması durumu ön plana çıkacağına referans isteme durumu ön plana çıkıyor. AR-GE çalışmaları için AB fonları gibi fonlardan ne ölçüde yararlanılıyor?"

AB fonları bir şekilde işliyor. Birçok AB fonu var. Sanayi Bakanlığının bünyesinde yürütülen birtakım fonlar var, DPT kaynaklı projeler var; ama bazı fonlar var, onların ya 7. çerçeve programı içerisinde üniversite ve bazı sanayi kuruluşlarının işbirliği şeklinde ortak projeler götüreceksiniz, o fonlardan istifade edebilme imkânınız var. Ama öbür türlü, sektörün, tabii öteki sektörlerin de aldığı sadece Sanayi Bakanlığının vermiş olduğu AR-GE destekleri var, TTGB'nin vermiş olduğu AR-GE destekleri var, keza TÜBİTAK, TEYDEB'in vermiş olduğu destekler var ve en son hepimizi memnun eden AR-GE desteğine çıkan kanun. Ama o daha çok KOBİ büyüklüğünün ötesindeki sektörlerle yapılan bir AR-GE desteği, ama TEYDEB olsun, TTGB olsun, vesaire, onlar da KOBİ durumundaki kuruluşlara verilen destekler de var.

Referans sorunu meselesine gelince, referans evet, isteniyor. Halbuki kurumlarımızın şunu istemesi gerekiyor: Bunu Savunma Sanayi Müsteşarlığımız artık çok güzel işletmeye başladı. Savunma Sanayi Müsteşarlığımız ne yapıyor? "Benim ihtiyacım budur, bana bu projeyi geliştirin" diyor ve "Bu projeyi Türkiye'de geliştirin." Bu konuda ya iki kuruluş, ya üç kuruluş, kuruluşun kendisi bizzatı oturuyor, bir AR-GE çalışması yapıyor. AR-GE çalışması yaparken de SSM'yle müştereken çalışıyor bu yaptığı çalışmaları AR-GE'de. Sonunda ortaya bir ürün çıkıyor. Bu ürün Savunma Sanayinin ihtiyacını karşılamış oluyor. Bu birdir, ikidir, beştir, fark etmez. Ama başka kuruluşlarımız da var bu konuda. Teknoloji öyle bir hâle geldi ki, birisi diyor ki "Ben şu malı alacağım." Tamam, al. "Ama o malı hemen almam lazım." Peki, bu bir ihtiyaç mıydı? Referans dediğimiz olay bu. Evet, ihtiyaçtı. O zaman Türk sanayicilerine dersin ki, kimya sanayicisine, burada Türk elektronik sanayicileri var, burada başka sektörlerin temsilcileri var, hangisindeyse dersin ki, "Benim şöyle bir ürüne ihtiyacım var. Bu ürünü oturun, geliştirin." Çağırırsınız sektör temsilcilerini, ondan sonra bu ürünü size verirler. İşte, bu ürün orada kullanılmaya başladıktan sonra o ürün başka bir yerdeki kurumun alımına referans teşkil eder. Referans budur. Dolayısıyla kendi ülkenizde geliştirip de satamadığınız bir ürünü dışarıya nasıl satacaksınız? Kaldı ki bizim sektörümüzde hakikaten küçük çapta, kendi çapında AR-GE yapıp dışarıya ciddi biçimde mal satan KOBİ niteliğindeki kuruluşlar var.

Herhalde cevap verebildim sanıyorum.

Oğuz TÜRKYILMAZ (Oturum Başkanı)- Teşekkür ediyoruz. Son soruyu alalım.

Mustafa BAĞAN (Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği Üyesi)- Zuhâl Yazıcı, "Türkiye'deki kimya sanayinin geleceği ve AB uyumu nedeniyle imzaladığımız REACH Tüzüğü'nün darboğaz içindeki kimya sektöründeki etkileri ne olabilir? Konuyla ilgili bilgi verirseniz sevinirim."

Bir kere daha REACH'i imzalamadık, öyle bir şey yok. Ancak Çevre Bakanlığının bu konuda bir projesi var. Zannedirim 2013'te yürürlüğe girecek.

İki türlü etki olabilir; biri direkt, biri indirekt. Direkt olan AB'ye ihracat yapanlar. İster istemez REACH'e uyacaklar. Onun da sadece dosya maliyeti 1600 euroyla 31.000 euro arasında değişiyor. Dosyanın kendisinin içeriğinin maliyeti de 230.000 ile 290.000 euro arasında değişiyor bir tek madde için. Şayet 10 tane maddeniz varsa 10 çarpı 190.000 euro. Bu direkt maliyeti. Endirekt maliyeti de Avrupa şirketlerinin kendilerini hakim konum haline getirmeye çalışmaları. O da şöyle ki, örneğin Türkiye'de, bir otomotiv fabrikası kalıp ayırıcı olarak bazı kimyasalları kullanıyor. Burada bu üretimi yapan kimyacıya ya da firmaya diyor ki, "Bana merkezden telefon ettiler, "REACH'e uygun olmayan hiçbir şeyi alma" dediler. Siz REACH'le ilgili uyum sağladınız mı?" Öbür taraftan düşünüyoruz, iyi de bir kalıp ayırıcı, adam bir kalıp alıyor, ayırıyor, oraya metal satıyor, kimyasallar burada kalıyor. Ama yok, illa ki REACH'e uygun; yani dolaylı olarak REACH'e uygun nerede bulunur? Avrupa Birliği'nin içinde bulunur. Dolayısıyla Avrupa Birliği'nin mallarını aldınız.

Diğer başka bir hakim konuma örnek; Buradan Tunus'a demir çelik satan firmaya AB'deki onun işleyip, işlediği mamulü alan firma diyor ki, "Sen REACH'e uygun çelik kullanıyor musun? Aktifçe uygun çelik kullanmazsan, senden, civata, somun almam. Eğer bulamıyorsan bunu Avrupa Birliği'nden al. Bizde REACH'e uygun çelik var" gibi. Buna benzer bir sürü örnekler sayılabilir. Bu da dolaylı olarak sizi, REACH'e uygunlaştırmaya çalıştıran sistemler olarak karşınıza çıkıyor. Maalesef bunlar bizi bayağı yoracak.

Bu konuda ne olur ne olmaz diye tedbir alanlar var, bir ön para ödeyenler var sorumlu olmamalarına rağmen, zorunlu olmamasına rağmen. O da aydınlanmadı henüz. Onun için de tek temsilciliğe para ödemeye devam ediyorlar. Şu an için olayın bu boyutu oldukça karmaşık. Teşekkür ederim.

Oğuz TÜRKYILMAZ (Oturum Başkanı)- Teşekkür ederiz. Oturumu kapatmadan önce Zafer Beyin anlattıkları bana bir şeyi hatırlattı; Bu salondaki İsmet Rıza Başkan hatırlar, Kaya Güvenç hatırlar, Bilsay Hocam hatırlar, 1970'lerde PTT'nin AGLA diye bir laboratuvarı vardı. Araştırma-geliştirme çalışmaları büyüdü TELETAŞ oldu. Daha büyüyecekti, Türkiye'de elektronik sanayinin temeli olacaktı. Alcatel geldi, TELETAŞ'ı aldı ve kapattı. İşte bu bizim hikayemiz.

Ben bütün konuşmacılara katkıları için teşekkür ediyorum.

Dördüncü Oturum

KRİZ VE ÇALIŞANLARA ETKİLERİ

Oturum Başkanı: Şuayip YALMAN
MMO Yönetim Kurulu Başkan Vekili

Kemal BULUT
KESK Enerji, Sanayi ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası Genel Başkanı

Ferit Serkan ÖNGEL
DİSK Birleşik Metal-İş Eğitim ve Araştırma Uzmanı

Döne Günay KAHRAMAN (Sunucu)- Dördüncü Oturumumuz, “Kriz ve Çalışanlara Etkileri” konulu. Oturumu yönetmek üzere Sayın Şuayip Yalman’ı davet ediyorum.

Şuayip YALMAN (Oturum Başkanı)- Değerli katılımcılar; krizin sanayi sektöründe ve enerji sektöründeki etkilerini bundan önceki oturumlarda tartıştık. Bu oturumda, sanayide, üretimde bulunan emekçilerin ve kamudaki çalışanların krizden nasıl etkilendiklerini tartışacağız. Onun için de konuşmacı arkadaşları buraya davet ediyorum.

İlk konuşmacımız, KESK Enerji, Sanayi ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası Genel Başkanı Sayın Kemal Bulut. Sayın Kemal Bulut, maden mühendisliği eğitimini 1981 yılında Zonguldak’ta tamamladı. 1983-1987 yılları arasında özel şirkette, 1987-2005 yılları arasında Türkiye Taşkömürü Kurumunda maden mühendisi olarak görev yaptı. Oda ve sendikaların çeşitli organlarında görev almış olup, 2005 yılından beri Enerji, Sanayi ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası Genel Başkanlığı görevini yürütmektedir. Buyurun efendim.

Kemal BULUT (KESK Enerji, Sanayi ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası Genel Başkanı)- Teşekkür ederim.

Enerji, Sanayi, Maden Kamu Emekçileri Sendikası Genel Merkezi adına hepinizi selamlıyorum. Bu saate kadar bu salonda beklediğiniz için ayrıca hepinize teşekkür ediyorum. Yine böylesi bir önemli konuda, yol arkadaşımız Makina Mühendisleri Odası Merkezi bize bu olanağı tanıdığı için, onlara da ayrıca teşekkür ediyorum.

Evet, sermayenin krizleri yeni değil, sermayenin krizi yapısal bir krizdir. Bugüne kadar bütün krizlerini geniş halk kitlelerine ve biz emekçilere ödetmiştir. Onun için, ben sunumumu bundan önceki krizleri de içeren, örgütlü olduğumuz kamusal alanın, enerji, sanayi, maden alanının bugüne kadarki yaşadığı özelleştirmeleri de içine alan bir kapsamda yapacağım.

70’lerin krizini, kamu alanının liberalleşmesi, özelleştirilmesi uygulamalarıyla yaşadık. 24 Ocak kararlarıyla gündemimize giren süreç, 86’da yapısal değişikliklere uğramış, 90 yılında hızlanmış ve bugün çok daha hızlı bir şekilde devam ediyor. Bu krizin bedeli de bir biçimde kamusal alanın bizde, yine özelleştirilmesiyle devam edeceğe benzer. Zira, Bakanın hatırlarsanız, “Müşteri bulursam, pijamayla bile satarım” noktasında bir politika uygulanıyor. Onun için, özelleştirme boyutuyla enerji ve maden sektörünün yaşadıkları ve diğer sanayi sektörünün yaşadıklarını vereceğim. Arkasından da genel krizden dolayı yaşanan Türkiye’deki çeşitli kurumlardaki sendikasız, sigortasız, işten atılan sayılarını, bir şekilde grafiklerini vermeye çalışacağım.

Biliyorsunuz, özelleştirmelerle ilgili çok çeşitli gerekçeler sunuluyordu, çok sık duyduklarımız, “Mülkiyet halka yayılacak, halk ekonomiye doğrudan katılacak, zarar eden kuruluşlar kâr etmeye başlayacak, ekonomiye canlılık gelecek, sanayileşme hızlanacak, KİT’ler devlete

yük olmaktan çıkacak, yolsuzluklar azalacak, devletin vergi geliri artacak, yatırımlar ve verim artacak, istihdam artacak” şeklinde. Burada iki konu çok önemli. KİT’lerin devlete yük olduğu rakamlarını size vereceğim, diğer tarafları geçeceğim, özellikle istihdam değerlendirmesini yapacağım.

Bugüne kadar bu anlatılanların hiçbirinin özelleştirme sonrasında doğru olmadığını gördük.

- Kapitalist sermaye, zaman zaman içerisine düştüğü ekonomik krizleri aşabilmesi için dönemsel olarak emekçilere, geniş halk kesimlerine direkt veya dolaylı olarak krizlerin bedellerini ödetme yoluna gitmiştir.
- 1970’ler krizinden çıkış yolu olarak dünyada başlayan Özelleştirme süreci, 24 Ocak 1980 kararları ile ülkemiz gündemine girmiş ve 1986 yılında yasal düzenlemeler ile devam etmiş, 1990 yılında hızlanmış, bugün çok kapsamlı şekilde sürdürülmektedir.
- Kamusal alanlarının özelleştirilmesi sermayenin sorununu çözememiş olacak ki, yeni kriziyle karşı karşıyayız. Bu krizin daha derin yaşanacağı bir gerçektir. Her krizin faturasını biz emekçiler ödemek zorunda bırakıldık. Kaynak bulma noktasında kamusal alanın tasfiyesine, özelleştirme programlarına devam edileceği açıktır.
- Krizlerin ve Özelleştirmelerin bu güne kadar Türkiye halkına getirdiği olumsuz sonuçları ve özellikle istihdam sorununa olumsuz etkilerini değerlendireceğiz.

Özelleştirmelerde ileri sürülen gerekçeler;

- Mülkiyet halka yayılacak,
- Halk, ekonomiye doğrudan katılacak,
- Zarar eden kuruluşlar kâr etmeye başlayacak,
- Ekonomiye canlılık gelecek,
- Sanayileşme hızlanacak,
- KİT’ler devlete yük olmaktan çıkacak,
- Yolsuzluk azalacak,
- Devletin vergi gelirleri artacak,
- Yatırım ve Verim artacak,
- İstihdam artacak şeklindeydi.

Halka yayma noktasında biliyorsunuz, KARDEMİR'de çalışanlara verilmişti ve hisse senedi şeklinde halka arz edilmişti. Ama, bugün baktığımız zaman, bu oran çok düşük. Demek ki halka yayma ve ekonomiye doğrudan katılım söz konusu değil. Yine kâr edecek bu kurumlar, ne yazık ki kurumlar kâr eder hâlde satıldı. Birçoğu haraç mezat, çok ucuza verildi, üstelik özelleştikten sonra da birçok kurum kapatıldığı için ekonomiye katkıları da olmamıştır.

Mülkiyet halka yayılacaktı, Halk ekonomiye doğrudan katılacaktı.

- Özelleştirmeye başlanan 1986 yılından bugüne kadar 199 kuruluş halka arz, varlık satışı, işletme devri, blok satış yöntemiyle özelleştirilmiştir. Bu uygulamalar sonucu 188 kuruluşta hiç kamu payı kalmamış, 11 kuruluşta ise az oranda kamu payı kalmıştır. Çok azında halkın hissesi vardır.
- Özelleştirilen kurumların büyük kısmında faaliyetler tamamen durmuş, kurumlar kapatılmıştır.
- Birçok kurumda ise faaliyetler kısmi ve daha çok karlılık getiren bölümlerinde devam ettirilmektedir.
- Çalışanlara sembolik bir rakamla verilen KARDEMİR'de çalışanların hissesi çok az kalmıştır.

Zarar eden kuruluşlar kâr etmeye başlayacak, Ekonomiye canlılık gelecek, Sanayileşme hızlanacaktı,

- Zarar eden kurumların kar etmesi bir yana kâr eden kurumlar satılmış ya da kâr eder duruma getirilerek satılmış. Bu kurumlar bir kısmı faaliyetlerini durdurmuş, kapanmıştır.
- Yapılan özelleştirmelere baktığımızda birçoğu maliyetlerinin çok altında, kârlarının birkaç yıllığına verilmiş, hemen hemen bedelsiz haraç-mezat elden çıkartıldığı hâlde hiçbir yeni yatırım yapılmamış ve sanayileşmeye artı hiç katkı sağlanmamıştır.

KİT'lerin yüküne bir bakalım: Bu iki yıl evvelki Özelleştirme Sempozyumu'nda verilen bir rakam. Türkiye, ekonomide devletin payının en düşük ülkelerden bir tanesi. Ne yazık ki şu anda ABD'de de bazı bankalar ve kuruluşlar devletleştiriliyor. ABD'deki rakama bakalım; 32.3, bugün daha da yukarılarda. Bizdeki hedeflenen, yüzde 13 rakamı. Özelleştirilen kurumlara sağlanan vergi indirimi, düşük faizli kredi, gümrük muafiyeti gibi teşviklerle aslında özelleştirilen kurumların mevcut devletteki konumundan hiçbir farkları yoktur bugün. Birçok özelleştirmede de yolsuzluk -AKTAŞ, Kepez, ÇEAŞ gibi- iddiaları ve soruşturmalar da yaşanmıştı. Vergi gelirleri hiç artmamıştır. Burada bir tek Petrol Ofisi örneği vardır,

KİT'ler artık devlete yük olmaktan çıkacaktı,

Ekonomik hayatta devletin payı;

Amerika'da %32,3, Almanya'da %49, Avustralya'da %51,7, Fransa'da %54,25, İngiltere'de %41, İsveç'te %62,3, İsviçre'de %48,8, İtalya'da %50,2, Japonya'da %35, Kanada'da %42,3, Türkiye'de ise %26,6. Bu rakamlar kamunun devlete yük olmadığını göstermektedir.

Kaldı ki son krizden sonra ABD ve kimi ülkelerde devletleştirme ile bu oranlar artmaktadır.

Ülkemizde işletilen süreçle hedeflenen devlet payı %13'dür.

Özelleştirilen kurumlara sağlanan vergi indirimi, düşük faizli kredi, gümrük muafiyeti gibi teşviklerle devlete yük olma devam etmektedir.

Birçok özelleştirmede yolsuzluk iddiaları ve soruşturmalar vardır.

Devletin vergi gelirleri artacaktı,

2002 yılına kadar Türkiye'nin en fazla kurumlar vergisini ödeyen 10 firma arasında yer alan ve 2001 yılında en çok vergiyi ödeyenler sıralamasında 6. sırada yer alan Petrol ofisi özelleştirildikten sonraki yıllar hiç kurumlar vergisi ödememiş, 2007 yılında ise 11. sırada yer almıştır. Bu durum tüm özelleştirilen diğer kurumlar için benzerdir.

Yatırım ve Verim artacaktı,

KİT'lerin özel sektöre göre verimsiz çalıştığı, zarar ettiği, devlete yük getirdiği söylemleri yapılan araştırmalar göz önüne alındığında inandırıcı olmaktan çok uzaktır. Özelleştirilen kurumlarda verimlilik değil kârlılık artmıştır.

özelleştirmeden sonraki yıllarda hiç vergi ödememiş, 2007'de 6. sıradaydı, 2007'de de 11. sıraya düşmüştür. Yine "Verim artacak" denildi, hiçbir kurumda verim artmamıştır; ama kârlılık artmıştır. Bu konuda verim ve kârlılık çok fazla karıştırılır bir olay oldu.

İstihdamda neler oluyor? Herkes biliyor ki, buradaki konuşmacılar da sabahtan beri söylediler, ağırlıklı olarak istihdam kamu ağırlıklı ve diğer ülkelere baktığımız zaman, ABD'de 13 kişiden bir kişi, Finlandiya'da 10, Almanya ve Hollanda'da 19, Kanada'da 12, İspanya ve İtalya'da 25 kişiden biri kamu çalışanıyken, Türkiye'de bu rakam 27 kişide bir kişidir. Rakamlara bakıldığında, istihdam sorunu çözümünde kamusal alanın büyük

İstihdam artacaktı;

- Dünyada ve ülkemizde en önemli sorun istihdam sorunudur. İstihdam sorunu devletlerin, iktidarların çözmesi gereken sorundur.
- ABD'de 13, Finlandiya'da 10, Almanya ve Hollanda'da 19, Kanada'da 12, İspanya ve İtalya'da 25 kişiden biri kamu çalışanı. Türkiye'de ise 27 kişiden biri kamu çalışanı.
- Rakamlara bakıldığında istihdam sorununun çözümünde kamusal alanın büyük ağırlığı vardır. Ülkemizde kamuda çalışan sayısı diğer ülkelere göre azdır. Özelleştirmelerin gerekçesi istihdamın artacağıdır.
- Ülkemizde şimdiye kadar yapılan özelleştirmelere baktığımızda, istihdam olumsuz yönde etkilenmiş, istihdam hacmi %13,8 gerilemiştir. Özelleşen iş yerlerinde işten atılma oranı % 68,2, sendikasılaştırma oranı ise %72'dir.

Özelleştirme Öncesi;

- Kurumlar yeniden yapılandırıldı,
- Yönetim kadroları sürekli değiştirildi,
- Yatırımları kesildi,
- İstihdam daraltıldı,
- Faaliyetler yürütülemez hâle getirildi.

ağırlığı vardır. Ülkemizde kamu çalışanı sayısı diğer ülkelere göre azdır. Özelleştirmelerin gerekçesi de istihdamın artacağıdır. Oysa bugüne kadar yapılan özelleştirmelerde istihdam hacmi oldukça daralmıştır. Her 100 kişiden 68.2'si iş hayatının dışına düşmüştür. Her 100 kişiden 70 kişi de sendikalyken sendikasız duruma düşmüştür.

Özelleştirme öncesi çok çeşitli yapısal süreçler işletildi; kurumlar yeniden yapılandırıldı, parçalandı, AŞ haline getirildi. Yönetim kadroları her dönemde siyasi iktidarlar tarafından değiştirildi, kendi talepleri noktasında yönlendireceği kişiler getirildi. Yatırımlar kesildi,

ENERJİDE DURUM					
TEK iken Personel durumu					
Yıl	Memur+ Sözleş.	İşçi	Köy Taşer.	Toplam	Elektrik Üre. (Gwh)
1989	20.943	44.819	4.375	70.408	50
1993	19.637	40.981	4.646	64.993	65
2007	14.798	29.521	19.792	65.111	150

2008 personel durumu (TEK)						
Kurum	Memur	Sözleş.	Daimi İşçi	Geçici İşçi	Taşeron İş.	Toplam
TEİAŞ	288	3.410	4.536	511	1.500	10.245
TEDAŞ	843	9.109	16.687	5.501	9.000	42.140 (39.058)
TETAŞ		250	30			280 (208)
EÜAŞ	169	729	8.268	480	2.800	12.446 (15.586)
Toplam	1.350	13.448	29.521	6.492	13.300*	65.111 (65.097)

*Taşeron firmalarında istihdam rakamları, yaptığımız araştırmalar sonucu yaklaşık bulunmuştur.
*Parantez içi rakamlar 2008 yılı verileridir. Hemen hemen aynı rakam bulunmuştur.
Elektrik Üretimi 2005 yılında 150 GWh, 2008 yılında 180 MWh dir.

istihdam özelleştirme öncesi de daraltıldı ve faaliyetlerini yürütemez hâle geldi birçok kurum.

Enerji kurumlarını şöyle bir gözden geçirelim: Yıl itibarıyla 89, 93 ve 2007 yılını aldım. Niçin? 89 yılında en yüksek istihdam rakamı var, toplam 70 bin kişi, o zaman 50 milyar kilowat/saat üretim ve tüketim vardı. 93'te bölündüğü yıl ve 65'e çıktı, ama çalışan sayısında bir düşme oldu. 2007 yılında bu rakamlarda tespit ettiğim taşeronlar da var, 65 bin 111, 150 milyar kilowat/saate çıkmasına rağmen, abone ve üretim bu kadar artmasına rağmen,

Tabloları incelediğimizde;

- 1989 yılında elektrik üretimi 50GWh iken çalışan sayısı 70.408, TEK'in şirketlere bölündüğü yıl olan 1993 yılında elektrik üretimi 65GWh iken çalışan sayısı 64.993'e düşmüştür. Üretim ve abone sayısı arttığı hâlde özelleştirme kapsamına alındığından personel alınmamış, istihdam daraltılmıştır.
- 1993 yılından sonra personel açıkları taşeron şirketler tarafından giderilmeye başlanmış, kamuda çalışanlar azaltılmış, yaklaşık 10 – 15 bin civarında taşeron işçi istihdamı olmuştur.
- Elektrik üretimi 1993 yılına göre 2,5-3 kat artması (65/180) ve abone sayısının bu oranda artmasına rağmen (özel santrallerdeki sayılar hariç) toplam çalışan personelde artış olmamıştır (64.993/65.097).
- Bu rakamlar ciddi istihdam daralmasını gösterdiği gibi, rakamların içerisinde 3 bin kadar işçi statüsünde teknik elemanın çalıştırıldığı düşünüldüğünde; Çalışma şekli, ödenen maaşlar farklılaşmış, esnek çalışma hakim olmuştur.

Bazı Özelleştirme Uygulamaları Sonrası;

- 1993 yılından sonra enerji üretimi 2,5-3 kat arttı, Tes İş'in üye sayısı 124.000'den 64.000'e düştü.
- 1990 yılında Özelleştirilen Kayseri Elektrik Dağıtımda 680 olan sendikası sayısı bugün 270'dir.
- 1990 yılında AKTAŞ'da 650 kalifiye çalışan işten çıkarılarak yerine asgari ücretle vasıfsız çalışan alındı.
- 1993 yılında ÇUKUROVA'da 1450 çalışanın 600'ü işten çıkarılmıştır. Sendikaya üye sayısı 1450'den 32'ye düşmüştür. Bunların 28'i temsilci, 4'ü üyedir.
- KEPEZ'de 325 sendikası 455 kişi çalışmaktaydı. El konulan 2003 yılında üye sayısı 28'dir.

sayılarda düşme olmuştur 1989'a göre. Yalnız, bu rakamlarda bir tek üretimde EÜAŞ'ın özel enerji üretim şirketleri ve kimi taşeronlar bu rakamda yoktur. Ama, en son Sosyal Güvenlik Kurumu'nun enerjile ilgili oradaki sigortalı sayısına göre aldım, 109 bindir. Yine bu kurumlara göre dağılımı söz konusu.

Bazı özelleştirme uygulamaları sonrası durumlar nedir, özellikle enerji işkolunda? 1993 yılından sonra enerji üretimi 2,5-3 kat arttı, TES-İŞ'in üye sayısı 124 binden 64 binlere düştü. Bunlar sunumun sonundaki kaynaklarda veriliyor. TES-İŞ'in kaynaklarından

- Menderes AŞ. de 960 Tes-iş üyesi çalışan 1- 15 Ağustos 2008 tarihleri arası 115 kişi azalmış. 800-1000TL arası ücretle 139 sendikasıız işçi işe alınmıştır.
- Mendereste 240 civarında Kamu çalışanı yasal düzenleme yapılamadığından hiçbir kuruma geçişi yapılamadan 7 aydır belirsiz bir şekilde atıl bekletilmektedirler.
- TEDAŞ' da Sendikaya Üye olamayan elemanlardan 21.07.2005 tarihinde önce işe girenlerle 4046'nın 22. maddesinin eski halinde kapsam dışı sayılmaları ve geçici 21. maddede bu hakları korunduğundan sendikamızın bilgisi dahilinde 100'ün üzerinde dava BEDAŞ'a açılmıştır.

MADENCİLİKTE DURUM

- Söz konusu gelişmelerin Türkiye madencilik sektörüne yansımaları, özellikle 1990'lardan itibaren hız kazanmıştır.
- Bu amaçla söz konusu kuruluşlarda gerekli olan yatırımlar azaltılmıştır.
- Madencilik sektöründe mülkiyet ve yönetim değişiklikleri doğrultusunda çeşitli kamu kurumlarında sektörel bölünme, ticarileştirme, şirketleştirme, taşeronlaştırma, kiralama (rödovans) ve özelleştirmeye yönelik uygulamalar birbirini izlemiştir.

alınmıştır bu. 90 yılında özelleştirilen Kayseri Elektrik Dağıtımda 680 olan sendikalı sayısı, bugün 270'tir. 1990 yılında AKTAŞ'ta 650 kalifiye çalışan işten çıkartılarak, yerine asgari ücretle vasıfsız çalışan alınmıştır. 1993 yılında Çukurova'da 1450 çalışanın 600'ü işten çıkartılmış, sendikaya üye sayısı 1450'den 32'ye düşmüştür. Bunların 28'i temsilci, 4'ü de üyedir. Kepez'de 325 sendikalı olmak üzere 455 kişi çalışmaktaydı. El konulduğu yıl, 2003 yılında bu sayı 28'e düşmüştür.

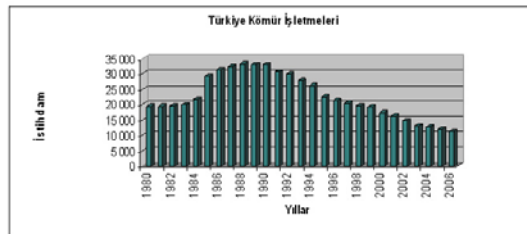
TTK

- Maden Kanunu'nda yapılan değişiklikle Havza sınırları daraltılmış ve bir kısım kömür ocağının işletme hakkı rodövanş şeklinde özel sektöre devredilmiştir. Kimi hizmetler taşeronlara yaptırılmaktadır.
- Kurum, kuruluş amaçları gereği kendi yapması gereken hizmetleri deneyim ve uzmanlık bakımından yetersiz firmalara yaptırmakta, böylelikle hem çok sayıda ölümlü iş kazasına, hem sosyal güvencesiz ve ucuz iş gücü oluşmakta, hem de maden kaynaklarımızın uygun olmayan üretim yöntemleriyle heba edilmesine yol açılmaktadır.
- 1980'de 45.000 olan çalışan sayısı 1990 da 35.000'lere düşmüş, bugün ise 11.797 kurum, 4500 Rodövanş ve taşeron çalışan toplam 16.297' dir. İstihdamda azalma % 60'dır

TKİ

- Uluslararası tahkim anlaşmaları gereğince, doğal gaz santrallerinin alım garantisi elektrik enerjisi üretimindeki payının %60'lara yükselmesi TKİ'nin üretim politikasını olumsuz etkilemiştir. Böylece Türkiye'de yerli kömürlerin elektrik enerjisi üretimindeki payı 1998 yılındaki %40'lardan 2003 yılında %15'lere düşmüştür.
- 1980 yılında 20.000 olan çalışan sayısı 1990 yılında 32.000'lere çıkmış, hizmetlerin taşeron eliyle yürütülmesi ile bugün 10.557'lere düşmüş, taşeron sayısı ise 10.000'nin üzerine çıkmıştır. Toplam 20.557. İstihdamda daralma %35 dir.

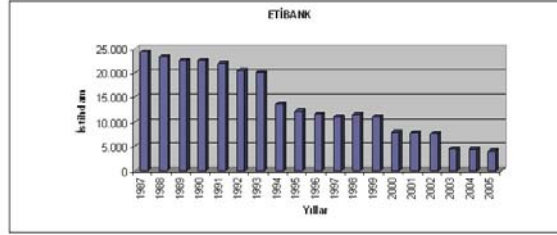

Menderes AŞ, geçen yıl özelleşti, 960 TES-İŞ üyesi çalışan, 1-15 Ağustos 2008 tarihleri arasında 115 kişi azalmış, 800 ile 1000 YTL karşılığında sendikasız 139 çalışan işe alınmıştır. Yine Menderes AŞ'de 8 aydır, ağustos ayından bu yana 240 tane kamu çalışanı, 3 devlet kurumunun henüz daha karar verememesi nedeniyle ne yazık ki evlerinde oturmaktadırlar, iş yerleri yoktur. Bu arkadaşların akıbeti de henüz belli değildir, ne olacağını kendileride, bilmiyorlar.

ETİBANK (ETİ MADEN İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜ)

- 1998 tarihinde, Etibank Genel Müdürlüğü, Holding çatısı altında Eti Bor AŞ, Eti Dış Ticaret ve Pazarlama AŞ, Eti Alüminyum AŞ, Eti Gümüş AŞ, Eti Krom AŞ, Eti Bakır AŞ ve Eti Elektrometalurji AŞ adlarıyla 7 ayrı şirkete bölünmüş, özelleştirme süreci hızlanmıştır. ETİ Bor hariç diğer kuruluşlar özelleştirilmiştir.
- 1990'da 23.000 olan çalışan sayısı bugün 3705'dir. Azalma % 80'dir.

DİĞER MADENCİLİK KURUMLARINDA DURUM:

- KARDEMİR özelleştirildikten 4 yıl sonra 5417 çalışan 3919' a düşmüş azalma %40'dir.
- DİVHAN 2002 yılında 1400 olan çalışan bugün 334'dür. Azalma %75'dir.
- KBI 1990 yılında 3000 kişi çalışıyordu. Özelleştirildiği 2004 yılında 500 kişi çalışırken bugün 200 civarında çalışan vardır.
- ÇİNKUR'da 1990 yılında 700 olan çalışan sayısı 1996 yılında 500, bugün ise hiç çalışanı yoktur.
- SEYDİŞEHİR özelleştirildiğinde 2300 olan çalışan bugün 1500 kişidir.

TEDAŞ'la ilgili bir bilgi vereyim: TEDAŞ'ta çalışma statülerinde, "Sendikaya üye olamaz" şeklinde alınan teknik elemanlar vardır, mühendis ve yüksek okul mezunları. Bunların alınma gerekçesi, tamamen özelleştirmede kamu çalışanları şirkete geçmemeleri noktasında, işçileri özelleştirme noktasında şirkete devrettikleri gibi, bu mühendisleri de devrederek bu arkadaşları çalıştırılıyorlar. Ancak, biz sendika olarak 4246'nın 22. maddesinin gereği 100'ün üzerinde dava açtırdık arkadaşlara, havuzdan diğer kamu kuruluşlarına geçmeleri için.

- ETİ Krom AŞ ve ETİ Gümüş AŞ özelleştirildikten sonra hiç sendikali kalmamıştır.
- PETLAS'ta özelleştirme öncesi 1030 olan çalışan sayısı 458'e inmiştir.
- POAŞ' da 3898 olan çalışan sayısı 1074'e düşmüştür. Düşüş % 71'dir. Sendika bu kurumda yetkisizdir.
- Gübre Sanayinde faaliyetler tamamen durdurulmuş tüm çalışanlar işten çıkarılmıştır.
- TÜPRAŞ'ta çalışan sayıları 4343'den 3639'a düşmüştür.
- TEKEL'de 2000 yılında 30.000 olan çalışan sayısı 11.500'e düşmüştür. Azalma % 61 olup bu sayının akıbeti belli değildir. Özelleştirdikten sonra yalnızca Balıca, Tokat faaldir.

- Çimento Fabrikalarının özelleştirildiğinde 17.000 üyeye sahip Çimse-İş'in bugün 3500 üyesi vardır.
- Türk Telekom Özelleştirildiğinde 52.000 olan çalışan sayısı 34.000'lere düşmüştür.
- SEKA Fabrikalarının özelleştirme programına alındığı 1998 yılında 6000 olan çalışan sayısı; 2500 kişiye düşürülmüş olup, özelleştirme sonrası tek üretim yapan Çaycuma'da birkaç yüz kişiye düşmüştür.
- Diğer birçok Özelleştirmelerde durum benzerdir.

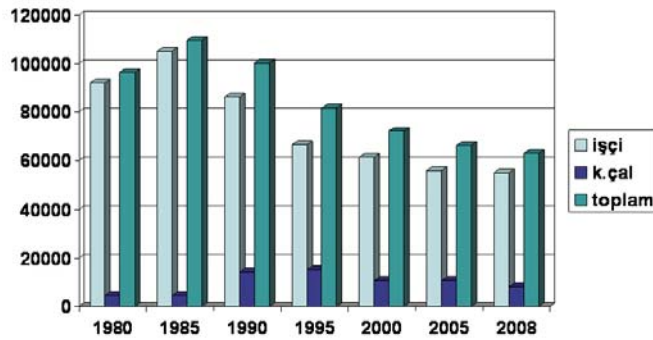

Madencilğe bakıyoruz, madencilikte de benzer uygulamalar aynı yıllarda sürmüştü. Şu anda üç tane üretici kurumun istatistiklerini aldık. Birisi Türkiye Taşkömürü Kurumu; 1980’de 45 bin olan çalışan sayısı, 1990’larda o yapısal değişikliklerle 35 binlere düşmüş, bugün ise 11 bin 797. En son 1500 kişi alındı, onlar hariçtir. Kurumda çalışan 4 bin 500 taşeron çalışanı da olmak üzere 16 bin 297 kişidir. Bu düşüşü grafikte de görüyorsunuz.

Madencilikte istihdam

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2008
İşçi	92.086	105.124	86.125	66.695	61.560	55.849	55.140
Kamu çalışanı	4.470	4.564	14.202	15.044	10.737	10.500	7.950
TOPLA	96.556	109.688	100.329	81.739	72.299	66.349 -%3-	63.059 -%4,9

Madencilikte istihdam

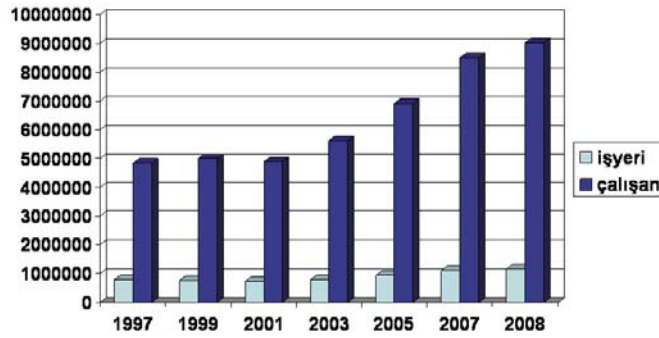
Yine aynı süreci Türkiye Kömür İşletmeleri de yaşamıştır. Özellikle doğal gazla bağlı çevrim santralleri nedeniyle Türkiye Kömür İşletmelerinin üretimi düşürülmüş, yalnızca mevcut santraller, onlar da belli dönemlerde üretimleri düşürülerek kömür azaltılmıştır ve enerjideki payı yüzde 15'lere düşmüştür. Bu noktada, personel durumuna baktığımız zaman da, benzer şekilde o da yine kayıplar yaşamıştır. 80'de 20 bin olan çalışan sayısı,

SSK Genel İstihdam

Yıl	Kamu	Özel	Toplam	Fr%	İşyeri
1997	660.791	4.169.265	4.830.056		781.911
1999	756.929	4.248.474	5.005.403	3,6	769.674
2001	751.958	4.134.923	4.886.881	-2,7	723.503
2003			5.615.238	15	777.177
2005			6.918.604	23	944.981
2007			8.505.390	23	1.116.638
2008			9.022.823	6	1.175.952

24

SSK Genel İstihdam

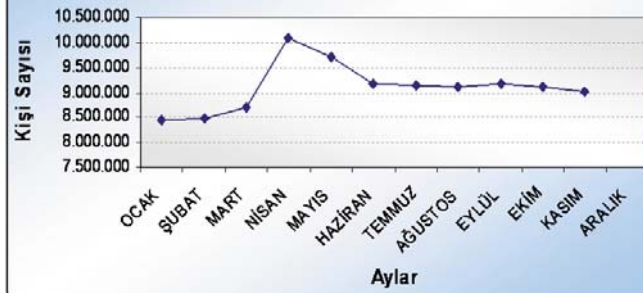
90'da 32 binlere çıkmış, birçok hizmet taşeron eliyle yürütülmeye başlanmış ve en son geldiği noktada çalışan sayısı 10 bin 557'lere düşmüş, 10 bin de taşeron işçisi vardır. Burada da istihdam daralması yüzde 35'tir.

Eti Maden İşletmelerine bakıyoruz; biliyorsunuz Eti Holding'di ve birçok kuruluş vardı Eti Holding'de. O da yine aynı yapısal değişikliklerle çeşitli şirketlere bölünerek, şu anda bir

(4/a) HİZMET AKDI İLE ÇALIŞAN ZORUNLU SİGORTALI SAYILARI (SSK) 2008

AYLAR	2007	Bir Önceki Aya Göre Değişim %	2008	Bir önceki aya Göre Değişim %	Bir önceki yıla Göre Değişim %
OCAK	7.823.498		8.449.577		8,0
ŞUBAT	7.798.001	-0,5	8.474.374	0,3	8,8
MART	7.949.350	2,1	8.704.188	2,7	9,5
NİSAN	8.073.261	1,6	10.097.779	16,0	25,1
MAYIS	8.290.142	2,7	9.703.722	-3,9	17,1
HAZİRAN	8.407.625	1,4	9.188.005	-5,3	9,3
TEMMUZ	8.307.408	-0,2	9.127.041	-0,7	0,8
AĞUSTOS	8.459.478	0,9	9.117.005	-0,1	7,8
EYLÜL	8.504.086	1,5	9.163.639	0,5	6,7
EKİM	8.555.071	-0,3	9.119.936	-0,5	6,6
KASIM	8.569.136	0,2	9.022.823	-1,1	5,3
ARALIK	8.505.390	-0,7			

2008 yılı aylar itibariyle (4/a) Zorunlu Sigortalı Sayıları

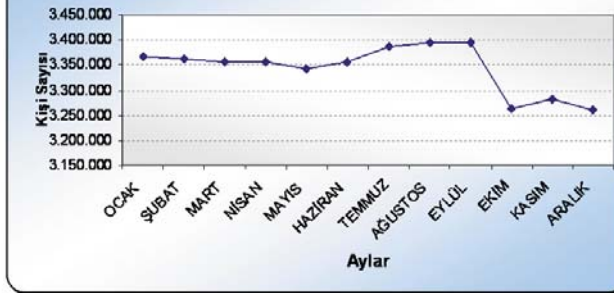
Eti Bor, Eti Maden İşleri Genel Müdürlüğünün bir tek Eti Bor İşletmeleri kalmıştır. 1990'da 23 bin olan çalışan sayısı, bugün 3 bin 705'tir, azalma yüzde 80'dir. Bu kuruluşların da bir çoğu şu anda faaliyet sürdürmemektedirler.

Madenci kuruluşlara ve diğer kuruluşlara bakalım: KARDEMİR, özelleştirildikten 4 yıl sonra 5 bin 417 çalışan 3 bin 919'a düşmüştür, azalma yüzde 40'tır. Divhan'da 2002 yılında 1400

**(4/b) BAĞIMSIZ ÇALIŞAN AKTİF SİGORTALI SAYILARI (1479 ve 2926)
(BAĞ-KUR)**

AYLAR	2007	Bir Önceki Aya Göre Değişim %	2008	Bir önceki aya Göre Değişim %	Bir önceki yıla Göre Değişim %
OCAK	3.397.507		3.368.239		-0,9
ŞUBAT	3.413.927	0,5	3.362.758	-0,2	-1,5
MART	3.423.109	0,3	3.355.978	-0,2	-2,0
NİSAN	3.428.033	0,1	3.356.483	0,0	-2,1
MAYIS	3.424.413	-0,1	3.343.573	-0,4	-2,4
HAZİRAN	3.429.354	0,1	3.355.585	0,4	-2,2
TEMMUZ	3.449.018	0,6	3.388.837	1,0	-1,8
AĞUSTOS	3.449.517	0,0	3.394.728	0,2	-1,6
EYLÜL	3.437.351	-0,4	3.394.393	0,0	-1,2
EKİM	3.406.092	-0,9	3.262.923	-3,9	-4,2
KASIM	3.378.966	-0,8	3.282.062	0,6	-2,9
ARALIK	3.376.300	-0,1	3.268.719	-0,7	-3,4

2008 yılı aylar itibariyle (4/b) Aktif Sigortalı Sayıları

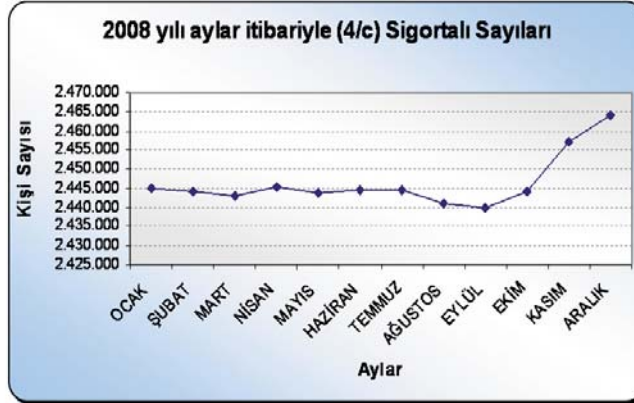

olan çalışan sayısı, bugün 334'tür. Karadeniz Bakır İşletmelerinde, 3 bin kişi çalışıyordu, bugün 200 civarında çalışan vardır. ÇİNKUR'da bugün hiç çalışan yoktur, 700 çalışanı vardı, faaliyeti de yoktur. Seydişehir özelleştikten sonra 2 bin 300 olan çalışan 1500'e düşmüştür, burada da ücretlerde müthiş bir düşme olmuştur. Eti Krom AŞ ve Eti Gümüş AŞ özelleştikten sonra hiç sendikali kalmamıştır. PETLAS da özelleştirildikten sonra 1030

**(4/c) KAMU ÇALIŞANLARIN SİGORTALI SAYILARI
(EMEKLİ SANDIĞI)**

AYLAR	2007	Bir önceki Aya Göre Değişim %	2008	Bir önceki aya Göre Değişim %	Bir önceki yıla Göre Değişim %
OCAK	2.428.742		2.445.058		0,7
ŞUBAT	2.434.320	0,2	2.444.156	0,0	0,4
MART	2.430.239	0,2	2.442.071	-0,1	0,2
NİSAN	2.437.298	0,0	2.445.238	0,1	0,3
MAYIS	2.437.079	0,0	2.443.717	-0,1	0,3
HAZİRAN	2.438.817	0,1	2.444.380	0,0	0,2
TEMMUZ	2.438.674	0,0	2.444.745	0,0	0,2
AĞUSTOS	2.433.542	-0,2	2.441.141	-0,1	0,3
EYLÜL	2.438.099	0,2	2.439.735	-0,1	0,1
EKİM	2.444.492	0,3	2.444.204	0,2	0,0
KASIM	2.442.276	-0,1	2.457.222	0,5	0,6
ARALIK	2.444.680	0,1	2.464.206	0,3	0,8

2008 yılı aylar itibariyle (4/c) Sigortalı Sayıları

çalışan sayısı 458'e inmiştir. Diğer kuruluşları da görüyorsunuz, hepsinde bir düşme var. Gübre sanayiinde faaliyetler tamamen durmuştur. Yine Tekel Sigara Fabrikaları biliyorsunuz özelleşti. Özelleştirilmeden önce ciddi bir düşüş oldu, 10 bin civarında bir çalışan vardı, onlar da çok özel bir statüyle grafikte 4C olacaklar şu anda, yine kamudalar, ama atıl durumda duruyorlar Yaprak Tütün İşletmelerinde. Ancak, özelleştikten sonraki tütün fabrikalarından yalnızca Balıca ve Tokat şu anda faal durumdadır.

2009

Kurulan şirket ve kooperatif sayısı geçen yılın aynı ayına göre % 34,7 azaldı.

- 2009 yılı Ocak ayında; 2008'in aynı ayına göre kurulan şirket ve kooperatif sayısı % 34,7 azalarak 6001'den 3920'ye düşmüştür.
- 2009 yılı Ocak ayında kurulan toplam 3920 şirket ve kooperatifin % 94,9'u (3719) limited şirket, % 3,8'i (147) anonim şirket, % 1,3'ü (52) kooperatif ve 2'si kollektif şirkettir.

Kurulan ticaret ünvanlı iş yerleri sayısı geçen yılın aynı ayına göre % 6,3 azaldı.

- 2009 Ocak ayında; 2008'in aynı ayına göre kurulan ticaret ünvanlı iş yeri sayısı % 6,3 azalarak 4714'den 4419'a düşmüştür.
- Kapanan ticaret ünvanlı iş yerleri sayısı ise geçen yılın aynı ayına göre %22 azalarak 3740'dan 2918'e düşmüştür.

Çimentoda yine benzer şeyler olmuş; Çimse-İş'in, örgütlü olan işçi sendikasının 17 bin olan üye sayısı, bugün 3 bin 500'dür. Türk Telekom yine özelleştirildiği zaman 52 bin olan çalışan sayısı, 34 binlere düşmüştür. SEKA fabrikalarının ilginç bir özelliği vardır; SEKA fabrikalarından bir tek Çaycuma şu anda çalışmaktadır ve 6 bin olan çalışan sayısı, 2 bin 500'e düşmüştür. Diğer birçok özelleştirmede de durum farklı değildir.

Şirket kooperatif ve ticaret ünvanlı iş yerlerinin bir önceki yıl aynı dönemine göre değişimi

Şirket, kooperatif ve ticaret ünvanları	Ocak		Değişim (%)
	2008	2009	
Şirketler ve kooperatifler			
Kurulan	6 001	3 920	-34,7
Kapanan	1 640	1 670	1,8
Ticaret Ünvanlı İşyerleri			
Kurulan	4 714	4 419	-6,3
Kapanan	3 740	2 918	-22,0

- * Kapanan ticaret ünvanlı iş yerleri sayısı, yapılan tebligatlarla ticari faaliyeti bulunmadığı tespit edilen ticaret ünvanlı iş yerlerinin kayıtlarının ilgili ticaret sicil memurlukları tarafından Ticaret Sicili Tüzüğü'nün 41. maddesine istinaden re'sen silinen iş

ÜLKEMİZDEKİ İSTİHDAM BİÇİMLERİ:

- 657 sayılı yasaya tabi çalışanlar,
- 399 sayılı KHK'li sözleşmeli çalışanlar,
- Kadro Karşılığı Sözleşmeliler,
- Daimi işçiler,
- Geçici işçiler,
- Sendikaya üye olamayan teknik elemanlar
- 4/B ve 4/C li çalışanlar
- Özel şirketlerde çalışanlar,
- Taşeron işçileri,
- Parça başı / Sipariş /Zamanlı Çalışanlar

Madencilikte, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun kayıtlarından aldığım rakamlar bunlar, 1990'da 100 bin 329 çalışan, -madencilik işkolu diye geçiyor orada, ben ona bir tek kamu çalışanlarını ekledim- 2005'te 66 bin 349'a düşmüştür, yüzde 34 sanıyorum azalma var. Yine 2005'le 2008 arasında eksi % gerilemiş, 63 bin 59 kişi şu anda sektörde vardır. Burada da grafik olarak o düşme gözüküyor.

Yine Sosyal Güvenlik Kurumu'nda önce kamu ve özel vardı, 2001 yılına kadar, orayı ayrı olarak aldık, ama Sosyal Güvenlik Kurumu'nda SSK dediğimiz, kayıtlardaki rakamlar alınmış durumda. Yine burada ilginç bir tablo var; 2001, yine bir kriz sonrası, 2001 krizi sonrası çalışan sayısı, %2.7 azalmıştır. Ondan sonra belli bir ortalama, yaklaşık rakamla giderken, 2008 yılında yine çalışan sayısı yüzde 6 olarak, 23'lerden 6'ya düşmüştür. Biraz

Çalışma Hayatı

- Esnek / Sosyal güvencesiz (Parçalı / Parça başı)
- Performans / Rekabet (çalışanlar arası)
- Güvencesiz / Pazarlık gücü yok
- Bireyselci / Dayanışma yok
- Düşük / Asgari Ücret
- Örgütsüz / Baskı- İşten atma

Sosyal Güvence

- Prim gün sayısı ve Emeklilik yaşı
- Özel Sigortacılık Teşvik
- Eksik prim ödeme – Sağlık hizmeti
- Sağlıkta Katkı payları
- İşçi Sağlığı İş güvenliğinden yoksunluk

sonra grafikte bu yüzde 6'nın 2008 yılındaki bu düşüşünü göreceğiz, burada grafik olarak gösterdik.

Bunları SGK'nın en son 2008 yılındaki sigortalı hareketlerinden aldım, bilmiyorum, belki Serkan arkadaş da bunları kullanacaktır. Buradaki 2008 yılındaki eski SSK'lı olanlar -4A diye geçiyor orada- grafiğini izliyoruz. Bu grafikte ilginç bir şey var: Nisan ayında, Mayıs ayında bir yükselme var. O yükselme, Sayın Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün de

Özelleştirilen kurumlar taşeronlar aracılığıyla sigortasız işçi çalıştırarak SGK'yı zayıflatmak suretiyle sosyal güvenliği zedelemekte, vergi kaçırarak kamu gelirlerinin azalmasına neden olmakta, ekonomiye ve topluma zarar vermektedir.

Ayrıca çalışanlara asgari ücret ödenerek hem çalışanları açlığa mahkum etmekte hem de piyasanın ve ekonominin zarar görmesine neden olmaktadır.

Bir diğer olumsuzluk da, örgütlenmelere karşı baskılar oldukça yoğun yaşanmaktadır. Sendikal örgütlenmeye tahammül edilememektedir. Özelleşen kurumlarda sendikasızlaşma oranı % 72 dir.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği konularında yeterince yatırım yapılmamakta, önlem alınmamakta ve çevre düzenlemelerini hiçe saymakta olup çok sayıda iş kazası ve ölümlü kaza yaşanmaktadır.

SONUÇ OLARAK;

Rakamlar incelendiğinde Ülkemizde özelleştirmeler ve uygulanan neoliberal politikalar sonucu;

- Verim, katma değer, vergi geliri, yeni yatırımlar açısından olumlu gelişme olmadığı görülmektedir.
- Hele hele istihdam ve sendikasızlaşma yönünden çok fazla düşüşler yaşanmaktadır.
- Esnek çalışma, iş güvencesiz çalışma, sosyal güvencesiz çalışma, işçi sağlığı ve iş güvenliğinden yoksun çalışma özelleştirme ve taşeronlaşmayla dayatılan bir yaşam biçimidir.
- Özelleştirmenin en net sonuçları işsizlik, yoksulluk ve yolsuzluk olarak yaşanmaktadır.

çocuğunun sigortalı olduğu tarihtir o. Biliyorsunuz, Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu'nun yürürlüğe gireceği tarihi ve çok sayıdaki kişi çocuklarını sigortalı yaptığı için orada pik yapmıştır. 2008 yılında zaten bir biçimde kriz, bugün sabahleyin Hoca da söyledi onu; zaten bir biçimde ülkede kriz başlamış durumdaydı, bu onun göstergesi. Yine Bağ-Kur'lulara bakıyoruz, aynı şekilde ağustos ayından itibaren Bağ-Kur iştirakçilerinde de müthiş bir düşme var. Emekli Sandığında kısmen bir yükselme var, 2 yüz 445 binden 2 yüz 465

SON SÖZ

Yaşanan krizin faturasını ödemek istemiyorsak; uygulanan neoliberal politikaların ve özelleştirmelerin siyasi bir karar olduğunu kabul ediyorsak,

bu karara karşı sınıfsal ve siyasal karşı duruşu örmek zorundayız.

Bu saldırıdan etkilenen tüm kesimleri duyarlı hâle getirerek, ortak duruşu sergilemek zorundayız.

Yaratılan tüm değerlerin, halkların ortak kazanımı olduğu ve eşit paylaşımını sağlayacak bir düzen hedefleyen ortak mücadeleyi örmek asli görevimizdir.

Krizi yaratanlar faturayı ödemelidir.

Kaynakça:

- 1- IMF, Economic, June 1998, OECD, Analytical Databank.)
- 2- 20. yılında Türkiye'de Özelleştirme Gerçeği – Sempozyum- Türk-İş, Hak-İş, DISK, KESK, TMMOB, TTB, KİGEM. Eylül 2005
- 3- David Hall, PSIRU 21 November 2000 Impact of electricity privation on industrial relation.
- 4- www.tuik.gov.tr
- 5- www.sgk.gov.tr
- 6- www.sanayi.gov.tr
- 7- Tes- İş Ocak 2009 Dergisi
- 8- Tamzok N, Türkiye Madencilik Sektöründe Yapısal Dönüşüm ve Sonuçları, TMMOB Mad. Müh. Odası, Türkiye 19. Uluslar arası Madencilik Kongresi ve Fuarı, IMCET 2005 İzmir
- 9- www.oib.gov.tr
- 10- TKİ Genel Müdürlüğü, 2007 Yılı Faaliyet, Raporu
- 11- TTK Genel Müdürlüğü, 2007 Yılı Faaliyet, Raporu
- 12- Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü, 2007 Yılı Faaliyet Raporu
- 13 – www.etimaden.taskomur.tki.mta.gov.tr

binlere, 20 bin kişilik bir yükselme var. Bu da biliyorsunuz, vekil öğretmenler ve sözleşmeli öğretmenler, yine bu sıralarda söz konusu polis ve din hizmetlisi alımı belli oranda vardır, bu rakamlardan oluşuyor.

Yine TÜİK'in sitesinden aldım, en son bülteni bu, kurulan şirket ve kooperatif sayısı geçen yılın aynı ayına göre yüzde 34.7 azaldığını söylüyorlar. Yine kurulan ticari unvanlı iş yerlerinin sayısı da geçen yılın aynı ayına göre yüzde 6.3 azalmıştır.

Bütün bu şimdiki kadarki olanlar, istihdam daralmasıyla ilgili bir süreç. Ama, bir taraftan istihdam daralırken, bir taraftan ülkemizde çok farklı istihdam biçimleri söz konusu. Bunların 4B ve 4C'ye kadar olanları, kamudaki istihdam biçimleri ve orada sendikaya üye olamayan teknik elemanları biraz evvel söyledim. Çok ilginçtir; bir devlet düşünün ki, bir sistem düşünün ki, kanunları ve yasaları belirler ve bunları takip eder; ama devlet kendisi bilfiil kendi eliyle "Sendikaya üye olamaz eleman" demiş ve yönetmeliğini de çıkartmıştır. Diğerleri de özel şirket çalışanları, taşeron işçiler, bir de parça başı sipariş ve zamanlı çalışanlar diye.

Çalışma hayatı oldukça esnekleşti, bu liberalizasyonun getirdiği, neoliberal politikaların getirdiği bir şey ve sosyal güvencesiz çalışma had safhada. Hatta bugün, önceki oturularda sunum yapan arkadaşlar da bir biçimde istihdam dışı, kayıtdışıdan bahsettiler, bu çok yaygın bir hâle geldi.

Yine çalışma hayatında performans ve rekabet getirildi. Bu kamuda da Kamu Yönetimi Temel Kanunu'na göre bir biçimde uygulanmaya çalışılıyor şu anda, ama özel şirketlerde çok fazla var. Çalışanlar arasında bir diyalog kopukluğu var. Güvencesiz çalışma var ve pazarlık gücü yok insanların. Birçok insan yarının ne olacağını bilmez bir şekilde çalışıyor ve bireyselcilik hâkim çalışma hayatında, dayanışma ilişkileri oldukça zayıflıyor bu nedenle.

Bir de düşük ücret ve asgari ücretle çalışma, özellikle kamuda çalışan taşeron şirketlerinde çok hâkim. Özel şirketlerin birçoğunda bu var ve hepsinden önemlisi, örgütsüz bir çalışma hayatı öngörülüyor. Baskı ve işten atılmaları son zamanlarda çok yaşıyoruz. Sendikalı olan pekçok işçi, birçok fabrikada işten atılıyor ve sendikalar da toplu görüşmelerde istediklerini elde edemez haldeler.

Sosyal güvence açısından çalışanları ne bekliyor, ne yaşıyoruz? Prim gün sayısı, emeklilik yaşı yükseltildiği için çalışanlar üzerinde büyük bir problem. Yine özel sigortacılık bu anlamda teşvik ediliyor. Eksik prim ödeme yapılmamasında sağlık hizmetleri alınmıyor. Biliyorsunuz, 120 gün sürekli hizmet üretmese, bir gün eksik olsa primde, sağlık hizmeti alamıyor, onun farkını ödemek zorunda kalıyor. Sağlıkta katkı payları alınmaya başladı ve işçi sağlığı ve iş güvenliğinden çok yoksun bir şekilde çalışma hayatı devam ediyor.

Özelleştirilen kurumlarda, taşeron aracılığıyla sigortasız işçi çalıştırılarak Sosyal Güvenlik Kurumunu zayıflatmak suretiyle sosyal güvenlik zedelenmekte, vergi kaçırarak kamu

gelirlerinin azalmasına neden olmakta, ekonomiye ve topluma zarar verilmektedir. Ayrıca çalışanlara asgari ücret ödenerek hem çalışanları açlığa mahkûm etmekte, hem de piyasanın ve ekonominin zarar görmesine neden olmaktadır.

Bir diğer olumsuzluk da, örgütlenmelere karşı baskılar oldukça yoğun yaşanmaktadır. Sendikal örgütlenmeye tahammül edilememekte, özelleştirilen kurumlarda yüzde 72 sendikasızlık söz konusu.

Bir başka hassas konu, işçi sağlığı ve iş güvenliği konularında yeterince yatırım yapılmamakta, önlem alınmamakta, çevre düzenlemeleri hiçe sayılmakta ve çok sayıda iş kazası ve ölümlü kaza yaşanmaktadır.

Sonuç olarak rakamlar incelendiğinde, ülkemizde özelleştirmeler ve uygulanan neoliberal politikalar sonucu verim, katma değer, vergi geliri, yeni yatırımlar açısından olumlu gelişme olmadığı görülmektedir. Hele hele istihdam ve sendikasızlaşma yönünde çok fazla düşüşler yaşanmaktadır. Esnek çalışma, iş güvencesiz çalışma, sosyal güvencesiz çalışma, işçi sağlığı ve iş güvenliğinden yoksun çalışma, özelleştirme ve taşeronlaşmayla dayatılan bir yaşam biçimidir.

Son söz olarak, yaşanan krizin faturasını ödemek istemiyorsak, uygulanan neoliberal politikaların ve özelleştirmelerin siyasi bir karar olduğunu kabul ediyorsak, bu karara karşı sınıfsal ve sayısal karşı duruşu örmek zorundayız. Bu saldırılardan etkilenen tüm kesimleri duyarlı hâle getirerek ortak duruşu sergilemek zorundayız. Yaratılan tüm değerlerin halkların ortak kazanımı olduğunu ve eşit paylaşımı sağlayacak bir düzen hedefleyen ortak mücadeleyi örmek asli görevimizdir. Krizin faturasını ödememek için emekçilerin iktidarını hedeflemeliyiz diyorum. Teşekkür ederim.

Şuayip YALMAN (Oturum Başkanı)- Sayın Bulut'a çok teşekkür ederiz.

Bu oturumun ikinci konuşmacısı, DİSK Birleşik Metal-İş eğitim ve araştırma uzmanı Sayın Ferit Serkan Öngel. Sayın Öngel, 1975 yılında Gölcük'te doğdu. Lisans eğitimini Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İstatistik Bölümünde tamamladı. Yüksek lisansını Marmara Üniversitesi iletişim bilimleri alanında yaptı. Şu anda Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Şehircilik doktora programına devam etmektedir. KESK ve BirGün gazetelerinde çeşitli görevlerde bulunan Öngel, Birleşik Metal-İş Sendikası bünyesinde araştırma ve eğitim uzmanı olarak çalışmaktadır. Buyurun Sayın Öngel.

Ferit Serkan ÖNGEL (DİSK Birleşik Metal-İş Eğitim ve Araştırma Uzmanı)- Arkadaşlar; hepinize Birleşik Metal-İş Sendikası adına merhaba diyorum.

Çok zorlu bir süreçten geçiyoruz, özellikle imalat sanayiinde krizin etkilerinin çok derin olduğunu gözlemlemek mümkün. Krizden de en fazla etkilenen sektörlerden biri, otomotiv

sektörü ve bizim örgütlülüğümüz de otomotiv yan sanayii ağırlıklı bir örgütlenme. Dolayısıyla krizin en yoğun ve en çatışmalı yaşandığı alanlardan birindeyiz.

Biz sınıf sendikacılığını ilke edinmiş bir sendikayız. Dolayısıyla bu süreci mümkün olduğu kadar işçi sınıfının lehine çevirebilecek bir mücadele hattını benimsedik. Dolayısıyla da kamuoyuna yansıyan boyutlarıyla zaman zaman siz de karşı karşıya kalıyorsunuz, Türkiye'deki grevlerin, direnişlerin önemli bir kısmını Birleşik Metal-İş Sendikası yapıyor, çünkü burada ciddi bir sınıf çatışması var.

Tabii sormak gereken temel şey şu: Zaman zaman kamuoyunun gündemine taşıyor, işte "Sanayici kan ağlıyor" deniliyor. Tabii ki işin bir tarafı bu, diğer tarafta daha ağır bir şekilde bu krizin faturası üzerine yıkılmak istenen, emekçiler var. Onların yaşadıkları sorunlar çok daha derin, çok daha büyük ve evine ekmek götürme derdinde olan insanların sorunlarının çok daha önem atfedilen bir yerde olması gerekiyor. Ne yazık ki biz bunu çok fazla göremiyoruz, sunumda da buna dair şeyler söylemek istiyorum.

"Aynı gemideyiz" denilir genelde; işverenler, üretim yapılırken, üretimin yolunda gitmesi için sürekli bunu telkin ederler. "Aynı gemideyiz. Bu gemi batarsa, birlikte batarız." Dolayısıyla sürekli taviz beklenen işçiler olur. Ancak, biz biliyoruz ki ve bu kriz de göstermiştir ki, aynı gemide değiliz. Yani, yıllarca, 2001 krizinden bu yana ciddi kâr oranlarına imza atan işverenlerin, krizde ilk etapta yaptıkları şeylerden biri, işten çıkartma dalgasıyla tepki vermek oldu. Oysa yaratılan değerlerin büyüklüğünü, nerelere ulaştığını biliyoruz. Mesela bizim yaptığımız bir araştırma, 500 büyük sanayi kuruluşunda, metal sektöründeki fabrikalarda çalışan işçilerin 1 yılda şirketlerin 5 yıllık kârını ürettiklerini ortaya koydu. Yani, 1 yılda kendi 5 yıllık gelirlerini karşılayabilecek bir üretim gerçekleştirmişler. Ama, buna karşın bakıyoruz, ilk etapta çok ciddi işten çıkartmalarla karşı karşıya kalıyoruz.

İşte "kriz fırsatçılığı" diye sık gündeme gelen bir kavramla karşılaşıyoruz, yani kriz fırsatçılığı diye bir durum var. Nedir bu kriz fırsatçılığı, ne oluyor, biraz onlara değinmek lazım, emekçilere yansıyan boyutunu bir şekilde ortaya koymak açısından. İlk etapta gündeme gelen, sendikasılaştırma, yani bu krizi fırsat bilip "Biz acaba sendikadan kurtulabilir miyiz?" diyor, yani "İşçilerin örgütlülüğünü parçalayabilir miyiz?" diyor işverenler. Bunu yapmanın çeşitli yöntemleri var. Biliyorsunuz, kriz nedeniyle işten atıldığınız zaman, işe iade davasında kazanma şansınız çok zor. Dolayısıyla "Hazır kriz de var ortada, biz kendi üretimimizi, stoklarımızı biriktiririz, ondan sonra da işçileri kriz bahanesiyle çıkartırız, sendikalı iş yerlerinde bir kısım üretimi taşeronla kaydırırız." Bunun örneklerini yaşıyoruz; kimi işverenler, fabrikalarda üretimlerini kısıyorlar, üretimi başka taşeronla kaydırıyorlar ve diyorlar ki, "Bizim üretimimiz düştü, krizdeyiz, kusura bakmayın, işten çıkartıyoruz" diyorlar. Bu sendikasılaştırmanın yolu.

Örgütlenmeye karşı kriz bahanesi, yani şu kriz döneminde de işçilerde örgütlenme eğilimi çok yüksek bir şey. Yani, sonuçta bu krize karşı mücadele etmek için bir arayışta işçiler de.

Mesela Sinter Metal Fabrikası bir şekilde kamuoyunun gündemine geldi; 400 işçi Birleşik Metal-İş Sendikasında örgütlendi, cuma günü örgütlendikleri sırada fazla mesai vardı, pazartesi günü işveren kriz nedeniyle işten attı 400 işçiyi birden ve ciddi siparişlerin olduğu bilindiği hâlde. Hukuki anlamda çok tespitler yapılmış durumda, meşru bir noktadayız, ama hukuksal sürecin uzunluğu, direnişin kırılma ihtimali üzerinden girilen bir hamle olarak görünmekte. Aslında bu tip hamleleri yeni örgütlenmeye çalışılan yerlerde çok sıklıkla ne yazık ki yaşar olduk, bu çok ciddi bir problem.

Aynı gemide miyiz?

Kriz fırsatçılığı

- Sendikasızlaştırma
- Örgütlenmeye karşı kriz bahanesi
- Ücretlerde gerileme
- Önce fazla mesai sonra
- İşsizlik ödeneği

Gerçekten kriz var mı yoksa teğet mi geçti?

- 250 bin işten atılma x 2
- 3 milyon işsiz x 2
- Reel ücretlerde gerileme
- Kapasite kullanım oranlarında düşüş
- Üretimde düşüş

Ücretlerde gerileme, yine bu dönemlerde işçiye fatura etmenin yöntemlerinden biri. Biliyorsunuz, 2001 krizinin faturası işçilere çok ciddi şekilde çıkartıldı. Reel ücret indeksine bakarsanız Türkiye İstatistik Kurumu'nun, şu andaki ücretler, 2000 yılındaki ücretlerin yüzde 12 gerisinde ve temel kırılma da 2001 yılında yaşanmış bir kırılma. Bu dönemde de işçilerin sözleşmeyle ücretlerinin düşürülmesinin hedeflendiğini görüyoruz. Kimi işçilere "Ya işten çıkarsın ya da bu ücrete çalışmak zorunda kalırsın" denildiğini biliyoruz, bu tip konular söz konusu.

İşsizlik fonu başvuruları

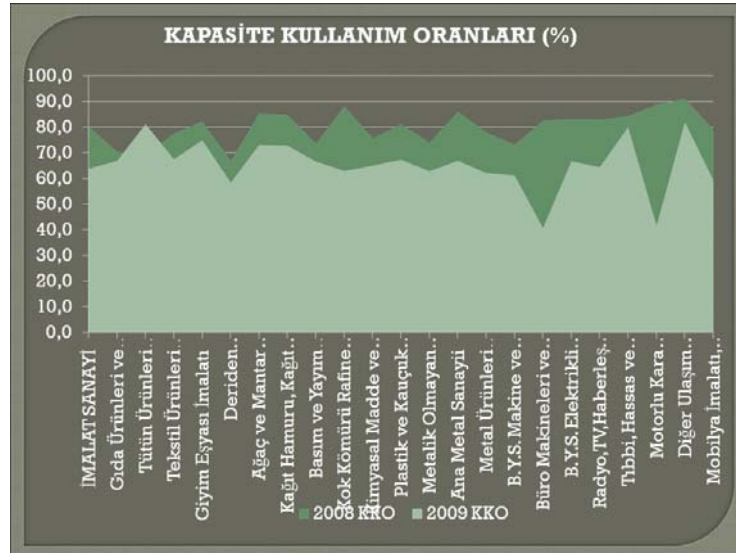
Eylül	28.467	23.793
Ekim	30.985	26.014
Kasım	49.946	41.328
Aralık	59.383	45.824
Ocak	78.566	66.419
	247.347	203.378

KONYA	1.011
SAKARYA	1.034
ESKİŞEHİR	1.373
MANİSA	1.375
GAZİANTEP	1.525
KAYSERİ	1.698
ADANA	1.782
DENİZLİ	1.803
ANTALYA	1.941
KOCAELİ	2.788
TEKİRDAĞ	3.236
ANKARA	4.126
İZMİR	4.860
BURSA	8.025
İSTANBUL	23.720

Yine, kriz bahanesiyle işten çıkartıp, düşük ücretle yeni işçileri işe almak gibi birtakım yöntemler var. İşte değindim, önce fazla mesai, sonra işten çıkartmalar yaşandı. Mesela, biz krizin etkisini takip etmek için sürekli iş yerlerimizde veri toplamaya çalıştık. Arkadaşlarımız, “Üretim canavar gibi gidiyor, hiçbir problem yok” dese de, ocak ayı itibarıyla stoklar birikmiş ve işten çıkartmalar başladı. Yani, fazla mesaiyle stokları biriktirdiler, ardından da işten çıkartmalara başladılar. Bu ne kadar “samimi” bir atmosferle karşı karşıya kaldığımızın herhalde temel göstergelerinden biri olabilir.

Geniş Tanımlı İşsizlik

	Geniş Tanımlı İşgücü	Geniş Tanımlı İşsizler	Geniş tanımlı işsizlik (%)	İşsizlik (%)
Ekim-Kasım-Aralık 2007	24.967	4.750	19,03%	10,10%
Ekim-Kasım-Aralık 2008	26.278	5.818	22,14%	12,30%

İşsizlik ödeneği yine gündemde olan bir şey. Sendikalar da belli noktalarda işsizlik ödeneğini destekler bir noktada duruyorlar, çünkü işten atılmaların önüne geçen bir mekanizma olarak görülüyor. Ama, bir sonraki dönem açısından, yani işsizlik ödeneğinin sonlandığı noktadan itibaren çok ciddi sıkıntıları beraberinde getirebilecek, bu noktada da uyanık olması gerekiyor sendikaların, bunun da altını çizmek gerekiyor.

Diğer Ulaşım Araçları İmalatı	-35,81%
Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı	-14,32%
Tütün Ürünleri İmalatı	0,24%
Ağaç ve Mantar Ürünleri (Mobilya hariç) İmalatı	3,46%
Mobilya İmalatı, B.Y.S. Diğer İmalat	4,94%
Kağıt Hamuru, Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı	8,49%
Büro Makineleri ve Bilgisayar İmalatı	10,56%
Tıbbi, Hassas ve Optik Alet, Saat İmalatı	11,01%
Basım ve Yayım İmalatı	13,53%
B.Y.S. Makine ve Teçhizat İmalatı	14,86%
B.Y.S. Elektrikli Makine ve Cihazları İmalatı	18,36%
Deriden Tabaklanması ve İşlenmesi	18,92%
Giyim Eşyası İmalatı	18,97%
Kimyasal Madde ve Ürünleri İmalatı	19,44%
İMALAT SANAYİ	19,87%
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünleri İmalatı	20,98%
Tekstil Ürünleri İmalatı	23,69%
Plastik ve Kauçuk Ürünleri İmalatı	25,64%
Ana Metal Sanayii	26,61%
Metal Ürünleri İmalatı (Makine ve Teçhizat Hariç)	32,27%
Kok Kömürü Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	38,00%
Motorlu Kara Taşıtı, Römork ve Y.Römork İmalatı	52,17%
Radio, TV, Haberleşme Teçhizatı ve Cihazları İmalatı	57,32%

	KASIM 2008- KASIM 2007	KASIM- AĞUSTOS (2008)	KASIM- AĞUSTOS (2007)	DÖNEM KARŞILATIR MASI
Tarım	283	-820	-963,4	143
Sanayi	-77	-173	80,1	-253
İnşaat	-14	-89	-164,0	75
Hizmetler	258	-112	-145,5	34
Toplam	450	-1.194	-1192,8	-1

Sanayide daralma

TOPLAM SANAYİ	22,94%
Aramalı İmalatı	33,43%
Dayanıklı Tüketim Malı İmalatı	24,04%
Dayanıksız Tüketim Malı İmalatı	5,11%
Enerji	9,30%
Sermaye Malı İmalatı	35,23%

Yaşadığımız krizin işçi sınıfı üzerindeki etkileri neler

- Fazla mesailer
- Ücretlerde gecikme
- İzinlerin kullandırılması
- Ücretsiz izinler
- Kısa çalışma ödeneği
- İşten çıkartmalar

“Kriz teğet geçti” konusu, artık veriler de üstünü örebilecek bir durumda değil. 250 bin işten atılma rakamı var. Bu rakam, devletin resmi rakamı, biliyorsunuz, işsizlik maaşına başvuruların üzerinden belirleyebildiğimiz bir tespit olabilir, kaç kişi işten çıkartıldı diye. 250 bin kişi, işsizlik sigortası kapsamında işten çıkartılmış, yani başka gerekçelere dayandırmamak, son 3 yılda 600 gün prim ödemek, son 4 aydır kesintisiz olarak çalışmak gibi şartları yerine getirmiş olanlardan işten çıkartılanların sayısı 250 bin. Ama, biz yine

takip ettiğimiz kadarıyla en çok işten çıkartmalar, ilk dalga olarak sözleşmeli çalışanlardı, taşeron işçilerdi ve bunların çıkartılmasında da genelde çok fazla ses çıkmadı, çünkü onlar, zaten gözden çıkarılmaya hazır ilk halkaydılar, sözleşmeleri yenilenmedi. Bunların çoğu zaten bu işsizlik fonundan yararlanmıyor. Dolayısıyla bu 250 bin rakamını biz ikiyle çarpabiliriz ki, bu yaklaşık 500 bin kişinin ağustos ayından bu yana, yani ağustos-ocak ayları için 500 bin kişinin işten çıkartıldığını gösteriyor.

KRİZDEN ÇIKIŞ

- hammadde maliyetlerindeki radikal düşüşler,
- dünya pazarlarında yeni alanların sermaye yatırımları için genişlemesi,
- artı değer oranlarındaki radikal değişimler-İşçi sınıfının tarihsel bir yenilgisi
- Savaşlar
- temel üretken teknolojinin radikal yenilenme

Kriz ve ekonomik paketler

- Ekonomik paketler kimin için?
- IMF ile anlaşma

3 milyon işsiz, en son açıklanan TÜİK'in rakamlarında 2 milyon 900 küsur diye verildi. Bunu da ikiyle çarpmak lazım, onun nedenini söyleyeceğim; bizim geniş tanımlı işsizlik diye hesapladığımız, kamuoyuna duyurduğumuz açıklamalarımız var. Yine reel ücretlerde gerileme, ciddi şekilde bu verilere de yavaş yavaş yansiyacak ve yansımaya başladı. Kapasite kullanım oranları çok ciddi oranlarda düştü. Onun rakamlarını belki sabahki oturumlarda göstermişlerdir; ama ben İstanbul'dan yeni geldiğim için çok fazla

İşçiler iktidar olsa

- Çalışma süreleri kısaltılmalı
- Kamu istihdamı-kamu yatırımları
- İşten atılmaların yasaklanması
- Sendikal örgütlenme
- İşsizlik fonunun amacı doğrultusunda kullanılması
- İflas eden firmaların kamulaştırılarak işçi denetimine verilmesi

Ne yapmalı

- Krize karşı örgütlü duruş
- İşçi işsiz ayrımı yapmamak- Birlik olmak
- Dayanışmayı örgütlemek
  - Mahallelerde
  - İş yerinde
- Deneyimlerden öğrenmek

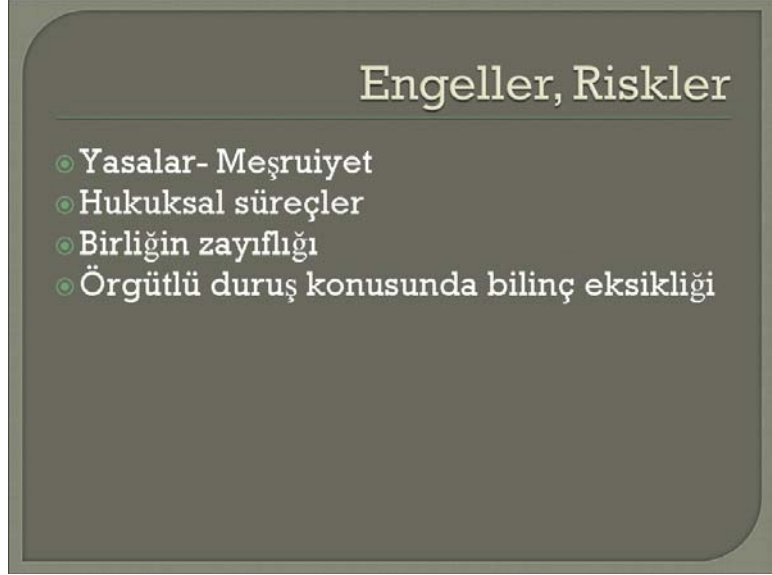
izleyemedim ve tekrar olabilir. Üretimde düşüş, bunların hepsi, aslında krizin ne kadar derin boyutlarda olduğunu gösteriyor.

Burada arkadaşlar, işsizlik fonu başvurularını çıkarttım, eylül, ekim, kasım, aralık ve ocak ayları bakımından. Ocak ayına doğru ciddi bir yığılmanın, yani bu krizin etkisinin giderek dalga dalga yayıldığının ve hâlâ devam ettiğinin göstergesi, çünkü yükselen bir trend var. Sağ taraftaki de yararlananlar, yani yaklaşık 44 bin kişi işsizlik ödeneğinden yararlanabileceği umuduyla fona başvurmuş, ama işverenlerin eksik prim ödemesi ve benzeri nedenlerle bu haktan mahrum kalmışlar. Dolayısıyla bu da “Ne kadar aynı gemideyiz?” sorusuna verilecek cevap açısından çok çarpıcı bir veri.

İller bazında nasıl yaşanıyor süreç, hangi iller bu konuda çok fazla etkileniyor, ona bakmak gerekiyor. Bu ocak ayı verilerine göre işsizlik ödeneğinden faydalanmak için başvuruların rakamları arkadaşlar. Gördüğümüz gibi, İstanbul, Bursa, İzmir başta gidiyor. Bu rakamları yaklaşık olarak üçle çarparsak, 250 bine denk gelecek bir şeyle karşılaşabiliriz, onu yine ikiyle çarpacağız. Dolayısıyla rakamlar, çok büyük rakamlar. Bursa bölgesinde 30 bin civarında kişinin ki Bursa’da 448 bin SGK kapsamında imalat sanayiinde toplam çalışan var, dolayısıyla bu çok ciddi bir rakam, yani 40 bin kişinin işsiz kalması, her 10 kişiden biri işsiz kalmış durumda Bursa ilinde. Bu illerin hepsi arkadaşlar, aynı sıradan SGK kapsamında imalat sanayiini sıraladım, aynı iller. Yani, bu illerin hepsi, aynı zamanda sanayinin de en yoğun, en çok istihdamın olduğu iller. Bu da krizin aslında ağırlıklı olarak imalat sanayiinde hissedildiğinin temel göstergelerinden biri. Zaten bir sonraki tabloda da ona yönelik bir şeyler göstereceğim.

Geniş tanımlı işsizlik; bu geniş tanımlı işsizliği biliyorsunuz, TÜİK işsizlik kapsamına alırken çok dar bir kapsam alıyor. Mesela umudunu kestiği için iş aramayanlar işsiz kapsamı içinde değil ya da başka nedenlerle işe başlamaya hazır olanlar var. Bunun yanında, eksik istihdam denilen, çok kısa süreli çalışan ya da çalıştığı işte yeterli derecede çalışmayan ve iş ihtiyacı olan insanları kapsayarak yapılan bir eksik istihdam tanımlaması var. Bu verilere göre, 2007 yılında yüzde 10-yüzde 12.30 olarak açıklanan işsizlik, geniş tanımlı işsizlikte yüzde 19 ve yüzde 22’ye çıkmış durumda. Bu da çok çarpıcı bir veri olarak görünüyor.

Kapasite kullanım oranlarını ben imalat sanayii açısından burada çıkarttım. Özellikle yüzde 50’nin altında olan iki tane sektöre dikkat çekmek istiyorum. Bunlardan biri motorlu kara taşıtları, yani taşıt sanayii, diğeri ise büro makinaları. Tabii burada bizim için kritik olan, otomotiv sanayii, çünkü Türkiye son dönemde otomotiv sanayiinde önemli bir hamle gerçekleştirdi. Bu oranlardaki ciddi düşüşler, yani neredeyse üretimin kapasite kullanımının 3 tezgâhtan 2’sinin artık çalışmadığı bir durumda karşı karşıyayız. Yine üretimde düşüşler var burada sektör sektör. En altta en yoğun üretimde düşüşün yaşandığı sektörler, genelde metal sektörünün ağırlıkta olduğunu görüyoruz. İmalat sanayiinde

ortalama yüzde 20 civarında bir düşüş var. Giyimdir, tekstildir, onlar bir noktada ortalamaya yakın rakamlardadır; ama en ciddi daralma, metal sektörünü oluşturan ana metal sanayii, metal ürünleri imalatı, makina imalat sanayi ki diğer sektörlerle bağı bakımından çok kritik bir sektör olmaktadır.

Sektörel olarak daha geniş anlamda yine TÜİK'in verileri üzerinden çıkartım bu rakamları. Çeşitli karşılaştırmalı rakamlar, ne kadarlık bir gerileme yaşanmış, onu karşılaştırmak açısından. Genelde ağustosla kasım ayları arasında bir düşüş var istihdamda, yani geçen sene de benzer bir düşüş olmuş. Hizmetler, inşaat sektörü, bunlar düşüşün yaşandığı sektörler. Sanayi sektörü ise 2007 yılında 80 bin kişilik bir artış yaratmış geçen yılın aynı dönemi için. Bu dönem 173 binlik bir kayıp var. Buna göre dönem karşılaştırması yapıldığında, dönemler arasındaki farklara baktığınızda, inşaat sektöründe 75 binlik bir artış, yani eksiden artış diye söylemek lazım, hizmetlerde 34 bin, ama esas kaybın 253 bin kişiyle imalat sanayii olduğunu da görmek mümkün, TÜİK'in hane halkı iş gücü anketi üzerinden yaptığımız hesaplamaya göre.

Sanayide daralmanın –bu da 6 aylık veriler- ne oranda olduğunu, çeşitli ara malı imalat, sermaye malı imalatı bakımından ortaya koyan bir şey. Bu da departman 1, departman 2 gibi kriz tahlillerinde çokça kullanılan sermaye malı üretimiyle son nihai ürün üretimi arasındaki farkı ortaya koyan verileri koymasından aslında aşırı üretim krizini çok net bir şekilde ortaya koyan bir şey.

Peki, yaşadığımız krizin işçi sınıfı üzerine etkileri neler, nasıl oldu? İlk etapta fazla mesailer kesildi, yani ek gelir olarak bir şekilde yaşamlarını sürdürmek için çok ağır koşullarda, hatta

yasal sınırları da aşarak yaptığı çalışmaların kesildiğini görüyoruz. Ücretlerde gecikme hemen hemen her yerde var. Geçen bir eğitimde işçi arkadaşlara sordum, “var mı?” diye. Hepsi istisnasız bir şekilde ücretlerinde gecikme yaşandığını söylediler.

İzinlerin kullanılmasında; 2010 yılının iznini kullanan işçi arkadaşlarımız var, izinlerden borçlu durumda olan arkadaşlar var. Bu da bir yöntem olarak kullanıldı. İşçiyi en çok etkileyen, işten atılmalar dışında ücretsiz izinler. Bunların bir kısmı yüzde 60'lık ücret karşılığı gibi olabiliyor, kimisinde tamamen olabiliyor. Bu direkt olarak geliri ortadan kaldıran bir şey, yani 15 gün ücretsiz izin yaptınız mı, gelirinize, eve götürdüğünüz ekmeğin yarısını yarıya düşmüş oluyor ki, bunun çok ciddi oranlarda ve yaygın oranlarda olduğunu görüyoruz. Yine kısa çalışma ödeneğiyle bunun telafi edilmeye çalışıldığını görüyoruz, ama o da yine sonuçta bir hak kaybını gündeme getiren bir konu ve en temel, demin sunduğumuz gibi, işte artık 500 binleri bulan işten çıkartma dalgası, bir furya halinde yaşanan süreç.

Peki, krizden çıkış nasıl olabilir? Buna birazcık baktığımızda, çeşitli kaynaklar, buna yönelik birtakım hamlelerin olduğunu söylüyor. Kriz, sonuçta finans sektöründe yaşansa da, imalat sanayiini etkileyen bir sektör ve kapitalizmin doğasına ilişkin bir kriz, yani kapitalizm bu krizleri her dönem için üretiyor. Dolayısıyla krizden çıkış için de çeşitli dinamiklere ihtiyacı var. Birincisi, hammadde maliyetlerindeki radikal düşüşler olarak tanımlanmış.

İkincisi, dünya pazarlarında yeni alanların sermaye yatırımları için genişlemesi. Biliyorsunuz, Sovyetlerin yıkılması, bir şekilde yeni bir genişleme alanıydı, yeni kâr alanları buldu sermaye sınıfı, 70'lerin krizini bir şekilde aşmak için, ama bunların hepsinin işlemez noktada olduğunu görüyoruz. Artı değer oranlarındaki radikal değişimler ve işçi sınıfının tarihsel olarak yenilgiye uğratılması, yine krizden çıkış için kapitalistlerin bulmaya çalıştığı yöntemlerden biri olarak görünüyor. Çıkarılan savaşlar ve yeni teknolojik yenilikler, yani krizden çıkışın kapitalizmin kendi için doğmasıyla aşılabilecek bir şey olmadığını, dışarıdan bir etmene ihtiyaç duyduğunu biz biliyoruz ve bu seçeneklerin herhangi birinin de sonuçta geniş halk kitlelerine ve işçilere çok ciddi fatura eden sonuçları olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla buna karşı, yani burada kapitalizmin yarattığı bu tahribata karşı ancak mücadele ederek, bir direniş noktası örgütleyerek var olunabilir. Yoksa, krizin faturası, öyle ya da böyle emekçilere ve işçilere çıkartılmak için hazır.

Biliyorsunuz, ekonomik paketler gündeme geliyor. İşte krizin ilk başladığı dönemlerde TÜSİAD açıklamalar yapmaya başladı, “Bizi kurtarın” diye, sanayiciler buldukları kötü durumdan bahsettiler. Ama, o sırada işte 10 binlerce işçi kapı önüne konulmuştu bile. Bu tip ekonomik paketlerin sanayiciyi kurtarmak üzerine odaklandığını, işten atılan 100 binlerce insanın, evlerine ekmeğin götürülemeyen insanların durumlarını kurtarmaya yönelik adımların atılmadığını çok net görüyoruz.

Yine IMF ile anlaşma bir şekilde kamuoyunun gündemine geldi. Biliyorsunuz, bütçe çıktı, bütçenin hemen akabinde yeni bir yasa tasarısı çıkartıldı, bütçede düzeltme yapan. 3,5

milyar TL'lik meblağ, IMF'nin görünmesiyle birlikte kesintiye gidildi. Nereden gidildi; eğitim ve sağlık harcamalarından, tarımsal desteklemeden, yatırımlardan kesintiler yapıldı. IMF ile anlaşma var-yok, olacak mı, olmayacak mı tartışması yapılıyor, ama aslında bu yapılan düzenleme, IMF ile bir anlaşmanın var olduğunu, bunun da seçim sonrasında kamuoyunun gündemine taşınacağını ve kamu hizmetlerinde yapılan bu kısıntının aslında işçi sınıfına yönelik, onların edinmesi gereken hizmetlerin, kamu hizmetlerinin bir şekilde ortadan kaldırılmasıyla mümkün olacak bir şey.

Sinter Metal önünde arkadaşlarımız direnirken; arkadaşlar, işten atılmalara karşı Sinter'deki durumu aktarmak için Meclise geldiler. Gelmeden önce de ben arkadaşlarla konuştum, "Hazır gitmişken iktidarı da alın bari" dedim. Sonra da "İktidarı alsanız, ne yaparsınız?" diye sordum. Aslında üç aşığı beş yukarı ne kadar sınıfsal bir talepler manzumesiyle karşı karşıya kaldığımı sizinle paylaşmak istiyorum. Taleplerden biri, "Çalışma süreleri kısalsın." Tabii ilk talepleri şuydu; "İşten atılmaları yasaklardık" dediler. Çalışma sürelerinin kısaltılması; biliyorsunuz, Fransa'da çalışma süreleri 35 saat. Biz Areva denilen bir şirkette örgütlüyüz, Areva da Fransız firması, çokuluslu bir firma, Fransa'da da fabrikası var; orada 35 saat çalışıyor işçiler, bizde 45 saat çalışıyorlar. Demek ki 35 saat çalışmada da bir rantablilik var, yani bunda bir sıkıntı yok, bunun olanakları olabilir. Hani "Rekabet ortamı, ne yapacağız, ne edeceğiz" gibi sanayiden, yani aynanın diğer tarafından bakarsanız başka şeyler görürsünüz.

Kamu istihdamının artırılması ve kamu yatırımlarının yükseltilmesi noktasında bir talep olabilir. İşten atılmaların yasaklanması, bu en can alıcı taleplerden biri. Aslında olmaması gereken pek çok şey oluyor, ama bu tip taleplerin de gerçekçi talepler olduğu, zaman zaman gündeme getirilebilecek talepler olduğu bilinmektedir. Fransa'da bile mesela buna yönelik birtakım adımlar atılmıştı. Sendikal örgütlenme önündeki engellerin ortadan kaldırılması ki, Türkiye, sendikal yasakların en güçlü olduğu ülkelerden biri. Yani, Türkiye'de sendikalaşmak, çok ciddi maliyetler gerektiren bir konu. Ayrıca sarı sendikalarımız var, biliyorsunuz, işverenle işbirliği halinde sürekli olan sendikalar var, bir de onlarla uğraşmak durumunda kalıyorsunuz.

İşsizlik Fonunun amacı doğrultusunda kullanılması, ki bu çarpıcı bir şey arkadaşlar; 40 milyar TL bir şekilde işsizlik fonunda birikmiş durumda. Bu 40 milyar TL ile 3 milyon işsize iki yıl boyunca şu andaki mevcut ücretlerden ücret ödeyebilirsiniz, yani bu kadar büyük bir rakam var. Ama, bizim işsizlik fonundan faydalanan kişi sayısını demin verdim, 250 bin civarında kişi faydalaniyor. Bu rakam demektir ki, yani ne kadar işsizlik fonu olduğunun tartışılır bir şey olduğu... "Şu şu şartlara uyup o nedenle işsiz kalanların fonu" denilse, belki daha gerçekçi bir şey olabilir. Geçenlerde hükümet, yine 1,5 milyar TL'yi işsizlik fonundan kendi hesabına yazdı. O 1,5 milyar TL'yi de yine hesapladığınızda, 250 bin işsize daha 1 yıl boyunca ödenebilecek bir paraya tekabül ettiğini görmek mümkün.

Tabii ki bu süreçler, iflas eden firmaları da gündeme getirecek, yani bu kaçınılmaz bir sonuç. İflas eden firmaların kamulaştırılarak işçi denetimine verilmesi, bir talep olarak benimsenebilir. Güney Amerika'da bunun örnekleri var, yani patronsuz fabrikalar var. Dolayısıyla aslında bu pratiklerden ve deneyimlerden öğrenmenin mümkün olduğunu düşünüyoruz.

Peki, ne yapmalıyız? Bu, işçi sınıfı açısından aşılması gereken bir şey, çünkü yaptığımız tahlilde genelde bu işin öyle ya da böyle, eğer kapitalizm kendi krizini aşacaksa, ciddi bedeller ödeterek bunu aşacağını gösteriyor. Buna karşı örgütlü bir duruş önemli, yani bu kayıpları sınırlandırabilecek, hatta kazanımlara çevirecek olan örgütlü duruşun ortaya konulması lazım. Bu noktada istihdam yapısındaki parçalanmanın çok ciddi handikaplar yarattığını biz görüyoruz. Yani, bu kadar işsiz olduğu bir ortamda, çalışanların kendi aralarında yaşadıkları problemlerin, örgütlü duruş önünde ve örgütlenme bilincinin giderek toplum nezdinde ortadan kalkmasının, yarattığı etkilerin bu konuda önümüzde ciddi bir handikap yarattığını biliyoruz.

İşçi-işsiz ayrımı yapmamak, burada çok önemli bir şey. Yani, sadece kadrolu işçileri örgütleyen bir perspektifte hareket ettiğimiz noktada, genişlemek mümkün değil. Yine dayanışmayı örgütlemek, yani işçi mahallelerinde ortak mutfakların oluşturulması, işten atılan işçilerle diğerlerinin dayanışmasını örgütleyecek pratiklerin bir şekilde yerine getirilmesi gerekiyor. Yine pek çok sayıda deneyim bu kriz dönemlerinde gündeme geliyor, yani ortak, bu sürece yönelik dayanışma ve krize karşı duruş anlamında. Bu deneyimlerden öğrenmek gerekiyor. Sinter Metal Fabrikasında mesela bizim işçi arkadaşlarımız, çok ciddi bir dayanışmayla; Ümraniye'de bir platform var, Krize Karşı Dayanışma Platformu, her öğlen orada yemeklerini o arkadaşlar, kendi içlerinde yaptıkları dayanışmayla bir şekilde sağladılar.

Peki, bu süreçte engeller, riskler neler? Birincisi yasalar, dediğim gibi, sendikalaşma ve örgütlenme özgürlüğüne yönelik en ciddi yasakların olduğu ülkelerden biriyiz. Bunun karşımızda bir engel olduğunu görüyoruz. Burada meşruiyet zeminini kollayarak mücadeleyi mümkün olduğu kadar örgütlemek ve yasaları zorlamak gerekiyor. Çünkü, işten atılan arkadaşı için üretimi yavaşlattığında, üretimi bıraktığında, işveren fırsat bilip tazminatsız işten atabiliyor, yani yasalarımız bu denli katı bir şekilde, yani işçinin işten atılan arkadaşıyla dayanışmasını bile ortadan kaldırmaya yönelik ciddi yaptırımlar getirmiş durumda. Dolayısıyla bu meşruiyet-yasa dengesini iyi tutturarak, bu süreci hak kaybına uğratmadan aşmak gerekiyor.

Hukuksal süreçler uzun, bu ciddi bir engel. Yani, haklı olsanız bile, hukuksal süreçler o kadar gecikiyor ki, davalar o kadar yayılıyor ki, sizin haklı olduğunuz mücadele, bir şekilde yapılan müdahalelerle kaybedilmiş oluyor. Yani, dava sonuçlanıyor, ama siz

buradan bir şey alamıyorsunuz. Dediğim gibi, genelde dayanışma ve birlik ilişkisinin çok zayıf olduğunu, örgütlenme bilincinin, yani 12 Eylül'ün yarattığı atmosferde ciddi şekilde ortadan kaldırıldığını düşünürsek ve oradan gelen mücadele pratiğini bir şekilde yaşamış bir kuşağın da yavaş yavaş gitmekte olduğunu düşünürsek, gelen genç işçi dalgasının ne yazık ki birlik bilincinin, dayanışma bilincinin ve örgütlülük bilincinin çok zayıf olduğunu görüyoruz, bunu da bir engel olarak görüyoruz. Bu noktada, tabii örgütlü duruş konusunda bilinç eksikliği çok önemli. Krize karşı işçilere aslında bir reçete vermek mümkün değil, ama temelde onların reçeteleri birlik, mücadele ve dayanışma olmak zorunda. Teşekkür ediyorum.

Şuayip YALMAN (Oturum Başkanı)- Sayın Öngel'e biz de çok teşekkür ederiz.

Zaman çok ilerlediği için, arkadaşlarla ilgili bir iki soru alabileceğim, ondan sonra diğer oturuma geçeceğiz.

Ferit Serkan ÖNGEL (DİSK Birleşik Metal-İş Eğitim ve Araştırma Uzmanı)- “Ülkemizde kaçak olarak çalıştırılan yabancı işçi sayısı ile ilgili elinizde ciddi doğru rakamlar var mıdır?” diye sormuş bir arkadaşımız. Ne yazık ki derli toplu pek çok veriye ulaşmakta ciddi sıkıntılarımız var. Türkiye’de bu alana yönelik alan çalışmalar da çok sınırlı, akademik dünyadan gelen. Dolayısıyla net bir rakam elimizde yok.

DİSK’in resmi görüşü, tabii ki netameli bir konu bu, hani bir taraftan tıpkı Avrupa’daki sendikaların yaşadığı kriz gibi; ama tabii ki bu yabancı işçilerin de örgütlenmesinin, onların da kazanımlarının sağlanmasının önemli olduğu açık. DİSK’in de herhalde bu konuda -benim bilgim yok, ama- muhakkak aldığı bir karar vardır.

Bursa’dan bir arkadaş, “Bursa ilinde işsiz sayısı 65 bin civarındadır, sendikalı örgütlülük konusunda Bursa’da örgütlü işçi sayınız nedir?” sormuş. Biliyorsunuz, Bursa, otomotiv sanayiinin de çok yoğun olduğu bir il, hatta en yoğunlaştığı illerden biri; Kocaeli, Bursa, o bölgede ciddi bir şey var. Dolayısıyla işsizliğin demin gösterdiğim rakamlardan da çıktığı gibi, yani otomotiv sektörünü bu denli etkilediği bir noktada, Bursa’nın bu krizi bu kadar derin yaşamasının tartışmasız olduğunu düşünüyorum. Tabii mortgage sisteminde yaşanan kriz, aslında inşaat sektörünü bir şekilde etkilemesi lazım, ama biliyorsunuz, özellikle yerel seçimler öncesinde çok ciddi bir seferberlik var inşaat sektöründe, belki o inşaat verilerini çok fazla yansıtmadı. Yani, Bursa’da zaten işten çıkartılan 30-35 bin, mevcutta işsizleri de dahil ettiğinizde, işsiz sayısının 65 binlerde olduğu rakamı doğrudur.

Bursa bölgesinde genelde otomotiv ana sanayiinin olduğunu görüyoruz ve otomotiv ana sanayiinde de işverenler ciddi şekilde DİSK’i sokmamak için ellerinden geleni yapıyorlar. Şu an Ergenekon davasından tutuklu olan Mustafa Özbek’in sendikası Türk Metal’in orada etkinliği var. Tabii işçi arkadaşlarımızla diyalogumuz sürüyor, onların gönülleri bizimle

beraber, ama ileriki süreçlerde buradaki örgütlülüğü de geliştirme noktasında çabalarımız var. Şu an iki grevimiz var Bursa bölgesinde; biri Asil Çelik Fabrikası, biri de Asemat Fabrikası. Mümkün olduğu kadar işçi sınıfının mücadele bayrağını oradan indirmemeye çalışıyoruz.

Teşekkür ederim.

Şuayip YALMAN (Oturum Başkanı)-Konuşmacı arkadaşlara çok teşekkür ediyorum ve Dördüncü Oturumu kapatıyorum.

Beşinci Oturum

FORUM VE TARTIŞMALAR

Oturum Başkanı: Şuayip YALMAN
MMO Yönetim Kurulu Başkan Vekili

Sunum ve Tartışma : Prof. Dr. Bilsay KURUÇ

Şuayip YALMAN (Oturum Başkanı)- Hemen Beşinci Oturuma, “Forum ve Tartışmalar” Oturumuna geçiyorum. Sunumunu yapmak üzere Prof. Dr. Bilsay Kuruç’u buraya davet ediyorum.

Sayın Prof. Dr. Bilsay Kuruç, 1935 İstanbul doğumludur. Kuruç, liseyi İstanbul Erkek Lisesinde tamamladı. Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde yaptı. 1963-1994 yılları arasında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde öğretim üyeliği, 1978-1979 yıllarında Planlama Müsteşarlığında, 1992-2003 yılları arasında Merkez Bankasında Banka Meclisi üyeliği görevlerinde bulunmuştur.

Buyurun Sayın Kuruç.

Prof. Dr. BİLSAY KURUÇ- Efendim, teşekkür ederim.

Vakti bir hayli geçirdik, teşekkür kısmını geçiyorum. Çünkü hakikaten sabahtan beri dinlediğim arkadaşlardan çok şeyler öğrendim, birçok düşünceyi tazeleme şansı buldum. Onun için, TMMOB’ye ve Makina Mühendisleri Odası Başkanı arkadaşımız Emin Beye çok teşekkür ediyorum. Bütün katılanlar, hem mesleğin ehli erbabı, hem de çok renkli bir şekilde yaptıkları sunumlarla bilgimizi zenginleştirdiler.

Sizler, bütün günün sonunda dinleyip yorularak -zaten yorgunluğun esas kaynağı konuşmak değil, dinlemektir- belki de benden daha çok bilgiye sahipsiniz. Onun için, ben birkaç nokta üzerinde durarak sabrınızı daha fazla taşırmayayım. Yalnız, bu oturumun, bugünün çok önemli bir gün olduğunu, yani çok iyi örgütlenmiş, çok iyi düşünülmüş olduğunu bir kez daha tekrarlayayım ve bunun daha büyük bir çalışmanın başlangıcı olabileceğini düşündüm, bütün konuşanları dinlerken. Kaynaklarından, potansiyelinden çok uzun bir süredir yoksun bırakılan Türkiye’nin artık yeni platformlara, yeni çalışma gruplarına ve bütün bunlardan bir şeyi birleştirmeye, yani hepimizin varsa, gücünü birleştirmeye doğru gitmemiz gerektiğini bugün tekrar burada düşündüm.

Önce şunu söyleyeyim ki, kriz öğretici bir şeydir; acıdır, ama öğreticidir. Yani krizden mutlaka bir şey öğrenmek lazım. Onun için de önce krizi doğru saptamamız lazım. Malum, kapitalist ekonomi krizlerle işler, zaman zaman krizlerle işler, krizleri de çalışanlara ödetir. Yani, bu apaçık bir şeydir, bunu uzun uzun tekrarlamaya, artık toplumun yaşayarak öğrendiği bu gerçeği ballandırmaya gerek yok, bu böyledir. Ancak, bu kriz, acaba hep olagelen ve bundan sonra da olacak olan krizlerden biri mi, sıradan bir kriz mi yahut da “Efendim, dünyada oldu, bize de geldi, ne yapalım; bizim değil” filan gibi savuşturulacak bir şey mi?

Önce kriz üzerine birkaç şey söyleyeyim: Daha önce başka yerlerde beni dinlemiş olanlar varsa bağışlasınlar. Bu, kapitalizmin bağrındaki bir krizdir. Türkiye ekonomisi evet, hep krizlerden geçiyor; 80 bir krizdi, 88 krizdi, 94 krizdi, 99 krizdi, 2001 krizdi. Bu Türkiye

kapitalizminin normal olarak karşılaştığı, özellikle 1980'den sonra normal olarak içinde yaşadığı olağan bir şeydir kriz. Ama bu seferki kriz, kapitalizmin bağrındaki bir krizdir.

Bunu şunun için söylüyorum: Birçoğumuz akademik dünyadan gelen veya medya dünyasının verdiği ağız kolaylığıyla konuşan birçoğumuz, buna neo liberal kriz falan diyoruz. Aslında neoliberalizm denilen şey, yani bu kapitalizmin son 30 yıllık dönemi bütün özellikleriyle; sektör özellikleriyle de, finansal yapı özellikleriyle de bir uzun dönemin, bir 200 yıllık dönemin sonu oluyor. Karşımızda sona ermekte olan 200 yıllık bir model var, bu onun krizi, onun için önemli, onun için kapitalizmin öteki krizlerinden önemli. Yani, kapitalizm bitmiyor, ama 200 yıllık modeli bitiyor. Ben buna Anglosakson modeli diyorum. Anglosakson modeli, bir küçük ülkenin veya daha irikıyım bir ülkenin bulunduğu yerden, önce İngiltere'nin o küçük adadan bütün dünyayı yönetme modelidir. Bunun bir önemli finans ayağı vardır, "Benim param altın kadar değerlidir" düşüncesine bütün dünyayı inandırmaya dayanır. İngilizler, 19. yüzyılda, Birinci Dünya Savaşına kadar, hatta 1930'a kadar buna bütün dünyayı inandırmışlardır: "İngiliz parası altın kadar değerlidir." Yani, "Altından daha değerli bir şey yoktur"a inandırmışlardır, "İngiliz parası da altın kadar değerlidir"e inandırmışlardır.

Bu düşünce, hemen yanında şunu getirmiştir: "İngiltere, dünyanın bütün parasını idare eder, dünyanın bütün para işlemleri İngiltere'den idare edilir" düşüncesini getirmiştir. Nedir o; sermaye piyasası Londra'dadır, City denilen yeredir. Daha sonra İngiltere git gide rantıye olup rahatına bakmaya başlayınca, başka bir kapitalist ülke de, bunun yanı başında boynuz kulağı geçer misali ortaya çıkınca, yani Amerika ortaya çıkınca, ikinci sermaye piyasası, yani Wall Street ortaya çıkınca ve ikinci bir kapitalist ülkenin parası, yani dolar ortaya çıkınca, bu sefer "İngiltere ile Amerika dünyayı birlikte nasıl idare edebilirler?" meselesi çıktı. Bu iki hamlede sona erdi; biri 1929, Amerika'nın büyük krizi, işte bugünküyle karşılaştırılıyor, ikincisi de 1931'de İngiliz parası Sterlin'in artık altın kadar değerli olmadığıнын dünyaya ilanı.

1931'in Eylülü, Anglosakson modelinin birinci çöküşüydü. 29'da Amerika çökmeseydi, 31'de İngiltere çökmezdi; çöktü ve imparatorluğunun sınırlarına çekildi. Ama modelin devamı için, yani "Evet, biz sınırlarımıza dayandık, kapitalizmimiz dünyayı daha fazla yönetemiyor, ama yönetmeliyiz. O hâlde modeli nasıl devam ettireceğiz? Biz çekilelim, ama biz yine içinde olalım. Modeli nasıl devam ettireceğiz?" Bunu Amerikalılarla uzun uzun görüştüler İkinci Dünya Savaşı yıllarında ve 1944'te artık adını gayet iyi bildiğimiz Kuzeydoğu Amerika'da Bretton Woods, yani Bretton Korulukları denilen yerde, bir güzel lüks otelde 3 yıl beraber çalıştıktan sonra bunun anlaşmasını bağladılar ve bütün dünya milletlerini çağırarak, "Biz bir şey hazırladık, sizin iyiliğiniz için hazırladık, yani sizin için çalıştık, hadi bu kitaba el basın" dediler. O tarihte Sovyetler de dahil, bütün dünya buna el bastı.

O aynı model, ama “Esas para, dünyanın esas parası, altın kadar değerli olan para artık İngiliz Sterlini değil, artık Amerikan dolarıdır” düşüncesi idi. O hâlde dünyaya iki merkezden, yani Londra’nın City’siyle New York’un Wall Street’inden para işlemleri, sermaye işlemleri buradan yapılacaktı. Dünyadan faizlerin ne olacağını, hangi kâğıtların geçerli olacağını vesaire, bütün bunların idaresi artık buradan olacaktı ve esas para, yegâne para dolar olacaktı ve oldu. Hangi tarihe kadar, 1973’e kadar. Niçin 73’e kadar; çünkü Amerika’nın ekonomik gücü de sonuna geldi. Ne zaman; 1960’larda sonuna geldi, Amerika’da kâr oranları düşmeye başladı ve Amerika, şöyle bir benzetme yaparsak, sistemin sahibi olmaktan çıktı, sistemin ağası olmaktan çıktı diyelim. Çünkü bu ağayla çalışan bir sistemdi, yani 19. yüzyılda sistemin ağası İngiltere’ydi, parası Sterlini anlamayana; anlamayana bir de sopası vardı bunun, İngiliz donanması, anlamayana da İngiliz donanmasıyla bu anlatılıyordu. İkinci dönemde de Amerikan doları ve anlamayana da Amerikan sopası olarak bildiğimiz Amerikan askeri güçleri falan vardı. Dolayısıyla nasıl birinci dönemde İngiltere, kendini dünyanın ağası olarak görüyor idiyse, ikinci dönemde de Amerika kendini dünyanın ağası olarak görüyordu ve bundan emindi.

Yalnız, burada önemli bir nokta var, niçin Anglosakson modeli çöküyor dediğimin önemli bir noktası bence, o da şu: Ağa demek, kreditor demektir. Köyün ağası da köyde ne kadar insan varsa, onların borcunu, harcını falan, düğününü yapar vesaire... Ağa sistemin sahibidir, kreditördür, kimin neye ihtiyacı varsa verir ve İngiltere böyle yapmıştır; dünya üzerinde sermayesini dolaştırmıştır, açıkları olana “Sana altın veremiyorum, ama İngiliz Sterlini veriyorum” diye onları borçlandırmıştır. Dolayısıyla tıpkı bir ağa sistemi gibi, borçlandırmayla ve onun kreditorlüğüyle işleyen bir sistemdir, hiyerarşiktir. Bu son 200 yılda kapitalizmin nasıl hiyerarşik olduğunu, nasıl hiyerarşik işlemek zorunda olduğunu da bize göstermiştir.

İkinci dönemde, yani İkinci Dünya Savaşı bittiği anda dünyanın yegane kreditorü Amerika’dır. Bütün ülkeler açık vermektedir, hepsi Amerikan kredisine muhtaçtır; hem kredi olarak muhtaçtır, hem de malzeme almak için muhtaçtır. Fakat 1970’lere doğru gelince şu ortaya çıkmıştır: Amerika, kreditor olmaktan yavaş yavaş borçlu olmaya doğru geçmiştir, ilginç tarafı da budur ve 1960’lardan başlamak üzere bütün dünya Amerika’yı finanse etmiştir. Bu özellik, 1970’lerden sonra, yani Amerika, “Ben sistemi sona erdiriyorum” dediği 1973 tarihinden sonra da gitgide artmıştır. Bütün dünya Amerika’yı finanse etmiştir. Sabah aziz dostum Korkut’un burada söylediği gibi, dünyanın en büyük cari açığını, yani 700 milyar dolara varan cari açığını Amerika vermektedir. Amerika’nın cari açığı 700 milyar dolardan aşağı düşmüyor, 800’e çıkıyor falan.. Bu ne demek; dünya Amerika’yı finanse ediyor demek.

Peki, bu nasıl başladı; şöyle başladı: Sistemin temelinde Amerika dedi ki, “Bakın, ben ağayım, siz benim paramı rezerv olarak tutacaksınız, sistem ancak böyle işler. Çünkü bu

para altın kadar sağlamdır. Ben bunu altınla tarttım; nasıl İngiliz tarttıysa 19. yüzyılda, ben de şimdi altınla tarttım, altını bir kasaya koydum, şimdi doları rezerv olarak tutacaksınız. Ama ister yeşil dolarları tutun, isterseniz yeşil dolarlar kadar değerli hazine kâğıtlarını tutun. Üstelik bunun bir de faizi var.” Tabii herkes rezerv olarak hazine kâğıtlarını tuttu. Amerikan hazinesi böylece gitgide borçlandı, gitgide borçlanarak dünyada askeri güç olarak, her şeyden önemlisi askeri güç olarak var oldu. Yani, sopayı, doların sopasını dünyayı borçlandırarak sağladı. Böylece bu borçlanma, yavaş yavaş Amerika’yı kreditor olmaktan borçlu olmaya geçirdi, ama sistemin özünde de önemli bir boşluk meydana geldi. O da nedir; sistemin kreditorü yok, kreditorü olmayan bir sistem; hiyerarşik, fakat dolara olan inançla ve Amerikan sopasıyla duruyor. Herkes dolara inanıyor. Saddam bile biliyorsunuz, en büyük hatasını petrolü dolarla satmaktan vazgeçmekle yaptı. Herkes dolara inanıyor, yani bütün alışverişler onunla yapılıyor, muhasebe onunla tutuluyor, mal onunla satılıyor, dolayısıyla dolardan başka para yok, yani fiili bir durum. Ama ağanın aslında kreditor olmak için önce sermaye sahibi olması lazım.

Demek ki tuhaf bir kapitalizmde yaşıyoruz, 1970’lerden beri kapitalizmin sermayesinden çok kapitalizm krediye dayanıyor; sermayeye dayanan düzen, daha çok krediye dayanıyor.

İşte bunun son aşamasına 1990’lardan sonra geldik. 2000’lerden itibaren dünyada likidite bolluğu denilen bir vakayla karşılaştık. Bu likidite bolluğu dönemi, şöyle tuhaf bir asimetri meydana getirdi: Son krizden sonra dünyada dergilerin yazdığına göre dünyanın toplam üretimi 60 trilyon dolar, Amerika’nınki 14 trilyon dolar, yani Amerikan milli geliri 14 trilyon dolar, dünya üretimi toplam 60 trilyon dolar. Fakat taahhütlerin toplamı, yani kâğıda yazdığınız zaman, “Ben şu kadar borçluyum” diye kâğıdı verdiğiniz zaman, bütün bu senetlerin toplamı, banka mevduatından başlayıp bütün borç senetlerine kadar bunların toplamı 600 trilyon dolar. Demek ki 60’ın üzerinde çok büyük bir balon var, bu dünya tarihinde olmuş bir şey değil. Balonlar daima oldu, krizler balonlardan olur, ama böyle bir balon hiç olmadı. O hâlde, para yerine geçmek üzere Amerikan kapitalizminin önyak olmasıyla finans araçları son 20 yılda o kadar çok çeşitlenmiş ki, değersiz kâğıtlara biz finans aracı muamelesi yapmışız. Banka mevduatı kadar değerli olmayan, yani reel tasarrufları temsil etmeyen, ama sözden ibaret olan teminatlarla bile finans aracı muamelesi yapmışız. Bunlara isimler de takmışız, çeşitli isimler de takmışız.

Dolayısıyla bütün bunların toplamı 600 trilyon dolar oluyor, ama bunlardan bir tanesi, “Sen şu kâğıtta yazılı olan alacağımı ver” dediği zaman, o zaman kule yıkılmaya başlıyor. İşte kule, eylül ayından beri yıkılıyor. Yıkıldığı zaman şu ortaya çıkıyor: Sadece bankaların değil, sadece finans kesiminin değil, bütün Amerikan yatırım bankacılığı denilen sektörün dayandığı şey bu; vaatler ve hepsi büyük zararlarla, en çok tanınmış kuruluşlar çok büyük zararlarla devletin kapısını çalıyorlar. Hani “Devlet ekonomiyeye karışmamalı” diyenler,

hemen devletin kapısını çalıyorlar, “Aman ne yap yap, benim şu zararımı kapat” diyorlar. Nerede, Amerika’da.

Bu likidite bolluğu dönemi, demek ki bazı enteresan şeyler yaptı. Bir kere bence Anglosakson modelinin sonunu getirdi. İşte bu neoliberal dönem de bunun son 30 yılı oluyor, ama iş sadece neoliberalizmin sona ermesidir dersek, bunu kabul edersek, bu modelin sona erdiğini kabul etmiş olmayız. Yani, bundan sonra da kapitalizmin dünyayı bir hiyerarşiyle idare etmeye eğilimli olduğunu, bunu istediğini gözden kaçırmız.

Yapılan toplantılara dikkat edin, iki gün veya üç gün önce Avrupa Birliği toplantısı vardı. Orada alınan kararların başında Angela Merkel’in büyük ısrarıyla, diyor ki, “IMF’nin elini güçlendirelim.” Korkut’un sabah söylediği gibi, yani dünyada hiyerarşiyi devam ettirmek üzere dış fazlası olan ülkeler olabildiği kadar genişleyecekler, dış açığı olan bizimki gibi ülkeler olduğu kadar kemerlerini sıkacaklar. İkisinin de fonksiyonu, merkeze para göndermek, merkeze kaynak göndermek. Çünkü bu bedeli kim ödeyecek; bu bedeli bizler ödeyeceğiz tabii. Normal olarak kapitalizmin hiyerarşisi demek ki bunu düşünüyor.

Bu dönem, sona eriş döneminde dikkat çekici iki şey var bence. Bir tanesi, -bunlar iç içe- Amerikan yayılmacılığının artışı, Ortadoğu’ya, Asya’ya ve Afrika’ya, bu doğal kaynaklara ve önemli hammadde kaynaklarına kestirmeden el koyma kuvvetli arzusunun ifadesi. İkincisi de, bu arzu o kadar kuvvetli ki uluslararası hukuku ortadan kaldırdı. Demek ki şöyle bir noktadayız: Bundan sonra dünya Amerika’yı finanse etmeye devam edecek mi? Şimdiye kadarki eğilim, etmek istemediğini gösteriyor. İkincisi, uluslararası hukuk yeniden kurulabilecek mi?

Uluslararası hukuk yeniden kurulamazsa ve Amerikan yayılmacılığı dünyada bütün kaynaklara kolayca el koymaya devam ederse, o zaman bizimki gibi ülkelerin önemi dünyada kalmaz. Yani, biz sanayi üzerine boşu boşuna konuşmuş oluruz. Şunu demek istiyorum: Uluslararası hukukun geleceği, sanayilerimizin teminatı ve Amerikan yayılmacılığının frenlenmesi, bizim gibi ülkelerin öneminin artmasına, yani bizim kendimize gelmemize, kendi kaynaklarımıza sahip çıkmamıza, kendi potansiyelimize sahip çıkmamıza ve ayakta durabilmemize bağlı. Onun için, krizle ilgili bir genel tespit yapmak istersek, kısaca bunları söyleyebilirim.

Türkiye’ye gelince, sabahtan itibaren anlatılanlar tabii çok değerli ve çok öğretici. Onları not ettim, ama şimdi onların ayrıntılarına hiç girmeyeyim. Bunların içinde Türkiye ekonomisine özgü yapısal sorunlar var; bizim yılan hikâyeleri dediğimiz ve 30 yıldır çözülememiş olan yapısal sorunlar da var. Yeni, 2000 yılından sonraki dönemin özellikleri de var. Fakat şunu daima hatırlayalım: 2000’li yılların Türkiye ekonomisi ve sanayii, büyük bir likidite bolluğu içinde var oldu; çok kolay kredi aldı, Türkiye’ye 160-180 milyar dolar kayıtlı paranın girdiği söyleniyor ki, Cumhuriyet tarihinin hiçbir döneminde, Osmanlı da dahil buna, hiç

böyle bir para girmedi. Demek ki birçok şeyi yoktan var etmek üzere oldu, son 2000'li yıllarda sanayimizin çeşitli dallarda gösterdiği müthiş gelişmenin kökeninde bu var, bu bolluk var, Türkiye'ye bir yapay bolluk yaratma senaryosu var. Onun için, son yılların, son 5-6 yılın yüksek büyüme hızlarını yaratan sektörler, işte bugün burada dinlediğimiz ve ilk sönen sektörler. Yani, hangi sektörler götürmüşse, otomotivi, burada bahsedilmedi; ama gayrimenkul inşaatı, mesela TOKİ diye bir şey var, inşaat sektöründe bunun yarattığı şeyler, enerji, diğerleri, demir çelik, metaller, yani bütün bunlar, hepsi bu son yılların yüksek büyüme hızlarının sektörleri. Şimdi onlar geriliyorlar. Neden; likidite bolluğu bitti, yani Türkiye'de yapay bolluk senaryosu bitti.

İsmet Çebi dostumla konuşuyorduk; bu sermayesiz bir kapitalizm, bu kredili, sadece krediye yaslanan bir kapitalizm. Sermaye birikimi üzerine gitmeyen, ülkeye daha çok tesis yaratmak üzere kendi dinamiğine güvenmekten önce dış krediye yaslanan bir kapitalizm ve sanayi oldu. Onun için, tabii bugün burada değerli arkadaşlarımız, burada konuşanlar açıkça bunu söylemediler, acaba bundan sonra ne olacak? Bundan sonra demir çelik ne olacak, bundan sonra otomotiv ne olacak, kimya ne olacak, hatta gıda ne olacak? Efendim, dış krediyi alıyorsunuz, dış krediyi niye alıyorsunuz; ithalat yapmak için alıyorsunuz ve şu tablo ortaya çıkıyor: İthalat olmadan Türkiye üretim yapamıyor. İthalat olmadan ihracat haydi haydi yapamıyor da, ithalat olmadan üretim de yapamıyor, çünkü ara girdilerin hepsi, ara malları sektörlerinden başlamak üzere hepsi kolayca dışarıdan geliyor. Gıdada söz konusu olduğu gibi, AR-GE yapma ihtiyacını bile hissetmiyorlar. Belki kahramanca direnen gazoz fabrikalarımız var, ama AR-GE yapma ihtiyacını sektör hissetmiyor. Neden; çünkü malı bize satan, "AR-GE'ye ne ihtiyacın var; al, ben sana veriyorum AR-GE'yi işte, AR-GE malın içinde" diyor, dolayısıyla bu ihtiyaç doğmuyor. Burada bugün öğleden sonra oturumunda özellikle genç nüfusun zayıf olması da bu duyarsızlığın kolayca yayılabildiğini, yani 10 yıllık bir yapay bolluk kapitalizminden sonra meslek sahibi olan gençlerimizin de duyarlılıklarını henüz harekete geçiremediğimizi gösteriyor. Onun için, koşturan sektörler, yani Tayyip Erdoğan'ın hızlı koşturan sektörleri, şimdi en çok gerileyen sektörler ve bu böyle olacak; bu sayede koşturdu, bu nedenle duruyor. Her şeyin bir başlangıcı vardır, her şeyin sonu vardır.

Bu model, yani dünyanın birçok yerlerinde olan bir modeldi bu, sadece Türkiye'de yok, Hindistan'da falan da böyleydi. Bu model, kendi ülkesine istihdam yaratmıyor. Tabii benden önce konuşan değerli arkadaşımız Serkan Bey, çok radikal şeyler söylüyor, ama kapitalizmin istihdam yaratmak filan gibi toplumsal bir görevi yok ki, hiçbir firmanın istihdam görevi olamaz. Eğer bir özel firmanın birinci görevi istihdam olursa, o firma bir ay sonra kapanır zaten; böyle bir görevi olamaz, kapitalizmin sınıf olarak da böyle bir görevi olmaz, bu başkasının görevidir. Onun için, Türk kapitalizmi, zaten eğilimi belli bir işsiz stoku tutarak çalışmaktı, bu dönemde bu işçi stoku gitgide büyüyor. Bu doğal bir şey, yani krizler normal

olarak işsiz kitlesini büyütür, kitleselleştirir. Sermayesiz, yani kredili kapitalizmde bu haydi haydi böyle olur, çünkü bütün dünyadan Türkiye'ye gelen ve Türkiye'nin bu yapay bolluk modelini işleten kredilerin bu dönemde kesilmiş olması, kesilecek olması, tazelenmemesi son derece normaldir.

Bugün dinlediğimiz arkadaşlar, bir de şunu gösteriyorlar bize: Kanaatimizi pekiştiriyorlar. Bu zayıatla işleyen, ağır zayıatla işleyen bir modeldir, insan zayıatıyla işlediğini biliyoruz; daima işsiz stoku tutar, ücretleri baskı altına alır, büyük insan zayıatıyla işler. Yani, köylerden kentlere gelen milyonlarca insanın hayatı birer dramdır aslında. Artık köylerde kalmasının da birer dram haline geldiğini Mehmet Beyin anlatımından da renkli bir şekilde gördük. Bir de malzeme zayıatı veriyor; bu krizin bir özelliği, insan zayıatının yanında, bir de arkadaşlarımızın anlattığı gibi, malzeme bakımından da zayıat vermesi. Nur içinde yatsın, Selahattin Şanbaşıoğlu, "Sanayileşme, bir malzeme hareketidir" derdi. Şimdi bu malzeme hareketi duruyor. O hâlde, özel sektör sanayicileri, bugün bize dillerinin vardığı kadar anlattıkları şekliyle malzeme zayıatından büyük sıkıntı duyuyorlar. Çalışan sınıflar adına konuşan arkadaşlarımız, daima insan zayıatından büyük sıkıntı duyuyorlar. Şimdi hem insan zayıatının, hem malzeme zayıatının büyük olduğu bir döneme giriyoruz.

Özelleştirme, genç arkadaşımızın da söylediği gibi, aslında insan zayıatıdır. Ama kamu mülkünü özel servete çevirme olduğu için, bugün malzeme zayıatından şikâyet edenler, tabii ki özelleştirmeden şikâyet etmemişlerdir, çünkü ilave servet edinme şansı vermiştir. Demek ki insan ve kapasite bakımından Türkiye ekonomisi geriliyor ve gerileyecektir. Bu yazın yine Mehmet Beyin söylediği gibi, oldukça tatsız bir şekilde sıcak bir yaz olarak geçeceğini tahmin etmek zor değildir.

Bu dönemin bir başka ilginç yönü, yine arkadaşlarımızın, sanayici arkadaşlarımızın anlattığından, sanayinin hayli deneyim kazandırdığı bir dönem olduğunu görüyoruz. Yalnız, bu deneyimlerden bir sanayi politikası çıkmıyor, işin ilginç tarafı burada. Demek ki sanayinin geliştiği dönemde 5 yıl geliyorsunuz, 6 yıl geliyorsunuz, ama bunun sonunda bir sanayi politikası çıkmıyor ve şimdi bugün burada diyoruz ki, en çok ihtiyaç duyduğumuz şey bir sanayi politikası. Demek ki sanayinin hızlı gelişme dönemi ne kadar ilginç bir dönemmiş ki, ithalat ve dış krediyle çalışan dönem, o ülkenin bir sanayi politikasına ihtiyacı olduğunu o insanların aklından alıp götürmüş, tıpkı AR-GE'yi alıp götürdüğü gibi. Onun için, bugünkü anlatımlarda, bütün anlatımlar belli bir sınıra geldi: Bugüne kadar olan tabloyu çizmek. Sanki arkadaşlarımız gizli bir şekilde, yani içten içe, belki de haklı olarak, "Ah keşke o günlere yeniden dönebilsek" diye düşünüyorlardı, ama hepsi de gerçekçiydi, o günlere dönülemeyeceğini biliyordu.

Makina Mühendisleri Odasına düşen en büyük iş, bence Türkiye'nin düşünen zihinleri üzerine 30 yıldır çöreklenmiş olan demir maskeyi yırtıp atmaktır. Yani, biz neyiz, biz

niçin potansiyelimizi kullanamıyoruz, bu potansiyeli nasıl kullanabiliriz ve sanayide kendi ayaklarımız üzerine nasıl basabiliriz; dünyadan kopmadan; ama nasıl basabiliriz, kaynaklarımızı nasıl değerlendirebiliriz? Tabii burada gerçekçi olmak gerekiyor. Konuşurken tabii çok kolay ve özlemlerle bazı sözleri sarf ediyoruz; kamuya dayanan, kamuya öncelik veren bir planlama falan diyoruz. Bakın, bu planlama sözcüğü, bence ciddi bir sözdür, kolay kolay sarf edilmemelidir. Vaktiyle, 1970'de Kosigin Ankara'ya gelmişti. Hasan Esat Işık o zaman sanıyorum Dışişleri Bakanıydı. Kosigin'i akşam baleye götürmüşler. Birinci perde bittikten sonra, Dışişleri memurlarından biri Kosigin'e sormuş, demiş ki, "Efendim, bizim balemizi nasıl buldunuz?" Kosigin de durmuş, demiş ki, "Bakın, benim için bale çok önemli bir şeydir." Onun için, bu planlama çok önemli bir şeydir. Bu sözü çok kolay kolay sarf etmeyelim diyorum. Bu sözü sarf etmek için mutlaka çalışma yapalım. Biraz önce Ömer Beyin burada söylediği gibi, kamuda müzakere yapacak adam bile kalmadı. Yani, böyle AB müzakereleri falan deniliyor ya, böyle şeyler yok aslında, bir masanın etrafına tek taraflı olarak oturuluyor. Kendi kaynaklarımızı bilmeden, kendi kaynaklarımızı yeni bir bakışla değerlendirmeden ve topyekûn bir bakış sahibi olmadan, yani sanayiye bir bütün olarak bakmayı becermeden, topyekûn bakabilmek için de ayrıntılı sektörlerde, alt sektörlerde çalışmaları ortak bir dille yapamadan, sektörlerin nasıl ileri geri bağlantıları olduğunu, kaynağımızın nerede olduğunu; finansman olanaklarını, hammaddeyi, işçiyi yeniden dökmeden, yani zahmetli ve sabırlı bir çalışmaya girmeden ben diyorum ki ne olur, planlama sözcüğünü söylemeyin.

Tabii bunun için bir yön duygusuna ihtiyaç var. Yani, bir siyaset sınıfı Türkiye'de demeli ki, "Şöyle çalışmalar yapılınsın." Ama Türk siyaset sınıfı, bir anlamda diskalifiye olmuş durumda. Tabii bunu parlamentodaki partiler için söylüyorum, çünkü onlar önümüze çıkıp konuşuyorlar. Onların önerilerini, mesela acıklı istihdam önerilerini, çok acıklı istihdam diye getirdikleri önerileri filan dinlemek zorunda kalıyoruz. Onun için, birçok şeyi yeni baştan yapmak lazım. Akdeniz'i yeniden mi keşfedeceğiz diye düşünmemek lazım ve bu işte de fazla zaman yitirmemek lazım. Çünkü tarih hızlı koşmaya başladı, eskisi gibi değil aylar, günler, haftalar, hatta saatler, bunu çok iyi kullanabilmek lazım. Bu öncelikle yine size düşecek, yani TMMOB ve Makina Mühendisleri Odasına düşecek. Başka odalara, başka meslek gruplarına da düşecek, yani tabii bir sosyal güvenlik yasası hazırlama görevi düşecek. Belki Makina Mühendisleri Odasının olanaklarını genişleterek bir bilim ve teknoloji meselesi üzerinde çalışması gerekecek, çünkü bugünkü sunuşlara baktım, teknoloji meselesine gelen yok. Yani, arkadaşlarımızın hiçbiri, "Acaba bu sektörün yeni teknolojik yönelimi nedir, ne yapacağız?" demedi. Bakın, Amerika'da Chrysler, Ford ve General Motors batıyor ve Obama dedi ki, "Biz otomobili icat eden ülkeyiz, bunları bırakırsak ayıp olur, yazık olur, böyle bir şey kabul edilemez, ama bunları bu haliyle de devam ettiremem. Bunlar yenilenmedikçe, yani teknolojileriyle, yeni teknoloji tanımlarıyla

ortaya çıkmadıkça, bunların 30 milyar dolar açığını ben nereden çıkarıp vereyim?" Şimdi rivayete göre birkaç adım halinde onların üçü de ayrı ayrı bir şeyler getiriyorlar vesaire... Bizde sektör temsilcilerinden böyle bir çalışma yönünde herhangi bir işaret ben bugün görmedim; mutlaka vardır diye düşünmek lazım ve bunu mutlaka harekete geçirmek lazım. Yani, ne kadar birikimimiz varsa, ne kadar canlandırabileceğimiz pozitif hücre varsa, bunları mutlaka harekete geçirmek lazım. Yön duygusunu Türkiye yeniden ancak böyle kazanabilir, bir plana ancak buralardan varılabilir. Yani, sizler özel ihtisas komisyonları kuracaksınız ve bunun üzerinde bir entegre plana varmak üzere çalışacaksınız ve bir yandan da varsa, hâlâ kaldıysa, plancılar da planlama yöntemleri üzerinde çalışıp ileride sizlerle buluşacaklar.

Efendim, teşekkür ederim.

Şuayip YALMAN (Oturum Başkanı)- Hocama bu güzel konuşması için biz de çok teşekkür ediyoruz.

Bu sempozyumumuzun son oturumuydu. Katıldığınız için hepinize çok teşekkür ediyorum.

KRİZ ve SANAYİ SEKTÖRLERİNİN DURUMU SEMPOZYUMU

